
3 1761 06762028 6

FREMSTILLING

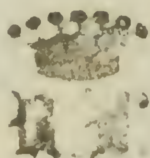
af

den i forskjellige fremmede Lande gjældende Ret og de senere Aaringers Reformforsøg med Hensyn til Sikringen af Arbejderne imod Følgerne af Ulykkestilfælde under Arbejdet,

udarbejdet af

JUL. SCHOVELIN,
cand. polit.

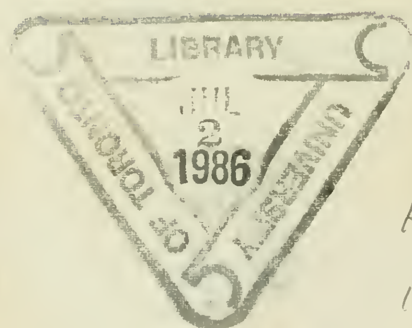
paa Foranstaltning af den af Indenrigsministeriet den 4de Juli 1885 nedsatte Kommission
til Overvejelse af Spørgsmaalet om Tilvejebringelsen af Lovbestemmelser, sigtende til at sikre Arbejderne
imod Følgerne af Ulykkestilfælde under Udførelsen af deres Arbejde.

KJØBENHAVN.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1887.

LIBRARY
JUL
2
1986
UNIVERSITY OF TORONTO

Nærværende Fremstilling af den i forskjellige fremmede Lande gjældende Ret med Hensyn til Arbejdernes Sikring imod Følgerne af Ulykkestilfælde under Arbejdet er udarbejdet paa Foranstaltning af den af Indenrigsministeriet d. 4de Juli 1885 nedsatte Kommission til Behandling af Spørgsmaalet om Arbejdernes Sikring imod de økonomiske Følger af Ulykkestilfælde under Arbejdet. Dens Form og Omfang er nøje bestemt heraf. Det har med andre Ord ikke været Hensigten at give en udtømmende Redegjørelse for fremmed Ret paa dette Omraade, men kun at fremdrage de forskjellige Typer for Retsopfattelsen om dette Forhold, i al Korthed skitsere de derved skabte Retstilstande i de forskjellige Lande og endelig give en kort Oversigt over de Forsøg, som man i det sidste Decennium har gjort i Udlandet for at komme Løsningen af dette vigtige sociale Spørgsmaal nærmere paa Livet, forsaavidt det om disse Forsøg kunde formodes, at de kunde give Vink og Anvisninger, som kunde være vejledende for Spørgsmaalets Behandling paa dansk Grund.

Ved Redegjørelsen for de af de forskjellige fremmede Love skabte Erstatningsforpligtelsers Natur og de retlige Betingelser for deres Opstaaen har den i moderne Behandlinger af dansk Ret skarpt gjennemførte Sondring imellem de objektive Betingelser*), som ere de egentlig afgjørende, og de subjektive (»Skyld«, Tilregnelighed), hvis Nødvendighed i alt Fald er omtvistelig**), ikke ladet sig gjennemføre, fordi det for os fremmedartede og ejendommelige ved de opstillede Forpligtelsers Form og Indhold, saaledes som dette navnlig afspejler sig i den praktiske Anvendelse af vedkommende Lovbestemmelser, netop meget ofte synes at bero paa en mere eller mindre vilkaarlig eller mere eller mindre ubevidst Sammenblanding af den subjektive og objektive Side af Sagen. Paa flere Punkter, hvor den fremmede Retsopfattelse, enten gjennem vedkommende Lands særegne historiske Udvikling eller paa Grund af Øjeblikkets praktiske Trang har formet sig paa særlig mærkværdig Vis, har man til Forklaring af de deraf bestemte Retsbegreber gaaet den, i sig selv utvivlsomt ogsaa naturlige og berettigede Vej at gjengive det vedkommende Lands anseteste Juristers mest almindelige Fortolkning.

*) Nemlig at der foreligger et Retsbrud ɔ: en Retsforstyrrelse, som i juridisk Forstand er bevirket ved en (objektiv) retsstridig Handling.

**) Ved Indførelsen af Begrebet »Normalvildfarelsen« er jo iøvrigt ogsaa selve Begrebet »Tilregnelighed«, om man vil, objektiveret

Sluttelig skal endnu nævnes, at som de vigtigste Kilder have følgende Værker været benyttede:

Schriften des Vereins für Socialpolitik XIX. Die Haftpflichtfrage. Gutachten u. Berichte. 1880. (Afhandlingerne: I. Gutachten über die Haftpflichtfrage beim Betriebe gewerblichen Unternehmungen nach österreichischem Rechte, v. A. Randa u. A. Braf; II. Die Haftpflicht gewerbl. Unternehmer n. englischem Rechte, v. V. v. Bojanowski (cfr. Anhang 1); V. Die Grundsätze des französichen Rechts über Haftpflicht, v. Petersen; VI. Die Haftpflicht n. d. in d. Schweiz geltenden Rechte, v. F. v. Wysz; VII. Das Recht der Vereinigten Staaten in Bezug auf d. Haftpflicht, v. J. H. Whiting).

Hasbach: Das Englische Arbeiterversicherungswesen. 1883.

L. Bramsen: Arbejderes Forsikring imod Ulykkestilfælde. 1884.

T. Bödiker: Die Unfall-Gesetzgebung der europäischen Staaten. 1884.

M. v. d. Osten: Die Arbeiterversicherung in Frankreich. 1884.

v. Rohr: Das Unfallversicherungsgesetz vom 6 Juli 1884. 1884.

Arbetareförsäkrings-Kommitténs Promemorior: I. Arbetareförsäkringen i Tyskland och Österrike. 1885.
II. Arbetareförsäkringen i Frankrike. 1885.

W. Zeller: Das Reichsgesetz über die Ausdehnung der Unfall- u. Krankenversicherung vom 28 Mai 1885. 1885.

Do. Das Reichsgesetz betr. die Fürsorge f. Beamte u. Personen des Soldatenstandes infolge von Betriebsunfällen vom 15. März 1886. 1886.

Do. Das Reichsgesetz betr. die Unfall. u. Krankenversicherung vom 5 Mai 1886. 1886.

J. Østberg: Om arbetsgifvares ersättningsskyldighet för kroppskada, som drabbar hans arbetare i arbetet, enligt främmande och svensk rätt. 1886.

Dernæst er der benyttet forskjellige Afhandlinger i de senere Aargange af forskjellige større Tidsskrifter, hvoriblandt navnlig Nordisk Tidskrift (Forf.: Bætzmann og X), Conrad: Jahrbücher f. Nationalökonomie u. Statistik (Miaskovski, Paasche [jfr. navnlig N. F. 9 Bd.], v. d. Borght o. fl.), Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft XL (Kaizl), Journal des économistes (Pascaud) o. s. v. samt en Del spredte Notitser og Efterretninger, dels i de samme Tidsskrifter, dels i: Amtliche Nachrichten des Reichs-Versicherungsamts 1885—86 og Zeitschrift für Versicherungswesen (J. Neumann, Berlin) 1886.

Endelig har der ved Udenrigsministeriets virksomme Bistand været stillet til Kommissionens Raadighed et særdeles rigt Materiale, bestaaende af samtlige de i sidste Decennium i Tyskland, Østerrig, Frankrig og Schweiz forelagte og vedtagne Lovforslag om dette Æmne med tilhørende Motiver, Kommissions- og Udvalgsbetænkninger, Rigsdagsforhandlinger, Ændringsforslag o. s. v., o. s. v.

I.

TYSKLAND.

I den germanske Ret gjaldt den Grundsætning, at enhver maatte godtgjøre den Skade paa Liv og Lemmer, som han foraarsagede, selv om han var kommen til at forvolde den paa den uskyldigste Maade.

Da de romerske Retsprinciper trængte ind i Tyskland, blev Synspunktet paa dette Omraade imidlertid fuldstændig forandret. Ifølge den almindelige tyske Civilret (das gemeine Recht) kan dette at være Aarsag i en Skade ikke i og for sig medføre en Erstatningspligt, men denne indtræder først, naar der tillige foreligger en Skyld hos Gjerningsmanden i Betydning af et ham tilregneligt Retsbrud (dolus eller culpa).

Den, som gjør Fordring paa Skadeserstatning, maa i Overensstemmelse med de almindelige Bevisregler godtgjøre Skadens Tilstedeværelse, og at indklagede bærer Skylden derfor, saaledes at der foreligger en Kausalforbindelse imellem vedkommendes Skyld og den indtrufne Skade. — Domstolene ere i deres Bedømmelse heraf bundne til de almindelige Lovregler om Bevisers Førelse.

Disse Regler gjaldt indtil 1871 ogsaa i Forholdet imellem Arbejder og Arbejdsgiver. Den sidste kunde dog, naar hans Repræsentant var Skyld i Skaden, blive erstatningspligtig efter de almindelige Regler om Ansvar for culpa in eligendo (Forsømmelighed i Valget) — men dog vel at mærke kun subsidiært.

Herfra afvigende Bestemmelser fandtes kun i Rhinprovinserne, hvor fransk Ret (Code civil) har vundet Indgang. — Dennes Grundsætninger paa dette Omraade ville blive fremstillede senere under »Frankrig.«

Særlig maa dog endnu mærkes, at den preussiske Lov af 3dje November 1838 i sin § 25 foreskrev, at Jærnbaneselskaber skulde være forpligtede til at erstatte al den Skade, som ved Jærnbanetrafiken tilføjedes Personer eller Gjenstande, hvad enten de befordredes paa Jærnbanen eller ikke. Selskabet blev kun fri for Ansvar, naar det kunde

bevise, at Skaden var opstaaet ved den tilskadekomnes egen Forsømmelse eller gjennem en ude fra kommende Hændelse, som ikke kunde være forebygget (durch einen unabwendbaren äusseren Zufall). Da Loven var given for det store Publikums Sikkerheds Skyld under Transporten, kunde den med selve Jærnbanedriften forbundne Fare ikke anses for et saadant »Zufall«. Kunde Selskabet ikke føre et saadant Bevis, blev det uden videre erstatningspligtigt. — Loven havde Anvendelse paa alle og da selvfølgelig ogsaa paa Jærnbanepersonalet.

For Bjærgværkerne findes der allerede fra gammel Tid af en ejendommelig Institution i Tyskland, de saakaldte »Knappschaftskassen«, der yder Understøttelser i Sygdom og Ulykkestilfælde. — I Preussen ere disse ifølge Lov af 24de Juni 1865 obligatoriske for Bjærgværksarbejderne, som skulle bidrage til dem med visse Procent af deres Løn, medens Arbejdsgiverne skulle give halvt saa meget.

For Sømænd gjælder ifølge den tyske Rigslov af 27de December 1872 den særegne Bestemmelse, at saafremt en Sømand bliver syg eller kommer til Skade i Tjenesten, skal Rhederen yde ham fri Kur og Pleje*) foruden Hyren, samt, hvis det behøves, sørge for hans Hjemsendelse til det Sted, hvorfra Skibet oprindelig udgik; dør han, skal Rhederen betale hans Hyre til Dødsdagen og bekoste hans Begravelse.

*) Dog ingensinde for en længere Tid end 6 Maaneder.

Det var i 1868, at en større ulykkelig Katastrofe i de sachsiske Bjergværker først for Alvor skræmmede den offentlige Mening op og gav Stødet til, at Opmærksomheden fra alle Sider blev henledt paa, hvor mangelfuld og utilstrækkelig en Støtte den almindelige tyske Lovgivning om Erstatningspligt i Virkeligheden ydede Personer, der kom til Skade i Industriens Tjeneste.

Paa Foranledning af det nationalliberale Parti indgik man fra Leipzig til den nordtyske Forbunds-Rigsdag med en Petition om en Reform i Lovbestemmelserne, vedrørende tilskadekomne Personers Krav paa Skadeserstatning under saadanne Ulykkestilfælde ved Jærnbaner, Fabriker, Bjærgværksdrift, Søfart o. s. v., for hvilke de forulykkede ikke selv bare Skylden. Sagen blev henvist til Forbundskansleren af Rigsdagen til hurtig Fremme, og der blev derved givet den første Anledning til et Lovforslag paa dette Omraade, hvilket Forslag efter adskillige Forarbejder blev forelagt den første almindelige tyske Rigsdag den 28de Marts 1871.

Ifølge Lovforslagets Motiver burde en almindelig Reform i Lovgivningen om Erstatningspligten kun ske i Sammenhæng med en Omarbejdelse af hele Obligationsretten, men dette udelukkede ikke, at man overfor det stedse voxende Antal Ulykkestilfælde, der var en naturlig Følge af Industriens Udvikling, traf specielle Lovbestemmelser for at skaffe dem, der led Skade paa Liv og Lemmer i saadanne Professioner, der vare særlig farlige, en passende Skadeserstatning. Lovforslaget ledsagedes af en af Dr. Engel udarbejdet Statistik over Ulykkestilfældene i de forskjellige Erhverv. — Ifølge denne faldt der paa hver 1000 Arbejdere følgende Antal Ulykkestilfælde:

Arbejdere:	Tilfælde med dødeligt Udfald.	Andre Tilfælde.
ved Landbruget	0.13	0.03
- Forstvæsenet	1.99	0.34
- Fiskeri	3.24	—
- Bjærgværksdrift	2.60	0.68
- Industrien med Undtagelse af Bygningshaandværkene	0.17	0.13
- Bygningshaandværkene	1.38	0.90
- Handel	0.09	0.07
- Jærnbaner, Diligencefart o. lign.	1.51	0.76
- Jærnbaner (alene)	3.80	8.24
- ved Søfart	2.00	0.08
- personlige Tjenester	0.03	0.01

Forslaget udkom i det væsentlige uforandret som Lov under Navn af »Reichs-Haftpflicht-Gesetz« *) den 7de Juni 1871.

Lovens væsentlige Indhold er følgende:

§ 1 omhandler Ulykkestilfælde ved Jærnbanetrafik og foreskriver, at hvis nogen (ein Mensch) kommer til Skade eller dør ved Driften af en Jærnbane, saa er den, der driver Jærnbanen, ansvarlig for den opstaaede Skade, forsaavidt han ikke kan bevise, at Ulykkestilfældet maa tilskrives enten højere Magt (vis major) eller den tilskadekomnes egen Skyld.

Ifølge § 2 er »den, som driver et Bjærgværk, et Stenbrud, en Grube eller en Fabrik, dersom hans befuldmægtigede, Repræsentant eller den, han har beskikket til Ledelse af eller Opsyn med Driften ved en Forsømmelse eller Forseelse i Udførelsen af sit Hverv har hidført et Menneskes Død eller Legemsbeskadigelse, ansvarlig for den derved opstaaede Skade«.

Herved indskrænkes dog ikke Arbejdsgiverens Erstatningspligt ifølge den almindelige Lovgivnings Regler eller med andre Ord: i de Tilfælde, hvor de nævnte Bestemmelser ikke komme til Anvendelse, gjælde de almindelige Lovforskrifter.

Den Skadeserstatning, der i Henhold til nævnte Ansvar skal ydes, bestaar i Tilfælde af Død af Omkostningerne ved forsøgt Helbredelse og ved Begravelsen samt i det Beløb, som den afdøde i Tidsrummet mellem Ulykken og Døden har tabt paa Grund af Erhvervsuduelighed. Var den afdøde ved sin Død forpligtet til at underholde andre, da kunne

*) Lovens hele Titel er: Gesetz betreffend die Verbindlichkeit zum Schadenersatz für die bei dem Betriebe von Eisenbahnen, Bergwerken etc. herbeigeführten Tödtungen und Körperverletzungen.

disse fordre Erstatning, forsaavidt saadant Underhold unddrages dem som Følge af Dødsfaldet. I Tilfælde af Legemsbeskadigelse erstattes Omkostningerne ved Helbredelsen og det Tab, som den tilskadekomne lider ved den som Følge af Ulykken indtraadte midlertidige eller vedvarende Arbejdsudygtighed eller Forringelse af Arbejdsevnen.

Var den dræbte eller tilskadekomne af Driftsherren imod Præmie forsikret mod det indtrufne Ulykkestilfælde i en Forsikringsanstalt, da drages Forsikringssummen fra Skadeserstatningens Beløb, hvis Driftsherren har bidraget til Forsikringen, og hans Bidrag til Forsikringspræmien har udgjort mindst en Tredjedel (§ 4).

Erstatningens Størrelse bestemmes af Domstolene efter frit Skjøn, og til fremtidigt Underhold skal der, dersom ikke begge Parter blive enige om en Affindelse med en Sum én Gang for alle, tilkjendes en Rente, der imidlertid kan fordres forandret — forhøjet, nedsat eller ophævet — af hver af Parterne, dersom de Forhold, der vare bestemmende ved dens Fastsættelse, ere væsentlig forandrede. Domstolene og den tilskadekomne kunne fordre, at der stilles Sikkerhed for Renten. Erstatningskravene præskriberes, naar de ikke ere gjorte gjældende i Løbet af 2 Aar.

Driftsherren er ikke berettiget til ved Overenskomst, Reglement eller paa anden Maade til sin Fordel at ophæve eller indskrænke sit Ansvar efter Loven.

Ifølge de almindelige Bestemmelser i Loven om Civilprocessen §§ 259 og 260, der senere traadte i Stedet for Lovens § 6, skulle Domstolene efter frit Skjøn over den faktiske Sammenhæng afgjøre Spørgsmaalet om Skyld i hvert enkelt Tilfælde uden at være bundne til bestemte Bevisligheders Tilvejebringelse.

Den højeste Instans for Retssager, der føres i Anledning af Lovens Bestemmelser, danner den ved Lov af 12te Juni 1869 oprettede Højesteret for Handelssager. Dennes Myndighed gik imidlertid senere over til Rigsdomstolene. —

Undersøge vi nu nærmere Lovens Bestemmelser, se vi for det første, at den ikke udelukkende finder Anvendelse paa Arbejdere, men paa enhver, som f. Ex. ved en Jærnbanes Drift eller ved en Fabriksformands Fejl under Udførelsen af hans Hverv lider Legemsbeskadigelse. En anden Sag er det ganske vist, at Loven væsentlig er kommen i Stand for Arbejderbefolkningens Skyld og fik størst Betydning for denne; men da Omfanget af Lovens Bestemmelser er saa vidt strakt, er det klart, at de ikke udelukkende kunne udledes af Retsforholdet mellem Arbejdsgiver og Arbejder.

Hvad de Industrigrene angaa, som falde ind under Loven, saa indtage Jærnbanerne paa den ene Side og Bjærgværker, Gruber, Stenbrud og Fabriker paa den anden Side en fuldstændig forskjellig Stilling. Ved de første indtræder i Reglen Ansvaret for Ejeren*), saasnart et Ulykkestilfælde foreligger, hvad enten Driftsherren eller hans undergivne eller Tredjemand har foraarsaget det, eller det er opstaaet som Følge af Materiellets Skrøbelighed, fejle Anvisninger eller lign.

Ansvaret kan altsaa ikke her siges at hvile paa nogen Præsumtion af Skyld. Arbejdsgiveren fritages nemlig ikke for at yde Erstatning, selv om han nok saa meget kan bevise, at han ikke er Skyld i Ulykken, men kun naar han kan føre et positivt Bevis for, at Ulykkestilfældet maa tilskrives én af to bestemte Aarsager, nemlig enten vis major eller den tilskadekomnes egen Forsømmelse. Der er altsaa for Driftsherrens Vedkommende ikke Spørgsmaal om Skyld og Tilregnelighed; Erstatningsansvaret indtræder med det blotte Faktum, at der ved et Ulykkestilfælde under Driften er tilføjet en Person Skade. Det er en Erstatningspligt, som har sin Grund i den objektive Skade, en saakaldt obligatio ex lege.

Spørger man om Grunden til Indførelsen af denne legale Forpligtelse, svares der fra én Side (Endemann), at her aabenbart maa ligge et Forsikringssynspunkt bagved, hvad ogsaa Bestemmelsen i § 4 synes at tyde paa, idet der heri er en tydelig Bestræbelse efter at fremkalde Forsikring. Jærnbanedriften medfører visse Farer for Menneskers Liv og Lemmer, og den, som rammes heraf, maa kunne vende sig til Driftsherren om Erstatning paa samme Maade, som om denne var forpligtet igjennem en Forsikringskontrakt. — Fra anden Side (Rømer og Westerkamp) hævdes, at Loven ikke taler om Forsikringsbeløb, men om »Schadenersatz«, som ovenikjøbet falder bort i visse bestemte Tilfælde. Lovforslagets Motiver fremhæve nu ogsaa udtrykkelig, at den særlig strænge Ansvarsbestemmelse i § 1 er begrundet i, at ved Jærnbanetrafiken kunne paa Teknikens nuværende Standpunkt — med den Erfaring, man er i Besiddelse af, og de Hjælpemidler, som staa til Raadighed — Ulykkestilfælde i Almindelighed undgaas ved Nøjagtighed, Omhu og Paapasselighed, medens Ulykkestilfældene for Ex. ved Bjærgværksdriften i Modsætning hertil som oftest ere en Følge af Naturbegivenheder. Dette synes i Virkeligheden at vise, at der ikke har ligget et egentlig Forsikringssynspunkt bagved den skærpede Erstatnings-

---

*) Egentlig »der Betriebsunternehmer«, hvorved forstaas den, paa hvis Regning og Risiko Trafiken drives.

pligt for Jærnbaneejerne, men meget snarere en Betragtning, der omtrent kan formuleres saaledes, at naar der indtræffer et Ulykkestilfælde paa en Jærnbane, maa Formodningen være for, at Driftsherren ikke har iagttaget den særegne Omsorg (custodia), som netop maa paahvile den, der driver et Foretagende af den nys beskrevne Natur, altsaa et Foretagende, der vel er farligt, men hvor Faren netop kan undgaas ved almindelig Omhu og Paapasselighed. Grunden til Lovens ubetingede Erstatningsansvar er altsaa herefter ikke den, at man har anset det for rigtigt for den offentlige Samfærsels Skyld at paalægge Jærnbaneejerne en Forsikringspligt, men man har derimod troet som Regel at kunne gaa ud fra, at der foreligger en virkelig Skyld fra Jærnbanebestyrelsens Side. Ved Forstaaelsen af Begrebet Skyld skal man da ikke lægge Vægt paa den subjektive, men paa den objektive Side af Sagen: hvilke Forsigtighedsforanstaltninger man fornuftigvis i Almindelighed kan kræve foretagne af en Jærnbanebestyrelse.

Afgjørelsen af dette Spørgsmaal, hvilket Synspunkt der maa antages at ligge bagved denne legale Forpligtelse, kan ogsaa faa nogen Betydning med Hensyn til Bedømmelsen af Undtagelsestilfældene. Hvad saaledes Begrebet »höhere Gewalt« (vis major) angaar, saa beror det netop herpaa, hvor meget eller hvor lidet man skal lægge ind i dette Begreb. Ud fra den sidst anførte Betragtning maa man lade vis major omfatte alle saadanne Hændelser, som ikke normalt kunne forudses eller forebygges, hvilket atter maa bedømmes objektivt efter Hensynet til, hvad en Jærnbanebestyrelse under normale Forhold bør kunne forudse og forebygge. Ved vis major maa da altsaa tænkes paa Tildragelser af en saadan Natur, at det er umiddelbart indlysende, at der ikke kan foreligge nogen som helst Skyld (i objektiv Forstand) hos Jærnbanebestyrelsen. — Staar man derimod paa Forsikringsstandpunktet, da maa man kun henføre saadanne Begivenheder under vis major, som paa en aldeles aabenbar Maade falde fuldstændig udenfor Jærnbanedriftens Omraade, og Grunden til, at Driftsherren da ikke skal bære Ansvaret, er da ingenlunde den, at hans Ikke-Skyld er umiddelbart indlysende, men det er, fordi Begivenheden er af en saa usædvanlig Natur, at almindelige menneskelige Regler heroverfor maa ophøre.

Ved Fabriker etc. indtræder Driftsherrens Erstatningspligt jo ifølge § 2 kun, naar den tilskadekomne kan bevise, at der foreligger en Skyld hos Arbejdsgiveren eller hans Repræsentant, Opsynsmand o. s. v. Den retslige Natur af denne Arbejdsgiverens Forpligtelse til at svare for sin Repræsentants Forsømmelse plejer man i Almindelighed at betegne som

en obligatio qvasi ex delicto, idet det præsumeres, at Arbejdsherren har gjort sig skyldig i en culpa in eligendo.

De Betragtningsmaader, der laa bagved disse Bestemmelsers Vedtagelse og Gjennemførelse*), kunne omtrent gjengives saaledes: det Maal, man havde sat sig, var jo saa vidt muligt at sikre Industriens Arbejderbefolkning imod de økonomiske Følger af saadanne Ulykkestilfælde, der indtræde ved Udførelsen af Arbejdet, og dette Maal troede man at kunne naa ved en positiv, legal Udvidelse af Arbejdsherrernes privatretlige Erstatningspligt. Ifølge den bestaaende tyske Lovgivning kunde Driftsherrens Erstatningsansvar nemlig ikke række videre end til at sikre Arbejderne mod Følgerne af saadanne Ulykkestilfælde, for hvilke Arbejdsherren maatte siges at bære Skylden**). Ved Ulykkestilfælde i Industriens Tjeneste eller rettere i den moderne Storindustris Tjeneste er der imidlertid Anledning til i Arbejdernes Favør at give Begrebet »Skyld« en videre Udstrækning i objektiv Retning end den almindelige paa Grund af de Farer for Arbejderne, som de nyere tekniske Forhold, navnlig den udstrakte Benyttelse af Maskiner, medføre. Man ræsonnerede nemlig som saa, at naar en Mand vil leve af en Virksomhed, hvis Udførelse medfører særlige Farechancer for hans Medhjælpere end de fleste andre Erhverv, saa bør der ikke alene paahvile ham, som andre, Ansvar for den Skade, som han direkte og umiddelbart forvolder, men der bør ogsaa paahvile ham en Forpligtelse til i sin Virksomhed at træffe alle mulige ydre tekniske Sikringsforanstaltninger og til klart og udtømmende at angive Farerne for Arbejderne og give dem nøjagtig Besked om, hvorledes de kunne undgaa dem — og en Forsømmelse eller Undladelse heraf maa ligesaa fuldt medføre Ansvar som en positiv begaaet Fejl eller grov Uagtsomhed. Det er ikke en Gang nok, at Arbejdsherren gjennem Reglements — eller, naar der forekommer særlige udenfor det daglige liggende eller nye Arbejder, paa en mere personlig og direkte Maade — underretter Arbejderne om Faren og Maaden at vogte sig derfor, men hvis hans Valg træffer paa saadanne Arbejdere, om hvilke han paa Grund af deres Ungdom eller Uerfarenhed eller Mangel paa Begreb burde kunne forudse, at en saadan Forklaring ikke var tilstrækkelig for dem til at frembringe den fornødne Forsigtighed, maa han ligeledes ifalde Ansvar, som den, der egentlig — indirekte — bærer Skylden for Ulykken. Kun gjennem en saadan Betragtningsmaade, en saadan vid Opfattelse af Begrebet

*) Jfr. nedenf. S. 13—14.

**) Ved »Skyld« forstaas her og i det følgende et saadant den skadevoldende tilregneligt Retsbrud, der er Aarsag i Skaden.

»Skyld«, der i Virkeligheden ogsaa faktisk var den raadende, er det overhovedet muligt at tænke sig en blot nogenlunde omfattende Sikring mod Følgerne af Ulykkestilfælde igjennem de rent privatretlige Regler om Ansvarligheden; men i naturlig Konsekvens af denne Opfattelse, der altsaa sigter paa visse Industriers særlige Farlighed, maatte ogsaa disse udvidede Ansvarlighedsbestemmelser indskrænkes til kun at gjælde for saadanne industrielle Erhverv, hvor virkelig særlige techniske Forhold, Maskindrift eller lignende vare til Stede, men derimod ikke for Industrien som Helhed eller for alle Arbejdsherrer overhovedet. I Schweiz indskrænkede man derfor senere, i 1881, følgerigtig Ansvarligheds-loven til blot at omfatte »Fabrikanter«, i Tyskland optog man udtrykkelig foruden disse Ejere af Bjærgværker, Stenbrud og Gruber, hvor Naturforhold medføre speciel Risiko for Arbejderne. — I alle disse Erhverv er jo imidlertid videre det ejendommelige ved Arbejderens Stilling dette, at han som Regel er »ude af Stand til at kjende, udmaale, eller forudse de tilintetgjørende Virkninger hos de Kræfter, der sætte Maskinerne i Bevægelse; han maa til en vis Grad viljeløs betro Liv og Sundhed til Driftens gode Ordning, de tilsynshavendes Paalidelighed og Medarbejdernes Duelighed«*). Da nu Driftens Ordning og Tilsynet kun i de allersjældneste Tilfælde besørges af Driftsherren selv personlig, men i Reglen overlades særlige dertil antagne Personer, der indtage en Mellemstilling mellem Arbejderne og Arbejdsherrerne, og da det altsaa for det meste bliver disses og ikke selve Arbejdsgiverens Fejl og Forsømmelser, som kunne blive skæbnesvangre for Arbejderne, saa maatte man, hvis Arbejderne virkelig skulde sikres igjennem Bestemmelserne om den større Ansvarlighed, som skulde følge den større Fare ved Erhvervet, ogsaa lade Driftsherren hæfte for disse sine Tilsynsmænds eller Værkføreres »Skyld« ligesom for sin egen. »Skyldtheoriens« almindelige Tankegang var jo følgende: naar Udøvelsen af et Erhverv medfører særlige Farer, saa maa der ogsaa paahvile den, der ikke desto mindre vil drive et saadant Erhverv og for sin egen Fordels Skyld udsætte andres Liv og Lemmer for Farer, en særlig Pligt til at afværge og forebygge mulige Ulykkestilfælde, og en Forsømmelse i eller Undladelse af at opfylde denne Pligt i dens fulde Udstrækning maa betegnes som en særlig culpa, der atter betinger et særligt (udvidet) Erstatnings-ansvar. Naar nu altsaa, som vi nys saa, en virksom Betryggelse imod saadanne Ulykkestilfældes Indtrædelse for det allervæsentligste afhænger af »Driftens gode Ordning« og »Tilsynets Paalidelighed«, saa maa som

*) L. Bramsen: Arbejderes Forsikring imod Ulykkestilfælde. Kbhvn. 1884.

Følge deraf Driftsherrens særlige Pligt være rettet paa Tilvejebringelsen af disse nødvendige og uundgaaelige Betingelser for Arbejdets Farefrihed. Kan eller vil han nu ikke selv personlig og direkte ordne og tilse Driften, saa er det dog lige fuldt hans Pligt at sørge for denne Gjernings forsvarlige Udførelse, og udøver han derfor ikke den fornødne Agtpaagivenhed og Omsigt i Valget af de tilsynshavende og Formænd, til hvilke han betror Varetagelsen af sin Pligt, saaledes at disse Personer i Virkeligheden ikke yde den rette Garanti for Driftens og Tilsynets forsvarlige Besørgelse, saa maa Driftsherren i Virkeligheden ogsaa siges at have forsømt sin særegne Forpligtelse til at skaffe betryggende Driftsforhold til Stede og derved afværge Muligheden for Farer, og han er saaledes indirekte Skyld i, at Ulykken er passeret. —

Den Udvej, som Lovens § 4*) anviste Arbejdsgiverne til at læmpe Ansvarets Byrde ved nemlig at forsikre Arbejderne mod Ulykkestilfælde, blev snart almindelig fulgt. Jærnbaneselskaberne sluttede sig sammen i en Assuranceforening, og for de øvrige Industrier, som faldt ind under Loven, stiftedes der i Leipzig i 1871 et paa Gjensidighed baseret Forsikringsselskab under Navn af »Allgemeine Unfallversicherungs Bank« med det udelukkende Formaal at sikre Arbejdsherrerne imod Følgerne af det ny Ansvar.

Det viste sig imidlertid snart, at en Forsikring imod de Tilfælde, hvor Arbejdsgiverne kunde idømmes Erstatning efter Loven, kun blev af ringe Omfang. Det Antal Ulykkestilfælde, hvor det lykkedes den tilskadekomne Arbejder eller hans efterladte at føre det i § 2 fordrede Bevis for, at Arbejdsherren eller hans Opsynsmand var Skyld i Ulykken, viste sig kun at udgjøre 10—20 % af samtlige Ulykkestilfælde. Saavel den nævnte Forsikringsanstalt som andre Forsikringsselskaber, der opstod som Følge af Loven, udstrakte derfor deres Virksomhed til samtlige Ulykkestilfælde.

Den almindelige Fremgangsmaade blev da denne: »Først forsikrede Arbejdsherren sig i Banken imod Følgerne af Loven og dernæst — enten paa egen Bekostning, eller i Reglen for Arbejdernes Regning og efter Overenskomst med dem — forsikrede han sine Arbejdere imod alle andre Ulykkestilfælde**). For sin egen Forsikring betalte han Præmie pr. Individ efter den Fareklasse, hvortil hans Industri hørte, og i Erstatning af Banken ydedes da det Beløb eller den Rente, han blev tildømt at udrede: for Arbejdernes Forsikring

*) Jfr. i det følgende (S 12—14) »Arbetareförsäkrings-Kommitténs Promemoriar« I. Arbetareförsäkringen i Tyskl.

**) 1884 var saaledes 8—900,000 tyske Arbejdere forsikrede.

tegnedes derimod en bestemt Sum, hvoraf Præmien beregnedes. og Erstatningen stod da i Forhold til den tegnede Sum«*). Præmierne for denne sidste Slags Forsikringer bleve naturligvis betydelig højere end for den første, da den sidste Kategori af Ulykkestilfælde var den langt overvejende, og Forsikringssummerne (Erstatningerne) kunde derfor i Reglen ikke blive store. Arbejderen (eller hans efterladte) havde derfor, selv om han var forsikret mod alle Ulykkestilfælde, alligevel altid Interesse i at gjøre Forsøg paa at faa Arbejdsherren dømt erstatningsskyldig, da han i saa Tilfælde fik et langt større Erstatningsbeløb, og Processer mellem Arbejdsgivere og Arbejdere kom saaledes til at høre til Dagens Orden.

Vanskelighederne for Domstolene ved Lovens Anvendelse viste sig desuden at være meget store, og da dette naturlig gav Anledning til mange besynderlige og indbyrdes afvigende Retsafgjørelser, blev der derved bragt en Usikkerhed og en Uklarhed ind i det hele Forhold, som yderligere maatte bidrage til at forøge Retstrætterne. Det var saaledes vanskeligt at afgjøre, hvad der skulde forstaas ved en Fabrik eller ved, at en Ulykke var passeret »bei dem Betriebe einer Eisenbahn«. Endnu sværere var Bedømmelsen af, om Aarsagen maatte hidføres til den forulykkede, eller om en Opsynsmand var Skyld i Ulykken. Nogle Exempler ville bedst kunne belyse, hvor haarfint Grænsen kunde drages imellem Skyld og Ikke-Skyld.

Naar der paa en Jærnbane skete et Ulykkestilfælde ved Aflæsningen af en stillestaaende Jærnbanevogn, der var ankommen til sit Bestemmelsessted, blev Loven ikke anset for anvendelig, men vel derimod, naar Aflæsningen maatte ske i Skyndsomhed i Anledning af Togets forestaaende Afgang, og Ulykkestilfældet opstod som Følge heraf.

Hvis Lynet slog ned og dræbte baade Lokomotivføreren og Fyrbøderen paa et Jærnbanetog, saa at dette altsaa gik uden Ledelse, og der som Følge heraf skete et Ulykkestilfælde, blev dette betragtet som vis major, og Jærnbaneselskabet slap altsaa for Erstatningsansvar. Derimod blev det ikke anset for en befriende Omstændighed, at Føreren alene blev dræbt; thi der skulde altid paa Lokomotivet findes en Mand, der kunde indtage hans Plads.

Domstolene søgte i det hele taget at udvide Begrebet »Verschulden« saa meget som muligt i Arbejdernes Favør. Man dømte saaledes Arbejdsherren til Erstatning, naar Arbejderne fik omflyvende Gnister i Øjnene, idet Arbejdsgiveren burde have forsynet dem med Beskyttelses-

---

*) Bramsen: Arbejderes Forsikring imod Ulykkestilfælde. 1884.

briller, ja selv naar Arbejderne begik positive Fejl, men ikke i Forvejen havde faaet nøjagtig Underretning af Værkføreren om, hvorledes de skulde undgaa Faren, eller vel havde faaet en saadan Besked, men vare saa unge eller saa tarvelig begavede, at vedkommende Værkfører eller Arbejdsherre maatte kunne indse, at de ikke kunde forstaa Beskeden.

Særlig skal følgende Tilfælde anføres: i et Stenbrud, hvor nogle Arbejdere vare sysselsatte med at flytte en større Sten, brast denne i Stykker som Følge af en Revne i den og dræbte i Faldet en Arbejder. Dennes Dødsbo fik Skadeserstatning, fordi det blev godtgjort, at en Undersøgelse af Stenen før dennes Flytning efter al Sandsynlighed havde ledet til Opdagelsen af den Revne, som foranledigede Ulykkestilfældet. En saadan Undersøgelse burde Formanden have anstillet, men da han nu havde forsømt dette, maatte han anses for skyldig i Ulykkestilfældet, forsaavidt han ikke kunde bevise, at Undersøgelsen ikke kunde have ledet til Revnens Opdagelse — et Bevis, som naturligvis ikke kunde føres.

Til Trods for den overordentlige Udstrækning, som Domstolene saaledes gave Begrebet Skyld, vare, som allerede fremhævet, Bevisvanskelighederne saa store, at det i Motiverne til Regeringsforslaget af 1881 med rette kunde siges, at den Omstændighed, at Lovens § 2 lagde Bevisbyrden paa den forulykkede, i de fleste Tilfælde gjorde Lovens gavnlige Virkninger for Arbejderne fuldstændig illusoriske. En Paavisning af Skyld hos Arbejdsgiveren eller hans Stedfortræder var jo i alt Fald fuldstændig umulig i de særdeles hyppige Tilfælde, hvor Tildragelsen havde fundet Sted ved den tilskadekomnes egen, maaske højst tilgivelige Uforsigtighed, eller ved Arbejdskammeraters Forsømmelighed eller endelig ved rene Hændelser, der ikke kunde tilskrives nogen bestemt Person.

Medens denne Anke væsentlig blev rettet mod Loven fra Arbejdernes Side, vare ogsaa Arbejdsgiverne paa deres Side i højeste Grad misfornøjede med Loven, fordi den gav Anledning til stadige Stridigheder med deres Arbejdere. Disse følte sig nemlig af de alt ovenfor antydede Grunde næsten altid fristede til at forsøge paa at faa Arbejdsherren dømt til Erstatning, og de vare jo saa meget mindre bange for at indlade sig paa Retstrætter, som de vare berettigede til fri Proces. Følgen deraf var iøvrigt ofte den, at Arbejderen gik tabt af den Understøttelse, som Arbejdsherren af Humanitet eller Retsind under andre Omstændigheder vilde have ydet ham. Hvad der særlig bidrog til at forøge Processerne, var de private Forsikringsselskabers Stilling til Loven.

Disse nægtede nemlig i de fleste Tilfælde at udbetale Erstatningssummen for Arbejdsherren, naar ikke Erstatningskravet var blevet godkjendt af Domstolene, og Arbejdsgiverne bleve saaledes i Reglen nødte til at lade sig indstævne af deres Arbejdere, selv om Tilfældet ganske utvivlsomt var »haftpflichtig«. — »Saaledes fremmedes et slet Forhold mellem Parterne med Besvær, Ærgrelse og Udgifter for Arbejdsgiverne, Vrede, Skuffelse og Utilfredshed hos Arbejderne.«

De anførte Ulæmper bevirkede naturligvis en stigende Misfornøjelse med Loven fra alle Sider og fremkaldte gjentagne Anmodninger til Regeringen og Rigsdagen om Forandring i dens Bestemmelser. Disse henvistes til Rigsdagens »Gewerbe-Ordnungs-Commission«, som derefter i 1878 stillede et Forslag til en Resolution, hvorefter Regeringen opfordredes til at udarbejde et Lovforslag om en udvidet Ansvarlighed og bedre Ordning af Bevisbyrden; men Rigsdagen tog ingen definitiv Beslutning i Sagen. — I 1879 blev der fra Regeringens Side svaret paa en Interpellation fra von Hertling om denne Sag, at Regeringen nærede en levende Interesse for den og forberedte et Lovforslag, men at Sagen maatte overvejes med den største Omhyggelighed og Forsigtighed.

I den umiddelbart følgende Tid fremkom der fra forskjellige Sider private Lovforslag om Udvidelse af Arbejdsherrernes Erstatningspligt, uden at dog disse kom til at nyde Fremme (jfr. nedenfor).

I 1880 fremsatte Kommerceraad Baare et Forslag for Rigsdagen om i Stedet for Arbejdsgivernes Erstatningspligt at sætte en almindelig Forsikring imod Ulykkestilfælde. Der skulde oprettes en almindelig Forsikringsanstalt for hele Riget med stedlige Filialer, og i denne skulde alle industrielle Arbejdere forsikres imod Ulykkestilfælde. Halvdelen af Præmien skulde udredes af Arbejdsgiveren, en Fjerdedel af Kommunen og en Fjerdedel af Arbejderen selv. Forsikringsbeløbene skulde udbetales i Form af Livrenter og udgjøre visse Procenter af den tilskadekomnes Arbejdsfortjeneste. Understøttelsen skulde tage sin Begyndelse fra den 6te Uge efter Ulykken og ydes i alle Tilfælde, naar blot ikke den tilskadekomne forsætlig eller ved grov Skjødesløshed havde foraarsaget Skaden.

Dette Forslag gav Stødet til en hel Vending i Regeringens Opfattelse af Sagen. Den Betragtningsmaade, der ligger til Grund for Baares Forslag, den saakaldte socialpolitiske Opfattelse, der i Stedet for den privatretlige Erstatningspligt vil sætte en offentligretlig Forsørgelsespligt, hvis Udførelse ordnes og sikres gjennem en af Staten organiseret Tvangsforsikring, havde allerede længe ligget i Luften, og Regeringen gjorde den nu med ét Slag til sin. Den 1. April 1881 forelagde den Rigsdagen et Lovforslag om Indførelsen af en almindelig Ulykkesforsikring med udførlige Motiver, hvilket Forslag først var behandlet i det nationaløkonomiske Raad og dernæst vedtaget af Forbundsraadet.

Motiverne betonede, som allerede ovenfor antydet, særdeles skarpt det utilfredsstillende i Ansvarlighedsloven af 1871; den nødvendiggjorde Processer og undergravede derved den sociale Fred, og den var ude af Stand til at sikre Arbejderne imod de økonomiske Følger af de Farer, som vare forbundne med deres Erhverv. Det var af Vigtighed, at Staten lige overfor Socialdemokratiets Forførelsesmidler beviste Arbejderne, at Staten kunde og vilde drage positiv Omsorg for de lavere staaende Klasser i Samfundet. »En Politik, der virkelig søger at opretholde

Staten, har ogsaa den Opgave at bibringe de ubemidlede Klasser i Samfundet den Overbevisning, at Staten ikke blot er en nødvendig, men ogsaa en velgjørende Indretning. Lovgivningen maa derfor yde dem saadanne øjensynlige og direkte Fordele, at de derigjennem naturlig ledes til at opfatte Staten som en Institution, der ikke blot er opfunden for udelukkende at beskytte de bedre stillede Samfundslag, men som ogsaa opfylder deres Krav og tjener deres Interesser.«

I Stedet for det gamle Erstatningsprincip stilledes der nu Forslag om Indførelsen af en offentligretlig Tvangsforsikring for Arbejderne. Man gik ud fra, at der skulde ydes Erstatning i alle under Arbejdet indtrædende Ulykkestilfælde, hvad enten Aarsagen var en Forsømmelse fra Arbejdsgiverens eller hans Stedfortræders Side eller den forulykkedes egen Fejl eller en Hændelse, som ikke kunde henføres til nogen bestemt Person. Idet man saaledes udtrykkelig havde valgt den Forudsætning, at Reformens Maal burde være at sikre Arbejderne imod de økonomiske Følger af alle under Arbejdet forekommende Ulykkestilfælde, og ikke at normere Arbejdsherrernes Erstatningspligt, var man kommen til det Resultat, at denne Opgave ikke lod sig løse paa en tilfredsstillende Maade igjennem en videre Udvidelse af Arbejdsherrens privatretlige Erstatningspligt. Det var nemlig i Grunden stridende mod fornuftige Retsbegreber at erklære Driftsherren for ansvarlig for alle Ulykkestilfælde, som forekom i hans Bedrift; thi da maatte man gaa ud fra, at om end ikke alle, saa dog de fleste Ulykkestilfælde kunde tilskrives Forsømmelighed fra Arbejdsherrens eller hans Stedfortræderes Side, medens Sandheden tværtimod var den, at Driftsherren, Opsynsmanden, Værkføreren o. s. v. kun i de allerfærreste Tilfælde var Skyld i Ulykken. I alt Fald burde Arbejdsgiveren da aldrig kunne blive erstatningspligtig paa Grund af en legal Præsumtion i saadanne Tilfælde, hvor Skaden bevislig kunde henføres til en ren Hændelse eller til den forulykkedes egen Distraktion, og da disse sidste Aarsager vare de almindeligste, vilde altsaa Arbejderne alligevel for det meste falde Fattigvæsenet til Byrde, selv om man indførte en saadan præsumtiv udvidet Erstatningspligt. Endelig kunde man ikke principrigtig gjøre den enkelte Driftsherre personlig ansvarlig for alle Ulykkestilfælde af den Grund, at man derved udsatte den industridrivende for økonomisk Ruin. Den stiltiende Forudsætning var saaledes og maatte altid være den almindelige Forsikring, og man kunde derfor lige saa godt gaa lige løs paa Sagen og sørge for at faa ordnet Forsikringen paa en betryggende Maade.*) Man burde saa meget mere

*) At overlade Sagen til private Forsikringsanstalter ansaa Motiverne ogsaa af den Grund for uheldigt, at da denne Forsikringsgren endnu ikke havde et tilstræk-

gaa denne Vej, som Staten og Samfundet havde en almindelig anerkjendt Interesse i at sørge for de tilskadekomne Arbejdere. Og saaledes fremstaar Ulykkesforsikringen som en ny og udvidet Form af den offentlige Forsorg paa den offentlige Rets Grund. Hensigten med Fattigforsørgelsen er at raade Bod paa den yderste Elendighed; Hensigten med Ulykkesforsikringen er Opfyldelsen af en højere social Opgave.

Lovforslagets Hovedindhold var følgende:*)

»Der indføres Forsikringstvang for Arbejdere i Bjærgværker, Saltværker, Forædlingsanstalter, Stenbrud, Gruber, Værfter. Bygningsforetagender, Smelteovne, Fabriker og i Foretagender, hvortil der anvendes Dampmaskine og elementær Bevægkraft (undtagen Skibsfart og Jærnbaner), imod Følgerne af Ulykkestilfælde, der indtræffe under Arbejdet**), forsaavidt saadanne Arbejderes aarlige Arbejdsfortjeneste ikke overstiger 2000 M. Forsikringen sker hos en Rigsforsikringsanstalt, der oprettes i Berlin for det tyske Rige, og som drives for Statens Regning og under dens Garanti; Kejseren og Forbundsraadet udfærdiger Reglement for denne Anstalts Organisation og Bestyrelse, og dens Tarifer fastsættes ved Beslutning af Forbundsraadet og underkastes en Revision mindst hvert 5te Aar.

Gjenstand for Forsikring er Ulykkestilfælde, der medføre Døden, eller saadan Legemsbeskadigelse, der medfører Arbejdsudygtighed i mere end 4 Uger. I Tilfælde af Død bestaar Erstatningen i a) 10 % af den aarlige Arbejdsfortjeneste til Begravelseshjælp, b) Udgifterne ved forsøgt Helbredelse, at regne fra den 5te Uge, samt $^2/_3$ af Arbejdslønnen i samme Tidsrum, c) en Rente til de efterladte, nemlig 20 % af den aarlige Arbejdsfortjeneste til Enken, indtil hun dør eller paany gifter sig, med en Forhøjelse af 10 % for hvert Barn indtil dets fyldte 15de Aar, dog ikke over 50 % i alt. I Tilfælde af Legemsbeskadigelse bestaar Erstatningen, at regne fra den 5te Uge, i a) Omkostningerne ved Lægebehandlingen, b) $^2/_3$ af Arbejdsfortjenesten, dersom den tilskadekomne bliver — og saa ænge han forbliver — fuldstændig arbejdsudygtig, og en Brøkdel af Arbejdsfortjenesten, hvis han kun bliver delvis arbejdsudygtig, i intet Tilfælde under $^1/_4$ eller over $^1/_2$ af Arbejdsfortjenesten. — Renterne kunne undtagelsesvis omsættes i en Kapital en Gang for alle.

Forsikringen sker mod en fast Præmie, der erlægges fjerdingaars-

---

kelig fyldigt og paalideligt statistisk Grundlag, kunde den private Forsikringsvirksomhed ikke byde den Garanti for Opfyldelsen af sine fremtidige Forpligtelser, som absolut maatte kræves overfor den fattige Arbejderbefolkning.

*) Bramsen: »Arbejderes Forsikring imod Ulykkestilfælde«, 1884. S. 13 ff.

**) »Gegen die Folgen der beim Betriebe sich ereignenden Unfälle.«

vis bagud, beregnet efter Fareklasser i Procenter af Lønningerne og bestemt saaledes, at Anstaltens samlede Præmieindtægt dækker saavel Erstatningerne som Anstaltens Omkostninger.«

For forsikrede, hvis aarlige Arbejdsfortjeneste ikke overstiger 750 M., udredes $^{2}/_{3}$ af Præmien af Arbejdsgiveren og $^{1}/_{3}$ af Riget (efter det oprindelige Forslag*) af vedkommende »Landarmenverband« eller den Institution, eventuelt den Forbundsstat, som lovlig træder i Stedet derfor). Ved Forsikring af Arbejdere, hvis Løn overstiger 750 M., svarer Arbejderen selv den ene Halvdel og Arbejdsgiveren den anden Halvdel: den sidstnævnte udreder imidlertid den hele Præmie, men er berettiget til at afkorte Arbejderen den ham paahvilende Halvdel i hans Løn.

Erstatningen fastsættes af Anstalten, og Ansættelsens Rigtighed kan bestrides ad Rettens Vej inden 3 Maaneder.

»Forsikringspligtige Arbejdere ere berettigede til hos Rigsforsikringsanstalten at tegne yderligere Forsikring for deres egen Regning, dog ikke ud over et Beløb, der medfører en Forhøjelse af Erstatningen med mere end 50 %. Ikke forsikringspligtige Arbejdere have Adgang til at tegne Forsikring hos Anstalten indtil et Rentebeløb af 600 M. for fuld Invaliditet og 450 M. for Dødsfald.

Anstaltens Virksomhed kan ved Forbundsraadets Beslutning udstrækkes til at omfatte Livsforsikring for Arbejdere indtil et Beløb af ikke over 6000 M. og endvidere ifølge Lov til at omfatte Forsikringer mod Arbejdsudygtighed som Følge af Sygelighed eller Alderdom.«

Dette Forslag vakte dels paa Grund af den store Principforandring i selve Sagen, dels paa Grund af dets almindelige statssocialistiske (socialpolitiske) Karakter, en overordentlig Opsigt i hele Evropa, og det betegner øjensynlig ogsaa en hel ny Æra paa Arbejderlovgivningens Omraade. Den Omstændighed, at den konservative Regering i et mægtigt Rige saa uforbeholdent kunde adoptere de saakaldte socialpolitiske Principer, som hidtil ikke vare naaede ud over Nationaløkonomernes snævre Kreds, maatte selvfølgelig fremkalde en Hærskare af forskjelligartede Stemninger, Forbavselse, Skuffelse, Uro og Ængstelse paa den ene Side og de mest vidtspændte Forventninger, Forhaabninger og Illusioner paa den anden Side.

Som naturligt var, maatte det dog især blive de første Stemninger, der strax fik Overtaget, fordi man her stod overfor noget saa gjennem-

*) Nemlig det Forslag, som d. 8. Marts 1881 var forelagt det nationaløkonomiske Raad. Den omtalte Forandring var vedtagen af Forbundsraadet paa Foranledning af det nævnte Raad.

gribende nyt, noget saa fuldstændig uventet, overfor et Omslag af en saa uhyre Rækkevidde og Betydning, at Sindene først maatte have nogen Tid til at komme til Ro i en ædruelig og sindig Overvejelse og først lidt efter lidt kunde vænne sig til en uhildet Betragtning af Sagen. Fra de industridrivende, fra Partikularismens og Liberalismens Side rejste der sig da ogsaa en sand Storm af Uvilje mod Forslaget. De industridrivende klagede over, at deres Byrder bleve for store; Partikularisterne kastede sig over Forsikringens Centralisering i en Rigsanstalt, og de liberale Fraktioner ivrede imod Statstilskudet, Forsikringens Bureaukratisering og Ophævelsen af det frie Initiativs Raadighed paa dette Omraade.

Rigskanslerens mægtige Autoritet var imidlertid tilstrækkelig til at holde Modstanden paa selve Rigsdagen indenfor en passende Grænse, og skjønt det første Forsøg vel mislykkedes, fik han dog opnaaet at aftvinge Rigsdagens Flertal en Indrømmelse af Forsikringstvangens Berettigelse og Nødvendighed, saa at det tyske Folk fik en bestemt Følelse at, at den store socialpolitiske Plans Gjennemførelse i en eller anden Form, paa en eller anden Maade, nu maatte anses for et fait accompli. Forslaget blev af Rigsdagen henvist til et Udvalg paa 28 Medlemmer, som efter 11 Møder indstillede Forslaget til Vedtagelse og aabent erklærede sig for Tvangsforsikringen, men iøvrigt foreslog mange Forandringer, af hvilke de væsentligste vare disse, at der ikke skulde oprettes én Rigsforsikringsanstalt, men en Forsikringsanstalt for hver enkelt Stat; at de $^2/_3$ af Præmierne skulde udredes af Arbejdsgiverne, $^1/_3$ af Arbejderne selv, saa at Statstilskudet altsaa bortfaldt, og at Karenztiden nedsattes fra 4 Uger til 14 Dage. Forslaget vedtoges af Rigsdagen i den saaledes ændrede Skikkelse, og Loven sendtes derefter tilbage til Forbundsraadet, som imidlertid nægtede det sit Samtykke.

En af de vigtigste Anker, der var fremkommen under Debaten om dette Lovforslag, var den, at det i høj Grad savnede et statistisk Grundlag.*) For at raade Bod herpaa foranstaltede nu den tyske Regering Optagelsen af en Statistik over Ulykkestilfælde for Tiden fra 1ste August til 30te November 1881. Man søgte herved Oplysning om det samlede Antal af Ulykkestilfælde og disses forskjellige Følger, de enkelte Erhvervs forskjellige Farlighed, Omkostningerne ved en Skadeforsikring, med eller uden Forbindelse med en Forsikring mod Sygdom, og Ulykkesforsikringens daværende Omfang.

*) Det følgende Résumé af den tyske Regerings Ulykkestilfælde-Statistik (S. 21-22) er i det væsentlige en ordret Gjengivelse af Fremstillingen i den svenske »Arbetareförsäkrings-Kommitténs Promemorior.«

De Oplysninger, som indkom, omfattede 93,554 industrielle Etablissementer, der beskæftigede 1,957,548 Personer, hvoraf 1,615,253 Mænd og 342,295 Kvinder. Antallet af Ulykkestilfælde under Arbejdet i de nævnte 4 Maaneder var 29,574, hvoraf 662 (2.2 %) havde medført Døden, 123 (0.4 %) fuldstændig Invaliditet og 437 (1.5 %) vedvarende Forringelse af Arbejdsevnen, medens alle de øvrige 28,352 eller 95.9 % kun havde medført eller maatte antages at ville medføre Arbejdsudygtighed i kortere eller længere Tid. Turde man af de 4 Maaneders Statistik drage Slutninger for et helt Aar ved at multiplicere med 3, skulde der altsaa i Tyskland aarlig komme 453 til Skade under Arbejdet af 10,000 Industriarbejdere, og da Antallet af de Arbejdere, der tænktes indbefattede i Loven, kunde anslaas til $2^1/_2$ Mill., skulde der aarlig i Tyskland blandt Fabrikarbejdere og dermed lige stillede indtræffe omkring 113,000 Ulykkestilfælde, hvoraf omtrent 4,600, der medførte Død eller alvorlig Legemsbeskadigelse, medens de øvrige 108,400 kun medførte forbigaaende Arbejdsudueligled som anden Sygdom.

Blandt de ovenfor nævnte 28,352 Tilfælde viste det sig, at

16,139	havde	medført	Arbejdsudygtighed	i	et Tidsrum	af 1—14	Dage.
6,532	—	—	—	-	—	- 15—28	—
5,681	—	—	—	-	—	- over 28	—

Videre fremgik det, at de kvindelige Arbejdere vare i langt mindre Grad udsatte for Ulykkestilfælde end de mandlige, idet der for disses Vedkommende kun kommer 6.5 Ulykkestilfælde aarlig paa hver 1000 Individer imod 53.5 for Mændenes Vedkommende.

Paa Grund af de Forskjelligheder, som fandtes mellem de enkelte Erhverv, inddeltes disse i 10 Fareklasser, og Forholdet mellem de forskjellige Fareklasser betegnedes ved Tallene 100, 66, 56, 55, 48, 40, 32, 22, 16 og 11. Savbrug, Tændstikfabriker og Sprængstoffabriker henførtes saaledes exempelvis til 1ste Fareklasse med Faretal 100, medens Gasværker og mekaniske Værksteder henførtes til 7de Fareklasse med Faretal 32; de sidstes Faretal var altsaa noget mindre end $^1/_3$ af de førstes.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, i hvor stort et Omfang Arbejderne allerede vare forsikrede mod Ulykkestilfælde, oplyste det indsamlede Materiale, at af de opgivne 1,957,548 Arbejdere var 28 % forsikrede mod alle Ulykkestilfælde, 15.8 % mod de i Ansvarlighedsloven omhandlede Tilfælde, medens af Resten (56.2 %) de c. 50 % aldeles ikke vare forsikrede. For de sidste c. 6 % forelaa der ingen Oplysninger.

Hvad Spørgsmaalet om Forsikringens Omkostninger angaar, da kunde efter Behms Beregninger de Udgifter, som foraarsages af et

Dødsfald, for en Mand beregnes til 2035 M., Udgifterne ved et Ulykkestilfælde, som medførte Invaliditet, til 5907 M., og endelig ved et Ulykkestilfælde, som bevirkede forbigaaende Arbejdsudueligfhed i over 13 Uger, 630 M.: for en Kvinde blev Udgiften 10.3 % af disse Beløb. I det hele beregner Behm den aarlige Udgift til c. 14 Mill. M.

Undersøger man nu, hvor store Omkostninger der udkræves til en Forsikring af de mindre Legemsbeskadigelser, hvis Helbredelse tilendebringes inden 13 Uger, da viser det sig, at der paa de c. 2 Mill. Arbejdere faldt 1.649.577 Sygedage, bortset fra de Sygedage, der skrev sig fra saadanne Tilfælde, der medførte Død eller Invaliditet. Sættes Sygeunderstøttelsen til $66^2/_3$ % af Arbejdsfortjenesten, og sættes denne til 750 M. aarlig, beløbe Omkostningerne sig til 2.75 Mill. M., medens Omkostningerne til selve Skadeforsikringen jo beløber sig til ca. 14 Mill. Disse sidste Beløb ere beregnede under Forudsætning af, at man iagttog det saakaldte »Deckungsverfahren« (Dækningssystemet), som bestaar i »for hvert Ulykkestilfælde ved første Opkrævning at tilvejebringe den Kapital, der svarer til samtlige Udbetalinger, altsaa baade det Aar, Ulykken indtræffer, og i senere Aar.« Dette »Princip er det af Forsikringsselskaber benyttede, idet der som Reserve henlægges det mathematisk udregnede Beløb til at dække den ved Ulykken paadragne Forpligtelse for al Fremtid.« *)

Følger man derimod den saakaldte »Umlageverfahren« (Ligningssystemet), kommer Forholdet til at stille sig noget anderledes. Dette System »tilsigter at tilvejebringe alene det Beløb, som udfordres til de øjeblikkelige Udbetalinger. Det vil nu let forstaas, at naar man ser bort fra en mulig Tilvæxt eller Tilbagegang i Industrien, der kun kan faa en mindre Indflydelse, saa vil efter det første System (Dækningssystemet) det Beløb, der aarlig skal tilvejebringes, blive et temmelig konstant.« »Ganske anderledes stiller Forholdet sig ved Ligningssystemet, ifølge hvilket Bidragene i det første Aar ville være meget betydelig lavere, men aarlig ville voxe, idet til de ældre Forpligtelser komme nye, saa længe indtil der indtræder Ligevægt imellem tilkommende nye Forpligtelser og saadanne ældre, der bortfalde paa Grund af de forsørgelsesberettigedes Død eller deres Børns Indtrædelse i den Alder, hvor Renten ophører.« *) Ved Slutningen af det første Aar vilde Udgiften herefter være 690,000 M., ved Slutningen af det 2det Aar 1,700,000 M., ved Slutningen af det 17de Aar ca. 13,600,000 M. og endelig ved Slutningen af det 75de Aar ca. 23

---

*) L. Bramsen: Arbejderes Forsikring mod Ulykkestilfælde. 1884.

Mill. M. Ved dette sidste Aar skulde Ligevægtstilstanden indtræde, den saakaldte »Beharrungszustand«.

Skjønt Valgene i 1881 til den tyske Rigsdag ikke gave et gunstigt Udfald for Regeringens konservative Socialpolitik, idet de liberale Fraktioner bleve forøgede, fastholdt dog Regeringen sine Planer, og i den Throntale, hvormed Rigsdagen aabnedes den 17de November 1881, blev det paa en højtidelig og indtrængende Maade lagt Repræsentationen paa Sinde, at det var Kejserens bestemte Vilje, at »skabe nye og vedvarende Garantier for Rigets indre Fred og yde de trængende en større Sikkerhed for en saadan frugtbar Hjælp, hvorpaa de have Krav.« Der blev i den Anledning bebudet Fremlæggelse af et nyt Forslag om Arbejdernes Forsikring mod Ulykkestilfælde og et dertil sig sluttende Forslag om deres Forsikring mod Sygdom. »Ogsaa de,« tilføjedes der dernæst, »som miste deres Erhvervsevne paa Grund af Alder eller Invaliditet, have overfor Samfundet et begrundet Krav paa et højere Maal af statlig Hjælp end det, som hidtil er blevet dem til Del.« Opfyldelsen af disse forskjellige Formaal er »en af de vanskeligste, men ogsaa en af de højeste Opgaver for ethvert Samfund, som hviler paa Christendommens sædelige Grundvold«; men forhaabentlig vil Opgavens Løsning være mulig »igjennem en Sammenslutning af Folkets reale Kræfter i korporative Samfund ved Statens Hjælp og under dens Beskyttelse.«

Endnu førend de bebudede Lovforslag vare fremkomne, enedes de forskjellige liberale Fraktioner om et Forslag, der blev indbragt af Buhl m. fl. den 10de Januar 1882. Man fastholdt heri Tanken om Arbejdsgivernes privatretlige Erstatningspligt, men udvidede denne paa den ene Side til langt flere Erhverv end Regeringsforslaget — saaledes til alle Bygningsarbejder, Transportforetagender og overhovedet alle saadanne Erhverv, hvori der anvendtes Dampkraft eller elementær Bevægkraft — paa den anden Side til alle Ulykkestilfælde, idet man kun udelukkede saadanne, hvor den tilskadekomne forsætlig havde foraarsaget Ulykken. Man accepterede Regeringens Plan om at give Erstatning i Form af aarlige Livrenter, der udgjorde visse bestemte Brøkdele af vedkommendes Arbejdsfortjeneste, og optog som Konsekvens heraf en Forpligtelse for Arbejdsherrerne til igjennem Forsikring at skaffe Sikkerhed for disse Renteydelsers prompte Erlæggelse; men man tilstod den fuldstændigste Frihed indenfor Tvangen, altsaa i Valget af Forsikringsanstalt.

Regeringen nægtede imidlertid sin Medvirkning til dette Lovforslags

videre Fremme, og den 8de Maj fremlagde den selv de anmeldte Lovforslag om Arbejdernes Forsikring, dels imod Ulykkestilfælde, dels imod Sygdom. — Den væsentligste Forskjel imellem dette Forslag om Arbejdernes Sikring mod Følgerne af Ulykkestilfælde og det forrige af 1881 hænger netop sammen med den samtidige Forelæggelse af Forslaget om Sygeforsikring. Imedens Arbejderne nemlig efter Forslaget af 1881 skulde forsikres imod alle Ulykkestilfælde, der medførte Arbejdsudygtighed i over 4 Uger, saa var nu Omsorgen for alle Ulykkestilfælde, hvis Følger ikke varede over 13 Uger, henlagt til Sygekasserne, som væsentlig skulde opretholdes ved Bidrag fra Arbejderne. Ved Siden af Tvangen til Ulykkesforsikring statuerede nemlig det andet Lovforslag ogsaa en Forsikringstvang i Henseende til Sygdom, og de $^{2}/_{3}$ af Omkostningerne ved de Sygekasser, som herved opstod, skulde bæres af Arbejderne selv.

Som Grund hertil anførte Motiverne, at det ved de statistiske Undersøgelser havde vist sig, at det overvejende Flertal af Ulykkestilfælde fuldstændig havde Karakteren af mindre, kortvarige Sygdomme, der i Reglen endte med fuldstændig Helbredelse efter nogle Ugers eller højest nogle Maaneders Forløb. En Statistik over Ulykkestilfælde i den tyske Jærn- og Staalindustri for 1878—80 havde saaledes vist, at i de 97 % af de Tilfælde, hvor en Ulykke havde fremkaldt Arbejdsudueliged, var Sygdommen endt med fuldstændig Helbredelse uden skadelige Eftervirkninger for Patienternes Arbejdsevne, og kun i de 3 % af Tilfældene vedvarede Ulykkestilfældets skadelige Virkninger paa Sundheden og Arbejdsevne ud over 13 Uger*). Da det nu turde antages, at den første Klasse af Tilfælde allerede i Forvejen for det meste bleve baarne af Sygekasserne, og Arbejdsgiverne herefter skulde yde $^{1}/_{3}$ af Bidragene hertil, ansaa man det for naturligt at overføre Ulejligheden, Byrden og Omkostningerne ved disse mindre Ulykkestilfælde paa Sygekasserne, hvis Opgave det jo netop var at yde Hjælp i alle kortvarige, forbigaaende Tilfælde af Arbejdsudygtighed. Den skarpe Kontrol, der netop var nødvendig i disse Tilfælde paa Grund af den store Fare for Simulation, kunde kun udøves af saadanne smaa, lokale Kasser og ikke af store Forsikringsanstalter. Den økonomiske Byrde, som derved blev lagt over paa Arbejderstanden, var ikke meget betydelig, idet disse Tilfælde vel udgjorde et stort Antal, men kun repræsenterede en aarlig Udgift af ca.

---

*) Allerede det ved Regeringens Foranstaltning indsamlede statistiske Materiale (jfr. ovf.) havde jo vist, at det overvejende Antal af Ulykkestilfældene, nemlig 95.9 % kun medførte forbigaaende Arbejdsudueliged, og heraf atter $^{4}/_{5}$ i højst 28 Dage.

3 Mill. Reichsmark, medens Omkostningerne ved de Tilfælde, som vedblivende faldt ind under Skadeforsikringen, vare beregnede til ca. 14 Mill. M. Da denne Del af Byrden ved Arbejdernes Sikring mod Følgerne af Ulykkestilfælde, som saaledes blev lagt over paa Arbejderne, altsaa var langt den mindste, kunde finansielle Hensyn næppe veje synderlig i Vægtskaalen, og det moralske Hensyn maatte ubetinget tale for, at Arbejderne saaledes selv kom til at deltage i Forsikringen, hvilket desuden var saa meget mere naturligt, som de jo ogsaa fik Hjælp i de Ulykkestilfælde, der vare foraarsagede ved deres egen Uforsigtighed. Til Gjengjæld var derimod Tanken om Arbejderbidrag til den egentlige Ulykkesforsikring fuldstændig opgiven, medens Statstilskudet derimod var bibeholdt, dog ikke længer som et Tillæg til Præmien, men som en Del af Erstatningen.

Den altsaa nu begrænsede Forsikring imod Ulykkestilfælde skulde efter det andet Forslag ikke længer ske gjennem en Statsanstalt, men igjennem autonome, korporative Samfund, gjensidige Forsikringsforbund (Genossenschaften). »Disse Forbund tænktes oprettede indenfor stedlig afgrænsede Distrikter, og hvert Forbund skulde omfatte Foretagender af samme Slags, dog kun forsaavidt deres Antal var saa stort, at det efter Forbundsraadets Mening var tilstrækkeligt til at afgive fornøden Garanti; for de Virksomheders Vedkommende, hvis Antal var utilstrækkeligt til at udgjøre et saadant ensartet Samfund, foretoges en Sammenlægning med andre, saa vidt muligt beslægtede Virksomheder, der vare i samme Tilfælde. Enhver Virksomhed vilde derefter paa den ene Side henhøre under en af de opstillede Fareklasser, der strakte sig ud over hele det tyske Rige, og paa den anden Side være henført til et Forbund med stedlig Begrænsning, omfattende som Regel en og samme Virksomhed; saaledes vilde forskjellige Forbund høre under en og samme Fareklasse, medens kun som Undtagelse forskjellige Fareklasser kunde rummes i et og samme Forbund. Ifølge Forslaget skulde Staten yde et Tilskud af 25 % af de Beløb, der udfordredes til Erstatningerne*), de øvrige 75 % skulde falde paa Driftsherrerne, saaledes at 60 % deraf udrededes af den Fareklasse, til hvilken Ulykkestilfældet henhørte, og 15 % af det Forbund, hvori den vedkommende Fabrik var indlemmet. Dette højst komplicerede Forhold bliver muligvis noget mere anskueligt ved et Exempel. Tænke vi os, at et Ulykkestilfælde i et Savbrug medførte en Livrente-Erstatning af 700 M. aarlig, saa vilde deraf være at udrede 420 M. af 1ste Fareklasse eller af samtlige Sav-

*) I de »Grundtræk«, som forelagdes det nationaløkonomiske Raad i Februar 1882 findes angivet $33^1/_3$ %, men dette forandredes i selve Lovforslaget til 25 %.

værker, Tændstikfabriker og Sprængstoffabriker i hele Riget, medens 105 M. aarlig vilde være at udrede af de Savværker, der udgjorde et Forbund paa det Omraade, hvor Ulykken havde fundet Sted; Resten eller 175 M. aarlig skulde udredes igjennem Statstilskudet. Paa denne Maade vilde Præmietarifspørgsmaalet af sig selv falde bort«*). — Erstatningsbeløbene skulde endelig tilvejebringes gjennem Ligningssystemet og ikke længer gjennem Dækningssystemet.

Begge de nævnte Forslag bleve henviste til et og samme Udvalg. Dette tog først Sygekasseloven under Behandling, udskilte deraf omhyggelig enhver Bestemmelse, der satte den i ydre Forbindelse med Loven om Skadeforsikring for ikke at binde sine Hænder overfor denne, og Udkastet blev derefter vedtaget den 31te Maj 1883 og blev ophøjet til Lov den 15de Juni samme Aar. Det 2det Lovforslag opnaaede kun én Behandling, og under denne var Uenigheden om Forslaget meget stor. Rigsdagen hjemsendtes kort efter. —

Den 6te Marts 1884 fremkom imidlertid Regeringen med sit 3dje noget omarbejdede Forslag, i hvilket man fremfor alt definitivt havde opgivet Statstilskudet og endelig havde optaget Tanken om, at det ligesaa vel var Industriens Pligt at bære Omkostningerne ved dens Arbejderes Ulykkestilfælde som Tabet ved den Skade, der opstaar paa Anlægs- og Driftskapitalen. Forsikringens Bærer var derfor efter dette Forslag udelukkende Erhvervssamfund (Berufsgenossenschaften) af Driftsherrer.

Dette Lovforslag blev forholdsvis hurtig ført igjennem i væsentlig uforandret Skikkelse ved en Koalition mellem de nationalliberale og de konservative Grupper og udkom allerede som Lov den 6te Juli 1884.

Lovens Princip er Forsikringstvangen. Det ejendommelige ved Lovens Ordning af Forholdet er med andre Ord dette, at de forulykkede Arbejdere eller deres efterladte ikke sikres gjennem et mod den enkelte Arbejdsherre rettet privatretligt Erstatningskrav, der indtræder efter de civilretlige Regler om Skadeserstatning (Entschädigung) ved retskrænkende Handlinger og udmaales med de enkelte individuelle Tilfælde for Øje, men at der derimod indtræder en efter generelle Normer fastsat Forsørgelsesberettigelse, hvis Omkostninger ikke den enkelte Arbeidsherre, men vedkommende Industrigren som saadan bærer. I Stedet for det privatretlige Synspunkt, at naar man forvolder en Person Skade, maa man erstatte det, træder det offentligretlige Synspunkt, at da Industrien selv bør udrede sine

*) Ludvig Bramsen, Arbejderes Forsikring imod Ulykkestilfælde. Kjøbenhavn, 1884. Side 32—33.

Produktionsomkostninger, hvortil ogsaa hører en Risikopræmie for Tab af Liv og Lemmer saa vel som for Brist paa Maskiner og Værktøj, og da Samfundet som saadant har en almen (social) Interesse i, at dette virkelig sker, fordi Arbejdets Invalider ellers falde Fattigvæsenet til Last, saa følger heraf som naturlig Konsekvens en offentligretlig Forsikringstvang. Denne Forsikringstvang rettes mod Arbejdsgiverne som dem, der udrede samtlige Produktionens Omkostninger, og der er altsaa ikke ved Loven paalagt dem nogen (individuel) Erstatningspligt, men en Forsikringspligt ɔ: en Pligt til i Forening med hverandre at bære Byrden ved Industriens Invalideforsørgelse. At anse denne Skadeforsikring for en særegen Konsekvens af Arbejdsherrens privatretlige Erstatningsansvar for skadegjørende Handlinger vilde efter den tyske socialpolitiske Opfattelse være ligesaa absurdt som at søge Spørgsmaalet om Arbejdernes Alderdomsforsørgelse løst ved at paalægge Arbejdsgiverne en Pligt til at yde Arbejderne en Erstatning for kroniske Alderdomssvagheder, fordi disse dog i en væsentlig Grad maa siges at være en Følge af Arbejdets langsomt opslidende Indvirkning*). Forsikring imod Ulykkestilfælde er i sit Væsen fuldstændig ligeartet med al anden Arbejderforsikring, og har følgelig baade en økonomisk og en social Side. Den økonomiske Side er, som antydet, den, at Omkostningerne ved den Risiko, som Produktionen medfører, maa dækkes af dennes Udbytte, hvilket under den moderne Forsikringstekniks Herredømme atter vil sige, at Arbejderne have Krav paa et Vederlag, der bl. a. indeholder en Forsikringspræmie for saadanne Ulykkestilfælde, som Arbejdet medfører**). Den sociale Side er den, at Staten for »den sociale Freds« Bevarelse maa sørge for, at denne Forsikring virkelig sker, for at ikke den demoraliserende Fattigforsørgelse faktisk skal træde i Stedet for den af Arbejderne selv gjennem deres Arbejde erhvervede Invalideforsørgelse, og dette har man saa praktisk ordnet saaledes, at man har tvunget Arbejdsgiverne til umiddelbart at foretage Forsikringen, umiddelbart at forsikre deres Arbejdere, ikke fordi de definitivt skulle bære Byrden — denne skal jo som alle andre Produktionsomkostninger overvæltes paa Forbrugerne af det færdige Produkt — men fordi de jo udrede alle Produktionsomkostningerne, og navnlig ogsaa Arbejdsvederlaget.

Ud fra dette offentligretlige Forsikringssynspunkt er det klart, at

*) Allerede som i Schweiz at paabyrde Arbejdsherren et Ansvar for de Sygdomme, som hidrøre fra en usund Beskæftigelses gradvise Nedbrydelse af Helbreden, synes virkelig at kunne betegnes som en Overgang til noget saadant.
**) Engel, Brentano, Adickes, Held, Schäffle o. s. v.

alt Hensyn til Skadens Aarsag er ligegyldigt, og at den Skade, som skal erstattes, i Virkeligheden er al Skade, som opstaar »bei dem Betriebe« *).

En anden Konsekvens af dette Synspunkt er, at Arbejderen ikke faar fuld Skadeserstatning, men at der for de forskjellige Grupper af Tilfælde fastsættes visse Taxter, bestemte Summer, der udgjøre visse forskjellige Brøkdele af den tidligere Arbejdsfortjeneste. Dette er nemlig simpelthen begrundet i, at Arbejderne nu ere forsikrede imod alle Arter af Ulykkestilfælde, som blot ere foranledigede ved Arbejdet, uden Hensyn til Spørgsmaalet om, hvem der er Skyld i Skaden. Medens det nu vel er naturligt, at Erstatningen udmaales med det individuelle Tilfælde for Øje, naar Spørgsmaalet skal afgjøres ud fra den privatretlige Skyldmaxime, maa Sagen derimod stille sig noget anderledes, naar Forholdet reguleres ad offentligretlig Vej, og der offentligretlig slaas et alment Erstatningskrav fast, idet der da naturlig maa indtræde ensartede, generelle Normer for dette Kravs Størrelse. Hermed stemmer det f. Ex. ogsaa, at Staten ved Tilfælde af Invaliditet ikke giver sine Embedsmænd fuld Pension, men kun en vis større Brøkdel.

Betragte vi noget nærmere dette Princips Udførelse i det enkelte, opstaar der først Spørgsmaal om Forsikringens Omfang. Herom bestemmer § 1, at alle i Bjærgværker, Saltværker, Forædlingsanstalter, Stenbrud, Gruber, Fabriker og fabrikmæssig drevne Bedrifter, ved Smelteovne, Værfter og Bygningsforetagender beskæftigede Arbejdere eller Opsynsmænd — sidstnævnte dog kun forsaavidt deres Løn ikke overstiger 2000 M. — forsikres imod Følgerne af de under Arbejdet forekommende Ulykkestilfælde. Det samme gjælder om Arbejdere, der ere beskæftigede hos en Arbejdsgiver, som lader udføre Mur- eller Tømmerarbejde, Tagtækning, Stenhugning eller Brøndarbejde samt Rensning af Skorstene.

Forsikringstvangen er her betydelig mindre end i Sygekasseloven. Den omfatter i det væsentlige de samme Erhverv, som Ansvarlighedsloven af 1871 § 2, men dog tillige saadanne Haandværk, hvori der til Stadighed anvendes Dampkraft eller elementær Bevægkraft, og de farligere Byggearbejder. Da Loven simpelthen taler om »Arbejdere«, maa derunder ogsaa være indbefattet kvindelige Arbejdere.

*) Jfr. som Modsætning hertil Udtrykket i den schweiziske Lov af 1881: »durch den Betrieb« (par l'exploitation), der aabenbart er snævrere. I de nye franske Forslag hedder det derimod »l'accident dans l'exécution de son travail.« (Jfr. iøvrigt nærmere om den schweiziske Formulering F. v. Wysz's Artikel i «Die Haftpflichtfrage.«) Meningen med det franske og tyske Udtryk maa utvivlsomt være, at der kun fordres, at Ulykkestilfældet skal staa i umiddelbart eller middelbart Sammenhæng med Bedriften, medens det schweiziske Udtryk betegner en direkte, mekanisk Aarsagsforbindelse (Materiellet i Modsætning til Personerne). Jfr. iøvrigt E v. Woedtke: Unfallversicherungsgesetz 1885 og R. van der Burght: Unfallversicherungsgesetz. Conrads Jahrb. f. Nat. u. Stat. 1886.

Ogsaa bedre stillede Opsynsmænd og Værkførere, ja selv Driftsherrer kunne (efter § 2) blive forsikrede*), men medens Forsikringen for saadanne Personer kun er tilladt, bestaar der, som sagt, for Arbejdere og Opsynsmænd med under 2000 Mk. i aarlig Løn en Forsikringstvang**). Disse maa altsaa forsikres. Dette betyder imidlertid ikke, at der til disse Personers Forsikring videre kræves en derpaa rettet Virksomhed, saa at de kun kunne komme til at nyde godt af Loven, naar de ere blevne forsikrede, men de ere uden videre i Kraft af Loven forsikrede, naar de arbejde i et af de efter § 1 forsikringspligtige Erhverv, og de have derfor ved indtrædende Ulykkestilfælde en umiddelbar Fordring paa at nyde godt af Lovens Fordele, selv om der fra Driftsherrens Side er forsømt noget, f. Ex. en Undladelse af Erhvervets Anmeldelse. Med andre Ord, der kan i denne Forbindelse kun blive Spørgsmaal om, hvorvidt den tilskadekomne »Arbejder« etc., den Gang, Ulykkestilfældet indtraf, arbejdede eller ikke arbejdede i et af de efter § 1 forsikringspligtige Erhverv.

Forsikringen gjælder enhver Art af Ulykkestilfælde, hvad enten de skyldes Tilfældet, vis major, eller ere foraarsagede af den skadelidte selv eller af en Tredjemand, alene med én Undtagelse, nemlig naar den skadelidte selv med Forsæt har fremkaldt Ulykken. Kan dolus ikke antages eller bevises, er Fordringen paa Skadeserstatning uden videre begrundet.

Der bliver forsikret mod Følgerne af Ulykkestilfælde, foraarsagede ved Beskæftigelse i Erhvervet, forsaavidt disse bestaa i Legemsbeskadigelse eller Død. Skadeserstatningen bestaar:

A. I Tilfælde af Beskadigelse:

1) i Omkostningerne ved Helbredelsen (Heilverfahren) fra Begyndelsen af den 14de Uge efter Ulykkens Indtrædelse;

2) i en aarlig Rente til den skadelidte, der bliver at yde fra Begyndelsen af den 14de Uge efter Ulykkens Indtrædelse og saa længe, som den af Ulykkestilfældet medførte Arbejdsudygtighed vedvarer. Denne Rente bliver i Almindelighed at beregne efter den skadelidtes gjennemsnitlige, personlige Aarsfortjeneste ved Arbejdet og afpasses efter Graden af Arbejdsudueligheden.

B. I Tilfælde af Død skal der desuden ydes vedkommende:

1) Erstatning for Begravelsesomkostningerne;

2) en til den dræbtes efterladte, fra Begravelsesdagen af ydet og efter § 5*) beregnet Rente.

---

*) Tilladelsen hertil maa dog først udtrykkelig gives i vedk. Forsikringssamfunds Statut, jfr. det følgende.

**) Den følgende Redegjørelse for Lovens enkelte Bestemmelser (S. 29—39) er væsentlig udarbejdet paa Grundlag af v. Rohrs »Grundzüge des Gesetzes«. Das Unfallversicherungsgesetz. Berlin, 1884.

Bortset fra de Tilfælde, som medføre Døden, bliver imidlertid, som det vil ses, denne Erstatning først ydet fra Begyndelsen af den 14de Uge efter Ulykkestilfældets Indtrædelse*).

For Tiden indtil da, altsaa de første 13 Uger (Karenztiden), er der sørget paa følgende Maade for de skadelidte:

De fleste af de efter § 1 forsikringspligtige Personer skulle ifølge Loven om Arbejdernes Sygeforsikring af 15de Juni 1883 (jfr. Lovens § 1) ogsaa forsikres mod Sygdom og have under denne Forudsætning en Fordring paa den i nysnævnte Lovs § 6 bestemte »Sygeunderstøttelse«, der bestaar i:

1) fri Lægehjælp, Medicin, Briller, Brokbaand og lign. Hjælpemidler fra Sygdommens Begyndelse af, og
2) i Tilfælde af Arbejdsudygtighed fra den 3dje Dag efter Sygdommens Udbrud »Sygepenge« for hver Arbejdsdag, beregnede til Halvdelen af den stedlige Dagløn for en almindelig Daglejer.

Denne »Sygeunderstøttelse« ophører senest med Udløbet af den 13de Uge efter Sygdommens Begyndelse, varer altsaa — naar det gjøres nødvendigt — lige indtil det Øjeblik, Hjælpen ifølge den nu gjældende Ulykkesforsikringslov indtræder.

Saafremt de efter den nu gjældende Ulykkesforsikringslovs § 1 forsikringspligtige Personer imidlertid ikke ere forsikrede ifølge Sygeforsikringslovens Bestemmelser, maa vedkommende Driftsherre af sine egne Midler for de første 13 Uger yde den i »Sygeforsikringsloven« normerede »Sygeunderstøttelse«.

I begge Tilfælde skulle dog fra Begyndelsen af den 5te Uge efter Ulykkestilfældets Indtræden og indtil Udgangen af den 13de Uge de Sygepenge, som ydes en ved et Ulykkestilfælde tilskadekommen Person, mindst udgjøre $^2/_3$ af den ved Beregningen til Grund lagte Arbejdsløn.

Forsikringen af de efter § 1 forsikringspligtige Personer sker ved Driftsherren (der Betriebsunternehmer), det vil sige (efter § 9, 3dje Stykke)

---

*) Livrenten udgjør ifølge § 5: a) i Tilfælde af fuldstændig Invaliditet: $66^2/_3$ % af den aarlige Arbejdsfortjeneste; b) i Tilfælde af Forringelse af Arbejdsevnen en Brøkdel af Renten under a, hvis Størrelse udmaales efter Invaliditetens Grad. En Arbejder, der har arbejdet 300 Dage med en aarlig Løn af 600 M., faar altsaa i første Tilfælde 400 M. aarlig; en Arbejder, der har arbejdet 320 Dage med 1000 M. i Løn, faar 625 M. o. s. v. Begravelseshjælpen udgjør ifølge § 6: 20 Dages Løn (mindst 30 Mk.), og Aarsrenten til Enken 20 % af den dødes Aarsfortjeneste og 15 % for hvert Barn til dets fyldte 15de Aar (er det tillige moderløst: 20 %), ialt dog kun 60 %; ere de 60 % ikke allerede optagne, komme Forældre eller Bedsteforældre i Betragtning (dog højst med 20 % Rente), hvis den afdøde var deres eneste Forsørger.

den, for hvis Regning Erhvervet drives. Aktie- og andre Selskaber, Byer, Kredse, Provinser, Staten og Riget ere her at betragte som »Driftsherrer«, naar de for egen Regning drive et efter § 1 forsikringspligtigt Erhverv. Driftsherrerne ere imidlertid ikke personlig Bærere af Forsikringen i den Forstand, at enhver Driftsherre er ansvarlig for de i hans Bedrift forefaldne Ulykkestilfælde, men Forsikringen udredes for fælles Regning af alle de i dette Øjemed til et Erhvervssamfund forenede Driftsherrer i de samme eller beslægtede Erhverv. Forsikringens Bærer er med andre Ord det vedkommende »Berufsgenossenschaft«, der er at anse som en juridisk Person. De Fordringer, der støtte sig paa Loven, kunne altsaa som Regel kun rettes mod Erhvervssamfundet, ikke mod den Driftsherre, i hvis Erhverv Ulykken er sket*).

Erhvervssamfundene dannes for bestemte Kredse og omfatte indenfor disse alle Erhverv indenfor den eller de Industrigrene, for hvilke de ere oprettede (§ 9). Erhvervssamfundenes Kredse kunne baade omfatte det hele Riges Omraade og kunne indskrænkes til en Forbundsstats Territorium eller en Del af samme; det afgjørende er, bortset fra Fordringen om Ensartethed eller Slægtskab mellem de forenede Erhverv, at en saadan Erhvervsforening vedblivende er i Stand til at opfylde de Forpligtelser, som efter den nu gjældende Lov stilles til den. Erhvervssamfundenes Afgrænsning bestemmes altsaa i hvert enkelt Tilfælde af praktiske Synspunkter.

Erhvervssamfundenes Dannelse er i første Linje overladt til de i dem interesserede Driftsherrers eget frie Initiativ og Overenskomst (§ 12), først i anden Linje sker den ved Øvrighedens**) Foranstaltning (von Amtswegen), naar nemlig den for Dannelsen af frivillige Erhvervssamfund lovlig bestemte Frist er gaaet ubenyttet hen, eller de frivillig dannede Samfund paa Grund af Lovens Forskrifter ikke kunne tillades i den foreslaaede Form. Men hvad enten Dannelsen sker ved Øvrighedens Foranstaltning eller ved Interessenterne selv, træder Erhvervssamfundet i begge Tilfælde først ud i Livet gjennem en af Forbundsraadet vedtagen »Beslutning« om dets Oprettelse. Ud ad til bliver dette bekjendtgjort ved Offentliggjørelsen af Beslutningen i Rigstidenden (§ 15).

*) Bestemmelserne i Lovens § 5, Stykke 9 og 10 (jfr. S. 30, L. 20 ff.) og i § 95 (jfr. S. 39, St. 3) ere øjensynlig kun Undtagelser fra denne Grundregel. Thi i 1ste Tilfælde drejer det sig om »Sygepenge«, altsaa om en Udvidelse af »Sygeforsikringsloven«, i 2det Tilfælde er Skadeserstatningen som ellers at betale af Erhvervssamfundet, og Driftsherren bliver kun med Hensyn til det, i Henhold til den nu gjældende Lov overskydende Skadeserstatningsbeløb den tilskadekomnes personlige Skyldner.

**) Nemlig ved Forbundsraadet.

De saaledes dannede Erhvervssamfund kunne kun med Forbundsraadets Tilladelse undergaa Forandringer (ved Deling, Sammenslutning og desl.) (§§ 31 og 32).

Kan et Erhvervssamfund ikke opfylde de Forpligtelser, der ere paalagte det ved Loven, opløses det, og dets Etablissementer optages i andre Samfund (§ 33).

Organisationen og Styrelsen af Erhvervssamfundene er bygget paa Selvstyre. Saa vel Organisation som Styrelse bliver, indenfor de af Loven dragne Grænser, bestemt og ordnet ved et Statut (§ 16), der bliver at vedtage af en Generalforsamling (die Genossenschaftsversammlung) af samtlige Medlemmer. Saadanne Statuter kunne have det mest forskjelligartede Indhold, men de skulle dog alle, bortset fra videre Details, indeholde Bestemmelser om Generalforsamlingens (Genossenschaftsversammlung) Rettigheder og Bestyrelsens Valg og Rettigheder. Ethvert Samfunds Hovedfaktorer ere altsaa tvende: Samfundets Generalforsamling og dets Bestyrelse.

For Arbejdsdelingens Skyld kan (ved Statuterne) Samfundet deles i stedlig afgrænsede Sektioner, og disse kunne igjen deles i snævrere Kredse (§ 19); i dette Tilfælde bliver Organisationen beriget ved Tiltrædelsen af Sektionsforstandere og lokale Tillidsmænd. Ved denne Deling bliver imidlertid kun Forvaltningen decentraliseret, Samfundets Enhed bliver derimod ikke berørt heraf; hele Samfundet kommer nu som før til at udrede Forsikringerne.

Samfundets Anliggender ledes i hele deres Omfang af Bestyrelsen, forsaavidt ikke Loven eller Statuterne forbeholder Generalforsamlingen eller andre Organer Afgjørelsen af enkelte Anliggender. Derfor repræsenterer Bestyrelsen Samfundet saa vel i retslig som i andre Henseender, og forpligter det ved de Retshandlinger, som det, indenfor sit Myndighedsomraade, foretager i Samfundets Navn. Bestyrelsen forbereder Sagerne for Generalforsamlingen og udfører dens Beslutninger, fastsætter i de fleste Tilfælde Skadeserstatningerne og sørger i hvert Fald for deres Udbetaling; det fordeler Samfundets Udgifter paa de enkelte Medlemmer, indkasserer Bidragene o. s. v.

Ved Siden af disse Organer er der i ethvert Erhvervssamfund — eller, hvis dette er delt i Sektioner, i hvert Sektionsdistrikt — en Voldgiftsret*), bestaaende af en fast Præsident og 4 Bisiddere, der har at prøve og afgjøre Berettigelsen af de Indsigelser, som af de tilskadekomne rettes mod Bestyrelsen eller Sektionsforstanderskabets Beslut-

*) Schiedsgericht (§ 46).

ninger, naar Fordringen om Skadeserstatning derved er bleven afslaaet, eller selve Erstatningssummen er bleven sat for lavt. Ved denne Voldgiftsret er der den Ejendommelighed, at medens Foreningens andre Organer naturlig kun bestaa af Arbejdsgivere, er ved Voldgiftsrettens Dannelse ogsaa Arbejderne medtagne. To af Bisidderne skulle nemlig vælges af Arbejderne, dog ikke umiddelbart, men af særlige af Arbejderne valgte Arbejderrepræsentanter. I den Anledning vælge indenfor hvert Samfundsdistrikt Bestyrelserne i det vedkommende Distrikts Sygekasser ligesaa mange Arbejderrepræsentanter blandt de i Lovens Forstand »forsikringspligtige« Medlemmer af disse Kasser som der er Arbejdsgivere i den paagjældende Samfunds- eller Sektionsbestyrelse; disse Arbejderrepræsentanter vælge da atter paa deres Side de to Bisiddere iblandt de Medlemmer af Distriktets Sygekasser, som ere beskæftigede hos Samfundets Medlemmer. De 2 andre Bisiddere ere 2 af Samfundet, henholdsvis Sektionerne, valgte Medlemmer af Samfundet. Rettens Præsident udnævnes af Centraløvrigheden blandt de offentlig ansatte Embedsmænd.

De Arbejderrepræsentanter, der ere valgte med Valget af Bisiddere for Øje, have ogsaa den for Samfundets Organisation og Styrelse videre Betydning, at de med lige Stemmeret deltage i Skjønnet over de Forholdsregler, som skulle træffes af Samfundene til Forebyggelse af Ulykkestilfælde, og de tage endelig Del i Valget af 2 vexlende Medlemmer af »Rigsforsikringsbureauet« (jfr. nedenf.).

Medlem af Samfundet er enhver Driftsherre, som driver en i Distriktet beliggende Forretning, der hører til den Industrigren, for hvilken Samfundet er oprettet; det vil sige, enhver forsikringspligtig Driftsherre bliver uden sin Medvirkning, i Kraft af Loven, Medlem af det Samfund, til hvilket han efter sit Erhverv hører; Medlemsforholdet begynder for de Driftsherrer, der ved denne Lovs Ikrafttræden allerede eje bestaaende forsikringspligtige Etablissementer, med dette Tidspunkt, for Driftsherrerne i senere opstaaende Forretninger eller Forretninger, der først senere blive forsikringspligtige, fra det Tidspunkt, da Bedriften aabnes, eller Forsikringspligten indtræder. Om hvorledes det nu nærmere bestemmes, hvorvidt en Forretning maa henregnes under de forsikringspligtige Erhverv, og hvilket Samfund den i saa Fald tilhører, og om hvorledes disse Afgjørelser atter paa en forbindende Maade bringes til officiel Kundskab for alle vedkommende, kan følgende bemærkes.

For først at skaffe Materiale til Bedømmelsen af, paa hvilke Bedrifter Forudsætningerne i § 1 passe, og hvilke Erhvervssamfund der i det hele taget ere at danne, er der i § 11 foreskrevet Optagelsen af

en det hele Rige omfattende Statistik over alle overhovedet forsikringspligtige Erhverv. Alle efter § 1 forsikringspligtige Etablissementer skulle derfor være anmeldte inden en vis, nærmere bestemt Frist*) hos de lavere Forvaltningsøvrigheder, og enhver Driftsherre skal opgive Forretningens Art (Haandværk, Maskindrift o. s. v.), samt Antallet af de deri gjennemsnitlig beskæftigede forsikringspligtige Personer. Paa Grundlag af disse Anmeldelser og Oplysninger udarbejde Underøvrighederne, med Erhvervsstatistiken af 1882 for det tyske Rige som Mønster, en tabellarisk Oversigt over samtlige Bedrifter i deres respektive Distrikter med nøje Angivelse saa vel af deres Art og Natur som af de deri beskæftigede forsikringspligtige Personer; denne Fortegnelse indgives til deres foresatte, de højere Forvaltningsøvrigheder. Disse udfærdige derpaa, eventuelt efter forudgaaende Fuldstændiggjørelse og Berigtigelse, en lignende Fortegnelse over samtlige forsikringspligtige Erhverv i deres Kredse og indsende den til det saakaldte »Reichsversicherungsamt« **). Det er paa Grundlag af disse »Fortegnelser«, at Forbundsraadet endelig godkjender Oprettelsen af de frivillig dannede Erhvervssamfund eller opretter de fra det offentliges Side organiserede Samfund (jfr. S. 31, sidste Stykke).

Ved disse Forbundsraadets Beslutninger bliver der dog kun taget Bestemmelse om, hvilke Erhvervssamfund der overhovedet skulle træde i Virksomhed, og hvilke deres Distrikter blive, derimod ikke om, hvilke Personer der blive Medlemmer af Samfundene. At bestemme dette ved Oprettelsen af et Samfund vilde man jo ikke være i Stand til, men til Fastsættelsen heraf fordres der videregaaende Bestemmelser. Disse findes i § 34 ff., hvorefter Afgjørelsen af dette Forhold er lagt i Hænderne paa de enkelte Erhvervssamfund, det vil sige deres Bestyrelser. Som Grundlag herfor bliver i første Linje benyttet de omtalte statistiske Fortegnelser; dog følger Optagelsen i Foreningen naturligvis først efter en forudgaaende saglig Undersøgelse af, hvorvidt vedkommende Forretning kan siges at høre under det paagjældende Erhverv. For imidlertid ogsaa at faa de forsikringspligtige Etablissementer med, der af en eller anden Grund faktisk ikke ere blevne anmeldte inden den ifølge Loven satte Frist*), eller som først ere opstaaede eller blevne forsikringspligtige senere, maa der drages Omsorg for, at Materialet stadig kompletteres og holdes à jour. Dette sker ved de saakaldte »Ueberweisungen«. Enhver Driftsherre, der ikke allerede har anmeldt sit Erhverv efter § 11, er nemlig forpligtet til (§ 35), inden en Uge efter at han er

*) Denne blev sat til d. 1. Sept. 1884.
**) Dette benævnes i det følgende: Rigsforsikringskontoret eller -bureauet.

bleven »Medlem« af et Samfund, at gjøre Anmeldelse til Underøvrigheden i Kredsen. Anmeldelsen skal indsendes i 2 Exemplarer og skal foruden Opgivelse af Bedriftens Omfang og Art, Antallet af de forsikrede Personer og eventuelt Tidspunktet for Bedriftens Aabning eller Forsikringspligtens Indtrædelse, endvidere indeholde en nøjagtig Angivelse af, hvilket Erhvervssamfund Driftsherren efter sin egen Mening henhører under. Forvaltningsøvrigheden henviser da den anmeldte Forretning til Bestyrelsen for det i Anmeldelsen betegnede Samfund ved til denne at indsende det ene Exemplar af Anmeldelsen, og tilstiller, hvis det holder et andet end det angivne Samfund for interesseret, dettes Bestyrelse en Afskrift. For ikke anmeldte (forsikringspligtige) Bedrifter skal den lavere Forvaltningsøvrighed sørge for »die Ueberweisung« derved, at den giver Bestyrelserne de Oplysninger, som den selv har indhentet paa Embeds Vegne.

Efter dette samlede Materiale bliver af Samfundsbestyrelserne de virkelige Medlemsfortegnelser, ɔ: den saakaldte »Samfundskataster«, udarbejdet og ført videre. Optagelsen af de enkelte Medlemmer i Katastren sker imidlertid som sagt først efter forudgaaende Prøvelse, og ikke uden at der er givet saa vel Interessenterne som vedkommende Øvrighed Lejlighed til at ytre sig om Sagen og virksomt at protestere mod den besluttede Optagelse eller Ikke-Optagelse.

Den i Katastren trufne Afgjørelse af, hvorvidt et bestemt Etablissement falder ind under et bestemt Samfund, tjener som Legitimation for Medlemmerne til Deltagelse i Generalforsamlingerne, til Bortfjærnelsen af enhver Tvivl om, hvilket Samfund det enkelte Ulykkestilfælde falder ind under, og til Begrænsning af Kredsen af Medlemmer, paa hvilke, efter Regnskabsaarets Udløb, de til Udbetaling komne Skadeserstatninger ere at fordele. Da Foreningskatastren saaledes danner det retlige Grundlag for Foreningens Bestaaen og Sammensætning, saa maa den stadig holdes fuldstændig à jour. Derfor maa der angives i den, ikke blot den almindelige, ved Forretningernes Ophør eller Opstaaen foraarsagede Af- eller Tilgang, saa vel som ethvert Skifte blandt de Personer, for hvis Regning Erhvervet drives, men ogsaa alle Forandringer i Henseende til de Momenter, der betinge, at en Forretning hører ind under et Samfund og indenfor dette igjen er henført til en bestemt Fareklasse.

For at udelukke enhver Tvivl hos Driftsherrerne, hos Samfundet eller hos Øvrigheden, om en Driftsherre er Medlem af det og det bestemte Samfund, erholder hvert Medlem af sit Samfund et Medlemsbevis.

Om hvert i et forsikret Erhverv forekommende Ulykkestilfælde —

undtagen saadanne Legemsbeskadigelser, som ikke have en Arbejdsudygtighed paa over 3 Dage til Følge — maa Driftsherren øjeblikkelig gjøre skriftlig Anmeldelse til den stedlige Politiøvrighed. Ved alle saadanne Ulykkestilfælde, for hvilke der efter Loven skal ydes eller rimeligvis vil blive ydet Skadeserstatning, foretager denne en Undersøgelse af Ulykkens Art og Omfang, den tilskadekomnes Forhold, hvorvidt der existerer erstatningsberettigede Livsarvinger o. s. v. og indfører Resultatet i en Protokol (§ 55 St. 2). Paa Grundlag af denne og Driftsherrernes Indberetninger om den tilskadekomnes Lønningsforhold bliver da Skadeserstatningen uden videre fastsat — i de mindre vigtige Tilfælde eller naar det haster af vedkommende Sektionsbestyrelse, i alle andre Tilfælde af det paagjældende Samfunds Bestyrelse i Medfør af denne deres Stilling.

Fordringer paa Skadeserstatning, som ikke saaledes ere blevne fremmede og fastsatte paa ordinær Vis (f. Ex. fordi Ulykken ikke er bleven anmeldt og desl.) maa inden en bestemt Præskriptionsfrist anmeldes for Samfundets Bestyrelse, og Afgjørelsen af disse Fordringer foregaar da som under andre Forhold.

Bestyrelsen skal give den erstatningsberettigede skriftlig Underretning om Fastsættelsen af Skadeserstatningen; af denne skriftlige Underretning skal Størrelsen af Erstatningen og Beregningsmaaden — altsaa derved ogsaa Graden af den antagne Arbejdsudygtighed — fremgaa.

Den saaledes trufne og vedkommende kommunicerede Afgjørelse kan af denne appelleres til Voldgiftsretten, hvorfra der atter haves Rekurs til Rigsforsikringskontoret som højeste Appelinstans.

Som Anerkjendelse af sit Krav faar den berettigede, umiddelbart efter Erstatningens Fastsættelse, fra Samfundsbestyrelsen et Bevis for det ham tilstaaede Beløb med Angivelse af Betalingsterminen og Stedet, hvor han kan hæve det. Bliver efter Voldgiftsrettens Dom Skadeserstatningens Beløb forandret, skal der udfærdiges et nyt Bevis for den erstatningsberettigede (§ 64).

Sker der Forandringer i de Forhold, som ere lagte til Grund for Erstatningens Fastsættelse, saa kan Spørgsmaalet om Skadeserstatningens Størrelse atter blive optaget til fornyet Undersøgelse og Bedømmelse.

Udbetalingen af Skadeserstatningerne sker ikke gjennem Erhvervssamfundenes Kasser, men efter Bestyrelsens Anvisninger forskudsvis gjennem Postvæsenet (§ 69); den berettigedes Bevis lyder derfor altid paa et bestemt Postkontor som Betalingssted (§ 61). Alle Samfundene have derfor hos Rigets Postkontorer en Forskudskonto. Ved Foreninger, der omfatte Arbejderne i Bjærgværkerne, kan Skadeserstatninges Udbetaling ske gjennem »die Knappschaftskassen« (§ 94 d.).

Midlerne til Dækning af de af Erhvervssamfundene udredede Erstatningsbeløb (og til Omkostningerne ved Forvaltningen o. s. v.) tilvejebringes ved Bidrag, som aarlig lignes paa de enkelte Medlemmer, og som beregnes dels efter de af de forskjellige Forretninger til de forsikrede udbetalte Lønninger, dels efter »Faretariferne« ɔ: efter en særlig Skala, der fastsættes under Hensyn til den forskjellige Fare, der er forbunden med de enkelte Erhverv. Foreningerne skulle endvidere opsamle en Reservefond, som imidlertid kun har sekundær Betydning.

For Fastsættelsen af Bidragets Størrelse bliver der forud dannet almindelige Fareklasser for de til et Samfund hørende Etablissementer, og efter det indbyrdes Forhold imellem disse Fareklasser bestemmes den Skala, hvorefter de enkelte Forretninger i de forskjellige Klasser, bortset fra deres Lønningssummer, skulle bidrage til det samlede Aarskontingent. De enkelte Etablissementers Henførelse til disse Fareklasser sker under stadig Hensyn til de konkrete, skiftende Forhold.

Den specielle Bidragssats, som en Forretning er ansat til, bestemmes altsaa efter dens Henførelse til en bestemt Fareklasse.

Forsikringen hviler paa Ligningssystemet*). Hvert Aar bliver — dels altsaa efter den nævnte særlige Maalestok, dels efter de betalte Lønningssummer (den almindelige Maalestok) — Erhvervssamfundets samlede Udgifter**) lignede paa de enkelte Medlemmer. Ved Statut kan det foreskrives, at Bidragene delvis, indtil Halvdelen, skulle kunne bæres af den Sektion, i hvis Distrikt Skaden er sket, og endvidere er Sammenslutning af flere Erhvervssamfund til samlet Udredelse af Erstatningsbeløbene tilladt (§ 30). Riget garanterer for Opfyldelsen af Forsikringssamfundenes Forpligtelser, idet disse subsidiært gaa over paa Statskassen, naar Samfundet maa opløses paa Grund af Insolvens (§ 33).

Reparteringen af Aarskontingentet paa de enkelte Driftsherrer og Bidragenes Opkrævning sker ved Samfundsbestyrelsen. I dette Øjemed udfærdiger denne efter den fastsatte Maalestok for Fordelingen — til hvis Tilvejebringelse Medlemmerne maa skaffe Bestyrelsen det nødvendige Materiale med Hensyn til Tallet af arbejdende Personer, den betalte Lønnings Højde og Henførelsen til »Fareklasse« — et Bidragsschema

---

*) Jfr. ovfr. S. 22.

**) For »Erstatningernes« Vedkommende altsaa blot de Renter (Livrenter), der falde paa Samfundet for det paagjældende Aar, ikke de dertil svarende Kapitaler.

(Heberolle) og tilstiller ethvert Medlem et Uddrag af dette med Opfordring til Betaling under Trusel af Tvangsinddrivning.

Foruden Forsikringsbestemmelser indeholder Loven ogsaa Forskrifter angaaende Forebyggelsen af Ulykkestilfælde og Tilsyn med Erhvervet.

Samfundene ere nemlig berettigede til at udfærdige Forskrifter — hvis Ikke-Opfyldelse kan medføre Ansættelse i en højere »Fareklasse« eller Straffebøder — om de Foranstaltninger, som Medlemmerne have at træffe i deres Bedrifter for at forebygge Ulykkestilfælde, samt de Forsigtighedsregler, som de forsikrede i samme Øjemed maa iagttage. I Raadslagningen og Beslutningen herom tage Arbejderrepræsentanterne Del (§§ 78—80).

Endvidere ere Samfundene berettigede til ved Tilsynsmænd at lade vaage over, at de givne Forskrifter, for at forebygge Ulykker, blive fulgte, endvidere til at lære Bedriftens Indretninger at kjende og endelig, for at kontrollere Angivelserne om Arbejdsstyrken og Lønningssummerne, til at se de vedkommendes Forretningsbøger og Lister efter.

Bortset fra de Forbundsraadet tillagte Beføjelser, er det i første Linje det af mindst 3 faste og 8 skiftende Medlemmer bestaaende »Rigsforsikringskontor«*) i Berlin, der vaager over Lovens Gjennemførelse.

I dette Øjemed har Rigsforsikringskontoret først den Pligt at træffe alle fornødne Foranstaltninger til, at Forsikringen overhovedet og paa foreskreven Maade træder i Virksomhed.

Det skulde derfor først sørge for Samfundenes første Organisation og være Industrien behjælpelig hermed paa alle Maader: paa den anden Side var da ogsaa dets Samtykke nødvendigt til alle Samfundenes grundlæggende Beslutninger: saaledes til Foreningsstatuterne og deres Ændringer, til Opstilling af og Forandring i »Faretariferne« o. s. v.

Rigsforsikringskontoret er den regelmæssige Instans for Klager. Det afgjør saaledes: Stridigheder mellem flere Samfund angaaende Formuen — Spørgsmaalet om et Etablissement skal anses for »Fabrik« — Klager over Ansættelsen i »Fareklasserne« — Klager over Optagelse eller Ikke-Optagelse i Samfundskatastren — Stridigheder ved Overførelsen til et andet Samfund som Følge af Forandringer i Bedriften — Klager over den Retsafgjørelse, ved hvilken de »lavere Forvaltningsøvrigheder« have tilbagevist Fordringen om Skadeserstatning — Klager over Fastsættelsen af Bidragssummen o. s. v.

Endelig kontrollerer Rigsforsikringskontoret umiddelbart Erhvervs-

---

*) De tre faste Medlemmer udnævnes af Kejseren; af de andre 8 vælges de 4 af Forbundsraadet af dettes egen Midte, 2 af Samfundsbestyrelserne og 2 af Arbejderrepræsentanterne.

samfundenes Virksomhed og griber ind paa Embeds Vegne. Det er saaledes beføjet til, til enhver Tid, at foretage et Eftersyn af Samfundenes Forretningsførelse: endvidere er det umiddelbart raadig over Samfundenes Formue til Dækning af Postvæsenets Fordringer og inddriver de ved Regnskabsafslutningen endnu udestaaende Fordringer hos de enkelte Medlemmer; det kontrollerer ligeledes paa Embeds Vegne, at Arbejderrepræsentanterne komme til at deltage i Beslutninger om Forskrifterne til at forhindre Ulykkestilfælde, og endelig tilkommer der det direkte Straffemagt (§ 85) o. s. v.

I de enkelte Forbundsstater kan der af Landets Regering for vedkommende Territorium og paa dets Regning oprettes »Landforsikringsembeder« med indskrænket Kompetence. Men kun saadanne Samfund, som ikke strække sig ud over den vedkommende Forbundsstats Territorium, ere underkastede »Landforsikringsembedets« Opsigt, og da kun forsaavidt det drejer sig om deres egne Anliggender: i Tilfælde af, at et andet Samfund er medinteresseret, og i alle andre »Landforsikringsembedet« ikke særlig overdragne Anliggender, er ene og alene Rigsforsikringskontoret kompetent (zuständig). —

Den enkelte Arbejdsherres privatretlige Erstatningspligt ifølge Haftpflichtloven af 1871 bortfalder selvfølgelig over for de Personer, som ere forsikrede ifølge Loven af 6te Juli 1884. Arbejdsherren er saaledes ikke længer ansvarlig for anden Mands Skyld, men Arbejdsherren og Opsynsmændene ere derimod vedblivende hver for sig ansvarlig over for den forulykkede Arbejder i et eneste Tilfælde, nemlig naar de forsætlig foraarsage Skaden (§ 95); i saa Fald paahviler der dem nemlig en Erstatningspligt under Forudsætning af, at der iøvrigt tilkommer den tilskadekomne Erstatning i et saadant Tilfælde uafhængig af denne Lov, altsaa paa Grund af andre bestaaende Forskrifter. Den forulykkede har imidlertid i intet Tilfælde Krav paa mere end Differensen imellem de Ydelser, han er berettiget til ifølge Forsikringsloven, og den fulde Skadeserstatning.

Endvidere er Driftsherren forpligtet til at erstatte Forsikringssamfundet dets Udgifter, uden videre Forudsætninger, altsaa ifølge selve Forsikringsloven (§ 96), naar det ved Dom godtgjøres, at han har foraarsaget (herbeigeführt) Ulykkestilfældet med Forsæt eller ved en saadan Skjødesløshed, hvorved han har undladt at vise den Agtpaagivenhed, til hvilken han ifølge sin Stilling, sit Erhvervs og sit Etablissements Natur er særlig forpligtet.

Tredjemands Ansvar berøres ikke af Loven, uden forsaavidt den erstatningsberettigedes Fordring gaar over paa Forsikringssamfundet,

I den Rigsdagsdebat, der gik forud for denne Lovs Vedtagelse, drejede Striden sig navnlig om 4 Hovedpunkter: Forsikringstvangens Omfang, Forholdet til Sygekasserne, Tvangsforsikring eller Frihed indenfor Forsikringstvangen og Dækningssystemet eller Ligningssystemet.

Hvad det første af disse Punkter angaar, saa gjorde Oppositionen med stor Styrke gjældende, at ud fra det Standpunkt, hvorpaa dette sidste Regeringsforslag stod, og ifølge hvilket man jo ikke længere lagde Vægt paa den særlige Fare i visse Erhverv som begrundende et særligt Erstatningsansvar, men opfattede Erstatningen som en Del af Produktionsomkostningerne, saa var det i Virkeligheden højst inkonsekvent alligevel at blive staaende ved de større industrielle Etablissementer, Fabriker og lign., hvor der var specielle Fareforhold, og ikke udstrække Beskyttelsen til alle Erhverv, hvori der overhovedet forelaa nogen Fare for Ulykkestilfælde. Diskussionen herom var meget omfattende, men har nu mindre Interesse, fordi det under denne fra Regeringen givne Tilsagn om, at man senere vilde søge Forsikringen udvidet til større Kredse, men blot fra Begyndelsen af ønskede at stille Opgaven saa snævert som muligt, for at prøve, om Isen bar, i den nyeste Tid er blevet opfyldt paa en overordentlig fyldestgjørende Maade ved Gjennemførelsen af Udvidelseslovene af 28de Maj 1885, 15de Marts og 5te Maj 1886, hvorom nærmere nedenfor. Mærkes skal det endnu blot, at selve Forslaget kun indskrænkede sig til Storindustrien, men at der fra Rigsdagens Side i sidste Øjeblik blev tilføjet Murere, Tømrere, Tagtækkere, Stenhuggere, Brøndgravere, Skorstensfejere og Arbejdere i Sprængstoffabriker.

Mere Interesse har derimod det andet Punkt: Spørgsmaalet om den 13 Ugers Karenztid, altsaa med andre Ord Spørgsmaalet om, hvorvidt Omkostningerne ved de mindre Ulykkestilfælde og i den første Tid af de større Ulykkestilfælde skulle bæres af Sygekasserne, hvortil Arbejderne jo ifølge Loven af 15de Juni 1883 skulle bidrage de $^2/_3$, Arbejdsgiverne $^1/_3$. Som det vil erindres, var dette Forslag i Regeringens 2det Lovudkast bl. a. motiveret med, at da Arbejderne ogsaa fik Erstatning i de Tilfælde, som de selv ved egen Skjødesløshed foraarsagede, var det ogsaa rimeligt, at de gave et Bidrag med til deres egen Forsikring, saa meget mere som Selvhjælpen altid har en moralsk Betydning, der ingensinde bør undervurderes. Denne Begrundelse var

imidlertid ganske opgiven ved det sidste Forslags Fremlæggelse. Man havde nemlig imødegaaet den ved at gjøre gjældende, at ganske vist fik Arbejderne ogsaa Erstatning i Tilfælde af, de selv havde forskyldt Skaden, men Arbejderne bare dog ogsaa deres Del af Risikoen derigjennem, at de til Gjengjæld ingensinde mere fik fuld Erstatning, men kun en Brøkdel af den tidligere Arbejdsfortjeneste, og der var derfor ingen Grund til nu yderligere at paalægge dem at bære $^2/_3$ af Omkostningerne i de første 13 Uger. Da Regeringen desuden havde endt med i sit sidste Forslag at stille sig fuldstændig paa det Standpunkt, at Udgifterne ved Industriens Ulykkestilfælde ligesaa vel maatte regnes med til dens Produktionsomkostninger som Erstatningen for Brist paa Materiellet, og at de følgelig burde udredes af Driftsherrerne, saa var den principielle Nødvendighed for Arbejderbidraget dermed afskaaren. Ikke desto mindre fastholdt Regeringen — og gjennemførte — Arbejdernes Bidragspligt gjennem Sygekasserne for de første 13 Uger; men Vægten blev nu næsten udelukkende lagt paa Hensigtsmæssighedsgrundene. Den første Fase af ethvert Ulykkestilfælde, der ikke strax endte med Døden, var en Sygdomstilstand, der maatte behandles som andre Sygdomme, og her var der da navnlig 2 Hensyn at tage i Betragtning: for det første kunde Sygehjælpen netop hurtigst og sikrest ydes gjennem vedkommende lokale Sygekasse, der var nøje kjendt med Personer og Forhold i Kredsen, og for det andet var den nødvendige Kontrol med de enkelte Sygdomstilfælde for at undgaa Simulation ogsaa kun mulig gjennem Forsikringsinstitutionernes snævre Lokalisering. Udgifterne ved disse mindre Ulykkestilfælde vilde desuden ikke blive betydelige, efter en anstillet Beregning kun $^1/_6$ Rm. aarlig pr. Arbejder.

Herimod indvendte man imidlertid fra Oppositionens Side, at naar man i Almindelighed havde indrømmet, at Driftsherren var forpligtet til at bære Risikoen for Ulykkestilfælde paa Arbejdernes Vegne, saa maatte dette principielt ligesaa fuldt gjælde de smaa som de store Ulykkestilfælde. At henvise de første til Sygekasserne, fordi disse hurtigst og lettest kunde yde den første Hjælp og øve den sikreste Kontrol, kunde vel være praktisk rigtigt, men deraf fulgte ikke, at disse definitivt skulde bære Byrden derved; deres Udlæg burde senere erstattes af Forsikringssamfundene, som netop vare i høj Grad interesserede i, at der blev ydet hurtig og tilstrækkelig Hjælp, da Forsømmelser eller Mangler i den Retning netop ofte kunde drage skadelige Eftervirkninger for vedkommendes Arbejdskræfter med sig, som ved en i Tide gjennemført kyndig Lægebehandling kunde være undgaaede. Ved den foreslaaede Ordning vilde i Virkeligheden Byrden ved en stor Del af disse mindre

Ulykkestilfælde. nemlig dem, der vare foraarsagede ved Arbejdsherrernes direkte eller indirekte Forsømmelighed, som de tidligere efter Haftpflichtloven vare ansvarlige for, atter blive væltet tilbage paa Arbejderne — ja, Forholdet var endogsaa værre endnu: thi Byrden blev jo ikke væltet over paa de forsikringspligtige Arbejdere alene, men ved at Omkostningerne bleve kastede over paa Sygekasserne, kom Arbejderne fra helt andre Erhverv, der ingen Nytte havde af Forsikringsloven, til herefter at betale for Arbejdsgiverne i helt andre Fag. De statistiske Love for Sygelighed og Ulykkestilfælde vare desuden ganske forskjellige, og Risikoen derfor af meget forskjellig Art. Det var vel rigtigt, at Udgifterne ved de smaa Ulykkestilfælde ikke vare særdeles betydelige — skjønt nye Beregninger havde faaet Regjeringens ca. 3 Mill. op til ca. 5 Mill. aarlig — naar de fordeltes ligelig over alle de sygeforsikrede. men Fordelingen vilde i Virkeligheden ske paa en særdeles ulige og tilfældig Maade. I Kommuner med store Fabriker kunde en Sygekasse let blive ganske ruineret ved et pludselig indtrædende Antal Ulykkestilfælde. idet det jo var det springende, uregelmæssige og vilkaarlige. der netop karakteriserede Ulykkestilfældene i Modsætning til Sygeligheden, der fordelte sig mere jævnt og var et mere konstant Fænomen. Omkostningerne ved almindelige Sygdomme kunde derfor bæres af mindre Lokalkasser, endogsaa paa 100 Medlemmer eller saa, medens Skadeforsikringen derimod krævede en bredere Basis.

Fra Regeringens Side svarede man. at Arbejdernes Bidrag ikke skulde betragtes som Opfyldelsen af en økonomisk Forpligtelse — økonomisk set var det rigtigt. at Arbejdsgiverne burde bære hele Byrden — men som et naturligt Ækvivalent for deres Deltagelse i Forsikringssamfundenes Styrelse. Spørgsmaalet drejede sig desuden slet ikke her om en Forøgelse af Arbejdernes Forpligtelser eller Indførelsen af nye Forhold, man vilde netop omvendt blive staaende ved det givne og tilvante. idet jo nemlig Omkostningerne ved disse mindre Ulykkestilfælde altid før vare blevne baarne af Sygekasserne.

Regeringen sejrede jo (jfr. ovenf.), men maatte dog gaa ind paa at give Arbejderen en Slags Erstatning for hans Tilskud i Form af et Tillæg til Sygepengene, som Arbejderen erholder af sin Arbejdsgiver fra og med den 5te Uges Begyndelse (jfr. ovenf. Side 30).

Spørgsmaalet om, hvorvidt der burde være Frihed indenfor Tvangen, eller Industrien burde organiseres til Forsikring under Statens Kontrol, var især Gjenstand for hæftige Debatter. Til Fordel for det første Standpunkt anførtes det navnlig, at de private Forsikringsselskaber

havde løst deres Opgave saa tilfredsstillende, som det overhovedet var muligt, naar man tog i Betænkning at Omraadet var ganske nyt, og at Haftpflichtloven i saa mange Retninger var utydelig og ufuldkommen. De saa meget udraabte Processer vare i Virkeligheden blevne færre og færre i Antal, og Forsikringsselskaberne havde, efter at de vare komne ud over de første Vanskeligheder, vist en stedse stigende »Koulans« og gjort Forsikringen rationellere og rationellere, naturlig tvungne dertil gjennem den indbyrdes Konkurrence. Der var følgelig ingen som helst rimelig Grund til at kvæle denne Virksomhed, men det naturlige var her, ligesom ved Sygeforsikringen at give Frihed indenfor Tvangen. Af Kassetvangen fulgte ingenlunde Tvangskasser, ligesaa lidt som den obligatoriske Statsskole var en nødvendig Følge af Skoletvangen. Ifølge Regeringsforslaget vilde man skabe et utaalelig tungt og kompliceret Maskineri, et klodset og besværligt, bureaukratisk Apparat, hvor der baade manglede Kræfter og Sagkundskab. Navnlig kunde der heri ikke blive Tale om Risikoens Individualisering, som imidlertid var Hovedpunktet ved Forsikringen; man maatte lade sig nøje med en schematisk Inddeling i Fareklasser, og derved havde man givet Afkald paa det virksomste Middel til at faa Driftsherren til at træffe betryggende Sikkerhedsforanstaltninger. At forebygge Ulykkestilfælde var imidlertid vigtigere end at erstatte dem.

Herpaa svarede man fra den anden Side, at den private Forsikring i Virkeligheden var yderst slet. Den stærke Konkurrence med den deraf følgende Nødvendighed af at have mange Agenter og gjøre rigelig Reklame skabte høje Administrationsomkostninger, og da der jo tillige skulde udbetales højere Dividender til Aktionærerne, bevirkede disse Forhold tilsammen utilbørlig høje Præmier. Det skulde ganske vist gjærne indrømmes, at Forebyggelsen af Ulykkestilfælde var det vigtigste, men heri havde Selskaberne ingen Interesse, thi jo flere Beskyttelsesforanstaltninger Driftsherrerne traf, desto lavere maatte Præmierne blive, og desto lavere bleve atter Dividenderne. Da Selskabernes Interesse i Forsikringen i det hele taget kun var en ren Forretningsinteresse, tog man kun imod den behagelige Risiko, og den lille Driftsherre kunde næsten aldrig faa tegnet Forsikring. Selskabernes »Koulans« var ikke megen Ros værd: thi det var jo en bekjendt Sag, at Processer mellem de erstatningsberettigede og Selskaberne vare blevne det rent typiske, og først efter at Debatten om Tvangsforsikring siden 1881 havde holdt den offentlige Opmærksomhed vaagen overfor den private Forsikring, vare Processerne begyndte at aftage og Koulansen at tiltage. Det var desuden ogsaa naturligt, at saalænge Forsikringstagerne og de erstat-

ningsberettigedes Interesser vare adskilte, kunde Processerne ikke undgaas. Hovedsagen var imidlertid, at de private Selskaber ikke bøde nogen absolut Sikkerhed, og en saadan maatte være en uundgaaelig Følge af Tvangen; derfor maatte Staten selv gribe ordnende ind i Forsikringen. Normativbestemmelser overfor de private Forsikringsanstalter vare dels ikke tilstrækkelige, dels var denne Udvej ogsaa bleven afvist fra selve Selskabernes Side. Det var vanskeligt at se, hvorfor Erhvervssamfundene ikke ligesaa godt skulde kunne individualisere Risikoen som Selskaberne, hvis Ansættelse af Præmier ofte var i høj Grad skablonmæssig. Desuden havde ved den af Regeringen foreslaaede Ordning det enkelte Etablissement Ret til at klage over Forsikringsanstaltens Ansættelse til en offentlig Myndighed, et Middel, det naturligvis ikke havde overfor Selskabet. Administrationen ved Erhvervssamfundene maatte naturligvis blive billig, da Driftsherrerne selv vare interesserede deri, og endelig afgave Erhvervssamfundene et fortræffeligt Grundlag til at bygge den sociale Forsikringsreform videre paa. Dette sidste Hensyn har sandsynligvis ogsaa været det, som slog Hovedet paa Sømmet.

Forskjellen imellem Ligningssystemet og Dækningssystemet har jo allerede været berørt i det foregaaende. Som det vil erindres, kan Forskjellen imellem disse udtrykkes saaledes, at naar der er gaaet et vist Antal Aar, nemlig til den saakaldte Ligevægtstilstand (Beharrungszustand) er indtraadt, saa vil der aarlig staa et bestemt uforanderligt Udgiftskrav paa Forsikringsanstalten, hvilket ved Ligningssystemet maa fyldestgjøres helt og holdent hvert Aar ved Ligning paa vedkommende Forsikringssamfunds Medlemmer, medens det under det andet System dækkes dels ved de Kapitaler, der indbetales for de i Aarets Løb tilkomne nye Invalider, dels ved Renterne af de i de foregaaende Aar opsamlede »reserverede« Kapitaler. Netop i Tilstedeværelsen af denne Reserve ligger Hovedforskjellen mellem de to Systemer, saaledes at de forpligtedes stadige Solvens ikke spiller nogen Rolle ved Dækningssystemet, men spiller hele Rollen ved Ligningssystemet.

Forholdet vil efter de tyske Beregninger stille sig saaledes (for 1,615,253 mandlige Arbejdere):

Ved Slutningen af:	Udkræves der ifølge Lignings-systemet:	Udkræves der ifølge Deknings-systemet:	Under Dækningssystemet vil der findes en Reservefond af:
det 1ste Aar	690,000 Mark	13,510,564 Mark	12,800,000 Mark
— 2det —	1,700,000 —	13,510,564 —	25,100,000 —
— 3dje —	2,800,000 —	13,510,564 —	36,900,000 —
— 4de —	3,800,000 —	13,510,564 —	48,000,000 —
— 15de —	12,400,000 —	13,510,564 —	141,600,000 —
— 17de —	13,600,000 —	13,510,564 —	153,600,000 —
— 20de —	15,000,000 —	13,510,564 —	169,500,000 —
— 50de —	22,500,000 —	13,510,564 —	226,700,000 —
— 75de —	22,900,000 —	13,510,564 —	234,700,000 —
— 76de —	22,900,000 —	13,510,564 —	234,700,000 —

Lægges Omkostningerne for 342,295 kvindelige Arbejdere hertil med en Sum af 286,308 M., saa bliver ved Ligevægtstilstandens Indtrædelse det aarlige Krav ifølge Ligningssystemet ca. 23.4 Mill. M., ifølge Dækningssystemet ca. 13.8 Mill. og Reservefonden er da stegen til ca 240 Mill. M.

Imod Ligningssystemet anførtes det nu, at dette var ensbetydende med at vælte Nutidens Byrde over paa Fremtidens Skuldre — en Fremgangsmaade, der baade var uretfærdig og umoralsk. Gangen skulde herefter blive følgende. Efter Ligevægtstilstandens Indtrædelse ved det 75de Aar havde 3 Generationer afløst hverandre. Den første, den nulevende, havde sikret sig betydelige Fordele ved at vælte den største Del af sine Forpligtelser, en Gjæld paa 200 Mill. M., over paa det følgende Slægtled. Dette maatte, for at befri sig for sine Forpligtelser, skaffe mange flere Millioner end under Dækningssystemet, og skulde dog ikke kunne udrette mere end at overflytte denne Gjæld, forøget med 36 Millioner, paa den tredje Generation. I denne Periode stege Bidragene yderligere indtil Ligevægtstilstandens Indtrædelse, da der omtrent vilde fordres det dobbelte af, hvad der vilde blive nødvendigt efter Dækningssystemet. Fremtiden blev belastet med at betale Renter af en saa uhyre Gjæld som 240 Mill. M. Ligningssystemet var ogsaa som Helhed taget betydelig dyrere end Dækningssystemet. De første 17 Aar vare vel Udgifterne mindre, men fra det 18de til det 75de Aar svarede Industrien under Ligningssystemet 1213.5 Mill., under Dækningssystemet 782 Mill. (58 × 13.5 Mill.); altsaa under Ligningssystemet

431.5 Mill. mere. Indfører man nu den Saldo i Ligningssystemets Favør, som stammer fra de første 17 Aar, blive Tallene:

under Ligningssystemet	1,345,900,000	Mark,
— Dækningssystemet	1,025,000,000	— ,
altsaa under Ligningssystemet	320,900,000	Mark mere.

Paa denne Maade vilde man imidlertid ruinere Fremtidens Industri, medens man derimod kjælede for Nutidens, som havde været begunstiget af 13 Aars Fred, havde oplevet en stor Opsvingsperiode og siden da havde haft høj Beskyttelsestold.

Heroverfor gjorde man fra Regeringens Side gjældende, at Hovedspørgsmaalet var, om Forsikringen skulde betragtes som et privatretligt eller offentligretligt Forhold. I første Tilfælde var Dækningssystemet berettiget, men da dette i Modsætning til Ligningssystemet pludselig belastede den nuværende Industri med en betydelig Sum, maatte Konsekvensen ogsaa blive Statshjælp og Arbejderbidrag. Opfattede man derimod Sagen, som om der blev paalagt Industrien (ɔ: Driftsherrerne) en offentligretlig Forsørgelsespligt overfor deres tilskadekomne Arbejdere, saa maatte man gaa til Ligningssystemet, der fordelte Byrden over flere Slægter. Der var en naturlig Solidaritet imellem de forskjellige Generationer af industridrivende, som ingensinde burde tabes af Sigte, saa vist som man derved vilde nægte Betydningen af den historiske Kontinuitet. Fik Nutiden Lettelser paa Fremtidens Bekostning, saa maatte det ikke forglemmes, hvad vi omvendt gjorde for vore Efterkommere, og hvorledes paa dette specielle Omraade alle de forebyggende Sikringsforanstaltninger, som nu vilde blive fremtvungne, vare en Lettelse for Fremtiden paa Nutidens Bekostning. Ligningssystemet havde vist sin praktiske Anvendelighed i Bjærgværkerne ved de saakaldte Knappschaftskassen og havde saaledes Erfaringen for sig; omvendt var det derimod absurdt, at tale om Nødvendigheden af at anvende rationel Forsikringsteknik paa et Omraade, hvor man saa komplet manglede Erfaring, saa fuldstændig savnede statistisk Materiale. Det var desuden en Fejl at berøve Industrien saa store Kapitaler, som man gjorde under Dækningssystemet, for at lægge disse til Side; thi det visse ved Sagen var, at hvis man lod Industrien beholde dem, vilde de faa en Anvendelse, hvis Rentabilitet var langt større end hypothekariske Udlaans, Obligationskjøbs o. s. v., imedens det var højst usikkert, om og hvorledes man ellers skulde kunne faa saa uhyre Kapitaler anbragte paa en betryggende Maade til anstændig Rente. Naar man ytrede Frygt for den fremtidige Industris Konkurrenceevne, saa maatte man spørge, om ikke den nuværende Industri laa os betydelig nærmere, og om ikke

dennes Trivsel var en Forudsætning for, at der overhovedet vilde komme en Industri til Stede i Fremtiden. Selv om denne saa ogsaa kom til at bære større Udgifter end den nuværende Industri, saa maatte man huske paa, at man for Fremtiden vidste, hvad man indlod sig paa, naar man kastede sin Kapital ind i Industrien, imedens den tarveligste Hensyntagen til den nuværende Industri krævede en læmpelig Overgang, hvor der var Tale om saa betydelige Byrder. Hvad den opstillede Beregning angaar, da var den fuldstændig forkert, idet der var glemt at medregne Rente og Renters Rente. Det rette Forhold var, at ved Slutningen af det 75de Aar var Beløbet ifølge Ligningssystemet 6060.81 Mill., men under Dækningssystemet 6303.77 Mill., altsaa 242.96 Mill. mere. Fra det 17de til det 75de Aar vare Udgifterne ved Ligningssystemet ganske vist $9^1/_2$ Mill. større end de fra Begyndelsen af aarlig optagne Dækningskapitaler, men under dette System havde Industrien ogsaa i de 75 Aar sparet 242 Mill., og Renten heraf var just de $9^1/_2$ Mill., som den under Ligningssystemet maatte betale mere paa dette Tidspunkt.

Resultatet blev jo, at Ligningssystemet blev vedtaget, men for at dette Systems Ejendommeligheder ikke skulde træde for skarpt frem, besluttede Rigsdagen at indføre en Bestemmelse om, at ethvert Samfund skulde danne en Reservefond. Til Dannelsen heraf skulde der opkræves et Tillæg til det almindelige aarlige Ligningsbidrag, der ved den første Ligning skulde udgjøre 300 % af dette, ved den 2den 200 %, ved den 3dje 150 %, ved den 4de 100 %, ved den 5te 80 %, ved den 6te 60 %, og derfra til den 11te Ligning hver Gang 10 % mindre. Naar Reservefonden har naaet et Beløb, der svarer til det dobbelte af Aarets almindelige Krav, kunne Renterne anvendes til Bestridelse af Samfundets Udgifter.

Medens man iøvrigt angaaende det her berørte Spørgsmaal videre skal henvise til de senere Forhandlinger i Østerrig (jfr. Side 80 ff.), skal det endnu her kun tilføjes, at Valget imellem disse Systemer altid i sidste Instans vil afhænge af, hvad man i Forvejen har lagt ind i Begrebet: »Forsikring«. Saafremt man hævder, at de bestemte, historisk givne, privatretlige Former, hvorunder den frivillige Forsikring hidtil har udviklet sig, ere uadskillelig forbundne med Forsikringens Begreb, ja egentlig konstituere dette, saa er det klart nok, at Dækningssystemets Nødvendighed dermed eo ipso er givet. Anderledes stiller Sagen sig derimod, naar man opstiller den offentlige og tvungne Forsikring som et særligt Begreb, der netop er forskjellig fra den private og frivillige Forsikring deri, at Forsikringsinstitutionerne i det første Tilfælde, fordi de bæres af eller ere synonyme med Industrien, Kommunen,

Staten, med andre Ord Samfundet eller sociale Grupper indenfor dette, ere stedsevarende, »evige« Institutioner, hvorimod den private Forsikringsanstalt stadig maa regne med den Faktor som en altid nærliggende Mulighed, at den nødsages til at maatte ophøre med sin Virksomhed, fordi Konkurrenceforholdene, Smagen, Folks Ønsker og Vilje, ja selve Grundlaget for Forsikringen til enhver Tid kan forandre sig, uafhængig af Forsikringsinstitutionen. Den kan med andre Ord ikke stole paa en stadig Tilgang, ikke regne med Slægternes Solidaritet, fordi den ikke véd, om den kan stole paa denne indenfor sit Omraade, og den maa følgelig, saa at sige, lade hvert Slægtled betale for sig. Det er derfor en simpel Pligt for enhver privat Forsikringsanstalt altid at sørge for, at der strax tilvejebringes fuld Dækning, for at den, hvorledes det end gaar, altid kan opfylde sine Forpligtelser, og den maa derfor ty til Sandsynlighedsberegningen for at faa et sikkert Skjøn over, hvor stor fremtidig Risiko der skal dækkes. For en Forsikringsinstitution, hvis reale Grundlag er selve Samfundet eller en kontinuerlig Del af Samfundet, hvis formale Grundlag er Samfundsstyrelsens, Statens Vilje, udtrykt i en positiv Lov, og hvori den stadige nye Tilgang er given, vil derimod en saadan Nødvendighed i og for sig ikke foreligge. Den Forsikring, som den nye tyske Lov har etableret, er, med andre Ord, paa ingen Maade at betragte som en almindelig Forsikring, saaledes som man tænker sig denne med alle dens privatretlige Attributer: den er en Slags Forsørgelse for Industriens Invalider, hvortil Udgifterne tilvejebringes ved en almindelig Ligning paa Driftsherrerne, eller, om man vil, ved en Slags Skat paa Industrien, der imidlertid — og her kommer Forsikringsmomentet frem — ikke paalægges efter skattetekniske Grundsætninger, men efter en hel anden Maalestok, en Forsikringsmaalestok (Faremomentet, den udbetalte Arbejdsløn). At betragte de tvungne Skadeforsikringsbidrag som en egentlig Skat vil derfor være akkurat ligesaa rigtigt eller ligesaa galt som at betegne en Beskyttelsestold som en Skat, idet det ligeledes her ikke er skattetekniske (finansielle), men helt andre Hensyn, der gjøre sig gjældende. I begge Tilfælde er i Virkeligheden Hovedhensynet et og det samme: en Indgriben fra Statens Side i Indtægts- og Formuefordelingen til Gunst for en enkelt bestemt Samfundsklasse.

Allerede i den følgende Session (1884—85) blev der forelagt og gjennemført et Lovforslag om Udvidelse af Syge- og Skadeforsikringen til Arbejderne ved Post- og Telegrafvæsenet og de militære Etater, endvidere til Transportindustrien (Jærnbaner, Sporveje og den indenrigske Sø- og Flodfart med Skibe, Tømmerflaader, Pramme, Færger o. s. v.) og til Arbejdere, beskæftigede ved Opmudring, Indpaknings- og Speditionsforretninger, Losning, Ladning og Stuvning af Skibe, Oplags- og Pakhuse samt til Vejere, Maalere, Vragere og lign. Forslaget blev ophøjet til Lov den 28de Maj 1885.

Forsikringstvangen omfatter de i disse Virksomheder beskæftigede Arbejdere, Opsynsmænd, Værkførere o. s. v., forsaavidt de ikke ere ansatte i Statens eller Kommunens Tjeneste med fast Løn og Ret til Pension. Organisationen er ganske den samme som efter Loven af 1884, dog at Staten for sine Etablissementers Vedkommende ikke behøver at indtræde i noget Erhvervssamfund.

For Jærnbanernes Vedkommende have altsaa herved de særegne Regler i Loven af 1871 § 1 tabt deres Betydning for de ved disse beskæftigede Arbejdere.

Ulykkesforsikringen er imidlertid bleven udvidet til langt større Kredse af Arbejdere endnu, men inden vi gaa ind herpaa, skal først nogle Oplysninger meddeles om de tvende Loves — Lov af 6te Juli 1884 og 28de Maj 1885 — Gjennemførelse i Praxis.

Loven af 6te Juli 1884 indeholdt, som allerede ovenfor fremstillet (jfr. Side 33 n.), i sin § 11 den Bestemmelse, at enhver Driftsherre i de forsikringspligtige Erhverv skulde anmelde sin Virksomhed og Antallet af de gjennemsnitlig deri beskæftigede Arbejdere til Underøvrigheden inden en af Rigsforsikringskontoret nærmere bestemt Frist, der under 14de Juli 1884 sattes til 1ste September 1884. Disse Anmeldelser skulde saa undersøges og kompletteres af Underøvrigheden, for derefter at indsendes til den højere Øvrighed, der skulde ordne dem efter de Grupper og Klasser, der indeholdes i Rigs-Ulykkestilfælde-Statistiken, og derefter sende dem til Rigsforsikringskontoret.

Med denne Bestemmelse var Hensigten følgende: man vilde først skaffe det nødvendige Materiale for Forbundsraadet til Dannelsen og

Afgrænsningen af Erhvervssamfundene, man ønskede dernæst at skaffe et Grundlag for den »Samfundskataster«, som senere skulde udarbejdes (jfr. Side 35), og endelig vilde man herigjennem henlede Industriens Opmærksomhed paa den nye Lov og derved give Stødet til, at den forberedte Andragender om den frivillige Dannelse af Erhvervssamfund. Samtidig med den nævnte Bekjendtgjørelse blev der derfor ogsaa stillet 47 Industriforeninger saadant Materiale til Raadighed, der kunde være tjenligt i den Henseende.

Ifølge Loven skulde jo Gangen være denne, at de forskjellige industridrivende selv kunde tage Initiativet indenfor en vist Frist — nemlig 4 Maanedersdagen efter Lovens Forkyndelse, som var den 9de November 1884 — til at gjøre Forslag om de enkelte Erhvervssamfunds Dannelse, Gruppering og Afgrænsning. Naar mindst $^1/_{20}$ af det hele Antal Etablissementer, for hvilke Erhvervssamfundet skulde dannes, eller et saa stort Antal Driftsherrer, som beskæftigede mindst $^1/_{10}$ af de i vedkommende Etablissementer arbejdende forsikringspligtige Personer, enedes om et saadant Forslag, kunde de indgaa med dette til Rigsforsikringsbureauet som et Andragende om, at dette vilde indkalde en Generalforsamling af Driftsherrer indenfor den Kreds, der i Andragendet betegnedes som skikket til at danne Grundlaget for et Erhvervssamfund*). Efter at Rigsforsikringsbureauet havde modtaget disse Andragender, skulde den paa Basis deraf indbyde samtlige Driftsherrer til saadanne Generalforsamlinger, der skulde finde Sted i Nærværelse af en af Bureauets Repræsentanter, og paa disse skulde der saa først tages definitiv Beslutning om Forslaget, altsaa om, hvorvidt hele den paagjældende Kreds af industridrivende ønskede det i Andragendet foreslaaede Erhvervssamfund dannet.

Industrien tog fat paa den nye Ordnings Gjennemførelse med overordentlig Energi. I Maanederne August—Oktober 1884 var der hele Tyskland over Sammenkomster af delegerede for de forskjellige Industrigrene, og til Trods for at der viste sig mange Vanskeligheder at overvinde, og navnlig de partikularistiske Tendenser skabte mange indbyrdes Rivninger, enedes man dog i det overvejende Antal Tilfælde for at undgaa Tvangen. Bestemmelsen om Sektioner med egen Bestyrelse

*) Denne Generalforsamling (§ 13) maa ikke forvexles med den konstituerende Generalforsamling, der omtales i § 16 (Genossenschaftsversammlung, se Side 32); thi Forudsætningen for denne sidstes Tilstedekomst er jo netop, at Erhvervssamfundet allerede er behørig dannet og anerkjendt, hvorimod den her nævnte Generalforsamling (som § 13 omtaler) skal indkaldes af Rigsforsikringsbureauet for netop at tage Beslutning om, hvorvidt der overhovedet skal dannes — eller søges dannet — et Erhvervssamfund.

synes at have bidraget mest til lettere at fremkalde Enighed og navnlig til at bevirke, at næsten Halvdelen af Samfundene (24) kom til at strække sig ud over det hele Rige, hvorved de jo erholdt en saa meget større Sikkerhed. Da Fristen udløb, forelaa der derfor ogsaa Andragender saa at sige fra hele Industrien, nemlig fra en saa stor Del deraf, som repræsenterede de 90 % af de forsikringspligtige Arbejdere. Rigsforsikringskontoret havde forøvrig sin store Del i et godt Resultat, fordi det allerede paa dette tidlige Stadium havde søgt at modvirke en for stor Splittelse af Industrien i mange smaa Erhvervssamfund.

I Henhold til de indgivne Andragender om Indvarslingen af Generalforsamlinger (Stiftelsesmøder) bleve 53 saadanne afholdte under Ledelse af Rigsforsikringsbureauets Udsendinge i Tiden fra den 7de Januar til den 11te April 1885 i Industriens Hovedcentrer, og de over Beslutningerne optagne Protokoller tilstillede Rigsforsikringsbureauet til Forelæggelse for Forbundsraadet. Dette tog derefter sin Beslutning om Oprettelsen af Erhvervssamfund den 21de Maj 1885, og herefter blev der oprettet 49 Erhvervssamfund paa Grundlag af de paa vedkommende Generalforsamlinger fattede Beslutninger, som altsaa derved bleve stadfæstede af Forbundsraadet, og 6 ifølge Forbundsraadets egen Afgjørelse, »da der manglede passende Generalforsamlingsbeslutninger«. Til disse 55 Erhvervssamfund kom saa senere det samme Aar tvende ifølge Udvidelsesloven af 28de Maj 1885 frivillig dannede og af Forbundsraadet anerkjendte Erhvervssamfund, henholdsvis for Privatbanerne og Sporvejene, saa at der i alt ifølge disse tvende Love er oprettet 57 Erhvervssamfund, 51 ad Frivillighedens Vej og 6 ved Øvrighedens Foranstaltning. Den 22de Februar ifjor blev følgende tabellariske Oversigt meddelt Rigsdagen:

24 Rigs-Erhvervssamfund med..........	86,879	Forretninger,	1.392,138	Arbejdere.
22 andre Erhvervssamfund, der strække sig ud over en enkelt Forbundsstats Grænser..........................	67,456	—	981,085	—
I). 46 større Erhvervssamfund med........	154,335	—	2.373,223	—
5 Erhvervssamfund indenfor det preussiske Statsomraade	14,033	—	229.864	—
2 Erhvervssamfund i Bayern...........	10,985	—	47,782	—
2 — - Sachsen..........	3,056	—	123,438	—
1 — - Würtemberg......	4,311	—	13,167	—
1 — - Elsass-Lothringen.	247	—	56,745	—
II). 11 Erhvervssamfund for enkelte Lande .	32,632	—	470,996	—
Ialt 57 Erhvervssamfund med	186.967	Forretn. med	2.844.219	Arbejdere.

Forbundsraadets Beslutning af 21de Maj 1885 bestemte tillige Dagene for Afholdelsen af de konstituerende Generalforsamlinger [Genossenschaftsversammlungen*)] i de saaledes oprettede Erhvervssamfund. Som det vil erindres (jfr. Side 32), skulde paa disse Samfundsstatuterne vedtages. Da dette jo imidlertid ikke kunde ske umiddelbart uden Forarbejder, havde allerede Rigsforsikringsbureauet i Forvejen sat sig i Bevægelse for at forberede det fornødne i saa Henseende. Paa de Indbydelser, som det i sin Tid havde udsendt til de industridrivende i Henhold til de indgivne Andragender om Afholdelse af de ovennævnte Generalforsamlinger, var der dels formuleret en Del Spørgsmaal, som skulde finde deres Besvarelse gjennem de eventuelle Statuter, dels ligefrem tilføjet en Opfordring til Generalforsamlingen om efter Afgjørelsen af Hovedspørgsmaalet — Samfundets Oprettelse — at nedsætte et Udvalg med det Hverv at udarbejde Forslag til Statuter. I November Maaned udsendte Rigsforsikringsbureauet et Udkast til Normalvedtægter for Samfundene til en Del større Foreninger og Korporationer med Anmodning om at faa mulige Udsættelser og Bemærkninger meddelte i Løbet af 4 Uger. Derefter bleve Normalstatuterne offentliggjorte den 20de December 1884, »um den Berufsgenossenschaften eine Anleitung zur Aufstellung von Statuten zu geben«; de skulde altsaa blot tjene som Mønster og vare »in keiner Weise für die Berufsgenossenschaften verbindlich«.

Paa Grundlag heraf gik Udarbejdelsen af de forskjellige Udkast til Statuter for de enkelte Erhvervssamfund rask fra Haanden. I Maanederne Marts—Juni bleve de underkastede et foreløbigt Gjennemsyn af Rigsforsikringsbureauet, og derefter bleve de konstituerende Generalforsamlinger, de saakaldte »Statutenversammlungen«, afholdte i Dagene fra den 1ste til den 27de Juni i Henhold til Forbundsraadets derom trufne Bestemmelse i Beslutningen af 21de Maj s. A.**). Paa disse bleve altsaa Forslagene til Statuter underkastede den endelige Behandling og Afgjørelse, hvorefter de i den umiddelbart følgende Tid bleve indsendte til Stadfæstelse. Den 10de Juli blev det sidste Statut stadfæstet. I intet Tilfælde maatte Rigsforsikringsbureauet selv (tvangsvis) fastsætte Statuterne.

Man skred derefter til Erhvervssamfundenes indre Organisation, til hvis Gjennemførelse de indledende Skridt vare trufne igjennem en Rundskrivelse af 11te Maj 1885. Allerede i August var Organisationsværket saa langt fremskredet, at Rigsforsikringsbureauet den 22de s. M.

---

*) Jfr. Anm. Side 50.
**) Jfr. ovfr.

kunde give Samfundene Underretning om, at Loven agtedes sat i Kraft den 1ste Oktober 1885, og allerede før Slutningen af September vare alle Valgene foretagne. Der er herefter:

57 Bestyrelser med 696 Medlemmer,
313 Sektionsbestyrelser med 1818 Medlemmer
og 5269 Tillidsmænd.

Den 14de September kunde det efter forudgaaende Forespørgsel hos samtlige Erhvervssamfund indberettes, at alt allerede var saa vidt i Orden, at Loven kunde træde fuldstændig i Kraft efter Bestemmelsen den 1ste Oktober 1885, og den kejserlige Forordning herom udkom da den 25de September s. A.

Efter den Tid har Rigsforsikringsbureauet været beskæftiget med at tilse Udarbejdelsen af Samfundskatastrene, opstille Formularer, besvare Forespørgsler, stadfæste Faretarifer o. s. v., o. s. v. Endelig har det sørget for Dannelsen af 433 »Schiedsgerichte« og Valget af 1054 Arbejderrepræsentanter. Ligeledes har det paa lignende Maade, som ovenfor beskrevet, forberedt Oprettelsen og Organisationen af Erhvervssamfund for de øvrige i Udvidelsesloven af 28de Maj 1885 nævnte Erhverv (jfr. Side 49), og ifølge en Forordn. af 24de Juni 1886 blev Tidspunktet for Lovens Ikrafttræden for disse Erhverv bestemt til den 1ste Juli s. A.*)

Som det vil ses, har Rigsforsikringsbureauets overordentlige Nytte, ja fuldstændige Uundværlighed i Retning af at sætte og holde hele dette store og indviklede Apparat i Gang, allerede lagt sig tilstrækkelig klart for Dagen, og det indrømmes almindelig fra alle Sider, at det har gjennemført denne uhyre Organisation paa bar Bund med en beundringsværdig Energi og Præcision. Som en ren ydre Maalestok for dets Virksomhed kan det nævnes, at det til Udgangen af 1885 havde afgjort 22.731 journaliserede Sager, udsendt 190 Rundskrivelser, ca. 345,000 Enkeltskrivelser og forsynet ca. 10.500 Sygekasser med Stemmesedler.

*) Ifølge Forbundsraadets Beslutning af 15de April 1886 blev der for disse Erhverv oprettet 5 nye Samfund (der er altsaa herefter i alt 62 Erhvervssamfund), hvoraf de to ere Rigssamfund. De konstituerende Generalforsamlinger bleve afholdte April—Maj ifjor, og ifølge Rigsforsikringsbureauets Bekgj. af 10de Sept. 1886 er deres Organisation nu fuldstændig færdig. De statlige Virksomheder, som henhøre under Loven, ere, saavidt vides, som Regel ikke indtraadte i noget Erhvervssamfund, dog med Undtagelse af de af forskjellige Stater drevne Floddampskibs- og Opmudringsforetagender (jfr. Bekgj. 13. Maj 1886).

Den 3dje Januar 1885 indfriede Regeringen sit under tidligere Forhandlinger givne Løfte og indbragte for Rigsdagen et Forslag om Skadeforsikring af Arbejderne i Land- og Skovbrug.

I Motiverne til Lovforslaget fremhævedes det først, at til Trods for at man endnu savnede Materiale til statistisk at kunne godtgjøre det, maatte det dog betragtes som givet, at der blandt de i Land- og Skovbruget beskæftigede Arbejdere i Almindelighed forefaldt ligesaa mange Ulykkestilfælde som blandt de industrielle Arbejdere. Ganske vist forefaldt der i disse Erhverv ikke saadanne større Masseulykker som i visse Industrigrene, men iøvrigt vare Landarbejderne ved Kjørsler, Pasning af Tyre og i den sidste Tid navnlig ved Betjening af Maskiner, og Skovbrugsarbejderne navnlig ved Fældning af Træer og lign. ligesaa udsatte for at komme til Skade under Arbejdet som de allerede forsikrede Arbejderkredse. Da nu ikke en Gang Ansvarlighedsloven af 1871 havde Gyldighed for Land- og Skovbrug, manglede hele denne store Arbejderbefolkning enhver Beskyttelse mod Følgerne af Ulykkestilfælde — et Savn, der saa meget snarere burde afhjælpes, som denne Klasse udgjør et betydningsfuldt socialt og økonomisk Led af Samfundet.

Motiverne opkastede nu først det Spørgsmaal, hvorvidt Indførelsen af en Tvangsforsikring mod Ulykkestilfælde for disse Arbejdere nødvendigvis medførte, at man ogsaa, maaske ovenikjøbet som ved Industrien: først og fremmest maatte gaa til Indførelsen af en Sygekassetvang. Dette Spørgsmaal havde man imidlertid maattet besvare benægtende. Ifølge Sygekasseforsikringsloven af 1883 § 2 stod det jo allerede nu de enkelte Kommuner frit for, hvad Øjeblik de vilde, at udvide Sygekassetvangen til Land- og Skovbrugsarbejderne indenfor deres Distrikt ved Udgivelsen af et saakaldet »Statut«. Videre burde man imidlertid ikke gaa, da Sygekassetvangen vel kunde passe særdeles godt i nogle Egne af Riget, men derimod langt fra i andre, nemlig i saadanne,

hvor Naturaløkonomien endnu var fremherskende, og Forholdet imellem Arbejdsgivere og Arbejdere endnu havde en mere patriarkalsk Karakter, og netop derfor kunde en almindelig Sygekassetvang ikke anbefales. En lignende Individualforsikring som i Industrien med de deraf følgende Af- og Tilmeldinger gjennem Arbejdsgiverne var desuden i mange Egne af Tyskland aldeles ikke praktisk gjennemførlig. Af disse Grunde kunde de tilskadekomne Landarbejderes Forsørgelse i Karenztiden, som man vedblivende maatte fastholde, ikke ordnes paa samme Maade som de industrielle Arbejderes.

Ved selve Skadeforsikringen for disse Arbejdere gjorde der sig navnlig tvende karakteristiske Ejendommeligheder gjældende, nemlig 1) det overordentlig store Antal af selvstændige Bedrifter, selvstændige Brug, og 2) den Omstændighed, at selve Ejerne af disse i et stort Antal Tilfælde delvis ernærede sig ved Arbejde for andre, enten Landbrugere eller industridrivende. Heri laa der imidlertid ikke nogen Grund til at gjøre Afvigelser fra den Grundsætning i Forsikringsloven af 6te Juli 1884, at enhver Arbejdsgiver i de Erhverv, som falde ind under Loven, skal forsikre sine Arbejdere, og at enhver i disse Erhverv beskæftiget Arbejder skal være forsikret af sin Arbejdsherre. De Landbrugere, der undertiden arbejdede i Fabriker eller lign., vare ifølge Loven af 1884 forsikrede mod Følgerne af de Ulykkestilfælde, der kunde indtræde under denne Beskæftigelse, og efter det samme Synspunkt maatte den Landbruger behandles, der ved Siden af at dyrke sin egen Lod gik en større Landbruger til Haande i hans Bedrift. Det kunde saaledes ifølge den foreslaaede Orden forekomme, at en og samme Person snart var forsikret, nemlig saa længe han var i fremmed Tjeneste, snart atter ikke forsikret, nemlig naar han arbejdede for sig selv; og det var ligeledes muligt, at den samme Person undertiden maatte forsikre andre, nemlig naar han optraadte som Arbejdsgiver i sin egen Bedrift, til andre Tider igjen maatte forsikres af andre, nemlig naar han arbejdede for fremmede Arbejdsgivere. Den Slags Forhold vilde blive en uundgaaelig Følge af Landbrugets Særegenheder, eller rettere sagt: der var kun én Maade, hvorpaa man kunde undgaa dem, nemlig ved fuldstændig at udelukke alle mindre Ejendomsbesiddere, Husmænd eller lign. fra Forsikringstvangen; men dette vilde, socialpolitisk set, være fuldstændig urigtigt, thi end ikke de mindste Landbrug vare fuldstændig farefri, og var Faren som Regel kun lille, saa vilde jo netop som en Følge deraf ogsaa de Forsikringsbidrag, som saadanne mindre Landbrug skulde svare, blive højst ubetydelige. Desuden var det saa vanskeligt at drage en fornuftig Grænse for, hvor Forsikringen skulde begynde. Den

Omstændighed, at mangfoldige Landbrugere snart vilde blive aktive, snart passive Deltagere i Ulykkesforsikringen, vilde ogsaa stemme meget godt med de landlige Forhold, hvor den sociale Modsætning mellem Arbejdsgiver og Arbejder de fleste Steder var lidet fremtrædende.

Man kunde maaske ogsaa have tænkt sig Konsekvensen draget til den anden Side og have foreslaaet at udstrække Forsikringstvangen til ogsaa at omfatte saadanne mindre Landbrugere, der havde et Bierhverv, forsaavidt de vare beskæftigede i deres egen Bedrift. Det kunde imidlertid ikke siges at stemme med den moderne Rets Grundsætninger, at tvinge økonomisk selvstændige Personer til paa egen Bekostning og til egen Fordel at forsikre sig selv. Derimod var der i Analogi med den gjældende Lovgivning aabnet disse mindre Landbrugere — med en Aarsindtægt af indtil 2000 Rmk. — Adgang til frivillig at forsikre sig.

Forsikringens Organisation tænkte man sig i det væsentlige formet i Overensstemmelse med det i Skadeforsikringsloven af 1884 givne Forbillede, men dog med nogle enkelte betydningsfulde Modifikationer, der vare en Følge af Land- og Skovbrugets særegne Ejendommeligheder. Medens Industrien saaledes bestod af en Mængde yderst forskjelligartede Erhverv, udgjorde jo Land- og Skovbruget et eneste stort Erhverv, og en Deling efter Erhvervsgrupper og Dannelsen af Erhvervssamfund forbød sig derfor af sig selv. »Ved Land- og Skovbrug drejer det sig ikke om kvalitative, men kun om kvantitative Dannelser ɔ: om Dannelsen af korporative Forsikringssamfund efter geografisk bestemte Omraader.« Da Interesserne altsaa her vare temmelig ensartede, kunde desuden de bestaaende Forsikringsloves vidtløftige og kombinerede Bestemmelser om Forsikringssamfundenes frivillige Dannelse, Anmeldelsespligten o. s. v.*) fuldstændig undværes her, og man kunde nøjes med blot at høre Repræsentanter for Landbrugerne i de forskjellige Dele af Riget. — Statens Forstvæsen maatte selvfølgelig holdes helt udenfor den almindelige Organisation.

Det store Antal forsikringspligtige Bedrifter, man havde at gjøre med i Land- og Skovbruget, maatte overhovedet bevirke, at det hele Apparat nødvendigvis maatte simplificeres overordentlig, og den store Ensartethed, der finder Sted under disse landlige Forhold, gjorde tillige dette muligt. Man foreslog saaledes at beregne de aarlige Erstatningssummer (Livrenter) efter den gjennemsnitlige Aarsfortjeneste paa det vedkommende Sted, uden altsaa at gaa ind paa den i Industrien nødvendige Individualisering o. s. v., o. s. v.

*) Jfr. S. 34 ff. og S. 50 ff.

De Personer, som ifølge Lovforslagets § 1 skulde forsikres, vare alle i Land- og Skovbruget beskæftigede Arbejdere og deres Formænd, Opsynsmænd o. s. v. (Betriebsbeamten) — de sidste dog kun forsaavidt deres aarlige Arbejdsfortjeneste ikke oversteg 2000 M. — samt Arbejdere, Formænd o. s. v. i saadanne landøkonomiske eller forstmæssige Bierhverv, som ikke faldt ind under Loven af 6te Juli 1884.

Igjennem Forsikringssamfundenes Statuter skulde det afgjøres, hvilke Personer der skulde betragtes som »Betriebsbeamten«.

Ifølge Motiverne indbefattedes al Husdyravl, Vin- og Frugtavl, samt Dyrkning af Grøntsager under Udtrykket »Landbrug«. Desuden var det i § 1 udtrykkelig bemærket, at ogsaa Kunst- og Handelsgartnerier faldt ind under Loven.

Til »Arbejderne« skulde ifølge Motiverne regnes Arbejdsgiverens Børn og øvrige paarørende, som ere i hans Arbejde og ere Medlemmer af hans Husstand, dog hans Hustru undtagen.

Forsikringens Gjenstand var Følgerne af Ulykkestilfælde, foraarsagede ved Beskæftigelse i Erhvervet, forsaavidt disse bestode i Legemsbeskadigelse eller i Død. Erstatningen fastsattes efter lignende Grundsætninger som de i Loven af 1884 indeholdte, dog med følgende Forskjelligheder: Beregningen af en Arbejders aarlige Fortjeneste som Grundlag for Livrenten skulde ske efter, hvad en almindelig Land- eller Skovbrugsarbejder gjennemsnitlig fortjente i vedkommende Egn. Disse Satser skulde fastsættes af de højere administrative Myndigheder efter Indstilling fra Kommunalbestyrelserne. — Erstatningen skulde kunne ydes in natura, saafremt den tilskadekomne var lønnet med Naturalpræstationer. Begravelseshjælpen blev kun sat til 15%, dog ikke under 30 M.

I Overensstemmelse med Loven af 1884 skulde Erstatningen først ydes fra Begyndelsen af den 14de Uge efter Ulykkestilfældets Indtrædelse. For Tiden indtil da (Karenztiden) bleve Arbejderne henviste til Sygekasserne, og forsaavidt, de ikke vare forsikrede mod Sygdom i Henhold til Sygekasseloven, skulde den Kommune, hvori de ved Ulykkestilfældets Indtrædelse vare beskæftigede, uden Godtgjørelse yde dem fri Lægehjælp, Medicin og lign.*) i de første 13 Uger efter Ulykkestilfældet, forsaavidt ikke Driftsherresamfundet selv vilde overtage denne Forpligtelse.

Forsikringen skulde ske ved Arbejdsgiverne, saaledes at disse skulde bære Forsikringen for fælles Regning, og i den Anledning skulde

*) Jfr. S. 30, L. 11—13.

de organiseres i gjensidige Forsikringssamfund efter Rigets territoriale Inddeling, saaledes at disse omfattede alle Arbejdsgiverne indenfor visse Distrikter. Samfundene skulde, efter Forslag fra de enkelte Staters Regeringer, oprettes af Forbundsraadet*) efter Samraad med Rigsforsikringsbureauet. Inden Forslagene indgaves, skulde der gives Repræsentanter for de paagjældende Arbejdsgivere Lejlighed til at ytre sig om disse.

Organisationen og Styrelsen af de saaledes oprettede Forsikringssamfund var bygget paa Selvstyre. Saa vel Organisationen som Styrelsen skulde bestemmes og ordnes ved et Statut, der blev at vedtage af den konstituerende Generalforsamling, som skulde bestaa af en indirekte Repræsentation for Landbruget. De kommunale Embedsmænd skulde nemlig udnævne Valgmænd blandt Landbrugerne, som atter skulde vælge Generalforsamlingens Medlemmer.

Samfundene kunde ved Statuterne inddeles i Sektioner; Organisationen var iøvrigt omtrent ordnet paa samme Maade som ved de industrielle Erhvervssamfund.

Enhver Arbejdsgiver skulde uden videre være Medlem af det Samfund, indenfor hvis Omraade hans Jordbrug laa. Medlemsforholdet skulde begynde fra det Tidspunkt, da Statuterne stadfæstedes. De kommunale Myndigheder skulde levere Samfundets Bestyrelse en Fortegnelse over forsikringspligtige Arbejdsgivere indenfor deres Kommune. Paa Grundlag af disse Opgivelser skulde Samfundet optage en Kataster over Medlemmerne**).

Midlerne til Dækning af de Erstatningsbeløb, som skulde udredes af Samfundene, skulde tilvejebringes ved Bidrag, som aarlig lignedes paa de enkelte Medlemmer efter hvert enkelt Aars Behov (Ligningssystemet). Som det vil erindres, skulde disse Bidrag efter Loven af 1884 dels beregnes efter de af de forskjellige Forretninger til de forsikrede Arbejdere i Aarets Løb faktisk udbetalte Lønningssummer, dels efter de saakaldte Faretarifer.

Principet var her i Hovedsagen det samme, men dog væsentlig simplificeret. Paa Grund af de landlige Forholds større Stabilitet mente man at kunne gaa ud fra, at enhver Arbejdsgiver paa Forhaand kunde opgive, hvor mange Dage han gjennemsnitlig Aaret rundt behøvede at anvende fremmed Arbejdskraft i sin Tjeneste. For de faste Arbejdere skulde Aaret anslaas til 300 Arbejdsdage, og for de løse Arbejdere skulde man gaa ud fra det Antal Dage, der saaledes blev angivet paa

*) Altsaa ikke frivillig.

**) Anmeldelsespligten (jfr. Loven af $^{6}/_{7}$ 1884 § 11) bortfaldt altsaa.

Forhaand. Arbejdslønnen skulde da beregnes til $^1/_{300}$ af den af Myndighederne fastsatte Gjennemsnitssats for vedkommende Steds Aarsløn (jfr. ovf. Side 57). De Fortegnelser over Arbejdsgivere, som de kommunale Myndigheder skulde levere Samfundenes Bestyrelser, skulde tillige indeholde en summarisk Angivelse af de i hvert Brug i aarlig Gjennemsnit beskæftigede faste og løse Arbejdere. Samfundene skulde derimod selv udarbejde Faretarifer. Det Bidrag, som ethvert Medlem aarlig skulde betale, blev altsaa beregnet dels efter den Fareklasse, som vedkommende Landbrug var ansat i, dels efter det paa ovennævnte Maade bestemte Antal af Arbejdsdage, hvori han havde anvendt forsikringspligtige Arbejdere, og de officielt opgivne Lønningssatser. Disse Bidrag opkrævedes af de kommunale Myndigheder og tilstilledes Samfundene af disse. Kommunerne skulde hæfte for de Beløb, om hvilke de ikke kunde godtgjøre, at de ikke kunde inddrives gjennem exekutive Foranstaltninger.

Bestemmelserne om Skadeserstatningernes Fastsættelse, deres Udbetaling (gjennem Postvæsenet), Samfundenes Ret til at give Forskrifter om Forebyggelsen af Ulykkestilfælde, og Rigsforsikringsbureauets Stilling vare iøvrigt fuldstændig tilsvarende til de i Loven af 1884 indeholdte. Kun kan det endnu mærkes angaaende Arbejdernes Deltagelse, at deres Repræsentanter skulde udvælges af Kommunerne blandt de forsikrede Arbejdere.

Antallet af Bedrifter, som foresloges inddragne under Tvangen, blev anslaaet til ca. 3 Mill. med ca. 7 Mill. Arbejdere.

Forslaget blev af Rigsdagen henvist til en Kommission, der imidlertid ikke naaede til at give det mere end en Behandling. Under denne blev navnlig indvendt mod Lovforslaget, at det var en Fejl at inddrage de ganske smaa Landbrug under Forsikringstvangen. Arbejderne i disse Landbrug vare i Almindelighed Arbejdsherrens nære Slægt, og denne burde ikke drages med ind under Forsikringstvangen. Familiefaderen er paa Grund af civilretlige Bestemmelser forpligtet til at yde Slægtninge af sin Husstand Hjælp i Ulykkestilfælde og Sygdom, og at forvandle denne privatretlige Alimentationspligt til en offentligretlig Forsikringspligt var baade upraktisk og socialpolitisk uheldigt, da den allerede i Forvejen tilstrækkelig udskregne Modsætning imellem Arbejdsgiver og Arbejder derved ogsaa blev bragt ind i Familielivet. Det var dernæst urigtigt, at det skulde være Kommunalbestyrelserne, der udnævnte Arbejderrepræsentanterne; dette burde i Overensstemmelse

med Forsikringsloven af 1884 overlades til Bestyrelserne i vedkommende Landomraades Arbejdersygekasser. Endelig burde Forsikringssamfundene, og ikke Kommunerne, definitivt bære Omkostningerne ved de tilskadekomne Arbejderes Kur og Pleje i de første 13 Uger efter Ulykkestilfældet.

I den følgende Session forelagde Regeringen et nyt Forslag den 7de Januar 1886. Dettes Indhold var i det væsentlige det samme som det forrige, dog med den betydningsfulde Forskjel, at man i Henhold til Kommissionens derom udtalte Ønske havde foretaget en betydelig Indskrænkning i Kredsen af de Personer, der skulde forsikres. — Slægtninge, som vare beskæftigede hos Familiens Hoved, skulde nemlig ikke længer være underkastede Forsikringstvang, naar de ikke arbejdede for en bestemt Løn, men man havde ladet sig nøje med at aabne Husbonden Muligheden for ogsaa at skaffe Medlemmerne af sin egen Familie Del i Forsikringens Goder. Dette kunde efter Forslaget ske paa tvende Maader: han kunde enten tillægge dem Karakteren af Arbejdere ved at gjøre Aftale med dem om en bestemt Løn for deres Arbejde, eller ogsaa kunde han frivillig forsikre dem i sit Forsikringssamfund.

Antallet af de under Forsikringstvangen faldende Landbrug var hermed i høj Grad formindsket, idet de mindre Landbrug, som udelukkende eller overvejende blive drevne uden fremmed Hjælp, bleve udelukkede fra Loven. Under Forudsætning af, at først et Jordbrug paa 2 Hektarer eller derover kræver Anvendelse af fremmed Arbejdskraft, vilde herefter kun ca. 2.2 Mill. Landbrug blive bidragspligtige til Forsikringen.

Medens man altsaa paa dette og iøvrigt ligeledes paa det andet ovenfor nævnte Punkt havde imødekommet Kommissionens Ønsker, var man derimod ikke gaaet ind paa at paalægge Forsikringssamfundene at godtgjøre Kommunerne deres Udlæg for Ydelsen af fri Kur og Pleje i de første 13 Uger. Man vilde efter Regeringens Mening derved begunstige Sygekasser for Land- og Skovbrugsarbejdere og stille dem bedre end de industrielle Arbejderes Sygekasser. I de Egne af Riget, hvor Sygekassetvangen allerede var indført for Land- og Skovbrugsarbejdere, vilde man desuden bebyrde Arbejdsgiverne dobbelt, idet disse da først skulde betale $\frac{1}{3}$ af Omkostningerne i de første 13 Uger i tvungne Bidrag til Sygekasserne og dernæst skulde betale det hele bagefter —

qva Medlemmer af Forsikringssamfundene. — Da Omkostningerne ved Lægehjælp, Medicin og lign. omtrent udgjorde $1/_3$ af en Sygekasses Udgifter, hvilket altsaa svarede til Arbejdsgivernes Bidrag, vilde Landarbejderen ved at faa denne Ydelse af Kommunen være lige stillet med den industrielle Arbejder.

Rigsdagen henviste dette Lovforslag som sædvanlig til en Kommission, der bragte Sagens Behandling til Ende i 15 Møder og afgav sin Betænkning den 1ste April 1886. Den første almindelige Diskussion i denne drejede sig væsentlig om Forsikringssamfundenes Organisation, Maalestokken for Ligningen af Forsikringsbidragene og de enkelte Forbundsstaters Kompetence. Under denne Diskussion blev det paa given Anledning oplyst, at efter en anstillet Beregning vilde Forslaget medføre en gjennemsnitlig aarlig Udgift af 40 Pf. for hver forsikret Person, det vil sige, naar der fra Begyndelsen af blev opkrævet konstante Bidrag, altsaa med andre Ord efter Dækningssystemet. Ifølge Ligningssystemet skulde der derimod det første Aar opkræves 85 M. for hver Mill., som de samlede Lønningssummer udgjorde, i det næste 246 M. o. s. v. Naar Ligevægtstilstanden var naaet, vilde det gjennemsnitlige Bidrag for hver forsikret Person i det højeste blive 65 Pf. aarlig.

Det første Punkt, som fremkaldte livlig Diskussion under den specielle Behandling, var den i Forslagets § 1 optagne Bestemmelse, hvorefter Forsikringstvangen bortfaldt for Familiemedlemmer, som vare i Beskæftigelse hos Familiens Overhoved uden at være paa fast Løn. Til Forsvar herfor blev det fremhævet, at ifølge Grundtanken i hele Lovgivningen om Arbejderforsikring forudsatte Forsikringspligten altid et virkelig Arbejdsforhold, en Arbejdskontrakt. Familiens Medlemmer havde ifølge den civilretlige Lovgivning langt større Krav, end de kunde faa under en Forsikring. Desuden burde man ikke udvide, men snarere indskrænke Kredsen af forsikrede Personer saa meget som muligt, da Loven blev vanskelig nok endda at gjennemføre i Praxis.

Fra anden Side blev herimod indvendt, at vilde man fastholde en saadan Bestemmelse, saa vilde der opstaa megen Strid om, hvornaar en Arbejder i et mindre Landbrug skulde forsikres, og hvornaar ikke, da Begrebet: Familiemedlem var et yderst taaget og dunkelt Begreb. Det var naivt at forestille sig, at der som Følge af den civilretlige Alimentationspligt altid blev sørget tilstrækkelig for Slægtninge under Ulykkestilfælde. Jo mindre Bedriften var, desto mindre vilde den enkelte Ejer have Raad til alene at bære Omkostningerne ved saadanne, og desto større Trang var der følgelig til Forsikring. Man satte ved den

foreslaaede Bestemmelse en Præmie paa at forlade sin egen Familie og arbejde for fremmede.

Lignende Betragtninger bleve anførte for og imod et fremsat Ændringsforslag om at udvide Forsikringspligten til de Jordbrugsejere, som selv arbejdede med, saaledes at disse altsaa skulde forsikre sig selv. Fra den ene Side hævdede man, at de mindre Bønder og Husmændene i Almindelighed stode Landarbejderne saa nær i Levevis, Vaner og Tankesæt, at de samme socialpolitiske Hensyn naturlig gjorde sig gjældende for begge Klasser; medens man fra modsat Side fastholdt, at ifølge den sociale Lovgivnings første Grundsætning forudsatte Forsikringspligten altid en Beskæftigelse i anden Mands Tjeneste. Endogsaa større Bønder arbejdede selv med, og det vilde være utilbørligt at kræve Bidrag af Husmænd og Smaabønder for at udbetale Livrenter til rige Gaardejere, naar disse kom til Skade. Det var nok, naar der blev aabnet saadanne mindre Arbejdsgivere Adgang til at forsikre sig, naar de vilde, og en saadan Bestemmelse indeholdt Lovforslaget allerede i sin § 2.

For begge Spørgsmaals Vedkommende enedes man imidlertid om, at da Hovedvanskeligheden laa i, at der ved disse Spørgsmaals Besvarelse maatte tages særlig Hensyn til de forskjellige lokale Forhold i de forskjellige Egne, var det rigtigst at aabne et vist Spillerum til begge Sider ved at overlade Ordningen af dette Forhold til de forskjellige Enkeltstaters Lovgivning. Som en Følge heraf blev der indsat en Bestemmelse i § 1, ifølge hvilken det overlodes til de enkelte Forbundsstaters Lovgivning at bestemme, »i hvilket Omfang og under hvilke Forudsætninger Arbejdsherrerne i Land- og Skovbruget skulle forsikres, eller Familiemedlemmer, som ere beskæftigede hos Familiens Overhoved, skulle udelukkes fra Forsikringen«. Herigjennem antydes det altsaa, at Forsikringstvangen maa betragtes som det normale for den sidste Kategori, men derimod mere som Undtagelse for den første.

Fra en enkelt Side blev det fremhævet, at ihvorvel man ved Vedtagelsen af den nysnævnte Bestemmelse jo havde tilkjendegivet, at man ikke som Regel vilde udelukke de mindre Land- og Skovbrug fra Forsikringstvangen, saa kunde der dog maaske være Anledning til fakultativt at tillade de enkelte Stater gjennem deres Lovgivning og de enkelte Samfund gjennem deres Statuter at »befri« de allermindste Bedrifter »helt eller delvis for Bidragspligten«, nemlig saadanne Brug, »som ikke frembyde nogen betydelig Fare, og hvori der paa Grund af deres ringe Størrelse kun undtagelsesvis beskæftiges Lønarbejdere«.

Dette Forslag blev vedtaget af Kommissionen, og i den Anledning blev der indsat en ny Paragraf (§ 16).

Bestemmelsen om at lade den Kommune, hvori den tilskadekomne Arbejder var beskæftiget, yde fri Kur og Pleje i de første 13 Uger, forsaavidt Arbejderen ikke har Krav paa en lignende Ydelse fra en Sygekasse, blev vel accepteret, men med forskjellige Ændringer. For det første blev det udtrykkelig betonet, at dette kun skulde gjælde i saadanne Ulykkestilfælde, der ramte egentlige »Arbejdere«, derimod ikke Opsynsmænd eller eventuelt: Driftsherrer. Da jo desuden en tilskadekommen Arbejder i de Dele af Tyskland, hvor Code civil gjælder, har Krav paa Skadeserstatning overfor sin Arbejdsgiver, naar denne selv eller hans Repræsentant, Opsynsmand o. s. v. er Skyld i Ulykken, uden at dette Krav jo kan betegnes som Krav paa »Sygehjælp« eller et »Sygeforsikringskrav«, saa blev det udtrykkelig indsat i Loven, at ikke blot hvor Arbejderne havde en paa Sygeforsikringsloven begrundet Fordring paa en Sygekasse, men ogsaa hvor de havde et Erstatningskrav ifølge vedkommende Lands eller Landsdels Speciallovgivning, skulde vedkommende Kommune vel yde den første Hjælp, men med Regres mod den virkelig erstatningspligtige. Ganske vist hed det jo i Lovforslaget i Overensstemmelse med Forsikringsloven af 1884, at de forsikrede Personer ikke havde noget Erstatningskrav paa deres Arbejdsherre, naar han ikke forsætlig havde tilføjet dem Skaden, men denne Bestemmelse indskrænkedes nu her til kun at gjælde Tiden efter Karenztidens Ophør. Endelig blev der tilføjet en Bestemmelse om, at Kommunen i Stedet for fri Lægehjælp, Medicin o. s. v., kunde betale Halvdelen af de Sygepenge, som ifølge Sygeforsikringsloven tilkom en efter denne forsikret Arbejder. Man tilsigtede derved at drage en bestemt Grænse for Kommunernes Forpligtelse, saaledes at disse ikke risikerede Overbebyrdelse.

Fra alle Sider enedes man om, at Loven skulde opfattes saaledes, at alt hvad der skulde ydes Arbejdere ifølge denne Lov, altsaa ogsaa Kommunens Sygehjælp, ikke var at anse som Fattighjælp.

Den største Strid vakte Bestemmelserne om Forsikringssamfundenes Organisation og Forsikringsbidragenes Fordeling (jfr. Side 58—59). Indvendingerne mod Lovforslaget gik i 3 Retninger: 1) Man ønskede at sikre Lovgivningen og Statsstyrelsen i de enkelte Forbundsstater en langt videre gaaende Indflydelse paa Samfundenes Organisation og Forvaltning. 2) Man ønskede disses Administration saa meget som muligt lagt i Hænderne paa de enkelte Staters Embedsmænd, navnlig da Kommunalbestyrelserne. 3) Endelig vilde man ved Siden af den i Lov-

forslaget foreslaaede Maalestok for Ligningen af Forsikringsbidragene have indført en Skattemaalestok, saaledes at Bidragene bleve paalignede Landbrugerne f. Ex. i Forhold til den Grundskat, de skulde betale.

Til Motivering af disse Ønsker anførte man, at den foreslaaede Organisation var for vanskelig og kostbar. Det tyske Landbrug sad saa smaat i det, at det var en Nødvendighed at indrette Administrationen saa billig som overhovedet muligt, og det var desuden ogsaa i sig selv det naturligste at benytte den allerede tilstedeværende kommunale Organisation. Da Landbruget jo allerede igjennem de kommunale Institutioner var organiseret til Selvstyre i sine egne Anliggender, var det umuligt at forstaa, hvorfor man i denne specielle Anledning skulde skabe en ny Organisation, der i Virkeligheden ved sin Inddeling i større Distrikter, mindre Sektioner o. s. v. vilde komme til at løbe fuldstændig parallel med den kommunale Organisation. De løbende Forretninger vilde bedst kunne besørges af de allerede tilstedeværende statlige og kommunale Embedsmænd; selv om man da vel maatte give disse noget højere Løn, saa vilde Omkostningerne dog derved i det hele blive forsvindende i Sammenligning med at skabe en hel ny Ordning, og man vilde saa desuden faa Folk, der dog vare vante til at tumle med Kontorforretninger. Vilde man imidlertid gaa den saaledes antydede Vej, maatte man overlade Forholdets nærmere Ordning til de enkelte Stater, da der kun derved kunde blive taget det fornødne Hensyn til de forskjellige konkrete og lokale Forhold i disse.

Ogsaa Bidragsligningen var uhensigtsmæssig, altfor omstændelig og vidtløftig for landlige Forhold. I særdeles mange Egne vilde Grundskatten afgive en bekvem og naturlig Maalestok for Paaligningen og Opkrævningen af Bidragene, og hele Udarbejdelsen af Katastre med en forudgaaende Vurdering af de enkelte Landbrugs Arbejdsstyrke, Ansættelsen i Fareklasser o. s. v. o. s. v. kunde derved fuldstændig undgaas. Den forskjellige Fare kunde man ogsaa under dette System tage Hensyn til ved særlige Tillæg; i mange Egne, hvor Forholdene vare fuldstændig ensartede, kunde dette Moment imidlertid særdeles godt lades helt ude af Betragtning.

Fra Regeringens Side indvendtes der herimod, at man overvurderede Vanskelighederne og Omkostningerne ved den foreslaaede Organisation. Det var svært at sætte Apparatet i Gang, men var det først sket, saa gik det hele af sig selv. At overlade Reguleringen af Forholdet til de enkelte Staters Lovgivning betød i Virkeligheden blot det samme som at skyde Vanskelighederne fra sig i Øjeblikket; men det vilde dog ikke kunne undgaas, at de meldte sig senere igjen, da

er indenfor de enkelte Stater ofte var lige saa store provinsielle Forskjelligheder som mellem de enkelte tyske Lande. Lovens endelige og fuldstændige Gjennemførelse vilde desuden blive betydelig forsinket, hvis man overlod saa meget til de enkelte Stater. Man vilde derved risikere at skabe en broget Uensartethed, der vilde være overordentlig mislig, og hvortil Rigslovens klare og ensartede Bestemmelser dannede en tiltalende Modsætning. Det værste var imidlertid, at man ved at gaa den antydede Vej vilde bryde med de socialpolitiske Grundtanker, som siden 1881 havde været de ledende paa Arbejderlovgivningens Omraade. Naar man knyttede hele Ulykkesforsikringen til Statens Embedsvæsen og de kommunale Institutioner og paalignede Bidragene efter Grundskatten, saa var der i Virkeligheden ikke længer Tale om selvstændige korporative Erhvervssamfund. Hele Forholdet vilde tabe ethvert Spor af Foreningsliv, af Samfundsfølelse, ja overhovedet af Lighed med det, der oprindelig var tilsigtet ved den sociale Reform: at skabe organiske Sammenslutninger til fælles Opfyldelse af sociale og økonomiske Forpligtelser. Man fik ikke en Gang Lov til at tale sammen om sine Anliggender, men kun til at betale sammen, man kom ikke til at danne et »Genossenschaft«, men kun et »Steuergemeinschaft«. At bruge Grundskatten som Maalestok for Paaligningen og Opkrævningen af Bidrag var i Virkeligheden fuldstændig vilkaarligt. Som Grundlag for Skatteopkrævningen var den allerede mange Steder uretfærdig nok i Forvejen — nu ogsaa at ville bruge den som Grundlag for Opkrævningen af Bidrag, der burde paalignes med helt andre Hensyn for Øje end skattetekniske, var aabenbart aldeles urimeligt. Fra alle Sider havde man desuden maattet indrømme, at denne Fremgangsmaade i hvert Fald var fuldkommen umulig, naar man vilde udelukke Familiemedlemmer fra Forsikringen; thi derved vilde den Grundbesidder, som overvejende eller udelukkende drev sin Jord ved Hjælp af sine Børn, blive overbebyrdet i Forhold til andre Landbrugere.

Til Trods for denne Modstand bleve de ovenfor nævnte Indvendinger mod Lovforslaget tagne til Følge af Kommissionens Flertal, saaledes at man ved Siden af Lovforslagets Bestemmelser om Forsikringssamfundenes Organisation paa Grundlag af Selvstyre og Bidragenes Paaligning efter en ganske vist summarisk, men dog forsikringsteknisk Fremgangsmaade — hvilke Bestemmelser altsaa bleve bibeholdte i næsten uforandret Skikkelse — indsatte et helt nyt Afsnit i Loven, ifølge hvilket det skulde være de enkelte Stater tilladt gjennem Speciallovgivning at ordne Forsikringssamfundenes Af-

grænsning, Organisation og Styrelse samt Forsikringsbidragenes Paaligning og Opkrævning paa en fra disse Bestemmelser afvigende Maade og at udpege andre Organer end de i Lovens tidligere Bestemmelser udelukkende nævnte til at besørge Samfundenes Administration og Forretningsførelse. Til Gjengjæld er det da i Tilfælde af et Forsikringssamfunds Opløsning paa Grund af Insolvens vedkommende Forbundsstat, paa hvem Forpligtelsen gaar over, medens det jo ellers er Riget i Overensstemmelse med Loven af 1884. Den nævnte Tilladelse staar dog kun de nævnte Forbundsstater aaben indenfor en vis Frist, idet de skulle have lovgivet inden 2 Aar efter Lovens Forkyndelse og have Organisationsværket færdig inden 3 Aar efter dette Tidspunkt. hvilken Bestemmelse blev indsat, for at ikke Lovens Gjennemførelse skulde trække for meget i Langdrag; — Forbundsraadet kan imidlertid forlænge disse Frister.

Dernæst blev der ligeledes indsat en Bestemmelse i Loven om, at Bidragene foruden paa den i Lovforslaget oprindelig foreslaaede Maade skulle kunne paalignes og opkræves som Tillæg (Zuschläge) til bestaaende Stats- eller Kommuneskatter, saafremt Tvangsforsikring af Arbejdsgiverens Slægtninge ikke er udelukket ved det paagjældende Lands Lovgivning (jfr. ovenf.) Endelig kan i Sammenhæng hermed mærkes en ny Bestemmelse om, at i Forsikringssamfund, hvor de enkelte Brug ikke frembyde store Forskjelligheder i Retning af Fareforhold, behøver en Faretarif ikke at opstilles, dog skal en Beslutning herom have Rigsforsikringsbureauets Billigelse.

Arbejdernes Deltagelse i Undersøgelserne over Ulykkestilfældene, Voldgiftsretterne og Rigsforsikringsbureauets Forhandlinger blev efter Kommissionens Ændringsforslag ordnet saaledes, at Arbejdernes to Bisiddere i Voldgiftsretterne (jfr. Side 32) skulde udnævnes af vedkommende kommunale Repræsentation; Repræsentanter til Deltagelsen i Undersøgelsen af Ulykkestilfælde skulde derimod udnævnes af Sygekassebestyrelserne. Rigsforsikringsbureauet skulde suppleres med 4 Medlemmer, med en Funktionstid af 4 Aar, 2 Arbejdsgivere, valgte af Forsikringssamfundene blandt deres egne Medlemmer, og 2 Arbejdere, udnævnte af Forbundsraadet.

Rigsdagen vedtog Forslaget med de af Kommissionen foreslaaede, ovenfor omtalte Ændringer, dog at der efter Forslag fra Buhl, Maltzahn-Gültz og Franckenstein blev indsat, at hvor Sygekassetvangen er indført, skulle de to Arbejdermedlemmer i Voldgiftsretterne vælges af Sygekassebestyrelserne.

Det saaledes ændrede Forslag blev ophøjet til Lov den 5te Maj 1886.

Endelig kan endnu mærkes det d. 19de November 1885 Rigsdagen forelagte Forslag om Embedsmænds og Soldaters Beskyttelse imod Følgerne af Ulykkestilfælde under Udførelsen af deres Tjeneste, hvilket Forslag er blevet til Lov den 15de Marts 1886. Denne Lov er imidlertid ingen Forsikringslov, men en Slags Pensionslov. Loven bestemmer nemlig, at naar Embedsmænd i Rigets civile Administration eller i Hæren og Flaaden eller endelig Soldater, som ere beskæftigede i saadanne Bedrifter, der ifølge Rigslov ere underkastede Forsikringstvang, komme til Skade ved et Ulykkestilfælde under Udførelsen af deres Tjeneste, saaledes at de som Følge deraf blive fuldstændig utjenstdygtige for al Fremtid, have de Ret til en Pension af Statskassen paa $^2/_3$ af deres aarlige Tjenesteindtægt. Dette Krav bortfalder imidlertid, naar det godtgjøres, at den tilskadekomne selv forsætlig eller ved grov Uagtsomhed har foraarsaget Skaden. Dør Vedkommende ved Ulykkestilfældet, faar Enken 20 % af Lønningen (dog ikke under 160 Rmk. og ikke over 1600 Rmk.) og for hvert Barn indtil dets 18de Aar 75 % af Enkepensionen.

I den Throntale, hvormed den tyske Rigsdag aabnedes i Begyndelsen af indeværende Aar, blev der bebudet Fremlæggelsen af Forslag fra Regeringens Side om Forsikring af Sømænd og saadanne Bygningshaandværkere, der ikke falde ind under de tidligere Forsikringsloves Bestemmelser, imod Følgerne af Ulykkestilfælde under Udførelsen af deres Hverv.

II.

ØSTERRIG.

Alle Spørgsmaal, vedrørende Arbejdsherrernes Ansvarlighed behandles i Østerrig efter de almindelige Regler om Erstatningspligt i Landets »almindelige borgerlige Lovbog« §§ 1295 ff. En Arbejdsherre er ifølge denne kun ansvarlig for saadan Skade, som er en Følge af en direkte eller indirekte *Skyld* fra hans Side. Paa Forseelsens *Grad* kommer det ikke an, og man hæfter ikke alene for dolus og grov Forsyndelse, men ogsaa for enhver Tilsidesættelse af den Agtpaagivenhed og Omtanke, som man kan fordre af et almindeligt Gjennemsnitsmenneske i vedkommendes Stilling. I Almindelighed er Arbejdsherren kun ansvarlig for sin egen Skyld, men han kan dog undtagelsesvis ogsaa blive ansvarlig for sine underordnedes Fejl, naar han har ansat (eller beholdt) en aabenbar uduelig eller upaalidelig Person i sin Tjeneste (culpa in eligendo), idet han da kan siges at være *indirekte* Skyld i Skaden.

Skadeserstatningen omfatter ifølge §§ 1325—27 ved Arbejdsudygtighed Helbredelsesomkostningerne og Godtgjørelse for Næringstab samt for Tort og Svie (Schmerzengeld), og ved Dødsfald Begravelsesomkostningerne og en passende Godtgjørelse til Enke og Børn for Tabet af Forsørger.

Hvad Bevisbyrden angaar gjælde Civilrettens og Processens almindelige Regler. Hvor der som her er Tale om en saakaldt obligatio ex delicto, maa den, som fordrer Skadeserstatning, altsaa Arbejderen, føre fuldstændigt, lovformeligt Bevis for Tilstedeværelsen af en Skyld hos Arbejdsherren, og i Tvivlstilfælde er Præsumtionen til Gunst for den anklagede (Arbejdsgiveren). Desuden skal Skadens Art og Omfang, og hvor stor en Erstatning der hertil kan svare, omstændelig paavises med den strængeste Nøjagtighed ved Hjælp af sagkyndige Vidners Udsagn, Edsaflæggelse o. s. v. uden Hensyn til, om det i sig selv er muligt, eller om Bekostningerne derved ikke langt overstige den mulige Vinding. I

de fleste Tilfælde bliver derfor Arbejdsherren frikjendt, eller, naar han bliver kjendt erstatningspligtig, bliver Godtgjørelsen kun højst ubetydelig, saa at Arbejderne kunne sande Iherings Ord, at Processerne om Skadeserstatning under den legale Bevistheoris Herredømme kun ere farlige for Anklageren, men derimod ikke for den anklagede*).

Kun paa et enkelt Omraade gjælder der herfra afvigende Regler, idet den endnu gjældende Lov af 5te Marts 1869 bestemmer, at den, som driver en Jærnbane ved Hjælp af Dampkraft, er ansvarlig for al Skade, der opstaar ved Ulykkestilfælde under Driften (im Verkehre), hvad enten den rammer en rejsende eller en af Jærnbanepersonalet. Driftsherren bliver kun fri for Ansvar, naar han kan bevise, at Ulykkestilfældet er en Følge af vis major eller den tilskadekomnes egen Fejl eller en Handling, som ikke kunde forebygges, og som stammer fra en Person, for hvis Fejl Driftsherren ikke er ansvarlig ɔ: en Person, som ikke tilhører Jærnbanepersonalet. Driftsherrens Forpligtelse maa vel her nærmest siges at bero paa en legal Præsumtion af Skyld.

Efterhaanden som nu Storindustrien og Maskindriften fik en større Udvikling og Betydning, maatte imidlertid Trangen til ogsaa paa dette Omraade at faa en særlig Lovgivning naturlig voxe mere og mere, og da Reformbestræbelserne fik Fart og Fylde i Nabolandet Tyskland, sporedes Efterdønningerne snart efter i Østerrig. I Aarene 1874—86 foreligger der ikke mindre end 6 forskjellige Forsøg paa at tilvejebringe en ny Ordning paa dette Punkt — alle temmelig nøjagtig svarende til de forskjellige Faser i den tyske Udvikling fra en moderat udvidet »Haftpflicht« til en egentlig »Unfallversicherung«.

I Aarene 1874 og 1877 forelagde Regeringen forskjellige Forslag til Forandring i Næringslovgivningen, og i disse var der optaget Bestemmelser om en Udvidelse af de industridrivendes Erstatningspligt — aabenbart inspirerede af den tyske Ansvarlighedslov af 1871 og de følgende Erfaringer, hvilket i det sidstnævnte Forslag særlig havde fundet sit Udtryk i, at Bevisbyrden var lagt over paa Arbejdsgiverne. Disse Forslag bleve imidlertid forkastede, og et partielt Forslag om denne Sag, som Regeringen fremlagde i 1879, nød heller ingen Fremme og blev derfor atter optaget som et Led i et Forslag til en ny Næringslov, som den 17de December 1880 blev forelagt Rigsraadet. Ifølge dette Forslags § 93 var enhver industridrivende (Gewerbsinhaber) forpligtet til paa egen Bekostning at træffe alle saadanne tekniske Sikkerhedsforanstaltninger med Hensyn til Maskinerne og Arbejdslokalerne, som

*) Randa i »Die Haftpflichtfrage« (Schriften des Vereins für Socialpolitik, XIX, 1880).

vare fornødne til at beskjærme Arbejdernes Liv og Sundhed. Videre bestemte § 94, at hvis en befuldmægtiget eller Repræsentant for en Driftsherre igjennem Tilsidesættelse af Forskrifterne i § 93 eller ved en anden Forseelse (Verschulden) i Udførelsen af sit Hverv foraarsagede en Arbejders Død eller Legemsbeskadigelse, var Driftsherren ansvarlig for for den derved opstaaede Skade. Forslaget gjaldt alle »Hilfsarbeiter«, hvorved forstodes saadanne Arbejdere, som havde regelmæssig Beskæftigelse, men derimod ikke Daglejere, ej heller overordnede saasom Værkførere eller lign. Land- og Skovbrug samt Bjærgværks- og Jernbanedrift vare ikke indbefattede under Lovforslaget.

Det af Rigsraadets Deputeretkammer nedsatte saakaldte »Gewerbeausschuss« drog imidlertid ikke disse Bestemmelser ind under sin Behandling af Lovforslaget, og Ministeren, Dunajewski, afgav derefter i December 1882 den Erklæring paa Regeringens Vegne, at man var betænkt paa snart at gjøre denne Sag til Gjenstand for et særligt Forslag, der tog mere direkte Sigte paa den til Udvidelsen af Driftherrens Erstatningspligt nødvendigvis svarende Forsikring imod Ulykkestilfælde.

Den Udvikling, der imidlertid var foregaaet i Tyskland, og hele den Misfornøjelse, som Ansvarlighedsloven af 1871 var bleven Gjenstand for fra alle Sider, maatte ogsaa gjøre det betænkeligt at skride til en Ordning, der hovedsagelig bevægede sig paa det samme Grundlag, som man netop dér var i Færd med at opgive. Det kunde heller ikke være andet end, at hele Stemningen i Østerrig efterhaanden maatte paavirkes af den afgjørende Vending i Opfattelsen af den hele Sag, som imidlertid havde fuldbyrdet sig i Tyskland, og som kortelig kan betegnes saaledes, at man ikke længere saa Løsningen af Spørgsmaalet i en kunstig Udvidelse af den privatretlige Erstatningspligt, men derimod i Indførelsen af en offentligretlig Forsikringstvang. Denne Paavirkning fik snart et fyldigt Udtryk i et Forslag til en Resolution, som »det forenede Venstre« indbragte i Rigsraadet i Begyndelsen af 1883. Denne Resolution indeholdt et fuldstændig socialpolitisk Program, hvori et af Punkterne netop var en Fordring om Indførelsen af en Tvangsforsikring imod Ulykkestilfælde, som rakte ud over »Haftpflicht«-Principets Rammer, og som skulde foregaa igjennem selvstændige, autonome Sammenslutninger af Arbejdsgivere uden nogen Bidragspligt for Arbejderne — som man vil se en fuldstændig Gjenklang af de samtidige socialpolitiske Bestræbelser i Tyskland.

Endnu i Slutningen af samme Aar — 4de December 1883 — forelagde Regeringen et udførligt Forslag til Lov »betreffend die Unfallversicherung der Arbeiter«, hvilket Forslag i det store og hele var bygget paa

lignende Grundprinciper som det tyske Regeringsforslag. I Motiverne hertil hedder det, at de Erfaringer, som man i Tyskland har gjort med Ansvarlighedsloven af 1871, tilfulde have godtgjort det utilstrækkelige og utilfredsstillende ved en Ordning, der bliver staaende ved at gjøre Arbejdsherren ansvarlig for sine tilsynshavendes Skyld og lægger Bevisbyrden fuldstændig paa Arbejderen. Resultatet var her blevet, at Arbejderne i 88 % af de Tilfælde, hvor der rejstes Erstatningskrav, intet som helst havde opnaaet; desuden vare Processer og Stridigheder komne til at høre til Dagens Orden, og Forholdet imellem Arbejdsgivere og Arbejdere var saaledes blevet end yderligere forværret. Ved en Overførelse af dette Princip paa østerrigsk Grund vilde man sandsynligvis komme til endnu slettere Resultater, idet dette Lands overordentlig formalistiske og vidtløftige Civilproces-Regler vilde have en dobbelt uheldig Virkning: for det første vilde de muliggjøre Processer af en langt større Varighed end i Tyskland, og dernæst vilde de ved Anvendelse af Sætningen: »non jus deficit, sed probatio« i de fleste Tilfælde føre til, at selv meget begrundede Erstatningskrav ikke bleve fyldestgjorte.

Det laa jo nu imidlertid lige for at tænke sig dette Forhold rettet, ikke gjennem en egentlig Systemforandring, men ved simpelthen at lægge Bevisbyrden paa Arbejdsherren, eller, med andre Ord, skabe en staaende Præsumtion for, at Arbejdsherren eller hans befuldmægtigede var Skyld i Ulykken. Heller ikke denne Løsning af Spørgsmaalet havde man imidlertid ved nærmere Overvejelse fundet tilfredsstillende. I og for sig var jo en saadan Præsumtion ganske urigtig, og det kunde heller ikke indses, hvorledes man herigjennem kunde undgaa Processer og Stridigheder. Selv om man desuden ved en saadan Ordning betydelig vilde forøge Antallet af Tilfælde, hvori Arbejderen fik Erstatning, saa vilde man dog alligevel ikke naa saa vidt, som i Grunden ønskeligt var, nemlig til at sikre Arbejdere i alle Tilfælde, hvor Billighed og Samfundsinteresse kunde tale derfor. Distinktionen imellem, om Grunden til Ulykkestilfældet var en tilgivelig Distraktion fra Arbejderens Side eller en direkte Skyld fra Arbejdsgiverens Side, var i en vis Forstand af en underordnet Interesse for Samfundet i Sammenligning med Spørgsmaalet om den tilskadekomne overhovedet fik Erstatning af Industriens Produktion eller blev prisgivet til Fattigvæsenet. Det, som det i Virkeligheden gjaldt om, var at skaffe Arbejderne Erstatning i alle Tilfælde og skaffe det paa en Maade, som ikke øvede nogen skadelig Tilbagevirkning paa Forholdet imellem Arbejdsgiverne og Arbejderne, og som ikke økonomisk overvældede den enkelte Driftsherre. Alene dette sidste Hensyn

maatte føre til en almindelig Skadeforsikring som det fuldstændig nødvendige Korrelat til en Udvidelse af Erstatningspligten. Det havde jo nu imidlertid vist sig, at de Forsøg, som man i Tyskland havde gjort paa at kombinere en udvidet Erstatningspligt med en frivillig Ulykkesforsikring kun havde bidraget til yderligere at skærpe Ulæmperne ved den hele Ordning. Forsikringen var falden i Hænderne paa private Selskaber, som gjorde sig en Forretning af Sagen, og i hvis Interesse det altsaa laa at indskrænke deres Ydelser til det mindst mulige; de maatte derfor ganske naturlig fordre ethvert Erstatningskravs Gyldighed retslig konstateret og gav derved end yderligere Anledning til Processer selv i de utvivlsomste Tilfælde. Men maatte det altsaa saaledes indrømmes, at en Udvidelse af Erstatningspligten kun vilde hjælpe Arbejderne i en Del af Tilfældene og det endda kun paa en Maade, som stedse mere og mere vilde bidrage til at skjærpe Modsætningen imellem Arbejdsgivere og Arbejdere, og maatte det videre indrømmes, at en saadan Udvidelse dog under alle Omstændigheder krævede en egentlig Forsikring imod Ulykkestilfælde som sit nødvendige Korrelat, saa syntes det mere naturligt, at skride umiddelbart til Organisationen af en saadan Forsikring og derved dels sørge for, at den virkelig kom til Stede i Stedet for at overlade dette vigtige Forhold til de enkeltes vilkaarlige Forgodtbefindende, og, vel at mærke, kom til Stede i det rette Omfang, dels sørge for, at den blev indrettet paa en saadan Maade, at de Interesser, som den privatretlige Ordning af Sagen skilte ad, netop kom til at arbejde fredelig sammen til Løsningen af den fælles Opgave.

Paa Grundlag af disse Motiver foreslog altsaa Regeringen at etablere en egentlig Tvangsforsikring imod Følgerne af alle Slags Ulykkestilfælde under Udførelsen af Arbejdet (beim Betriebe) med fuldstændig Udelukkelse af privat Forsikring. Forsikringen skulde foregaa igjennem statlig organiserede, paa Gjensidighed byggede, territoriale Sammenslutninger af Arbejdsgivere og Arbejdere efter en forud fastsat Præmietarif og gjennem Kapitaldækning.

Om selve Hovedprincippet i Loven: Forsikringstvangen viste der sig ingen Uenighed. Det konservative Regeringsparti stillede sig strax venlig til Tanken under Indflydelse af den socialpolitiske Æra, som deres tyske Meningsfæller havde indledet, og fra den liberale Oppositions Side havde man jo netop for nylig stillet Opfordring om at slaa ind paa denne Vej. Til Gjengjæld var der stor Uenighed om den Maade, hvorpaa dette Princip skulde gjennemføres.

Sagen blev efter 1ste Behandling henvist til det saakaldte »Gewerbeausschuss«, der først den 24de Februar 1885 afgav sin Betænkning.

Udvalgets Flertal udtalte heri sin Tilslutning til Forslagets Grundprinciper, men fremsatte dog Ønsket om forskjellige Ændringer i Forslagets Enkeltheder.

I den følgende Session (1885—86) blev der da atter forelagt Rigsraadet et paa Grundlag af den nævnte Betænkning udarbejdet Forslag, som efter en livlig Debat blev vedtaget med nogle mindre væsentlige Ændringer af det østerrigske »Abgeordnetenhaus« (Folkething) den 5te Juni 1886.

Som man allerede vil have faaet Indtrykket af, slutter Lovforslaget sig i det store og væsentlige til den ny tyske Ordning af 6te Juli 1884, men der er dog fremtrædende Forskjelligheder, som væsentlig gaa i Retning af en simplere, lettere og klarere Organisation af Forsikringen. Vi skulle nu gjennemgaa de væsentligste Hovedpunkter i Lovforslaget og behandle da først de vigtigste Overensstemmelser.

Hvad først angaar Spørgsmaalet om, hvem der bliver forsikret, da omfatter det østerrigske Forslags §§ 1 og 2 i det væsentlige de samme Erhvervsgrene som den tyske Lov af 1884, nemlig alle*) Arbejdere, der ere beskæftigede i Fabriker, Bjærgværker, Stenbrud og Smelteovne, paa Værfter eller ved Bygningsarbejde samt overhovedet ved alle saadanne Foretagender, hvor der anvendes Dampmaskiner eller elementær Bevægkraft (dog med Undtagelse af Jærnbaner og Dampskibe) eller som anvende eller producere exploderende Stoffer. Hertil føjer udtrykkelig det østerrigske Lovforslag: Arbejdere paa Stapelpladser samt Landarbejdere i saadanne Landbrug, hvor der til Stadighed anvendes Maskiner, der sættes i Bevægelse ved Damp eller elementær Bevægkraft, forsaavidt de paagjældende Arbejdere ere beskæftigede ved disse Maskiner.

Denne Begrænsning af Forsikringstvangen til Storindustrien og de egentlige maskinelle Erhverv, med væsentlig Udelukkelse af det egentlige Haandværk og Agerbruget, fremkaldte ganske særlig stor Meningsforskjel. Fra den konservative Majoritets Side accepterede man imidlertid Principet og gjennemførte det endogsaa skarpere, end sket var i Regeringsforslagets Formulering, hvorefter alle Arbejdere, der vare beskæftigede i Landbrug, hvor der anvendtes Maskiner, skulde forsikres, medens Regeringspartiet i Rigsraadet satte igjennem, at Forsikringspligten kun kom til at omfatte de Arbejdere, som paaviselig vare direkte beskæftigede ved Maskinerne. Man motiverede dette med, at medens det vel i Dele af Riget, som f. Ex. Bøhmen, hvor Landbruget drives intensivt, var Tilfældet, at den allerstørste Del af Arbejderne i et Landbrug

*) Altsaa ogsaa kvindelige.

arbejdede med Maskiner, saa var Forholdet i de fleste Dele af Landet. hvor Agerbruget endnu var extensivt, saa forskjelligt herfra. at den allerstørste Del af Arbejderne saa at sige aldrig fik Øje paa Maskinerne, men arbejdede milevidt derfra. og saadanne var det urimeligt at inddrage under Forsikringstvangen. Fra Oppositionens Side var man imidlertid stærkt imod denne Ændring og var endogsaa mere tilbøjelig til at gaa til den anden Side og gjennemgaaende udvide Loven til at omfatte Landarbejdere. Fra Majoritetens Side indvendte man imidlertid herimod, at det var utilraadeligt at gjøre for store Skridt ad Gangen, navnlig paa et saa fuldstændig nyt og ukjendt Omraade. og at Forholdene paa Landet vare saa vidt forskjellige fra Forholdene i Industrien, at man i alle Tilfælde ligesom i Tyskland maatte behandle Landbruget i en særlig Lov paa en særlig Maade. Nationaløkonomen Bilinski oplyste under Rigsraadets Forhandlinger. at det var ganske almindeligt paa Landet. at der sørgedes for en tilskadekommen paa den Maade, at han fik et lille Stykke Jord, et Hus eller lign., medens en egentlig Forsikring derimod var ukjendt og virkelig ogsaa laa overordentlig fjærnt fra Landboernes naive, patriarkalske Forhold. En Udmaaling af Præmierne og en rationel Fordeling af Byrden vilde ogsaa være vanskelig, hvor Lønnen for en saa væsentlig Del bestod i Naturalydelser, og hvor det samme Menneske den ene Dag var Arbejdsgiver, den anden Dag Arbejder. Imidlertid vedtoges dog sluttelig en Resolution, hvori Regeringen blev opfordret til at udarbejde et Forslag til Lov om Forsikringstvangens Udvidelse til de øvrige industrielle Arbejdere og Landarbejderne.

Forsikringstvangens Begreb er det samme i den østerrigske Lov som i den tyske. Arbejdsgiverne skulle ikke forsikre deres Arbejdere, men Arbejderne ere ifølge selve Loven uden videre forsikrede, forsaavidt de tilhøre et af de forsikringspligtige Erhverv. og de have altsaa i alle indtrædende Ulykkestilfælde et Krav paa Erstatning. selv om Driftsherren forsømmer eller tilsidesætter Lovens Forskrifter. Ifølge begge Lovene ere dernæst Arbejderne forsikrede imod Følgerne af alle Ulykkestilfælde under Arbejdet (beim Betriebe). altsaa uden Hensyn til om Aarsagen er en Hændelse eller vis major eller vedkommendes egen Fejl, naar blot ikke Arbejderen har handlet med det Forsæt, at Ulykken skulde ramme ham. Selv i det sidste Tilfælde bevare dog ifølge det østerrigske Forslag de efterladte deres Erstatningskrav, dog at Summen nedsættes med $^1/_3$.

Ifølge begge Love forsikres endvidere Arbejderne imod Følgerne af Ulykkestilfælde under Driften, forsaavidt disse bestaa i Legemsbeskadigelse eller Død, og Forsikringens Gjenstand er en efter visse

i Loven nærmere bestemte generelle Normer fastsat Skadeserstatning, ens for alle Arter af Ulykkestilfælde. Denne bestaar ifølge den i Østerrig foreslaaede Ordning:

A. I Tilfælde af Legemsbeskadigelse af en Renteydelse, som tager sin Begyndelse 4 Uger efter Ulykkestilfældet (tysk Lov: 13 Uger) og vedvarer ligesaa længe som Arbejdsudueligheden — altsaa i Tilfælde af fuldstændig Invaliditet: for Livstid — og som beregnes efter den tilskadekomnes fulde Fortjeneste i det sidste Aar, dog saaledes, at der kun tages Hensyn til de almindelige, normale Arbejdsdage i Erhvervet. Denne aarlige Rente udgjør:

a) i Tilfælde af fuldstændig Invaliditet 60 % (tysk Lov: 66 %) af den tidligere Aarsfortjeneste, og

b) i Tilfælde af delvis Arbejdsudueligheed en Brøkdel af den under *a.* fastsatte Rente, der dog ikke maa overstige 50 % af Aarsfortjenesten.

B. I Tilfælde af Død omfatter Skadeserstatningen desuden:

1) Godtgjørelse for Begravelsesomkostninger efter hvert Steds Skik og Brug;

2) en aarlig Renteydelse til de efterlevende Livsarvinger, beregnet paa den ovennævnte Maade og begyndende paa Dødsdagen. Denne Livrente udgjør:

a) for Enken, indtil hun dør eller gifter sig igjen, 20 % af Aarsfortjenesten og for hvert Barn indtil dets fyldte 15de Aar 15 % og saafremt det ogsaa er moderløst 20 %; dog maa den samlede Erstatning ikke overstige 50 % (tysk Lov. 60 %);

b) for den afdødes Ascendenter, forsaavidt den afdøde var deres eneste Forsørger, 20 %.

Medens der altsaa paa de nævnte vigtige Punkter i det væsentlige hersker Overensstemmelse imellem den tyske Lov og det østerrigske Lovforslag, skille de sig i høj Grad fra hinanden paa følgende 4 Punkter: 1) Forsikringens Organisation, 2) Forsikringssamfundenes Forvaltning og Styrelse, 3) Udgifternes Tilvejebringelse og 4) Arbejdernes Stilling til Forsikringen. I faa Ord kan Forskjellen siges at være denne, at Forsikringen i Tyskland sker igjennem autonome, faglige Sammenslutninger af Arbejdsgivere efter Ligningssystemet, i Østerrig igjennem delvis af Staten ledede, paa Gjensidighed baserede, territoriale Sammenslutninger af Arbejdsgivere og Arbejdere efter Kapitaldækningssystemet.

Mest Strid har Spørgsmaalet om Forsikringens Organisation vakt. Medens Mindretallet nemlig vilde efterligne den tyske Ordning og holdt paa faglige Grupperinger (Berufsgenossenschaften) under Paa-

beraabelsen af nationaløkonomiske Autoriteter som Held, Brentano, Schmoller og Schäffle, fordrede Regeringsmajoriteten Oprettelsen af gjensidige Forsikringssamfund for hvert Kronland, omfattende alle de forsikringspligtige Erhverv indenfor disse, og dette Princip sejrede jo ogsaa i Deputeretkammeret. Hensynet til de forskjellige Erhvervs forskjellige Farlighed skal tages igjennem en Inddeling indenfor Forsikringssamfundet i Fareklasser, og det indbyrdes Forhold imellem disse er da bestemt paa den Maade, at den farligste Klasse betegnes med 100 og de øvriges Gjennemsnitsfarlighed bestemmes saa herefter som visse Procentsatser. Chefen for det forsikringstekniske Bureau J. Kaan har foreslaaet 12 Fareklasser, den højeste eller 12te omfattende Procenttallet 100—81, den 11te 80—64, den 3dje 9—7 og den 1ste 3—4. Til den 12te hører exempelvis Dynamitfabrikker med en Præmie af 6 Kreutzer pr. Gulden i Arbejdsløn, til den 1ste Tobaksfabrikker med en Præmie af 0,24 Kreutzer. Enhver Fareklasse omfatter flere paa hinanden følgende Procentsatser, saaledes at Muligheden derved er given for den størst mulige Individualisering af Risikoen. Fareklasserne og de dertil svarende Procentsatser skulle fastsættes efter en Statistik, som i den Anledning bliver at optage, og skulle revideres hvert 5te Aar. En vis Brøkdel af Præmieindskudene og hele Overskudet skulle tilflyde en Reservefond, der dog ikke maa overstige 10 % af Forpligtelsernes Værdi, og hvoraf de $^{2}/_{3}$ skulle tjene til Reservefond for den enkelte Forsikringsanstalt, hvorimod $^{1}/_{3}$ skal anvendes til Dannelsen af en almindelig Reservefond for samtlige Forsikringsanstalter under Statens Forvaltning.

Til Forsvar for denne Ordning anførtes det, at man herved bevarede den private Forsikringsanstalts Fortrin, hvorimod man undgik alle dens Svagheder. Man vilde faa billigere Præmier end denne, fordi man blev fri for Privatforsikringens store Administrationsomkostninger (Agenturer, Provisioner og lign.), dens Bestræbelse efter privat Fortjeneste og de Tab, som stamme fra Konkurrencen og Svingningerne i Forsikringsklientelet; paa den anden Side vilde man bevare Privatforsikringens utvivlsomme Fortrin: dens gjennem mangeaarige Erfaringer højt udviklede Forsikringsteknik og dens stærke Udligning af Risikoen gjennem de inddragne Erhvervs store Antal og Forskjellighed. Det tyske System var ikke i Stand til at opfylde, hvad man dog maatte betragte som Hovedfordringen, nemlig at samle ligeartet Risiko, uden at de kapitalkraftige Bedrifter bleve skilte fra de mindre kapitalkraftige, saaledes at der opstod nogle meget sikre og andre meget usikre Samfund. Havde man imidlertid Valget imellem enten at samle forskjelligartet Risiko i enkelte faglige Grupperinger eller at samle al mulig Slags

Risiko. god og slet, saaledes at der sker en gjensidig Udjævning af Risikoen. saa er det sidste System at foretrække. Det tyske System var desuden meget omstændeligt og indviklet. Der var jo alene 57 »Genossenschaftsvorstände« med 696 Medlemmer, 313 Sektionsbestyrelser med 1881 Medlemmer og 5259 Tillidsmænd foruden et Utal af lønnede Bestillingsmænd og endelig et Rigsforsikringskontor, som under Organiseringen daglig havde indtil 45,000 Breve at expedere og som i den Anledning beskæftigede hele Skarer af Underofficerer. De tyske Samfund havde dog imidlertid det Fortrin, at deres Medlemmer forstod hverandre, men dette vilde ikke en Gang være Tilfældet i Østerrig, hvor man i de forskjellige Dele af Riget taler forskjellige Sprog*).

Det næste Punkt, hvor vi finde en afgjørende Forskjel, er Forsikringssamfundenes Styrelse. Medens der i de tyske Samfund hersker fuldstændigt Selvstyre, idet de blot ere underkastede et Tilsyn fra Rigsforsikringsbureauet, griber Staten paa mangfoldige Punkter ind i de østerrigske Anstalters Forvaltning. Disse staa nemlig ikke alene under Statens Opsigt, men kunne ingen Embedsmænd antage eller afskedige uden Statens Samtykke; Indenrigsministeren skal endvidere udnævne $^1/_3$ af Bestyrelsens Medlemmer (af de øvrige $^2/_3$ vælges Halvdelen af Arbejderne, Halvdelen af Arbejdsgiverne), og kan desuden til enhver Tid opløse Bestyrelsen og indsætte en provisorisk Forvaltning. Statsmagten bestyrer tillige den fælles Reservefond, stadfæster Statuter, fastsætter de første Tariffer o. s. v. o. s. v.

Ogsaa denne Side af Forslaget vakte megen Modstand fra Oppositionens Side, men blev af Regeringen og Flertallet forsvaret med, at medens det vel kunde være rigtigt, at Samfundene havde Selvstyre i Tyskland, hvor jo nemlig det saakaldte »Ligningssystem« (Umlageverfahren) var herskende, maatte man for de østerrigske Samfunds Vedkommende med Nødvendighed kræve en indgribende og omfattende Statskontrol, fordi Forsikringen her var baseret paa »Dækningssystemet« (Capitaldeckungsverfahren), hvor det drejer sig om en overordentlig strikte og nøjagtig Beregning af Tariferne og om Forvaltningen af Millioner og atter Millioner. Spørgsmaalet om Statens Stilling stod og faldt med Spørgsmaalet om Dækningssystemet contra Ligningssystemet.

Vi komme her til et overordentlig vigtigt Punkt, hvorom først Partierne syntes at skulle samle sig i Enighed, men som under de sidste Forhandlinger blev Gjenstand for en interessant Debat, som særlig blev rejst af den deputerede Mauthner. Forskjellen imellem de 2 Systemer er jo yderst betydelig. Som det vil erindres, bestaar jo Dækningssystemet i.

*) Jfr. Bilinskis Udtalelser under Forhandlingerne i 1886.

»for hvert Ulykkestilfælde ved første Opkrævning at tilvejebringe den Kapital, der svarer til samtlige Udbetalinger, altsaa baade i det Aar, Ulykken indtræffer, og i de senere Aar; det andet System (Ligningssystemet) tilsigter derimod alene at tilvejebringe det Beløb, som udfordres til de øjeblikkelige Udbetalinger. Det vil nu let forstaas, at naar man ser bort fra en mulig Tilvæxt eller Tilbagegang i Industrien, der kun kan faa mindre Indflydelse, saa vil efter det første System det Beløb, der aarlig skal tilvejebringes, blive et temmelig konstant«. »Ganske anderledes stiller Forholdet sig ved Ligningssystemet, ifølge hvilket Bidragene i det første Aar ville være meget betydelig lavere, men aarlig ville voxe, idet til de ældre Forpligtelser komme nye, saa længe indtil der indtræder Ligevægt imellem tilkommende nye Forpligtelser og saadanne ældre, der bortfalde paa Grund af de forsørgelsesberettigedes Død eller deres Børns Indtrædelse i den Alder, hvor Renten ophører«. »Det første Princip er det af Forsikringsselskaber benyttede, idet som Reserve henlægges det mathematisk udregnede nødvendige Beløb til at dække den ved Ulykken paadragne Forpligtelse for al Fremtid«*).

Regeringen havde foreslaaet Dækningssystemet og »der Gewerbeausschuss« havde enstemmig anbefalet det. Hvad Præmiernes Størrelse ved dette System angaar, da havde J. Kaan anstillet en Beregning, hvorefter de Bidrag, som vare nødvendige til Fremskaffelsen af de fornødne Kapitaler, gjennemsnitlig vilde udgjøre mellem 1,1 og 1,3 % af Arbejdslønnen, saaledes at naar man tog Hensyn til Administrationsomkostninger, en Reservefonds Dannelse o. s. v., vilde Præmien ikke komme til at overstige $1\frac{1}{2}$ % af Arbejdslønnen.

Dette System forsvaredes nu fra Regeringspartiets Side med den Betragtning, at dette var det forsikringsteknisk korrekte System, medens en Antagelse af Ligningssystemet i Virkeligheden betød at vælte Nutidens Byrde over paa Fremtidens Skuldre. I Tyskland havde man beregnet, at Dækningssystemet bestandig hvert Aar vilde kræve $13\frac{1}{2}$ Million Mark; Ligningssystemet vilde ganske vist i det første Aar kun kræve 950,000 Mark, men naar man naaede »Stabilitetstilstanden« (der Beharrungszustand) ɔ: det Tidspunkt, hvor Summen af de aarlig tilkommende nye Forpligtelser var lig med Summen af de aarlig ophørende, hvilket vilde ske om 75 Aar, vilde Udgifterne være 46 Mill. M. Et

*) Bramsen: Arb. Forsikr. imod Ulykkestilf., Kbhvn 1884. Jfr. Tyskl. S. 22—23 og S. 44—48.

saadant System var aabenbart et Rinaldo-Rinaldini-System*), som passende burde have til Motto: »après nous le déluge«.

Fra den anden Side vare imidlertid Argumenterne ikke mindre vægtige. Man bemærkede først, at en saa stor Byrde, som der efter Dækningssystemet strax vilde falde paa Industrien, vilde overvælde denne fuldstændig under de nuværende trykkede Konjunkturer. For en enkelt Maskinfabrik med 1000 Arbejdere vilde f. Ex. den aarlige Præmieudbetaling være 17,050 Fl. Desuden var der ikke Tale om at acceptere Ligningssystemet fuldstændig, men kun om en saadan Kombination af de forskjellige Systemer som den, der fandtes i Tyskland, hvor man ved Siden af den aarlige Ligning havde dannet en stærk Reservefond. Det første Aars Ligning blev saaledes forhøjet med 300 $^0/_0$, det næste med 200 $^0/_0$ o. s. v. op til det 11te Aar, hvor Ligningen blev forhøjet med 10 $^0/_0$, og for disse Summer blev der dannet en Reservefond. Forskjellen mellem begge disse Systemer kom derved til at se saaledes ud efter de tyske Tal: efter Dækningssystemet 13$^1/_2$ Mill. M. aarlig eller 8,4 M. pr. Hoved, efter Ligningssystemet i det 1ste Aar 2,7 Mill. eller 1,7 M. pr. Hoved, i det 2det Aar 5,1 Mill., 3dje Aar 7 Mill. o. s. v. og først i det 17de Aar 13$^1/_2$ Mill., men Reservefonden var da samtidig stegen til en Højde af 50 Mill. Derefter stige saa ganske vist Udgifterne videre indtil 22,9 Mill., men samtidig voxer jo ogsaa stadig Reservefonden; lader man den saaledes voxe ved en Forrentning af 4 $^0/_0$ til det 75de Aar, i hvilket jo Stabilitetstilstanden skulde indtræde, vil den udgjøre 470 Mill. M., og anvendte man efterhaanden Renterne til Nedsættelse af Bidragene, ville de uhyre Beløb, som man er bange for, slet ikke fremkomme.

Naar man dernæst taler om den Forsyndelse imod Fremtiden, der ligger i dette System, saa maa man i Sandhed spørge, hvad vore Efterkommere da have gjort for os, eller rettere: man maa huske paa, hvad Forfædrene have gjort for os, og naar vi i Erkjendelsen heraf med Taalmod bære de store Byrder, Statsgjælden o. s. v., som de have efterladt os, saa maa vi ogsaa fordre det samme af vore Efterkommere. Er Ligningssystemet en Synd mod Fremtiden, saa er Kapitaldækningssystemet en Forbrydelse mod Nutiden, og som Bismarck har bemærket: »Synd imod Nutiden er Dødssynd«. Man skal desuden ikke være saa bekymret for Fremtidens Industri! Alt, hvad Industrien kan forlange, men hvad den ogsaa med Nødvendighed maa forlange, er en passende Overgangsperiode, igjennem hvilken den efterhaanden kan

*) Citat af Laskers Udtalelser i den tyske Rigsdag.

afpasse sine Livsbetingelser efter de nye Forhold. Naar den faar Ro hertil, er der ingen Grund til at tro andet end, at Industrien i Fremtiden kan bære mere end i Nutiden, saa vist som den nuværende Industri kan bære betydelig mere end Industrien for 30—40 Aar siden. Endelig ere de Betragtninger, som man opstiller til Forsvar for Dækningssystemet, alene af den Grund fuldstændig forfejlede, at de alle bunde i en Opfattelse af socialpolitiske Forholdsregler, som om disse overhovedet kunne bedømmes eller skulle rette sig efter forsikringstekniske Grundsætninger fra Privatforsikringen. Her er Tale om en offentlig Forsikring, ikke om en Privatforsikring, og dette gjør en uhyre Forskjel. Det er dog hidtil aldrig faldet noget Menneske ind at blive fortrydelig over, at vore Forfædre have belemret os med de tidligere Statsembedsmænds Pensioner i Stedet for i sin Tid at have kapitaliseret dem. Man har da heller aldrig hørt nogen paastaa, at Kommunernes Fattigbyrde burde kapitaliseres. Bevarelsen af Kontinuiteten og Sammenhængen mellem de forskjellige Generationer indenfor det samme Samfund er netop det solide Fundament, hvorpaa Nutidens Samfund ere byggede, og vil man indføre Kapitaliseringen af alle Samfundets Forpligtelser, saa vil dermed al Industri ophøre at existere. De Kapitaler, som man derved vil drage fra Produktionen, vil med Nødvendighed bringe denne til at standse.

Fra Regeringens Side har man (Kaan) herpaa svaret, at der forsikringsteknisk i Virkeligheden ikke var Tale om noget Valg imellem to Systemer, men at man ligesaa lidt kunde siges at foretrække Dækningssystemet, som man kunde sige, naar man vilde konstruere en plan Trekant, at man foretrak det System, hvorefter Vinklerne vare = 2 R.*). Dækningssystemet kræver intet andet end, at de Omkostninger, som et Aars Ulykkestilfælde foranlediger, virkelig blive dækkede, og det sker i Virkeligheden kun, naar man strax reserverer en Kapital saa stor, at man dermed ogsaa kan klare de Ydelser, som disse en Gang skete Ulykkestilfælde drage med sig i de kommende Aar. Naar saa Stabilitetstilstanden er naaet, hvilket først sker, naar den hele Dødelighedstavle er løbet ud, har man efter Kapitaldækningssystemet i Østerrig en Reserve af 35 Mill. Fl., som er samlet op ifølge Systemets hele Virkemaade, og som netop mangler ved Ligningssystemet. Den herved foreslaaede Reservefond vil blive for svag. Industrien vil under Dækningssystemet stadig nøjagtig vide, hvor meget den skal udrede, og den vil derved faa den fornødne Klarhed over sine

*) Jfr. herom Bemærkningerne under Tyskland S. 47—48.

Produktionsomkostninger. Under Ligningssystemet er der derimod stadig Svingninger i Udgifterne: falder Lønnen og Arbejdernes Antal formindskes, altsaa netop under ugunstige Tider for Industrien, stige Præmierne og omvendt. Endelig skal man aldrig kunne komme fra, at man under Ligningssystemet vælter sin Byrde ikke alene over paa en anden Tid, men derigjennem ogsaa over paa andre Personer. Dette System bliver kun retfærdigt under én Forudsætning, nemlig naar man dekreterer, at alle nulevende Krøblinger og Enker efter forulykkede strax skulle have den fulde Rentenydelse — saa først vil man nemlig ogsaa paa dette Punkt bære Fortidens Byrde, og Fremtiden intet have at beklage sig over. Endelig have i Tyskland de første Forsikringsteknikere, som Heim, Wittstein, Gerhard og Zillma erklæret sig for Dækningssystemet. Naar man heroverfor gjør gjældende, at det overhovedet er forfejlet at anvende den private Forsikringsteknik paa disse Omraader, da lyder denne Betragtning, oversat i jævne, forstaaelige Udtryk, i Virkeligheden saaledes: en privat Forsikringsanstalt maa naturligvis indrettes efter et System, saa at den altid er sikker paa at være solvent; men en offentlig Forsikringsanstalt behøver ikke at være solvent, thi kan den ikke betale, betaler Staten! Denne Konsekvens havde man ogsaa vedkjendt sig i Tyskland, men fra alle Sider havde man i Østerrig været enig om at undgaa alt Statstilskud og Statshjælp som ganske uværdigt og overflødigt for Industrien.

Som bekjendt gik Dækningssystemets Forsvarere af med Sejren.

Det sidste Punkt, hvor det østerrigske Forslag adskiller sig bestemt fra den tyske Lov, er Arbejdernes Stilling til Forsikringen. I Tyskland dannes jo som bekjendt Samfundene kun af Arbejdsgivere, og alle Omkostningerne ved Forsikringen udredes alene af disse. I Østerrig ere derimod Arbejderne Medlemmer af Forsikringssamfundene ligesom Arbejdsgiverne, vælge $^1/_3$ af Bestyrelsen og deltage altsaa i Administrationen, men ere saa til Gjengjæld ogsaa bidragspligtige, idet Arbejdsgiverne skulle udrede de 90 % og Arbejderne de 10 % af Præmierne. Dette Beløb er jo højst ubetydeligt, men Betydningen af saaledes at medinddrage Arbejderne er at frem7bringe en solidarisk Samvirken mellem Arbejdsgivere og Arbejdere — altsaa et socialt Hensyn — og at højne Arbejdernes Følelse af Selvstændighed og Værdighed ved at lade dem selv arbejde med paa Tilvejebringelsen af deres Sikring — altsaa et moralsk Hensyn. Ifølge Bilinski beror Forskjellen mellem de to Systemer, det østerrigske og det tyske, paa en Forskjel i Livsanskuelse. Ifølge den tyske Betragtning er Arbejderen i Virkeligheden sat fuldstændig i Lighed med en Maskine, idet Om-

kostningerne ved Ulykkestilfældene fuldstændig betragtes som »Produktionsomkostninger«. Ifølge den østerrigske Betragtning er Arbejderen derimod ingen Maskine, men en selvstændig Faktor i Produktionen, et Menneske, som man, samtidig med at man giver Rettigheder, ogsaa maa paalægge Pligter. — Med Arbejdernes Bidragspligt hænger iøvrigt den kortere Karenztid sammen (4 Uger i Stedet for 13 i Tyskl.), idet man til Gjengjæld for, at Arbejderne ogsaa betale noget til Skadeforsikringen, vil drage saa meget som muligt bort fra Sygekasserne, ved hvilke Arbejderne jo bære Broderparten (de $^2/_3$) af Omkostningerne.

III.

FRANKRIG.

Den franske Ret paa Erstatningspligtens Omraade frembyder et helt andet Fysiognomi end den oprindelige tysk-østerrigske Lovgivning og de til Grund herfor liggende Retsgrundsætninger. Selve Retsopfattelsen af det her omhandlede Forhold har formet sig saa forskjellig i de Landes Ret, der væsentlig har været behersket af Romerrettens oprindelige Betragtningsmaade, og i »Code civil's« Lovgivningsprinciper, at der i de Lande, hvor de sidste have faaet Indpas, ikke har været følt Trang til nogen Speciallovgivning med Hensyn til Arbejdsherrernes Ansvar lige op til den allerseneste Tid med dennes særlig skarpe socialpolitiske Fordringer. De almindelige Grundsætninger om Erstatningsansvar for egen og andres Skyld have her haft en saadan Rækkevidde, at de rummede Plads nok til at afgive Beskyttelse og Værn for de tilskadekomne Arbejdere i et stort Antal praktiske Tilfælde; Code civil's almindelige Bestemmelser om Erstatningspligt i §§ 1382—84 have vist sig i Besiddelse af en saadan Elasticitet, at de i lange Tider ved Domstolenes Anstrængelser have kunnet strække til overfor Maskinteknikens rivende Udvikling med den deraf følgende stedse forøgede Farlighed ved Beskæftigelsen i Industriens Tjeneste. Først, som sagt, i den allerseneste Tid har den stadig fortsatte Udvikling, men dog særlig de stigende Krav paa Arbejderlovgivningens Omraade, sprængt Code civil's Retsopfattelse, der nu som utilstrækkelig maa vige Pladsen for helt andre, mere moderne Synspunkter. Forsøgene paa at skabe nye Retsdannelser have imidlertid endnu ikke ført til noget Resultat, saa at §§ 1382—84 endnu stedse er gjældende Ret.

Ifølge de nævnte Bestemmelser er for det første enhver pligtig til at erstatte den Skade, som han forvolder (cause), forsaavidt der foreligger en Skyld (faute) fra vedkommendes Side, og det hvad enten Skylden bestaar i en positiv Handling (fait) eller blot i en Forsømmelighed eller Uforsigtighed (négligence ou imprudence); men desuden

statuerer Loven i § 1384 et vidt Ansvar for andres Skyld, »for fremmed Skyld«, idet man ifølge den nævnte Paragraf ej alene er ansvarlig for den Skade, som man selv forvolder, men ogsaa for den Skade, som er foraarsaget af saadanne Personer, »dont on doit répondre«. Loven sondrer imidlertid med Hensyn til dette sidste Ansvar imellem 2 Klasser af Personer, der saaledes kunne blive ansvarlige for andres Skyld, nemlig paa den ene Side Forældre, Lærere og Haandværkere (instituteurs et artisans), paa den anden Side Husbonder og Arbejdsgivere (maîtres et commettants). Forældrene ere nemlig forpligtede til at godtgjøre den Skade, som deres mindreaarige, hos dem boende Børn foraarsage, og Lærere og Haandværkere den Skade, som hidrører fra Elever eller Lærlinge, der staa under deres Opsigt, forsaavidt de ikke kunne bevise, at de ikke have kunnet forhindre Skadens Indtrædelse. Enhver Husbond og Arbejdsgiver bliver derimod ubetinget ansvarlig for sine Tjenestefolk, Arbejdere eller underordnede, naar Skaden sker indenfor den af Underordnelsesforholdet til Husbonden eller Arbejdsgiveren bestemte Virkekreds [dans les fonctions auxquelles ils les ont employés*)].

Hvad nu Begrebet »egen Skyld« angaar, da er dette efter fransk Retsopfattelse meget vidtstrakt. Selvfølgelig falder al forsætlig Skade ind under Begrebet, men desuden omfatter dette enhver »utilladelig« Handling (fait illicite) eller Undladelse af at handle, og ved Afgjørelsen af Spørgsmaalet om, hvad der forstaas ved »illicite«, gaar man ud fra den Grundsætning, »at enhver, som kommer i Berøring med anden Mands Retssfære, er forpligtet til at anvende den størst mulige Agtpaagivenhed for at undgaa at krænke vedkommendes Ret«. Ud fra denne Grundsætning skjønne saa Domstolene i et hvert enkelt Tilfælde om, hvorvidt der har foreligget en Ret eller en Pligt til at handle eller undlade at handle, og herefter afgjøres saa Erstatningsspørgsmaalet.

Imedens den Forpligtelse til Skadeserstatning, som fastsættes i §§ 1382 og 1383 altsaa er en saakaldt obligatio ex delicto, maa den i § 1384 omhandlede Erstatningspligt for fremmed Skyld betragtes som en obligatio quasi ex delicto, idet der, saa vel efter Paragrafens Slutningsord at dømme som ifølge Lovens Tilblivelseshistorie og alle Forfatteres enstemmige Mening, til Grund for denne Forpligtelse aabenbart maa ligge en Præsumtion om en culpa in eligendo sive custodiendo**). For Forældres, Læreres og Haandværkeres Vedkommende gaar man ud fra

*) Jfr. D. L. 3—19—2.

**) Dette kan vel egentlig ikke siges om juridiske Personer, Aktieselskaber og lign., ej heller om Staten, men de nævnte Bestemmelser finde jo naturlig

den Forudsætning, at naar deres Børn, Elever eller Lærlinge tilføje Tredjemand Skade, saa vil dette i Reglen være en Følge af, at det har skortet paa tilstrækkeligt Tilsyn, og vedkommendes Forældre o. s. v. blive derfor, som allerede ovenfor bemærket, ansvarlige, naar de ikke kunne bevise, at det var umuligt for dem at forhindre Skaden. Ifølge Forudsætningen var det ganske vist tilstrækkeligt, at Beviset gik ud paa, at de havde øvet fornødent Tilsyn, men, som vi nedenfor nærmere skulle se, ligger der et præventivt Hensyn til Grund for den strængere Regel.

Hvad dernæst det Ansvar angaar, som »maîtres et commettants« bære for deres »domestiques et préposés«, da kræve forskjellige Punkter af denne Bestemmelse en nærmere Belysning. For det første maa man vel fastholde, at en »commettant« selvfølgelig aldrig kan blive ansvarlig, med mindre det er bevist fra Klagerens Side, at en af hans »préposés« virkelig var Skyld i Ulykken, saaledes at ikke alene den ydre Aarsags-Sammenhæng maa være godtgjort, men ogsaa Tilstedeværelsen af en Fejl (faute) fra vedkommende »préposé's« Side, og i denne Henseende er Formodningen hverken for eller imod. Er denne Skyld derimod først godtgjort, er Herren eller Arbejdsgiveren dermed strax umiddelbart ansvarlig, uden at der behøves særlig Bevis for culpa in eligendo, idet Formodningen herfor er en »præsumtio juris et de jure«, som altsaa ikke kan modbevises fra Husbondens eller Arbejdsherrens Side. Imedens nu Betydningen af Betegnelserne »maître« (Husbond) og »domestiques« (Tjenestetyende) er forstaaelig nok, maa det om Begreberne »commettants« og »préposés« bemærkes, at disse Udtryk fuldstændig korrespondere med hinanden, idet Verbet »commettre« betegner aldeles det samme som »préposer« nemlig: »udruste en med Myndighed eller sætte en i Stand til at udrette noget eller drage Omsorg for noget«*). »Commettant» er altsaa egentlig et videre Begreb end »Arbejdsgiver«, idet det overhovedet betegner den, der overdrager en anden et bestemt Hverv, medens »préposé« betegner den, hvem et saadant Hverv er blevet overdraget. »Préposé« betyder saaledes ikke alene en saadan Arbejder, der er udrustet med en særlig høj Grad af Myndighed f. Ex. til at lede eller tilse andre, men betyder overhovedet enhver Arbejder ɔ: enhver Mand, der er bleven overdraget et bestemt Arbejde, og som under dette Arbejdes Udførelse staar i et saadant Afhængigheds-

Anvendelse paa disses Embedsmænd, Bestyrere, tekniske Direktører og lign., og for disse hæfter atter Aktieselskabet, Institutionen osv.

*) Jfr. udtrykkelig: Diction. de l'académie française: »préposer« og »commettre«.

forhold*) til den, der har overdraget ham Hvervet, at han med Hensyn til Udførelsen deraf maa rette sig efter denne i alle Retninger og overhovedet være underkastet hans Kontrol og Tilsyn**). Ifølge Sourdat udkræves der 2 Betingelser for, at en Arbejder kan falde ind under Begrebet »préposé«: 1) maa der foreligge en frivillig Overdragelse og en frivillig Overtagelse, 2) maa »le commettant« have Myndighed til at give nøjagtige Ordrer med Hensyn til Arbejdets Udførelsesmaade**). Udelukket fra Begrebet er altsaa et saadant Tilfælde, hvor f. Ex. en Mand har givet en Tømrermester et Bygningsforetagende i selvstændig Entreprise paa egen Risiko; ej heller kan selvfølgelig Kusken paa en Hyrevogn betragtes som Lejerens »préposé«.

Spørger man nu om, hvilke Grunde der ledede til Opstillingen af dette vide Ansvar for fremmed Skyld, da kan det først og fremmest oplyses, at disse mindre vare af socialpolitisk og økonomisk end af praktisk-juridisk Natur. Det fremgaar tydelig nok af den lovgivende Forsamlings Forhandlinger om Loven, at man saa langt fra ansaa denne Retsgrundsætning for paafaldende eller abnorm, at man meget mere ansaa den for fuldstændig selvfølgelig, begrundet i Sagens Natur. Dette beroede paa, at Opfattelsen paa dette Tidspunkt ingenlunde var ny i Frankrig, men allerede i det forrige Aarhundrede havde været almindelig raadende. Det romerretlige Begreb om culpa in eligendo og in custodiendo (inspiciendo) var nemlig i Tidens Løb blevet fortolket og udvidet derhen, at en saadan Skyld altid var naturlig at formode i de Tilfælde, som § 1384 omhandler, og da »Code civil« jo paa de fleste Punkter kun kom til at indeholde en Kodifikation af den allerede bestaaende Ret, var det naturligt, at den efterhaanden uddannede Retspraxis nu gik over til at blive en fastslaaet Grundsætning. Blandt de Motiver, som herfor bleve anførte, og som ogsaa senere franske Jurister have godkjendt, staar den rent praktiske Betragtning i første Række, at man kun ved at opstille en saadan Præsumtion kunde skaffe Sikkerhed for, at en tilskadekommen virkelig i Almindelighed fik Erstatning, og Hensynet hertil var ubetinget det vigtigste; det var da mere billigt, at Principalen kom til at bære Tabet end den fuldstændig uskyldige, skadelidte Tredjemand. I Almindelighed traf jo ogsaa denne Formodning det rette, og mere kunde jo ikke forlanges, da det ikke kan være

*) Larombière betragter som væsenlig Karaktermærke for Stillingen »leur dépendence, leur subordination, leur soumission et leur obéissance nécessaire à la direction du maître«.

**) Ifølge denne Fortolkning ere de franske Bestemmelser altsaa snævrere end de tilsvarende danske i D. L. 3—19—2.

Meningen med en Retsformodning, at den i ethvert enkelt Tilfælde skal ramme det rigtige. Denne Betragtning kunde imidlertid ikke føre videre end til at opstille en Retsformodning, men ikke til at afskære Arbejdsherren fra ethvert Modbevis eller (som for Forældres og Læreres Vedkommende) indskrænke dette til kun at omfatte det ene Tilfælde, at Skaden ikke kunde forhindres, hvad der næsten altid er umuligt at godtgjøre. Motivet hertil var imidlertid det rent præventive Hensyn, at man vilde afværge Ulykkestilfældene ved at skærpe de foresattes Følelse af Ansvar overfor de Mennesker, der stode under deres Tilsyn*), og Arbejdsgiverens Opmærksomhed og Forsigtighed ved Antagelse af Folk; man burde, mente man, ved strænge Foranstaltninger bidrage til, at »den hjemlige Disciplin« ikke »blev slappet«, og at Udvælgelsen af Arbejdere blev omhyggelig og samvittighedsfuld — man vilde, som Pothier bemærker »gjøre enhver Husbond opmærksom paa, at han kun lader sig betjene af gode Folk«. Paa en ret træffende Maade résumeredes disse Betragtninger under Forhandlingerne i Tribunatet af Bertrand de Greuille i følgende Ord: »Er det ikke saa, at man kun forlanger, at naar en Arbejdsherre selv udelukkende har alle Fordelene af et Arbejde, han da ogsaa maa bære det Tab, som er en Følge af Fejlene ved dette Arbejdes Udførelse? Kan man ikke med Rette bebrejde ham, at han har sat sin Lid til daarlige, uduelige og skjødesløse Mennesker? Og vilde det vel være retfærdigt at lade Tredjemand undgjælde for denne umotiverede Tillid, som er den oprindelige Aarsag, den virkelige Kilde til den Skade, der tilføjes ham? Loven gjør i Virkeligheden intet andet her end at godkjende, hvad Billigheden fordrer, og hvad hyppige og kun altfor skæbnesvangre Hændelser gjøre nødvendigt.« — Det vil ikke undgaa Opmærksomheden, at der desuden her indføres endnu et Moment: Hensynet til, hvem der har Vinsten af det Foretagende, under hvis Udførelse Skaden sker. Den heri antydede Betragtning, at den, der bærer Driftens Chancer, ligesaa vel maa tage Tabet som Vinsten, lader sig i Virkeligheden føre helt tilbage til den i Oldtidens Slaveret gjældende Regel: ex qva persona qvis lucrum capit, ejus factum præstare debet, der indeholdt en af de faa Undtagelser fra den strænge romerretlige Grundsætning, der kun lader Skylden begrunde Erstatningsansvar. Det er muligt, at det er denne Regel, der har foresvævet

---

*) I et Foredrag i »corps legislatif« udtalte Tarrible, at denne Bestemmelse var nødvendig for at holde Forældre, Lærere o. s. v. »les austères devoirs de la magistrature qu'ils exercent« for Øje og for at tvinge dem til at anvende deres Avtoritet »pour contenir leurs subordonnés dans les limites du devoir et du respect dû aux propiétés d'autrui«.

Taleren; men i den Maade, hvorpaa Begrundelsen fremkommer, synes der dog snarere at dæmre en Forstaaelse af den Betragtning, der i den nyeste Tid har hævet hin romerske Undtagelsesbestemmelse. ved en befrugtende Sammensmeltning med den socialøkonomiske Lære om »Produktionsomkostningerne« og »Risikoen« (Driftens Chancer), til en Maxime af høj Rang paa dette Omraade. Paa det daværende Tidspunkt maa selv den glimtvise Fremdukken af Tanken betegnes som et Fænomen.

Risikomomentet i denne Sammenhæng har imidlertid en kort Tid spillet en ganske anderledes vigtig Rolle i den franske Retshistorie paa et helt andet Punkt. Den 29de December 1836 blev der ved Appelretten i Lyon og 26de Januar 1839 ved Appelretten i Toulouse afsagt Domme, der gik ud paa, at en »commettant« ikke var erstatningspligtig for den Skade, som blev tilføjet en Arbejder (ouvrier) af en Arbejdsfælle under Samarbejdet. Man har undertiden opfattet disse Domme som et Udtryk for, at Begrebet »préposé« i hvert Fald var tvetydigt, idet der var en Mulighed for, at den almindelige Arbejder ikke faldt ind derunder. Herom var der imidlertid ikke Tale; men den vedkommende Arbejdsherre blev fri for Ansvar, fordi man gik ud fra, at § 1384 overhovedet ikke kunde anvendes; naar en Arbejder havde paataget sig et Hverv, der krævede Samarbejde med andre, maatte han nemlig antages derved stiltiende at være gaaet ind paa at løbe al den af Samarbejdet følgende Risiko, saa at Grundlaget for, at der overhovedet kunde gjøres Erstatningsansvar gjældende mod nogen anden, var borteliminеret ved selve Arbejdskontrakten. Der har øjensynlig her foresvævet de vedkommende Domstole en lignende Opfattelse som den, der var almindelig raadende i England op til den nyeste Tid, og hvorefter det maa antages, at det Vederlag, en Arbejder betinger sig, maa indeholde den fornødne Risikopræmie til Dækning af Omkostningerne ved de Ulykkestilfælde, som mulig kunne følge af Arbejdets Beskaffenhed*). Disse Domme bleve imidlertid omstødte ved Kassationsrettens Kjendelse af 28de Juni 1841, og en Dom af Appelretten i Paris, afsagt den 24de November 1842, er gaaet i samme Retning. Det er herefter almindelig antaget, at den nævnte Theori er urigtig, saa at en »commettant« altsaa hæfter i samme Omfang overfor en af sine Arbejdere som overfor Tredjemand.

Imedens altsaa et enkelt Forsøg paa en indskrænkende Fortolkning af § 1384 mislykkedes, have de franske Domstole i Almindelighed

*) Jfr. nærmere angaaende denne Betragtning og dens Forudsætninger: England.

omvendt været meget liberale i deres Anvendelse af den nævnte Paragraf. Da man jo gaar ud fra, at Grunden til Arbejdsgivernes Ansvarlighed er Forsømmelighed ved Valget af deres underordnede, saa følger deraf, at Arbejdsherrer ej alene blive kjendte erstatningspligtige, hvor Ulykkestilfældet er en Følge af eller staar i nøjeste Forbindelse med Arbejdets Udførelse, men ogsaa hvor det simpelt hen sker under Arbejdets Udførelse uden egentlig Sammenhæng med dette. Saaledes er en Bygherre bleven ansvarlig for Skade, som opstod af en Ildsvaade, der var foranlediget ved, at hans Arbejdere røg under Arbejdet. Lovens Fordring om, at Skaden skal være sket »dans les fonctions o. s. v.«, fortolkes altsaa som enstydig med »à l'occasion des fonctions«. Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt der foreligger Skyld, da ere de franske Domstole i deres Skjøn herover stillede fuldstændig frit uden at være bundne til bestemte Bevisligheders Tilvejebringelse. Et berømt Exempel paa Domstolenes Maade at afgjøre dette Spørgsmaal paa bliver almindelig anført. Ved en Jærnbanestation fandtes der en større Smelteovn. En kold Vinternat lagde nogle Arbejdere sig til at sove paa den, tiltrukne af Varmen; to af dem døde en langsom Forbrændingsdød, og Jærnbaneselskabet blev dømt til at give Enkerne Erstatning, fordi dets Embedsmænd havde forsømt at træffe saadanne Forholdsregler, der havde kunnet fjerne den naturlige Fristelse for de ukyndige Arbejdere til at beskytte sig mod Vinterkulden.

Ligeledes afgjøre Domstolene efter frit Skjøn Skadeserstatningernes Størrelse og Maaden, hvorpaa de skulle udbetales. I Almindelighed bliver der paalagt den erstatningspligtige at udrede en Kapital én Gang for alle. Arbejdsgiveren har Regresret imod den egentlige Ophavsmand til Ulykkestilfældet.

Med Hensyn til Grubearbejdere kan mærkes de særegne Bestemmelser i Loven af 21de April 1810, hvortil knytte sig Forordningerne af 3dje Januar 1813 og 26de Marts 1843, ifølge hvilke det er paalagt Grubeejerne at holde Forraad af visse Lægemidler samt i visse Tilfælde ansætte og lønne en Læge.

Foruden den Beskyttelse, som saaledes Lovgivningens almindelige Bestemmelser om Erstatningspligt yde de tilskadekomne Arbejdere, har man desuden i Frankrig gjort et Forsøg paa at skaffe Arbejderne en

mere omfattende og almindelig Sikring imod Følgerne af Ulykkestilfælde ved Oprettelsen af en egentlig Skadeforsikring. Skjønt dette Forsøg egentlig er dødfødt, skal det dog kortelig omtales her, dels fordi det danner Forbilledet for den italienske Ulykkesforsikringsanstalt, dels fordi Opmærksomheden i Frankrig selv i den senere Tid atter er bleven henvendt paa dette Foretagende.

Under Indtrykket af det stærke Arbejderrøre, som Verdensudstillingen i Paris 1867 havde givet Anledning til, og efter Initiativ af Kejser Napoleon selv, foreslog den franske Regering den 18de Juli 1867 den lovgivende Forsamling Oprettelsen af en Livsforsikrings- og Skadeforsikringsanstalt. Efter en Del Forhandling udkom Forslaget som Lov den 11te Juli 1868, og ifølge dette blev der altsaa oprettet en Forsikringsanstalt med Statsgaranti, i hvilken Anstalt enhver, der var 12 Aar og derover, kunde forsikre sig imod Ulykkestilfælde for en aarlig Præmie af henholdsvis 3, 5 eller 8 Frcs. Af Indtægter erholdt desuden Anstalten i hvert af Aarene $18^{68}/_{69}$ og 1870 et Statstilskud af 1 Mill. Frcs. Igjennem Forsikringen erhvervede man sig Ret til en aarlig Livrente, saafremt et Ulykkestilfælde havde bevirket en fuldstændig eller delvis Arbejdsudygtighed; i sidste Tilfælde var dog kun Livrenten halv saa stor som i første. Den normale Livrente fremkom ved, at der til »caisse des retraites pour la vieillesse« 2 Gange blev indbetalt et Beløb, der var 320 Gange saa stort som Præmien, den ene Gang af Præmieindtægterne, den anden Gang af de øvrige Indtægter (altsaa væsentligst Statstilskudet). Indtil en Alder af 30 Aar blev ved en Præmiebetaling af 5 Frcs., af 48 Aar ved en Præmiebetaling af 3 Frcs., Livrenten mer end fordoblet af Staten. Til Oplysning om Livrentens Størrelse i forskjellige Aldere hidsættes følgende Tabel:

Alder.	Aarligt Bidrag af:		
	8 Francs.	5 Francs.	3 Francs.
12 Aar	290	200	150
15 -	295	200	150
20 -	303	200	150
25 -	311	200	150
30 -	320	200	150
35 -	333	208	150
40 -	351	219	150
45 -	379	237	150
50 -	417	260	156
55 -	462	289	173
60 -	525	328	197
65 - og derover	624	390	234

Havde Ulykkestilfældet Døden til Følge, fik Enken en Understøttelse i 2 Aar paa den fulde Livrentes Størrelse hvert Aar*). Desuden kunde industrielle Etablissementer, Jærnbaneselskaber og anerkjendte Sygekasser tegne Kollektivforsikringer for deres Arbejdere eller Medlemmer. I et hvert Arrondissement blev der dannet en Komité, bestaaende af en Ingeniør, en Læge og to Arbejdsgivere under Forsæde af Præfekten. Disse Komitéer skulde ved et hvert forekommende Ulykkestilfælde afgjøre, hvorvidt den tilskadekomne havde Krav paa Anstalten, og fastsætte Summens Størrelse efter et Skjøn over Invaliditetens Grad, dog under Regres til Domstolene. Anstalten blev henlagt under og ledes endnu den Dag i Dag af »caisse des dépôts et consignations«, der har Forvaltningen af Embedsmændenes Pensionsbidrag og Sparekassernes Deposita. Dennes Bestyrelse bestaar efter 1876 af 2 Senatorer, 2 deputerede, 2 Medlemmer af Statsraadet, 1 Medlem fra banque de France og Paris' Handelskammer og endelig Statsgjældsdirektøren.

Fra $^1/_7$ 1868 til $^{31}/_{12}$ 1881 blev der i denne Anstalt kun forsikret 17,506 Personer, og iblandt disse forekom der kun 22 Tilfælde af delvis Arbejdsudygtighed og 13 Dødsfald. Fuldstændig Invaliditet forekom kun i et eneste Tilfælde i 1868 og 1882, saa at Tilskudet af Statsdotationen iøvrigt kun blev nødvendigt i de 13 nævnte Tilfælde, og ialt kun har udgjort nogle faa Tusinde Frcs. I Aaret 1882 udgjorde Indtægten af Præmier c. 9600 Frcs., medens de private Ulykkesforsikringsselskaber samtidig havde en Præmieindtægt af ca. 9 Mill. Frcs. Blandt Forsikringstagerne var der ved en Opgjørelse i Midten af 70erne kun én Landarbejder, skjønt Kassen skulde være særlig beregnet paa disse, og iøvrigt fandtes der Folk af alle Stænder og Klasser, saaledes iblandt andet en Professor og en Direktør for en privat Forsikringsanstalt. Det var med disse Resultater for Øje, at Indenrigsministeren Waldeck-Rousseau i en Tale i Deputeretkammeret den 15de Marts 1883 mente at kunne karakterisere denne Anstalt saaledes, at den egentlig slet ikke var traadt i Virksomhed.

Da denne fakultative Ulykkesforsikring saaledes er betydningsløs, ere Arbejderne altsaa stadig henviste til at ty ind under den almindelige Lovgivnings Ansvarsbestemmelser. Disse ere ganske vist, som vi have

*) Den eller de umyndige Børn fik samme Understøttelse.

set, langt mere i Arbejdernes Favør end hele den oprindelige, paa romerretlige Forestillinger baserede Lovgivning i det øvrige Evropa, og da Spørgsmaalet om Arbejdernes Sikring imod Følgerne af de professionelle Ulykkestilfælde blev brændende i Tyskland, troede man jo ogsaa strax, at det var tilstrækkeligt at indføre den franske Ordning, og at Fejlen i Virkeligheden kun var, at Lovgivningen ikke kjendte den saakaldte »Haftpflicht für fremde Schuld«. Ligesom det imidlertid i Tyskland hurtig viste sig, at dette Forsøg paa at løse Vanskelighederne dels var utilstrækkeligt, dels ligefrem uheldigt, saaledes maatte ogsaa i Frankrig Utilstrækkeligheden og Manglerne ved at maatte henvise tilskadekomne Arbejdere til disse almindelige Bestemmelser om Erstatningspligten lidt efter lidt træde skarpere og skarpere frem for Dagens Lys, efterhaanden som den maskinelle Udvikling skabte flere og flere farlige Erhverv, og efterhaanden som Kravene paa en særegen Arbejderlovgivning bleve stærkere og almindeligere. Som det vil erindres, har jo den tilskadekomne Bevisbyrden, maa bevise, at Arbejdsherren eller en af hans »préposés« er Skyld i Skaden, og selv om Domstolenes Ret til at skjønne frit over Sagens Sammenhæng, uden at være bundne til bestemte Bevisligheders Tilvejebringelse, betydelig kan mildne Ulæmperne ved denne Ordning, kan den dog langt fra fuldstændig fjærne dem. I mangfoldige Tilfælde, som f. Ex. ved en Explosion, er overhovedet enhver Mulighed for at føre selv det svageste Bevis for, hvem der bærer Skylden, fuldstændig afskaaren, og i de allerfleste Tilfælde er Beviset særdeles vanskeligt at føre. Endelig maa det vel erindres, at det mere og mere har vist sig her som andetsteds, at de fleste Ulykkestilfælde overhovedet ikke opstaa ved Fejl eller Forsømmelser fra Arbejdsherrens eller Medarbejderes Side, men ved Hændelser, egen Uforsigtighed og lign. Af en Statistik fra 4de Civilkammer i Paris fremgaar det f. Ex., at i Aarene 1878—81 faldt Dommen kun i 152 af 349 Tilfælde ud til den forulykkedes Fordel. Desuden klages der over, at Arbejderne ofte maa føre langvarige Processer, da disse Sager som almindelige civilretlige Sager falde ind under de almindelige Domstoles Afgjørelser. Af den nævnte Statistik fremgaar det, at en saadan Proces i det mindste varer 3 Maaneder, 159 varede fra 1—2 Aar, 73 i 2—3 Aar og 36 i over 3 Aar, hvoriblandt en enkelt i over 7 Aar. Endelig ere Domstolenes Afgjørelser særdeles uensartede, og de idømte Skadeserstatninger meget varierende efter de indstævntes Formuesomstændigheder og andre lignende Forhold. »Et og samme Tilfælde, som i Paris vilde koste en Arbejdsgiver 25,000 Frcs., koster kun 20,000 i Havre, 10,000 i Rouen, 5000 i Lille og 2000 andetsteds«. I Motiverne til Peulevey's Reformforslag af 26de

November 1883 résumeres Fejlene ved den nuværende Ordning saaledes: »Klagerne over den bestaaende Tilstand ere enstemmige: talrige Ofre faa hverken Hjælp eller Beskyttelse, Processerne ere endeløse og ruinerende, hændelig Skade rammer udelukkende Arbejderen, Ansættelsen af Skadeserstatningerne er fuldstændig vilkaarlig, og den ringeste Uforsigtighed bliver straffet ligesaa haardt som den groveste Skjødesløshed«.

Under disse Omstændigheder kan det ikke forbavse, at der har fundet flere Forsøg Sted paa at skaffe en mere betryggende Ordning til Stede i et Land, hvor man regner, at der sker imellem 5 og 6000 Ulykkestilfælde om Aaret. Fra mange forskjellige Sider er der bleven forelagt Kamrene en Række Forslag, uden at dog Spørgsmaalet endnu har fundet sin Løsning. Forslagene falde naturlig i 2 Klasser: den ene Række af Forslag (Nadaud, Girard, Remoiville o. s. v.) nøjes med at udvide Code civils almindelige Bestemmelser paa dette Omraade og ville altsaa i det væsentlige bibeholde den materielle Ret, men blot skærpe dens Anvendelighed paa dette Punkt. Den anden Række (Peulevey, Faure, Rouvier o. s. v.) have derimod det Særkjende, at de alle søge at supplere den bestaaende Beskyttelse ved at skabe en virksom Forsikring, og disse sidste Forslag staa vel fra først af paa den fakultative Forsikrings Standpunkt, men bevæge sig stedse mere og mere i Retning af indirekte at fremkalde en almindelig Forsikring for sluttelig at ende i den direkte Forsikringstvang. Fælles for de fleste Forslag er Indførelsen af en Anmeldelsespligt, en offentlig Undersøgelse af Ulykkestilfældene og en hurtigere Retsforfølgning.

Reformbevægelsen blev indledet af den deputerede Martin Nadaud, der den 4de November 1881 stillede et Forslag, der, for at befri Arbejderne fra Bevisbyrden, søgte at fastslaa som almindelig Regel, at Ansvaret paahvilede Arbejdsherren. Forslaget indeholdt kun 2 Bestemmelser og gik simpelthen ud paa: 1) at den, der beskæftiger en anden, er forpligtet til at erstatte denne al den Skade, der opstaar som Følge af Beskæftigelsen (résultant du travail); naar han (Arbejdsgiveren, l'employeur) ikke kan bevise, at den forulykkede selv er Skyld i Ulykkestilfældet; og 2) at de vedkommende Sager i første Instans skulle paadømmes af de saakaldte »conseils des prud'hommes«, særlige industrielle Voldgiftsretter, der bestaa af Arbejdere og Arbejdsgivere, og hvis Hverv i Almindelighed er at paadømme saadanne Stridigheder, der rejse sig i Anledning af Arbejdskontrakternes Fortolkning.

Inden dette Forslag var behandlet, forelagde Peulevey den 14de Januar 1882 et Forslag, der gik ud paa Oprettelsen af en Statsforsikrings-

anstalt i Lighed med den bestaaende af 1868, og heri skulde enhver Arbejder kunne forsikre sig imod en aarlig Præmie af 2 Frcs., og Staten skulde saa dække det eventuelle Deficit. Forefaldt der nu et Ulykkestilfælde, skulde den tilskadekomne Arbejder have fri Proces imod Statsanstalten, der skulde stræbe at bevise, at Arbejdsgiveren direkte eller indirekte bar Ansvaret. Lykkedes dette Bevis, kom Arbejdsherren altsaa til at udrede Erstatningen; i modsat Fald paahvilede dette ubetinget og altid Anstalten.

Knapt en Maaned efter (d. 11. Februar 1882) fremkom Felix Faure, Medlem af det da nylig faldne Ministerium Gambetta, med 2 Forslag om det samme Æmne. I Motiverne hertil kriticerer han de foregaaende Forslag og gjør overfor Nadaud gjældende, at Arbejdernes Erstatningsret overhovedet ikke burde gjøres afhængigt af Spørgsmaalet om Skyld eller Ikke-Skyld, medens han overfor Peulevey hævdede, at det netop gjaldt om at undgaa alle Processer, medens Peulevey endogsaa havde gjort Processen til Regel. Principet burde i alle Tilfælde være dette, at man uden Undersøgelse af, hvem der var Skyld i Ulykken, strax skred til at skaffe Arbejderen en Erstatning, men denne burde saa ogsaa paa den anden Side være begrænset og nøje bestemt ved Loven. Denne begrænsede Erstatning burde Arbejdsgiveren vel være forpligtet til at udrede, men samtidig burde der oprettes en Statsforsikringsanstalt — til hvilken den bestaaende Forsikringsanstalts (1868) Formue passende kunde henvises — hvortil Arbejdsgiverne kunde afgive deres Risiko gjennem Tegning af Kollektivforsikringer. Forsikringspræmien skulde efter hans Beregning blive ca. 9 Frcs. for en mandlig Arbejder og 3 Frcs. for en kvindelig, og derfor skulde saa kunne opnaas i Tilfælde af fuldstændig Invaliditet $^1/_3$ af Aarslønnen i aarlig Rente (mindst 360 Frcs., højst 750 Frcs.), i Tilfælde af delvis Arbejdsudygtighed $^1/_{10}$—$^1/_4$, og i Tilfælde af Død 2 Aars Løn til Enken.

Endnu inden disse Forslag vare komne til Afgjørelse fremkom der fra Maret den 7de Marts endnu et Forslag, der gik ud paa at hjælpe Arbejderne bedre til deres Ret ved Indførelsen af en særegen Jury for Skadeserstatningssager ved professionelle Ulykkestilfælde.

Samtlige disse Forslag bleve efterhaanden henviste til en parlamentarisk Kommission, som delte Forslagene med de dertil stillede Ændringsforslag i 2 Klasser, efter som de alene gik ud paa at lette Arbejderne Bevisbyrden eller tillige omhandlede Dannelsen af en egentlig Forsikring. De sidste Forslag lagde Kommissionen foreløbig til Side, da man mente, at Spørgsmaalet særdeles godt kunde faa en midlertidig Løsning igjennem en Kombination af de første Forslag, imedens Gjennemførelsen af

en Forsikring krævede særlige Overvejelser. Med Girard som Ordfører indstillede Kommissionen derfor den 28de Marts 1882 Nadauds Forslag med forskjellige, dog ikke væsentlige Ændringer til Vedtagelse. Kammeret viste imidlertid (d. 13. Maj) Sagen tilbage til Udvalget med den Motivering, at det ogsaa ønskede Forsikringsforslagene bearbejdede, og den 11te November 1882 afgav Kommissionen derefter sin anden Betænkning, hvori den i det væsentlige anbefaler den af Faure foreslaaede Ordning. Den 8de—13de Marts 1883 kom Sagen til Forhandling, og under denne blev det i Frankrig egentlig fuldstændig ny Synspunkt hævdet fra Faures Side, at ligesom Driftsherren maa forrente og amortisere den Kapital, der stikker i hans Driftsmateriel, og ligesom han maa bære Risikoen for Ildebrand, saaledes maa han ogsaa bære den professionelle Risiko for Ulykkestilfælde: Forsikringspræmien herfor maa da opfattes som en Del af Produktionsomkostningerne. Den schweiziske Statistik havde vist, at af 100 Ulykkestilfælde kunde gjennemsnitlig kun 12 henføres til Arbejdsgiverens Skyld; de 68 laa i Arbejdet selv og maatte altsaa tilskrives Tilfældet eller vis major, og 20 kunde henføres til Arbejdernes egen Uforsigtighed. Denne sidste udvistes imidlertid ofte i Arbejdsgiverens Favør, som naar f. Ex. Maskinisten rensede Maskinerne, medens de vare i Gang, og da den daglige Omgang med Faren sløver Arbejderen, maa Loven ogsaa beskytte ham mod Følgerne af hans egen Uforsigtighed. Indstillingen blev imidlertid hæftig angreben fra de fleste Sider, og paa Forslag af Ribot blev Sagen atter henvist til Kommissionen.

Efter denne Tilbagevisning begyndte Forslagene atter at strømme ind, og bleve naturligvis alle efterhaanden overgivne til Kommissionen. I Løbet af Aaret 1883 bleve Forslag indbragte af Remoiville, Girard, Brousse og Brialou samt paany af Peulevey. Blandt disse maa særlig mærkes Girards af 10de Maj 1883, hvilket Forslag for første Gang opstiller Begrebet »risque professionnel«, der siden har spillet en saa stor Rolle i de følgende franske og schweiziske Forhandlinger om dette Æmne, og som efterhaanden har faaet en større og større Rækkevidde og Betydning. Begrebets Udvikling falder i 3 Faser: oprindelig havde man ved denne Betegnelse det Tilfælde for Øje, at der i flere Grene af Storindustrien med en vis regelmæssig, statistisk Nøjagtighed aarlig forekommer et vist, temmelig konstant Antal Ulykkestilfælde, der hænge saa nøje sammen med selve Arbejdets Natur, at de ikke kunne forebygges ved nogen teknisk Sikkerhedsforanstaltning, og om hvilke det vel kan siges, at det er et Tilfælde, om de just ramme den eller den enkelte Person, men hvorom det er givet, at de maa indtræde

og ramme nogle, fordi de altsaa, naar man ser paa Faget som Helhed, høre med som nødvendige Ejendommeligheder ved Beskæftigelsen i disse Erhverv*). — Begrebet udvides imidlertid hurtig til ogsaa at omfatte den Risiko, som man løber ved i et Øjebliks Aandsfraværelse, sløvet af den daglige Vane, at forglemme Faren og altsaa forsømme de strængt nødvendige Forsigtighedsregler. Da den parlamentariske Kommission adopterer Girards Tanke om at opstille et særligt Ansvar for »risque professionnel«, definerer den Begrebet saaledes: »risque professionnel« omfatter først og fremmest al hændelig Skade og alle Ulykkestilfælde, der maa tilskrives højere Magt. Den omfatter dernæst i ligesaa høj Grad de Ulykkestilfælde, som skyldes disse uvilkaarlige Øjeblikkets Distraktioner, disse uundgaaelige Uforsigtigheder, som Arbejderen saa let henfalder til, idet den stadige, daglige Syslen med et farligt Arbejde efterhaanden og umærkelig vænner ham til nu og da at forsømme de strængt nødvendige Forsigtighedsregler og gjør ham saa fortrolig med Faren, at han lader sig bevæge til en vis frejdig Sorgløshed, uden hvilken i Virkeligheden ogsaa et roligt Arbejde vilde være umuligt. — Herfra er der endelig kun et Skridt til — som i de nyeste franske og schweiziske Forslag — at lade Begrebet omfatte enhver Fare, som Arbejderen er udsat for under Arbejdet, »dans l'exécution de son travail«. Et Ansvar for »risque professionnel« i denne sidste Betydning maa aabenbart, ligesom den tyske Lovs Ansvar for alle Ulykkestilfælde »bei dem Betriebe«, ogsaa omfatte saadanne Tilfælde, hvori Arbejderen ikke blot har udvist et Øjebliks tilgivelige Distraktion, men ligefrem benyttet en Fremgangsmaade, der ikke ligger umiddelbart fristende for, ja maaske ovenikjøbet er forbudt i Reglementet, men som letter Arbejdet betydelig og derfor faktisk stadig finder Sted halvt med, halvt imod Arbejdsherrens eller Tilsynets Vilje, — man tænke saaledes paa det ovenfor citerede, af Faure nævnte Exempel om Rensningen af Maskinen, medens den er i Gang**).

Kommissionens Lovudkast forelaa allerede i foreløbig Redaktion den 24de Maj 1883, men først den 16de Februar 1884 afgav den sin endelige Betænkning over Sagen paa Grundlag af samtlige indkomne Forslag.

Dens Forslag gik for det første ud paa, at Arbejdsherren (le chef

---

*) »Il y a dans certains établissements une cause de danger permanente, indépendante des mesures de securités qui peuvent être prises, et qui tient à la nature même de l'industrie qui s'y exerce«. Rapport par la Commission extraparlementaire des accidents de fabrique, le 27. février 1885.

**) Man kan vel i det hele taget sige, at naar Omstændighederne ligge saaledes, at Arbejdet kan være et Led i Aarsagsrækken, saa betragtes Ulykkestilfældet uden videre (præsumtivt) som sket »under Driften« eller »under Udførelsen af Arbejdet«.

de l'entreprise) skulde være ansvarlig ifølge den almindelige Lovgivnings Grundsætninger for ethvert Ulykkestilfælde, der ramte en af hans Arbejdere under Arbejdet, naar han (Arbejdsgiveren) ikke kunde bevise, at Ulykkestilfældet skyldtes enten vis major (force majeure) eller en Hændelse (cas fortuit) eller var foraarsaget af en ham uvedkommende Tredjemand eller ved den tilskadekomnes egen Uforsigtighed (propre imprudence). Dette udvidede Ansvar skulde dog kun indtræde for Driftsherrer i Bjærgværker, Stenbrud, Gruber, Fabriker, Værfter, Transportforetagender og i det hele taget alle Virksomheder, hvori der anvendtes mekanisk Bevægkraft — derimod ikke i Haandværk og Landbrug.

Denne Forpligtelse beroede altsaa paa en legal Præsumtion af Skyld, hvad der tydelig nok fremgaar af Forslagets Udtryk (»est présumé responsable« og »mais cette présomption cesse« osv.), ligesom Forpligtelsen ogsaa bortfalder, naar andre Aarsager kunne paavises. Det nye ligger altsaa ikke i Forpligtelsens Natur, men deri, at Bevisbyrden er væltet over paa Arbejdsherren*), som jo derved ogsaa ifalder Ansvar for alle Tvivlstilfældene. At denne Bestemmelse blev indskrænket til Storindustrien laa ifølge Betænkningen i, at den almindelige Lovregel kun burde forandres i samme Omfang, som Industrien havde skiftet Karakter.

Kommissionen blev imidlertid ikke staaende herved, men for ogsaa at skaffe Arbejderne nogen Hjælp**) i de Tilfælde, som ikke noget Menneske kunde gjøres ansvarlig for, opstillede den videre et særligt Ansvar (une responsabilité spéciale) for »risque professionnel«, ifølge hvilket Arbejderen i de nævnte Erhverv altid og ubetinget havde Krav overfor Driftsherren paa en begrænset Hjælp**), nemlig paa saa stor en Sum, som svarede til, hvad han vilde kunne faa i et lignende Tilfælde, hvis han var forsikret for en aarlig Præmie af 8 Frcs. i Statens Skadeforsikringsanstalt af 1868 (jfr. ovfr.). Paa et saadant Erstatningsbeløb havde han imidlertid ogsaa et ubetinget Krav overfor Arbejdsgiveren, naar denne ikke kunde bevise, at den tilskadekomne havde handlet med det Forsæt at fremkalde Ulykken, og denne ikke kunde afværges. Fik Arbejderen sig imidlertid Erstatning tilkjendt ifølge Arbejdsherrens almindelige Ansvar, skulde det sidstnævnte Beløb fradrages, saa at Erstatningssummerne altsaa aldrig kunde kumuleres.

Driftsherrerne kunde dække deres Risiko ved Forsikring i Statens

---

*) Ifølge Code civil § 1315 hedder det ellers: »Celui qui réclame l'exécution d'une obligation doit la prouver«. Jfr. ogsaa ovfr.

**) Jfr. Udtrykket: at Driftsherren »doit venir en aide«, om det specielle Ansvar for »risque professionnel«.

Skadeforsikringsanstalt, men nogen Forpligtelse til Forsikring opstiller Kommissionen ikke.

Dette vidtstrakte Ansvar for »risque professionnel« er jo øjensynlig en ren positiv, legal Forpligtelse af offentligretlig Natur, der kun med logisk Besvær er presset ind i den privatretlige Erstatningspligts snævre Ramme — øjensynlig for at undgaa den direkte Forsikringstvang og bevare den retslige Kontinuitet i formel Henseende.

Kommissionens Forslag kom først den 21—24de Oktober 1884 til første Behandling i Deputeretkammeret, hvor det blev vedtaget med nogle faa Ændringer. Under Debatten blev der navnlig indvendt imod Lovforslaget, at den stærke Skærpelse af Arbejdsherrens Erstatningspligt var i høj Grad betænkelig, fordi den let kunde føre til, at Arbejdslønnen sank, hvad man mente at kunne paavise for Schweiz's Vedkommende, hvor lignende Regler vare indførte. Kun ved en almindelig Forsikringstvang var det muligt at skabe en saadan ensartet Overvæltning af Forsikringspræmierne paa Forbrugerne, som kunde forhindre, at Arbejdslønnen sank, og Handelsministeren henviste i saa Henseende til Nabolandet, »hvis Exempel mangen Gang vel kunde være værdt at følge«.

Den 8de November nedsatte Regeringen derpaa med dette sidste for Øje en Kommission til Spørgsmaalets Behandling, og denne optog da, ifølge sin den 27de Februar 1885 afgivne Betænkning, det af Deputeretkammeret ved første Behandling vedtagne Forslag til nærmere Drøftelse. Den i Forslagets § 1 opstillede, ovenfor omtalte Præsumtion blev under denne gjort til Gjenstand for stærk Kritik fra Skyld-Maximens Standpunkt. Man burde, gjordes der gjældende, kun kunne blive ansvarlig for de Fejl (fautes), man virkelig havde begaaet, og at præsumere Arbejdsherrens Skyld ipso facto i alle de Ulykkestilfælde, der passerede i hans Fabrik, var ensbetydende med at dømme ham til at erstatte Skade, som han aldrig havde foraarsaget (qu'il n'a pas causé) — og dette var dog aabenbart urimeligt. En saadan Regel vilde desuden gaa ud over de svage og gamle Arbejdere, hvem ingen Arbejdsgiver herefter turde risikere at tage i Arbejde, og den vilde forhindre den lille Industri i at gjøre Forsøg med nye Maskiner, og derigjennem vilde denne blive sat tilbage i Konkurrencen. Det, som det kom an paa, var kun at faa en virkelig paalidelig, officiel Undersøgelse i det enkelte Tilfælde om, hvor Aarsagen laa.

Kommissionens Flertal sluttede sig imidlertid til Deputeretkammerets Forslag med den deri opstillede Præsumtion for visse Industriers Vedkommende (jfr. ovf.). Den franske Lovgivning var fuld af den Slags Præsumtioner i Forvejen, og uden at man vilde komme ind paa den

principielle Side af Sagen, skulde det dog bemærkes, at Begrundelsen af Arbejdernes Erstatningskrav sandsynligvis maatte søges paa et helt andet Omraade end i Bestemmelserne om den privatretlige Erstatningspligt ved skadegjørende Handlinger. Hvad de gamle angaar da havde det netop vist sig, at det kun var de færreste Ulykkestilfælde, der faldt paa de ældre Aldersklasser, idet de ældre Arbejdere nemlig vare de forsigtigste. Det gjaldt endelig om at faa etableret let anvendelige, almindelige Regler og ikke fortabe sig i besværlige Undersøgelser om Aarsagerne i det enkelte Tilfælde, da dette kun forøgede det rigelige Stof til Stridigheder, der allerede i Forvejen var til Stede paa dette Felt.

Fra en enkelt Side i Kommissionen foreslog man at udvide denne Præsumtion til alle Tilfælde, hvor en Person var beskæftiget i Andenmands Tjeneste, og altsaa ikke indskrænke den til blot at gjælde Storindustrien. Denne Fordring blev imidlertid ikke støttet paa lignende Betragtninger som det tilsvarende Forlangende i Tyskland*), men paa en særlig, moderne fransk Theori, der bevæger sig paa privatretlig Grund, og ifølge hvilken Arbejdsherrens Erstatningspligt ikke beror paa Code civil §§ 1383—84, men paa selve Arbejdskontrakten, paa det særegne (civilretlige) Retsforhold imellem Arbejdsgiveren og Arbejderen**). Dette Forhold kan bedst sammenstilles med en Lejekontrakt (contrat de louage), og Arbejdsgiveren maa som Lejetager af Arbejderens Arbejdskraft sørge for, at denne bevares uskadt under Arbejdet. Opstaar der nu Ulykkestilfælde under Arbejdet, saa at Arbejdsherren ikke kan opfylde sin Forpligtelse til at restituere Arbejdskraften efter endt Arbejde, da maa Driftsherren, ligesom Debitor i et hvert andet Kontraktforhold, være pligtig at vise, at der foreligger Omstændigheder, som fritage ham for Ansvar, og disse kunne da kun være Tredjemands Indgriben, Hændelsen eller vis major, eller endelig den tilskadekomnes egen Fejl. Efter Theoriens allernyeste Form — saaledes som den f. Ex. ogsaa blev gjort gjældende i Kommissionen — maa Ansvaret endogsaa udstrækkes til saadan hændelig Skade, som er en Følge af Arbejdets Natur, og saadanne Ulykkestilfælde, som skyldes Arbejdernes tilgivelige Distraktioner***), altsaa »risque professionnel« i snævrere Forstand.

Hvor skarpsindig denne Theori end forekom Kommissionen, saa

---

*) Jfr. Tyskland. S. 40.

**) Sainctelette, Pascaud, Félix Faure osv.

***) »En vertu du contrat de louage, en effet, le patron doit protéger son ouvrier même contre son imprudence possible«. Rapport par la Commission extraparlementaire.

ønskede den dog ikke at bygge paa et saa omstridt (encore très discutable) Grundlag, men hævdede, at de skærpede Ansvarsbestemmelser ikke burde indføres andre Steder end, hvor det var strængt nødvendigt, hvilket, foreløbig i alt Fald, kun kunde siges om Storindustrien. Den fastholdt derfor som Helhed den tidligere Begrænsning til Bjærgværker, Stenbrud, Fabriker, Værfter, Transportforetagender og i det hele taget enhver Virksomhed, der drives ved mekanisk Bevægkraft — hvilket i det væsentlige svarer til Udtrykkene i den tyske Lov af 6te Juli 1884.

Kommissionen optog dernæst ogsaa det specielle Ansvar for »risque professionnel«, men forbeholder dog Administrationen at drage Grænsen for de Virksomheder, hvori dette skal gjælde, snævrere end ovenfor angivet, idet det nemlig skal afgjøres administrativt, hvilke af disse Industrier »der skulle betragtes som frembydende en »risque professionnel«.« Betegnende nok opstilledes dette Ansvar imidlertid ikke alene paa Grund af de tidligere anførte Betragtninger, men tillige ifølge en Betragtning, hvorefter Arbejdsherren maatte være nærmest til at erstatte »la détérioration du matériel humain«, idet Omkostningerne herfor burde »rentrer dans les frais généraux d'une entreprise industrielle, comme ceux qui peuvent arriver aux machines ou à l'outillage«.

I fuld Overensstemmelse med denne Betragtningsmaade drager nu Regeringskommissionen i Modsætning til den parlamentariske Kommission med stor Bestemthed Konsekvensen af dette vide Erstatningsansvar for »risque professionnel«, nemlig Etableringen af en egentlig, direkte Forsikringstvang. Man var nemlig bange for Arbejdsherrernes Insolvens, naar det kom til Stykket; man mente med andre Ord, at den almindelige Forsikring var den aldeles nødvendige Forudsætning for virkelig at kunne sikre Arbejderne en Erstatning, saa at sige, i alle Tilfælde, uden paa den anden Side samtidig at risikere den enkelte Driftsherres Ruin, og man vilde følgelig ikke udsætte sig for, at denne Forudsætning nogensinde faktisk skulde briste.

Kommissionens Udkast paabyder derfor i sin § 4 ff., at i de Industrier, hvor der er »risque professionnel«, skulle Arbejderne forsikres imod Ulykkestilfælde (devront être assurés contre les accidents). Forsikringen skal ske ved Arbejdsherren (par les soins du patron) og skal garantere Arbejderen et lignende Beløb, som Statens Skadeforsikringsanstalt af 1868 udbetaler i et lignende Tilfælde, naar vedkommende er forsikret imod en aarlig Præmie af 8 Frcs. Halvdelen af Forsikringspræmien kan Arbejdsgiveren imidlertid afkorte i Arbejdernes Løn. Hvis Arbejdsherren forsømmer at forsikre, ifalder han Bøder

fra 50—500 Frcs. Forsikringen kan tegnes enten i Statens Anstalt af 1868 eller i de af Staten autoriserede private Skadeforsikringsselskaber, men Kommissionen forventer, at alle Forsikringer efterhaanden ville samle sig i den af Staten garanterede Anstalt.

Endelig foreslog Kommissionen en summarisk Behandling af Sager, der rejse sig i Anledning af Ulykkestilfælde under Arbejdet.

Paa Grundlag af denne Kommissions Arbejder forelagde Handelsminister Rouvier den 24de Marts 1885 Deputeretkammeret et Forslag, der imidlertid kun indeholdt Bestemmelserne om Ansvar for »risque professionnel« i saadanne Industrier, der anvendte mekanisk Drivkraft — og som nærmere skulde udpeges administrativt — og om den sig dertil sluttende Forsikringstvang, men derimod ikke indeholdt Udvidelsen af det almindelige Ansvar.

I disse to Forslag, Rouvier's og Kommissionens Udkast, der senere er blevet optaget i sin Helhed af den franske Regering, har man altsaa i Virkeligheden nærmet sig stærkt det tyske Standpunkt, hvorefter Omkostningerne ved de professionelle Ulykkestilfælde maa anses for en Del af Industriens Produktionsomkostninger og følgelig bør bæres af samtlige Driftsherrer i Forening. Man er imidlertid kun blevet staaende ved Storindustrien og forbeholder sig endogsaa indenfor denne at gjøre et Udvalg af de farligste Erhverv, hvilket ret beset utvivlsomt ligger i, at man i Begrundelsen af disse Bestemmelser endnu ikke er kommet helt ud over den Synsmaade, man i Virkeligheden faktisk og praktisk har brudt med, nemlig at Arbejdsherrernes Pligt til at sikre deres Arbejdere imod Ulykkestilfælde i sidste Instans beror paa visse Beskæftigelsers særlige Farlighed, hvilket er en hel anden Opfattelse end den ovenfor skitserede om Produktionsomkostningerne. Dette beror vistnok paa, at man er naaet frem til Forsikringsstandpunktet ad en særlig Vej, nemlig gjennem det tvetydige Begreb: »risque professionnel«, hvorved man jo netop oprindelig kun har villet betegne, at visse Industrier saa at sige have en vis bestemt, naturlig Farekvotient, saa at Ulykkestilfælde ligefrem ere uadskillelige fra Virksomhedens Natur — hvormed det jo netop hænger sammen, at man forbeholder sig at udpege de forsikringspligtige Erhverv gjennem særlige Undersøgelser — men som i sin videre Udvikling (jfr. ovf.) fører over imod den tyske Opfattelse, saa at man ender med i ubestemt Almindelighed at tale om Erstatning for »la détérioration du matériel humain«.

Behandlingen af Minister Rouvier's Forslag naaede imidlertid ikke til Ende inden Sessionens Slutning. I den extraordinære Session 1885 blev det derfor indbragt paany den 29de December af Rouvier

som deputeret, medens 13 andre deputerede paa samme Tid atter indbragte det af Deputeretkammeret den 13de Oktober 1884 vedtagne Forslag (den parlamentariske Kommissions).

Endelig har Handelsminister Lockroy ifjor Februar forelagt Deputeretkammeret det af Regeringskommissionen udarbejdede Udkast i uforandret Skikkelse, og omtrent samtidig er der fremkommet tvende private Forslag, henholdsvis i Senatet og Deputeretkammeret. Det første af disse, indbragt af Senator Blavier, gaar ud paa at begrænse Forsikringstvangen til de Tilfælde, hvor Arbejdsherrens eller hans underordnedes Skyld virkelig godtgjøres gjennem en administrativ Undersøgelse, medens der for de øvrige Ulykkestilfældes Vedkommende skal aabnes Arbejderne Adgang til en billig, frivillig Forsikring i en Statsanstalt. — Af endnu større Interesse er imidlertid det andet af de deputerede Grev A. de Mun, Freppel, Bélizal og Th. de Poncheville indbragte Forslag, i hvis Motiver Forslagsstillerne erklære sig uforbeholdent for det tyske (østerrigske) System. At tvinge Arbejdsherrerne til at forsikre i en Statsanstalt vilde efter disses Mening være en forkastelig Statssocialisme. Den rette Fremgangsmaade er den i Tyskland fulgte: at organisere Industrien til Forsikring i Erhvervssamfund. Det er Individualismen, der har fremkaldt det moderne Arbejderspørgsmaal, idet den har desorganiseret Industrien ved at bryde den faglige Sammenslutnings Princip. Gjenindførelsen af Korporationssystemet under en eller anden Form er »det eneste Hjælpemiddel overfor den nuværende sørgelige Situation«, og den gjensidige Forening af Arbejdsherrer og Arbejdere til Forsikring frembyder sig saaledes som en naturlig Udvej. »Den nuværende Modsætning i Interesser mellem Arbejdsgivere og Arbejdere vil ikke forsvinde og give Plads for en frugtbar Samvirken før den Dag, da man har skabt en for begge Parter fælles Interesse, som kan danne et naturligt, socialt Baand imellem dem. Lad os derfor gjenoprette den nedarvede korporative Forbindelse mellem Arbejdsherrerne og Arbejderne, det professionelle Hierarchi, hvor Arbejderen regelmæssig, Trin for Trin arbejder sig op ad den faglige Rangstige, og vi ville da snart se Fred og Velvære fremspire paany i Arbejdernes Hjem«.

Ifølge Forslaget skal et hvert i Maskinindustrien forefaldende Ulykkestilfælde anmeldes til Øvrigheden inden 24 Timers Forløb, hvorefter der skal anstilles en officiel Undersøgelse af Ulykkestilfældets Aarsag og Følger, og ved denne skal det henføres under en af følgende 3 Klasser: 1) saadanne Ulykkestilfælde, der stamme fra Mangler ved Materiellet, Tilsynet eller Ledelsen; 2) Ulykkestilfælde, der opstaa ved Hændelser, vis major eller Medarbejderes Uforsigtighed, og 3) saadanne Tilfælde, som den

tilskadekomne Arbejder selv har forskyldt ved at have udvist grov Skjødesløshed (faute grave), været beruset under Arbejdet eller forsætlig udsat sig for Ulykken.

Naar et Ulykkestilfælde henføres under en af de to første Kategorier, har den tilskadekomne Arbejder eller hans Livsarvinger Krav paa en i Loven nærmere fastsat, begrænset Erstatning. Til Udredelse af disse Erstatninger skulle Driftsherrerne i Kraft af Loven tage Initiativet til Dannelsen af faglige Forsikringssamfund, saaledes at Arbejdsgiverne og Arbejderne i hvert enkelt Erhverv (eller Erhvervsgruppe) indenfor hvert af de 15 Distrikter, hvori Landet er inddelt under Hensyn til det offentlige Tilsyn med Børns Arbejde i Fabriker, skulle slutte sig sammen til et gjensidigt Forsikringssamfund. Forsikringen sker mod en fast Præmie efter en forud fastsat Faretarif; Arbejderne skulle udrede $^1/_4$ af Præmien — dog ikke over 2 $^0/_0$ af deres Løn — Driftsherrerne de $^3/_4$. Samfundet skal imidlertid kun definitivt bære Omkostningerne ved Ulykkestilfældene i 2den Klasse, medens det derimod har Regres mod Arbejdsherrerne for Tilfælde af 1ste Klasse. — Samfundene skulle administreres af Bestyrelsesraad, der baade skulle bestaa af Repræsentanter for Arbejdsgiverne og for Arbejderne, saaledes at de sidste mindst skulle besætte $^1/_4$ af Pladserne i Raadet.

Da denne Fremstilling sluttedes, forelaa der endnu ikke noget definitivt om Spørgsmaalets endelige Løsning.

I Holland og Belgien gjælde i det væsentlige den franske Rets Grundsætninger paa dette Omraade. Kun i det sidste Land foreligger der Forsøg paa yderligere at sikre Arbejderne mod Følgerne af Ulykkestilfælde, idet en af Regeringen nedsat Kommission i Slutningen af 1886 har stillet Forslag om at supplere den Beskyttelse, som de almindelige civilretlige Regler om Erstatning yde de tilskadekomne Arbejdere, med en Forsikring mod saadanne Ulykkestilfælde, hvis Aarsag er ubekjendt eller som hidrøre fra en Hændelse eller vis major. Forsikringstvangen omfatter alle maskinelle Erhverv, Stenbrud, Gruber, Værfter o. s. v., og rettes mod Arbejdsgiveren, som imidlertid har Ret til at forsikre sig, hvor han vil, eller bære Risikoen selv.

IV.

SCHWEIZ.

Lige op til den nyeste Tid dannede Schweiz i obligationsretlig Henseende et overordentlig broget Billede, og i de forskjellige Kantoner herskede der derfor de indbyrdes mest uensartede Lovbestemmelser angaaende Erstatningspligten. I 13 Kantoner var Civilretten systematisk kodificeret, men de forskjellige Lovbøger indeholdt vidt forskjellige Regler om dette Punkt. Forsøger man at samle disse i store Træk, falde de væsentlig i 3 Hovedgrupper: 1) i de romanske Kantoner stod man hovedsagelig paa fransk Grund og hævdede følgelig »Code civil«s vide Ansvarlighed baade for egen og underordnedes Skyld — i Genève og den nye Kantonsdel af Bern, det tidligere Juragebet, fuldstændig, i Valais endogsaa skarpere og i Vaud, Fribourg, Neuchâtel og Tessin i det væsentlige — 2) i Kantonerne Zürich, Schaffhausen og Graubünden søgte man at etablere særlige Regler, der paa forskjellig Maade og i forskjelligt Omfang modificerede dette Princip uden dog som i 3) Kantonerne Luzern, Solothurn, Aargau og Bern (gl. Kantonsdel) at stille sig fuldstændig paa østerrigsk, det vil atter sige paa romerretlig Grund med den deraf følgende strænge Hævdelse af Skyldens Betydning i dette Begrebs snævreste Forstand. I de øvrige 9 (12) Kantoner, hvor altsaa en systematisk Kodifikation ikke har fundet Sted, bleve de herhen hørende Spørgsmaal i hvert enkelt Tilfælde afgjorte efter almindelige Retsgrundsætninger (i Basel-Stadt er udtrykkelig Romerretten anerkjendt som subsidiær Retskilde).

Efter at Schweiz i Mai 1874 havde faaet en ny Forbundsforfatning, hvis Tendens overvejende gaar i centralistisk Retning, var det derfor ganske naturligt, at man baade begyndte at arbejde paa Tilvejebringelsen af en fælles schweizisk Obligationsret ved en Forbundslovgivning paa dette Omraade, og at man ganske særlig ønskede at ordne Erstatningspligten, forsaavidt den berørte Arbejdernes Sikring, saa meget mere som den nye Forfatning i sin 34te Artikel udtrykkelig havde

bemyndiget Forbundet til at vedtage Fælleslove »med Hensyn til den Beskyttelse, der maatte blive at yde Arbejderne i saadanne industrielle Virksomheder, hvori Beskæftigelsen medfører Farer for Liv og Helbred.«

Foruden Storindustrien med dennes særlige Risiko for Arbejderbefolkningen var der imidlertid ogsaa et andet Omraade, hvor der maatte siges at foreligge specielle Fare-Forhold — og ikke blot for de derved beskæftigede, men for alle Personer, der kom i Berøring dermed — og hvor derfor særlige Erstatningsbestemmelser vare i høj Grad ønskelige, nemlig Jærnbanevæsenet, og paa dette Omraade blev der da først lovgivet, nemlig allerede i 1875.

Forbundsloven om Anlæg og Drift af Jærnbaner paa Forbundets Territorium stillede udtrykkelig i sin § 38 en Lov i Udsigt, angaaende Jærnbaners og lignende Transportanstalters Erstatningspligt. Efter at en i den Anledning nedsat Kommission havde foretaget de nødvendige Forarbejder, blev der paa Grundlag af disse forelagt Forbundsforsamlingen et Lovudkast i Maj 1874. I Motiverne hertil udtaltes det udtrykkelig, at man ved Udarbejdelsen saa at sige udelukkende havde haft den tyske Ansvarlighedslov af 7de Juni 1871 til Forbillede og da navnlig fuldstændig accepteret det i nævnte Lovs § 1 udtalte almindelige Princip, hvorefter der for Jærnbanernes Vedkommende paahviler Driftsherren en ubetinget Ansvarlighed for alle de Ulykkestilfælde, hvor han ikke kan bevise, at Ulykkestilfældet enten maa tilskrives overmenneskelig Magt (vis major) eller er selvforskyldt. Men medens den tyske Lovs § 1 altsaa blot omfatter Jærnbaner og endda kun disses Drift, udvidede det schweiziske Lovudkast Principet til ogsaa at gjælde Anlæget af Jærnbaner og Driften ved andre Transportinstitutioner, forsaavidt denne kræver forbundsmæssig Koncession*).

Efter at Lovforslaget havde modtaget nogle Smaaændringer, blev det til Lov under 1ste Juli 1875, og herefter indtræder der altsaa et særligt Erstatningsansvar, naar nogen Person kommer til Skade eller dør ved Jærnbane- og Dampskibstrafik eller Jærnbaneanlæg, og dette Ansvar paahviler den, som ejer eller driver Foretagendet (die Unternehmung), hvad enten det er Staten, et Selskab eller en enkelt Person; er et Anlæg givet i Entreprise, hæfter Koncessionshaveren og ikke Entreprenøren. Iøvrigt gjælde følgende Regler angaaende Ansvarets Omfang:

*) Derimod ikke Anlæget (Bygningen) af disse sidste (f. Ex. Dampskibe), da man kun med stor Vanskelighed kunde afgjøre med Bestemthed, hvad der i det enkelte Tilfælde maatte siges at falde ind under dette Begreb.

1. Hvis noget Menneske dør eller kommer til Skade under Anlæget af en Jærnbane. er Koncessionshaveren ansvarlig for Skaden. forsaavidt den erstatningsberettigede (den forulykkede eller hans Livsarvinger) kan paavise, at Ulykkestilfældet er opstaaet ved dennes eller hans underordnedes eller Arbejderes Skyld. Dog fortabes Erstatningskravet, saafremt Koncessionshaveren kan føre Bevis for, at den tilskadekomne i forbrydersk eller uredelig Hensigt eller med forsætlig Tilsidesættelse af Politiforskrifter direkte har udsat sig selv for Faren. selv om ogsaa Ulykkestilfældet vilde være indtruffen uden et saadant Skridt fra vedkommendes Side.
2. Ved Jærnbane- og Dampskibstrafik omfatter Transportinstitutionens Ansvar al Skade, som opstaar ved Ulykkestilfælde under Driften. saafremt der ikke fra Institutionens Side føres Bevis for, at Ulykkestilfældet maa tilskrives a) vis major eller b) de rejsendes egen Fejl eller Forseelse eller c) Selskabet uvedkommende Tredjemand (ɔ: enhver Person, der ikke hører til Driftspersonalet) uden Medskyld fra Transportanstaltens Side eller d) den tilskadekomne selv. Endelig bortfalder Ansvaret. naar der kan føres et lignende Bevis som ovenfor nævnt.

I begge Tilfælde indtræder saaledes Ansvarligheden baade overfor Arbejdere, rejsende og Tredjemand og i lige Grad for alle. men iøvrigt er dens Omfang meget forskjelligt. I det første Tilfælde bliver Arbejdsherren kun erstatningspligtig, forsaavidt den forulykkede kan paavise, at der foreligger en Aarsagsforbindelse imellem den opstaaede Skade og en Fejl eller en Forsømmelse fra Foretagendets Side: dog er det i saa Henseende tilstrækkeligt. at den godtgjorte Fejl er begaaet af en eller anden Person, som i Ordets videste Forstand er beskæftiget ved Foretagendet. og Koncessionshaveren vil i saa Tilfælde ikke kunne slippe for Ansvaret. selv om det kan lykkes ham at bevise, at han har øvet fornødent Tilsyn eller har anvendt al mulig Omhu ved Valget af sine underordnede. Naar hans Folk foraarsage Skade, er der en legal Præsumtion for, at Skylden derfor paahviler ham, og denne Formodning kan ikke modbevises (er en præsumtio juris et de jure). Forpligtelsen er altsaa en saakaldt obligatio quasi ex delicto. Endelig kan det mærkes. at der dog ikke fordres visse bestemte Bevisligheders Tilvejebringelse. men at Loven foreskriver Anvendelsen af den saakaldte frie Bevistheori og saaledes overlader Domstolenes frie Skjøn et betydeligt Spillerum.

I det andet Tilfælde hæfter Driftsherren imidlertid ikke alene for

sin egen og sit Personales Skyld, men er som Regel ansvarlig, saa snart der indtræder et Ulykkestilfælde. Det bliver saaledes lettest at angive den rent negative Side af Sagen: hvornaar han undgaar dette Ansvar, og dette vil altsaa i Grunden kun ske i 2 Hovedtilfælde, nemlig naar han kan føre Bevis for, at der enten foreligger rent ydre, Driften som saadan ganske uvedkommende Omstændigheder, som have bevirket Ulykken (altsaa enten vis major eller en udenfor staaende Persons Indgriben), eller at vedkommende selv positivt og udelukkende har forskyldt Ulykken. Erstatningspligten kan saaledes ogsaa komme til at omfatte Tilfælde, hvor der ikke paahviler Driftsherren nogen som helst bevislig Skyld, ja hvor Ulykkestilfældet maa tilskrives en ren Hændelse, og den beror altsaa saaledes ingenlunde paa nogen Præsumtion af Skyld, men er en obligatio ex lege, hvad der til Overflod fremgaar af den Omstændighed, at Ansvaret indtræder, selv om Driftsherren kan føre Beviset for sin og sit Personales fuldstændige Uskyldighed.

Hvad Erstatningen angaar da omfatter den:

A. Hvor Ulykkestilfældet medfører Døden: 1) de mulige Omkostninger ved den forsøgte Helbredelse, 2) Begravelsesomkostningerne og 3) Vederlag for Næringstab i Tiden fra Ulykkestilfældet til Dødens Indtrædelse. I Tilfælde af, at han har Efterladte, hvis Forsørger han var, kunne disse endvidere fordre 4) »Erstatning, forsaavidt Underholdet er blevet dem berøvet som en Følge af Dødsfaldet.« Denne kan enten bestaa af en Kapital en Gang for alle eller en aarlig Livrente, og dens Størrelse fastsættes skjønsmæssig af Domstolene.

B. Medfører Ulykkestilfældet Legemsbeskadigelse, har den tilskadekomne Krav paa Godtgjørelse for: 1) Helbredelsesomkostningerne, 2) de Næringstab, han lider paa Grund af den som Følge af Ulykkestilfældet indtrædende forbigaaende eller endelige Arbejdsudueliged eller Indskrænkning i Arbejdsevnen.

Endelig kan det mærkes, at ifølge Lovens § 7 kan den tilskadekomne, naar han kan bevise, at Ulykkestilfældet er foraarsaget med Hensigt eller ved uforsvarlig Skjødesløshed fra vedkommende Institutions Side, foruden den normale Erstatningssum faa sig yderligere tilkjendt en passende Sum, og at ifølge § 10 præskriberes Kravet efter 2 Aars Forløb.

Igjennem Loven af 1875 var der imidlertid kun skabt ny Retstilstande paa et snævert begrænset Omraade, hvor Motivet til Etableringen af særegne Ansvarligheds-Regler væsentlig var Hensynet til de rejsendes Sikkerhed og ikke særlig Varetagelsen af Arbejderbefolkningens Tarv. Trangen til en Lovgivning, der i egentlig Forstand havde denne sidste for Øje, var imidlertid, som naturligt var, blevet levende ved den Arbejderbevægelse, der i Schweiz ligesom i det øvrige Evropa karakteriserede de første Aaringer af 70erne, og som jo hang sammen med og tildels var Frugten af et økonomisk Opsving, der ved at bringe pludselig og uventet Rigdom til Fabrikanterne uden ligesaa hurtig eller i samme Omfang at komme Arbejderne til gode bidrog væsentlig til at skærpe Modsætningen mellem Arbejdsherren og Arbejderen, og som vistnok ogsaa ofte gav Anledning til en forceret Udnytten af Arbejdskraften, der naturlig henledte Opmærksomheden paa Betimeligheden af Statsmagtens Indskriden. Da desuden den store Forskjellighed, der herskede i de almindelige obligationsretlige Regler rundt om i de forskjellige Kantoner paa det her omhandlede Omraade, bidrog væsentlig til at forvikle og vanskeliggjøre Forholdene, var der saaledes al mulig Opfordring til ikke at afvente den tilsigtede almindelige Kodificering af Obligationsretten, men tværtimod snarest mulig søge tilvejebragt en Speciallovgivning paa dette Punkt for at imødekomme de Krav, hvis Godkjendelse fra Statsmagtens Side havde faaet Udtryk i den nye Forbundsforfatning, som jo netop ogsaa var blevet til i hine Arbejderrørets Dage.

Paa et Møde i Olten i 1873 var det nu lykkedes den schweiziske Centralarbejderforening at samle Enighed om et moderat og gjennemførligt socialpolitisk Program paa Fabriklovgivningens Omraade. Den efterfølgende socialøkonomiske Udvikling dæmpede imidlertid i mange Henseender den oprindelige Begejstring for Statens Indgriben, og de foretagne ædruelige Undersøgelser gjorde det mere og mere klart, hvor vanskeligt det var at skabe en Lovgivning, der ydede Arbejderne virkelige Fordele uden dog samtidig at krænke den nødvendige industrielle Frihed, og som var i lige høj Grad fjærn fra Opstillelsen af stive og ubevægelige Regler og en principløs Almindelighed, der overlod alt til de lokale Autoriteters Skjøn. Det kunde naturligvis ikke være andet end, at denne roligere Stemning fik Indflydelse paa Affattelsen af Fabrikloven af 23de Marts 1877, som blandt meget andet netop ogsaa kom til at indeholde nogle foreløbige Bestemmelser om Fabrikanternes Ansvarlighed, og ved den almindelige Folkeafstemning den 21de Oktober 1877 gik den ovenikjøbet kun igjennem med en knebon

Majoritet, skjønt den i det væsentlige godkjendte det principielle Grundlag, der var fastslaaet paa det ovennævnte Møde i 1873.

Hvad særlig Spørgsmaalet om Arbejdsherrernes Erstatningspligt angaar da kunde det selvfølgelig ikke være andet end. at den Udvikling, der i de samme Aar var foregaaet i Tyskland, maatte bringe Vanskelighederne ved at tilvejebringe en hensigtsmæssig Ordning paa dette Omraade klarere frem for Bevidstheden. Den Del af den tyske Ansvarlighedslov, der vedrørte Fabrikanterne, og som det laa nærmest at tænke sig overført, havde jo vakt en levende Misfornøjelse i hele Tyskland. Som man vil erindre, var Reglen den, at Fabrikanter, Bjærgværksejere o. lign. bleve erstatningspligtige for saadanne Ulykkestilfælde, der vare foranledigede ikke alene ved selve Ejerens, men ogsaa ved hans befuldmægtigedes, Repræsentants eller Opsynsmands Forsømmelse eller Fejl, men Bevisbyrden i saa Henseende paahvilede fuldstændig den forulykkede Arbejder. Det viste sig imidlertid hurtig, at et saadant Bevis kun lod sig føre i de allerfærreste Tilfælde, saa at de tilskadekomne Arbejdere kun yderst sjældent opnaaede Erstatning, hvorimod langvarige og bitre Processer havde fundet en frodig Jordbund i de ved Loven skabte Tilstande.

Da der desuden i Foraaret 1877 var Tegn i Luften, der bebudede Fremkomsten af helt nye socialpolitiske Bevægelser i Tyskland, var det under disse Omstændigheder naturligt, at man ikke i Schweiz paa dette Tidspunkt fastslog noget definitivt paa dette Omraade, men henviste Spørgsmaalet til at finde sin endelige Afgjørelse ved en særlig Lov og altsaa udskød Sagen. Da man imidlertid paa den anden Side stærkt følte Trang til særlige Bestemmelser paa dette Punkt, traf man dog en foreløbig Ordning, der skulde gjælde, indtil man blev fuldstændig færdig med sine Overvejelser; men, som i Grunden naturligt var, begrænsede man Bestemmelserne til den egentlige Fabriksvirksomhed og søgte i de Regler, man fra den tyske Lov overførte paa denne, væsentlig kun at undgaa den Fejl, som faldt stærkest i Øjnene ved den tyske Ordning: det upraktiske i at lægge Bevisbyrden paa Arbejderen. Kun paa et enkelt Punkt besluttede man sig til at betræde en fuldstændig ny Bane uden noget som helst Forbillede eller tidligere Erfaring, idet man opstillede Muligheden for at udvide Fabrikanternes særlige Erstatningspligt til foruden Ulykkestilfælde ogsaa at omfatte saadanne Sygdomme, der kunde paavises at være en Følge af Arbejdets sundhedsfarlige Natur.

Fabrikloven af 1877 paabyder først i sin § 4 alle Fabrikejere uopholdelig at anmelde et hvert Tilfælde af »væsentlig Legemsbeskadigelse«

(lésion grave) eller »voldsom Død« (mort violente), som indtræffer i deres Etablissementer, for vedkommende lokale Myndighed. som derefter skal foranstalte en tjenstlig Undersøgelse over Ulykkestilfældets Aarsager og Følger og give Indberetning herom til Kantonalregeringen. Loven opstiller dernæst i sin § 5. efter at have udtalt Løftet om en særlig Forbundslov om »Ansvarlighed ved Fabriksdrift«, de Grundsætninger. som indtil denne Lovs Udgivelse skulle være ledende for Domstolene. »Fabrik« definerer Loven som »enhver industriel Anstalt. hvor en Flerhed af Arbejdere samtidig og regelmæssig sysselsættes udenfor deres Hjem og i lukkede Rum.« For disse Ejere gjaldt altsaa følgende provisoriske Bestemmelser:

1. Fabrikanten bar ubetinget Ansvaret for den opstaaede Skade. naar hans befuldmægtigede, Repræsentant, Værkfører eller Opsynsmand ved en Forsømmelse i Udøvelsen af sin Gjerning i Fabrikens Tjeneste foraarsagede en ved Fabriken ansat Persons eller Arbejders Legemsbeskadigelse eller Død.
2. Fabrikanten var ligeledes ansvarlig. selv hvor der ikke forelaa nogen saadan Forsømmelse, for alle saadanne Ulykkestilfælde ved Fabrikens Drift. der ramte en ved Fabriken ansat Person eller Arbejder, forsaavidt Fabrikanten ikke kunde bevise, at Ulykkestilfældet maatte tilskrives højere Magt eller var selvforskyldt. Dog indtraadte der i Tilfælde af den forulykkedes Medskyld en passende Reduktion.
3. Erstatningskravet skulde gjøres gjældende inden 2-Aarsdagen efter Ulykken.
4. Forbundsraadet forbeholdt sig at udpege saadanne Industrier, hvori Arbejdet paaviselig medførte bestemte farlige Sygdomme, og for disses Vedkommende udvide Arbejdsherrens Ansvarlighed til ogsaa at omfatte den ved saadanne Sygdomme fremkaldte Skade.

Forøvrigt skulde Domstolene fastsætte Skadeserstatningerne efter frit Skjøn under fornøden Hensyntagen til alle foreliggende Omstændigheder.

Disse Bestemmelser vare altsaa kun til Gunst for de ved selve Fabrikens Drift ansatte Personer (Angestellten) eller beskæftigede Arbejdere; Tredjemand var derimod henvist til de almindelige civilretlige og altsaa yderst forskjellige Regler om obligationes ex delicto.

Indførelsen af disse nye Regler fremkaldte meget snart en livlig Bevægelse blandt Fabrikanterne, der i stort Omfang forsikrede deres Arbejdere i private Selskaber imod Ulykkestilfælde for derigjennem at

slippe for Risikoen. Allerede i 1879 meddelte Fabriksinspektørerne i deres Aarsberetning, at Forsikring var almindelig, og det ikke blot i de egentlig farlige Industrier; men selv i saadanne Industrier, hvor Chancen for Ulykkestilfælde kun var forholdsvis ringe, var Forsikringernes Antal ret betydeligt, navnlig i det nordlige og østlige Schweiz. Fra Forsikringsselskabernes Side søgte man desuden ofte med Held at faa Arbejderne forsikrede ikke blot mod de erstatningsforpligtende Ulykkestilfælde, men mod alle Ulykkestilfælde. Forsaavidt var altsaa ikke alene Hensigten naaet i det store og væsentlige, men Forventningerne endogsaa delvis overtrufne.

Skyggesiderne ved den nye Ordning vare imidlertid ingenlunde faa og kom ligesaa hurtig til Syne. Fabriksinspektørerne klage over, at Anmeldelsespligten var saa ubestemt formuleret, at Skjønnet over, hvilke Legemsbeskadigelser der vare saa betydelige, at de burde anmeldes, maatte blive i høj Grad famlende og usikkert. Videre klages der over, at flere Driftsherrer vel forsikrede deres Arbejdere, men i Selskaber, hvis Policer indeholdt Bestemmelse om, at Arbejderens Ret til Erstatning gik tabt, naar han optraadte med Klage mod sin Arbejdsgiver*), og hermed ansaa disse sig saa løste fra deres Ansvarlighed. I en Række af Tilfælde overtog Kommunen Ansvaret eller gav overfor Fabrikanternes Vægring Afkald paa Erstatningskrav paa sine Beboeres Vegne. Atter i andre Tilfælde mistede Arbejderne deres Ret derigjennem, at de for at faa Arbejde lode sig aftvinge Erklæringer om, at de afstode fra deres Erstatningsret ved eventuelle Ulykkestilfælde. Endelig blev der i flere Etablissementer, hvor Arbejderne vare blevne forsikrede imod alle Arter af Ulykkestilfælde — hvorved Præmien var henimod dobbelt saa stor som for de i Loven omhandlede Ulykkestilfælde — til Gjengjæld for dette Gode fradraget saa meget i deres Løn, at Fabrikherrens Ansvarlighed i finansiel Henseende i Virkeligheden blev betydelig forringet, eller ogsaa bleve Omkostningerne ved mindre Ulykkestilfælde væltede over paa Sygekasserne, der i Reglen opretholdtes alene ved Arbejdernes Bidrag.

Foruden over disse særlig af Fabriksinspektørerne fremhævede Ulæmper klagedes der fra alle Sider over, at der herskede den største Uensartethed og Ulighed i Behandlingen af Erstatningsspørgsmaalene, dels fordi de provisoriske Bestemmelser jo vare holdte i en høj Grad af Almindelighed og Ubestemthed og i sig selv tillode talrige For-

---

*) ». . . . dasz die Wohlthat der Versicherung für jeden verloren gehe, der klagend gegen seinen Arbeitgeber auftrete«. Bericht der eidgenössichen Fabrikinspektoren Mai 1879. Bern.

tolkninger, dels fordi Retspraxis og Procesregler vare yderst forskjellige i de forskjellige Kantoner, og som Følge heraf vare baade Arbejdsgiverne og Arbejderne udsatte for den pinligste Usikkerhed ved ethvert forekommende Tilfælde. Der var derfor et almindeligt Ønske om Reform.

Under disse Forhold blev det snart nødvendigt, at Lovgivningsmagten satte sig i Bevægelse, og den 26de Novbr. 1880 forelagde Forbundsraadet da ogsaa Forbundsforsamlingen et udførlig motiveret Forslag, der bevarede de foreløbige Bestemmelsers principielle Grundlag: en præsumtiv udvidet Ansvarlighed, men som søgte at løse de opkomne Tvivl, begrænse Skjønnet saa meget som muligt, formulere de opstillede Regler skarpere og nøjagtigere og skabe Ensartethed og Ligelighed i Retsbehandlingen over hele Forbundets Territorium.

At Forslaget netop gik den Vej, og at Forbundsforsamlingen fuldstændig sluttede sig hertil, var ogsaa ret naturligt. For det første stemmer det mest med det schweiziske Samfundslivs Traditioner at holde sig fri for Experimentet og bygge rolig og sindig videre paa det en Gang givne Grundlag. Dernæst havde der vel vist sig ikke saa faa Mangler ved den ny Ordning, men dels laa det lige for at tilskrive disse Uvantheden med det nye, dels gik Klagerne jo ogsaa væsentlig i en saadan Retning, at der snarere syntes Trang til at faa den nye Vej bestemtere afstukket, tydeligere afgrænset og gjort jævnere at befare end til at faa anvist helt nye Baner. Endelig havde vel Forholdene i Tyskland udviklet sig mere og mere til Ugunst for Sagens Ordning igjennem privatretlige Regler om Erstatningsansvar, idet der netop i Aarene 1879 og 1880 vare dukkede Planer op fra de industridrivendes Side om at sikre Arbejderne ved en offentligretlig Forsikringstvang (jfr. Baares Forslag i den tyske Rigsdag); men disse Forslag vare hidtil ikke blevne støttede fra Regeringens Side og vare væsentlig Udtryk for den almindelige Utilfredshed med Ansvarlighedsloven af 1871, og hvad man i Schweiz ansaa for den væsentligste Fejl ved denne, nemlig at Bevisbyrden var paalagt Arbejderne, var jo allerede blevet rettet i den schweiziske Ordning.

Forbundsforsamlingen vedtog derfor, som allerede antydet, Lovforslaget med ubetydelige Ændringer, og den ny Lov, som er den gjældende i dette Øjeblik, udkom den 25de Juni 1881 — altsaa det samme Aar, som de tyske Planer om at betræde en hel ny Vej endelig vare modnede og havde sat Frugt i det epokegjørende Regeringsforslag i Marts Maaned, der danner Indledningen til en hel ny socialpolitisk Æra i Tyskland. Samtidig med at man altsaa i Tyskland efter 10 Aars praktiske Erfaringer og vidtløftige theoretiske Undersøgelser gjorde det

første Skridt til fuldstændig at bryde med det Princip, man havde etableret i Ansvarlighedsloven af 1871, se vi den schweiziske Lovgivningsmagt definitivt beslutte sig til en fuldstændig Gjennemførelse af selve det Princip, som Tyskland forlod. I Schweiz gjør man altsaa netop det Forsøg, som i en vis Forstand, rent systematisk, maa siges at være det nærmest liggende, det, som naturlig danner det næste Led i Udviklingen, men som Tyskland saa at sige har sprunget over, og just derfor har denne Lov og dens videre Skjæbne en særlig, med den nye tyske Ulykkesforsikring ganske sideordnet Interesse.

For den nærmere Forstaaelse af denne Lov, maa det nu først og fremmest vel fastholdes, at det ligesaa lidt er Hensigten med denne som med den tyske Ansvarlighedslov af 1871 i og for sig og i Almindelighed at normere Erstatningspligten og præcisere Reglerne for Ansvarligheden overfor Ulykkestilfælde, men at Maalet derimod er at sikre Arbejderbefolkningen imod de økonomiske Følger af saadanne Ulykkestilfælde, der indtræde ved Udførelsen af Arbejdet — og dette har man saa ment naturligst kunde naas igjennem en Ordning af Driftsherrens civilretlige Erstatningspligt. Medens de nye tyske Forsikringslove etablere en offentligretlig Tvang til igjennem Forsikring at skadesløsholde Arbejderne i Sygdomme og Ulykkestilfælde, søger man i Schweiz at tilvejebringe denne Sikring ad privatretlig Vej ved lovmæssig og positivt at udvide Arbejdsherrens privatretlige Erstatningspligt.

Ifølge den schweiziske Lovs § 1 bærer enhver Fabrikant Ansvaret for den opstaaede Skade, naar han selv eller hans befuldmægtigede, Repræsentant, Værkfører eller Opsynsmand ved en Forsømmelighed i Udførelsen af sin Gjerning i Fabrikens Tjeneste foraarsager en af de paa Fabriken beskæftigede Personers Død eller Legemsbeskadigelse under Fabrikens Drift. Retsgrundlaget er her en legal Præsumtion af Skyld, idet der nemlig forudsættes, at Arbejdsherren har foretaget et uforstandigt Valg, og at der altsaa foreligger en culpa in eligendo*). Angaaende den Betragtningsmaade, der har ledet til denne Bestemmelse, skal man henvise til den under »Tyskland« S. 10—12 givne Fremstilling, men for Schweiz Vedkommende støder desuden hertil den mere direkte Paavirkning af fransk Ret. Den væsentligste Rolle synes dog imidlertid det rent praktiske Hensyn at have spillet. Det vil jo nemlig let ses, at denne legale Formodning om Arbejdsgiverens Skyld beror paa en Fiktion. Naar en Fabrikant har antaget en aabenbar Klodrian, en fuldstændig uduelig eller aandsvag Person til Opsynsmand eller Leder

*) Jfr. »Tyskland«. S. 9.

af Driften, og denne da i sin Uvidenhed afstedkommer en Ulykke, saa foreligger der ganske vist utvivlsomt en (indirekte) Skyld paa Arbejdsherrens Side, hvorfor han ogsaa efter romerretlige Begreber vilde blive ansvarlig. Men naar der i alle Tilfælde paa Forhaand skabes en Præsumtion for, at enhver begaaet Fejl ved Driften og Opsynet kunde være undgaaet, naar Arbejdsherren i sin Tid havde truffet forstandige Valg, saa er dette aabenbart fuldstændig urigtigt, hvor f. Ex. en Opsynsmand har vist sig kyndig og paalidelig i en Række af Aar og saaledes faktisk ved sin Opførsel har godkjendt Valgets Forstandighed og saa i et Øjebliks Distraktion begaar en Fejl, som har et Ulykkestilfælde for en Arbejder til Følge. Derimod er Bestemmelsen i høj Grad praktisk, fordi nemlig Arbejderen derved kun i de færreste Tilfælde udsættes for at komme til at staa med sit Erstatningskrav overfor en som oftest insolvent Person (Opsynsmanden), men derimod kan rette sig mod den i Almindelighed velstaaende Fabrikant, og hermed er ogsaa Bestemmelsens socialpolitiske Berettigelse given. Medens det derfor vel maa fastholdes, at Skyldtheorien paa en Maade har ligget bagved Vedtagelsen af denne Bestemmelse, saa har upaatvivlelig de rent praktiske, socialpolitiske Motiver været de overvejende. Særlig kan det mærkes, at Fabrikantens Ansvarlighed ikke omfatter Fejl, der ere begaaede af almindelige Arbejdere; til disse staar Arbejdsherren kun i et løsere Forhold og kan ikke vise saa stor Agtpaagivenhed ved deres Antagelse som ved Ansættelse af Værkførere o. lign., og man ønskede desuden ogsaa, som Motiverne til Lovforslaget udtrykke det, at tvinge Arbejderne til at være opmærksomme paa, hvad der foregik omkring dem, og til at øve gjensidig Kontrol.

Medens man i 1871 i Tyskland var blevet staaende ved Indførelsen af denne Bestemmelse om Driftsherrens Ansvarlighed for »fremmed Skyld« og iøvrigt kun formelt havde aabnet Muligheden for den videste Fortolkning af Begrebet Skyld ved at overlade til Domstolene at afgjøre Spørgsmaalet om Tilstedeværelsen af Skyld hos Arbejdsherren ved et frit Skjøn over den faktiske Sammenhæng i hvert enkelt Tilfælde, er man i Schweiz gaaet betydelig videre, da det jo netop havde vist sig i Tyskland, at til Trods for denne Bestemmelse om Driftsherrens Ansvar for sine underordnede og til Trods for de liberaleste Fortolkninger af Begrebet: »Skyld« fra Domstolenes Side vare Arbejderne dog kun i et overordentligt ringe Omfang blevne sikrede mod Følgerne af de professionelle Ulykkestilfælde. Man er derfor i Schweiz slaaet ind paa den særdeles praktiske Vej at paalægge Arbejdsherren Bevisbyrden ved Indtrædelsen af Ulykkestilfælde under Fabrikens

Drift, saaledes at det altid og ubetinget paahviler ham, naar han vil undgaa Erstatningsansvar, at føre Bevis for, at Ulykkestilfældet falder udenfor hans Ansvarligheds Omraade.

Ved saaledes at paalægge Arbejdsherren Bevisbyrden er der for det første opnaaet fuld Sikkerhed for, at Arbejderne virkelig faa Erstatning i de Tilfælde, hvor Arbejdsherren eller hans Tilsynshavende, Repræsentant o. lign. virkelig direkte har foraarsaget Ulykken, men hvor Beviset herfor ikke kan præsteres, i hvilket Tilfælde Arbejderen under den tyske Ansvarlighedslovs Herredømme jo mistede sit Krav. Men dernæst bliver Arbejdsherren overhovedet ansvarlig for alle saadanne Tilfælde, hvor Aarsagen ikke kan oplyses, altsaa i alle de meget hyppige Tvivlstilfælde, hvad enten disse saa i Virkeligheden skyldes Arbejdsherren eller Arbejderen selv eller en ren Hændelse, idet man altsaa formoder, at Arbejdsgiveren nok direkte eller indirekte bærer Skylden derfor.

Loven af 1881 har imidlertid ikke indskrænket sig til at paalægge Arbejdsgiveren Bevisbyrden, men har yderligere begrænset Befrielsesgrundene til 3 Tilfælde. Ifølge § 2 er nemlig Fabrikanten ansvarlig for alle Ulykkestilfælde, der ramme hans Personale i Fabrikens Lokaler under Driften, saafremt han ikke beviser, at Skaden er en Følge af 1) vis major, 2) Tredjemands Forbrydelse eller Fejl eller 3) den tilskadekomnes egen Fejl. Hvis nu virkelig denne i § 2 udtalte Grundsætning var bleven opretholdt gjennem hele Loven og havde staaet uberørt og uindskrænket af dennes senere Bestemmelser, saa vilde Loven øjensynlig have betegnet et bestemt Brud med den tidligere herskende Opfattelse af Forholdet som et Forhold af rent privatretlig Natur, og kun den rent ydre Form heraf vilde have været tilbage, medens Sagens Kjærne havde været en ren offentligretlig, paa almene sociale og politiske Motiver bygget Forpligtelse for Arbejdsherrerne til paa Industriens Vegne og i Samfundets Interesse ligesaa vel at befri Fattigvæsenet for de forulykkede Arbejdere som Arbejderne for Fattigvæsenet. Denne Opfattelse af Ansvarets Natur vilde imidlertid næppe være korrekt Loven har ganske vist for saa vidt forladt den privatretlige Skyldmaxime — ifølge hvilken Arbejdsherren altsaa kun kan blive ansvarlig, naar der foreligger et ham tilregneligt Retsbrud, der er Aarsag til Skaden — som den har afskaaren Driftsherren fra at befri sig for Ansvar ved at føre Bevis for sin Ikke-Skyld, og den har ved sin Form faktisk ogsaa paalagt ham Erstatningsansvar for (i objektiv Forstand) hændelig Skade. Man har imidlertid ikke dristet sig til at opretholde den i § 2 udtalte Grundsætning i dens hele Udstrækning og til derved konsekvent at bryde med

Skyldprincipet og den privatretlige Begrundelse af Erstatningskravet, idet nemlig Loven i sin § 5 bestemmer, at i Tilfælde af, at Skaden er indtraadt ved en Hændelse (cas fortuit) eller den tilskadekomne paa en eller anden Maade er medskyldig (concours de fautes) eller har været under Indflydelse af Følgerne af en tidligere Skade, skal det fulde Ansvar ikke indtræde, men »Erstatningspligten« skal da »reduceres i en passende Grad«*) (in billiger Weise, équitablement). Det vil let ses, at den vidtrækkende Betydning af Bestemmelsen i § 2, hvorefter det befriende Bevis for Arbejdsherren skal rette sig imod 3 bestemt angivne Grupper af Aarsager, herved svækkes ganske væsentlig; thi undersøger man nu, hvorledes Forholdet stiller sig, naar man sammenholder de 5 første Paragrafer af Loven, saa viser det sig nemlig, at det i § 2 gjorte Forsøg paa Indførelsen af et rent ydre og objektivt Kriterium for Erstatningspligtens Indtrædelse aldeles ikke er gjennemført, men at i Virkeligheden Ansvaret i de fleste Tilfælde følger og udmaales af »Skylden«. Naar en Repræsentant, Opsynsmand eller Værkfører har foraarsaget Ulykken — og vel at mærke »durch ein Verschulden in Ausübung der Dienstverrichtungen« — saa har Lovgiveren utvivlsomt ment at kunne præsumere en culpa in eligendo for Fabrikanten og har derfor paalagt denne at udrede Erstatningen, men dog kun forskudsvis saa at sige, idet han jo nemlig bevarer sin Regresret overfor den underordnede, saa at Byrden definitivt ifølge Lovens Hensigt netop falder paa den, der direkte og umiddelbart bærer Skylden; saa snart Arbejdsherren kan bevise, at den forulykkede Arbejder har en »Medskyld«, reduceres Erstatningspligten strax i tilsvarende Forhold, nøjagtig følgende Skylden, og naar han kan bevise, at Ulykkestilfældet skyldes uvedkommende Tredjemand, ja selv en af hans almindelige Fabrikarbejderes Fejl eller Forseelse, saa bortfalder Ansvaret, ligesom ogsaa naar en ydre Begivenhed har bevirket Ulykken. Selv Indførelsen af den delvise Erstatningspligt ved hændelig Skade — hvortil der iøvrigt, som det vil erindres, ikke er noget tilsvarende i Jærnbaneloven — beror aabenbart heller ikke paa lignende Betragtninger som dem, der have ført til de nye tyske Love, og ifølge hvilke Samfundet har en almen (offentlig) Interesse i, at Industrien udreder sine Produktionsomkostninger i Stedet for Fattigvæsenet. Begrundelsen synes meget

*) Ifølge § 5 gjælder dette især, naar den forulykkede Arbejder har handlet imod Reglementets Forskrifter eller har opdaget en Mangel ved Arbejdsindretningerne, hvorved Ulykkestilfældet (eller Sygdommen) er opstaaet, uden at have meldt denne til sine Foresatte — med mindre han kan bevise, at Fabrikanten eller Opsynet allerede var bekjendt med denne Mangel, saa at han ikke behøvede at gjøre dem opmærksom derpaa.

mere at være en lignende som den, der findes hos den tyske Retslærde J. Baron*) for et tilsvarende Forslag, som han motiverer saaledes, at da et sligt casuelt Ulykkestilfælde under Arbejdet jo ikke vilde være opstaaet, saafremt der intet Arbejde havde fundet Sted, saa maa de, der have gjort dette muligt og derved givet den rent ydre Anledning til Ulykken, siges at bære Skylden i Forening, hvorefter altsaa baade Arbejdsherren som den, der har udbudt Arbejdet, og Arbejderen som den, der har paataget sig det, begge i Forening maa bære de økonomiske Følger af Skaden, hvilket atter praktisk vil sige: en reduceret Erstatningspligt for Arbejdsherren. Da man ikke vil gaa saa vidt, hvad man ud fra de obligationsretlige Regler næppe heller kan, at man lader dette at være den ydre Aarsag — ikke i Begrebets juridiske, men i dets blot fysiske Forstand — til Skaden være nok til at begrunde en Erstatningspligt, saa stiller man det saaledes op, at da begge Parter, baade Arbejdsgiveren og Arbejderen, have givet Anledning til Ulykkestilfældets Indtrædelse, saa er det ikke mere end ret og billigt, at de dele Tabet med hinanden. Vi have her egentlig forladt de privatretlige Erstatningstheoriers Grund uden endnu at være naaede over til de offentligretlige Standpunkter om Forsikringspligten.

Det er undertiden blevet gjort gjældende, at da Loven af 1881 i Modsætning til den tyske Lov af 1871 udelukkende sigter paa Forholdet mellem Fabrikanten qua Arbejdsherre og hans Arbejdere, idet den baade har fuldstændig udelukket Omsorgen for Tredjemand og skarpt har indskrænket sig til Ulykkestilfælde, der ske i Fabrikens Lokaler, hvorimod der ingen Hensyn tages til Skade, der opstaar af visse angivne »for Arbejdet fremmede Aarsager,« saa maatte der heraf naturlig sluttes, at Arbejdsherrens Erstatningspligt i dette Tilfælde i Virkeligheden beroede paa det særegne Retsforhold imellem Arbejdsgiver og Arbejdere, paa Kontraktforholdet, altsaa var en obligatio ex contractu vel quasi ex contractu. Imod denne Opfattelse taler for det første den ovenfor givne Redegjørelse for Ansvarets Natur, men dernæst maa man ogsaa vel lægge Mærke til, at det jo netop væsentlig var den større Farlighed, der i Reglen karakteriserer Fabriksvirksomheden, som overhovedet har ført til Etableringen af en speciel Ansvarlighed. Dette Hensyn til Faremomentet forklarer, at man særlig har fæstet sin Opmærksomhed paa Fabrikanten og begrænset sig til at opstille et Specialansvar for denne, medens der derimod ud fra en Betoning af

*) J. Baron. Zur Fortbildung des Haftpflichtgesetzes v. 7. Juli 1871. — Die Haftpflichtfrage. Gutachten u. Berichte (Schriften des Vereins für Socialpolitik XIX).

Kontraktsforholdet ikke kan anføres noget, der gjør det mere rimeligt at give særlige Ansvarlighedsregler i de særlig farlige Erhverv end i de mindre farlige Erhverv, da Kontraktsforholdet mellem Arbejdsgiver og Arbejder i begge Tilfælde er det samme. Desuden hæfter Arbejdsherren jo ikke for den almindelige Arbejders Fejl, som dog umulig i alle Tilfælde kan betegnes som en Arbejdet fremmed Aarsag eller en udenfor Arbejdet liggende Omstændighed*). Endelig vil selv blot en delvis Erstatningspligt i Tilfælde af hændelig Skade i alt Fald kun vanskelig kunne forklares ud fra et Kontraktsforhold**).

Den faktiske Forudsætning for Erstatningspligtens Indtrædelse er aabenbart ifølge §§ 1 og 2, at en Arbejder eller en anden ved Fabrikens Drift ansat Person kommer legemlig til Skade eller dræbes i Fabrikens Lokaler ved et Ulykkestilfælde (Unfall), der er en Følge af (durch) Driften. Ifølge § 3 bærer imidlertid ogsaa en Driftsherre Ansvaret for den Skade, der opstaar ved Sygdomme, der bevislig og udelukkende fremkaldes ved Beskæftigelsen i de Industrier, som Forbundsraadet ifølge Fabrikloven af 1877 § 5 udtrykkelig betegner som saadanne, der udvikle farlige Sygdomme. Imedens den ydre Sammenhæng mellem Ulykkestilfældet og Fabriksdriften ifølge Fabriklovens § 4 bliver at konstatere i hvert enkelt Tilfælde igjennem en officiel Undersøgelse (jfr. ovenfor), er det, hvor Spørgsmaalet drejer sig om professionelle Sygdomme, derimod Forbundsraadets Betegnelse af en Fabrikation som særlig sundhedsfarlig, der er afgjørende i saa Henseende. Hvad det egentlige Kausalitetsforhold angaar da paahviler jo ved Ulykkestilfælde Bevisbyrden i saa Henseende Arbejdsherren, ved Sygdomme derimod Arbejderen. Den forholdsvise Reduction af Erstatningspligten indtræder iøvrigt ved de professionelle Sygdomme i samme Tilfælde som ved Ulykker, dog selvfølgelig ikke ved hændelig Skade.

Skadeserstatningen omfatter: A) i Tilfælde af Døden: 1) Omkostningerne ved den forsøgte Helbredelse, 2) Godtgjørelse for Nærings-

---

*) Jfr. ogsaa det ovenfor Side 11 citerede Sted af L. Bramsens »Arbejdernes Forsikring imod Ulykkestilfælde«, hvor, fuldstændig korrekt, ogsaa »Medarbejdernes Duelighed« er nævnt som et af de Momenter, der have Betydning i Henseende til Ulykkestilfælde under Arbejdet ved Maskindrift.

**) Jfr. Sainctelette: »De la responsabilité et de la garantie« og Pascaud i »Journal des économistes« Septbr. 1885. Disse Forf. opstille vel en Theori om Kontraktsforholdet, det særlige Retsforhold imellem Arbejdsherre og Arbejder, som hjemlende en særlig Erstatningspligt for Arbejdsherren, men dette gjælder da selvfølgelig for alle Erhverv, hvor der overhovedet kan være Tale om Farer og ikke blot de specielt farlige, ligesom de ogsaa hævde, at Arbejdsherrens Ansvar som Regel bortfalder, naar han kan godtgjøre, at Ulykkestilfældet er opstaaet ved et cas fortuit. Jfr. iøvrigt nærmere under »Frankrig« om denne Theoris Rækkevidde og Vurdering.

tab i levende Live og 3) Begravelsesomkostningerne. Efterlader den tilskadekomne Arvinger — ɔ: Ægtefælle, Børn (Børnebørn). Forældre (Bedsteforældre) og Sødskende — hvis Forsørger han var. have disse 4) Krav paa en passende Erstatning til deres Underhold. B) I Tilfælde af Legemsbeskadigelse eller Sygdom bestaar Erstatningen af 1) Helbredelsesomkostninger og 2) Godtgjørelse for Næringstabet ved den af Ulykkestilfældet foraarsagede forbigaaende eller endelige Arbejdsuduelighed eller Indskrænkning i Arbejdsevnen. — Paa denne Skadeserstatning har den berettigede Part en priviligeret Fordring, der gaar forud for Panteret, Arrest o. s. v., og som ikke kan pantsættes eller transporteres til Tredjemand. — Kravet præskriberes efter 1 Aar fra den Dag at regne, paa hvilken Ulykkestilfældet skete, eller Sygdommen blev retslig konstateret.

De almindelige Domstole skulle i alle Stridstilfælde fastsætte Skadeserstatningen, enten som en Sum en Gang for alle eller som en Livrente, efter et passende Skjøn over de i hvert enkelt Tilfælde foreliggende Omstændigheder. Dog ere de med Hensyn til Erstatningens Størrelse bundne ved en Maximalgrænse af 6000 Francs og det sexdobbelte af den tilskadekomnes Aarsfortjeneste, med mindre Ulykkestilfældet er opstaaet ved en efter den almindelige Straffelovgivning strafbar Handling fra Driftsherrens Side. Dog ere Helbredelses- og Begravelsesomkostningerne ikke indbefattede i dette Maximum.

For at fjærne Grunden til de i det foregaaende berørte Klager over, at Arbejdsherrerne til Trods for de foreløbige Bestemmelser i Fabrikloven af 1877 snart væltede deres Forpligtelser over paa Sygekasserne, snart lokkede Arbejderne ind paa en Forsikring imod alle Ulykkestilfælde, og saa fik det maget saaledes, at Arbejderne kom til at bære den allervæsentligste Del af Byrden herved, bestemte § 9, at naar den forsikrede Arbejder er forsikret imod alle Slags Ulykkestilfælde og alle Slags Sygdomme, og Arbejdsgiveren har bidraget mindst Halvdelen til denne Forsikring, saa skal det paa Grund af Forsikringen udbetalte Beløb helt fradrages den Erstatningssum, som Arbejdsherren er forpligtet til at yde; udgjør Arbejdsgiverens Bidrag derimod mindre end Halvdelen, kan Erstatningen kun formindskes i Forhold til de Bidrag, han har ydet.

Endelig forbyder § 10 Driftsherren at indskrænke eller ophæve Lovens Bestemmelser ved Reglements eller særlige Overenskomster med Arbejderne eller med Tredjemand (f. Ex. Forsikringsselskaber) og erklærer alle saadanne Overenskomster o. lign. for retlig betydningsløse. Hensigten hermed er jo at sætte en Stopper for Fabrikanternes Lyst

til at unddrage sig deres Erstatningspligt ved f. Ex. at forsikre deres Arbejdere i Selskaber med særegne for Arbejderne ubehagelige Forsikringsvilkaar (jfr. ovenfor) eller ved gjennem deres økonomiske Overvægt at tvinge Arbejderne til at afslutte separate Overenskomster, hvorved de paa Forhaand give Afkald paa Erstatning o. lign.

Sammenligne vi sluttelig Ansvarligheden efter Loven af 1881 og den først omtalte Lov af 1875, da vil man se, at den i det første Tilfælde er snævrere, forsaavidt den ikke som i Jærnbaneloven omfatter Tredjemand, men kun Arbejdere, og forsaavidt Arbejdsherren ikke hæfter for sine almindelige Arbejderes Forseelser, samt endelig fordi Erstatningen bliver mindre i Tilfælde af hændelig Skade; derimod er den videre, forsaavidt den foruden Ulykkestilfælde ogsaa omfatter professionelle Sygdomme.

Omtrent samtidig med den nu omtalte Lov af 1881 vedtoges der en Forbundslov om den almindelige Obligationsret. Dennes §§ 50—69 indeholdt følgende Regler om den almindelige Forpligtelse til at yde Skadeserstatning (obligations résultant d'actes illicites): Enhver, som ved en retskrænkende Handling (sans droit, widerrechtlich) tilføjer en anden Person Skade, det være sig med Forsæt eller af Uagtsomhed eller Uforsigtighed (négligence ou imprudence), er pligtig til at erstatte saadan Skade (§ 50). Hvem det efter Lovgivningen paahviler at føre Tilsyn med en til hans Husstand hørende Person — som f. Ex. Forældre med deres Børn, Lærere med deres Elever, Haandværksmestre med deres Lærlinge — bærer Ansvaret for al den Skade, som en saadan foraarsager, med mindre han udtrykkelig kan paavise at have udøvet dette Tilsyn paa sædvanemæssig Maade og med hele den Opmærksomhed, som Omstændighederne udkræve (§ 61). Ligeledes er enhver Husbond og Arbejdsgiver ansvarlig for den Skade, som foraarsages af hans Arbejdere eller underordnede (employés) under Udførelsen af deres Arbejde eller Tjenestegjerning, med mindre han beviser at have iagttaget alle fornødne Forsigtighedsregler (toutes les précautions nécessaires) for at forebygge Skaden. Juridiske Personer, Aktieselskaber o. lign. ere, forsaavidt de drive industrielle Foretagender, underkastede det samme Ansvar (§ 62). Endelig er Ejeren af en Bygning eller et lignende »Værk« (Werk, ouvrage) ansvarlig for Skade, som opstaar ved Fejl i Konstruktionen eller ved, at den tilbørlige Vedligeholdelse forsømmes.

Hvad Skadeserstatningen angaar da udtaler Loven den Grundsætning, at Skaden skal erstattes i sin Helhed, og som Følge heraf er der lagt en vid Myndighed i Domstolenes Haand til at bestemme Erstatningens Art og Omfang med individuel Hensyntagen til det enkelte Tilfælde. Medfører Skaden Døden, skulle dels Udgifterne ved den forsøgte Helbredelse og til Begravelsen godtgjøres, dels det lidte Næringstab i levende Live og de efterlevendes Underhold. Ved Legemsbeskadigelse omfatter Erstatningen Helbredelsesomkostningerne og Næringstabet ved den forbigaaende eller endelige Arbejdsuduelighed eller Indskrænkning i Arbejdsevnen. Endvidere skal der ydes passende Erstatning for Tort og Svie, Vanzir og Lyde. Er Ulykkestilfældet foraarsaget med Forsæt eller ved grov og uforsvarlig Hensynsløshed, kunne Domstolene yderligere forhøje Erstatningssummen: foreligger der derimod Medskyld fra den tilskadekomnes Side, kunne de nedsætte eller endogsaa fuldstændig stryge den. Bære flere Personer i Forening Skylden, ere de solidarisk ansvarlige, og Domstolene afgjøre da, hvorvidt den, der kommer til at udrede Erstatningen, har Regresret overfor de øvrige.

Jevnfører man denne Lov med den franske Rets tilsvarende Bestemmelser i »Code civil«, som øjensynlig har paavirket den schweiziske Lovgivning, vil det ikke kunne undgaa Opmærksomheden, i hvor langt højere Grad den almindelige Sætning, at hvor der ikke er nogen Skyld, kan der heller ikke være Tale om noget Ansvar, er raadende i den schweiziske fremfor i den franske Retsbevidsthed. Medens nemlig den franske Lov vel har en tilsvarende Indskrænkning i Forældres og Læreres Ansvarlighed som den schweiziske — skjønt unægtelig meget snævrere og i høj Grad lidet betydende — saa paalægger den ubetinget Husbonden og Arbejdsgiveren Ansvaret for deres Underordnedes skadegjørende Handlinger, uden at noget befriende Bevis er tilladt (præsumtio juris et de jure). Som vi saa ovenfor, indeholder derimod den schweiziske Obligationsret den Bestemmelse, at Arbejdsgiverens Erstatningspligt bortfalder, hvis han kan bevise at have iagttaget alle fornødne Forsigtighedsregler til Farens Forebyggelse, hvorved det netop øjensynlig er Meningen at fritage ham for Ansvar i de Tilfælde, hvor der ikke kan være Tale om nogen Skyld, og hvor en saadan følgelig heller ikke ret vel kan præsumeres med nogen Berettigelse, og man er saaledes her i strængeste Overensstemmelse med Skyldtheorien. Naar man dog ikke desto mindre i Loven af 1881 er skredet til at indføre den franske Regel — forøvrigt her efter tysk Mønster — paa det specielle Omraade: Fabriker, saa foreligger der, som det vil erindres, ganske særlige Grunde hertil, idet det jo nemlig maa tages i

Betragtning, at 1) det rent praktiske Hensyn paa dette Punkt har spillet en afgjørende Rolle, at 2) Regresretten mod Ulykkestilfældets egentlige Ophavsmand er bevaret, og 3) at medens den almindelige Regel gjælder for alle Arbejdsgivere, saa gaar man ud fra, at Fabrikvirksomheden rummer særlige Farer, som væsentlig kun et godt Tilsyn og en rationel Driftsordning kan afværge, og da Driftsherren altsaa herfor har en ganske særlig Opfordring til at vise speciel Omhu i Valget af sine tilsynshavende Funktionærer, kan den stadig staaende Præsumtion om en culpa in eligendo her bedre forsvares, med hvilken Opfattelse det jo ogsaa stemmer, at Ansvaret er begrænset til disse Funktionærer og ikke omfatter den almindelige, ordinære Arbejder (jfr. ovenf. Side 123).

Denne Forbundslov om den almindelige Obligationsret traadte i Kraft den 11te Januar 1883, og der indtraadte derved den Anomali, at den almindelige Ansvarlighed, som paahvilede alle Arbejdsgivere, i visse Retninger var mere vidtrækkende end den specielle Ansvarlighed, der var paalagt Fabrikanter, for hvem kun Loven af 1881 og ikke Lovgivningens almindelige Bestemmelser var gjældende. Dels er nemlig Ansvarligheden efter den almindelige Obligationsret ikke indskrænket til Ulykkestilfælde, der ske i Arbejdslokalerne (»in den Räumlichkeiten seiner Fabrik«, »dans les locaux de sa fabrique«), dels omfatter den ligesaa fuldt almindelige Arbejdere som Formænd, Opsynsmænd o. s. v. — dog med det ovenfor nævnte Forbehold, der saa ogsaa gjælder Formænd, Opsynsmænd o. s. v., og som Loven af 1881 jo ikke kjender — dels kommer den ligesaa vel Tredjemand som Driftsherrens underordnede til Gode, dels kan endelig Erstatningen blive større herefter, da Domstolene jo ikke ere bundne ved nogen Maximalgrænse. Da nu Loven af 1881 jo i andre Henseender er langt mere vidtgaaende end den almindelige Lov (jfr. § 2), og da altsaa de to Ansvarligheds-omraader kun for en Del falde sammen, saa bliver Forholdet derved saa kompliceret og vanskeligt for Lægmand at forstaa, at det naturlig har maattet fremkalde Misfornøjelse og Utilfredshed. I Stedet for de mange Uensartetheder, som Loven af 1881 netop paa flere Omraader har søgt at fjærne, er der nu opstaaet en ny Uensartethed og ny Ulighed af langt større Betydning, og selv om man vil medgive, at der er meget, der kunde tale for en forskjellig Behandling af Fabriksvirksomhed og andre Erhverv, saa kan det dog vanskelig nægtes, at Forskjellen gaar i den forkerte Retning, og at medens der vel kunde være Mening i en Forskjel i Grad mellem de forskjellige Arbejdsgiveres Ansvar, lader det sig neppe forsvare at etablere en Forskjel i Ansvarets Art.

Det var imidlertid langt fra den Uregelmæssighed og Usikkerhed

alene, som efter knapt 5 Aars Forløb gjorde Spørgsmaalet om en Revision af Loven af 1881 aktuelt og brændende, men fra alle Sider var der i dette korte Spand af Tid voxet en overvældende Misfornøjelse frem mod Loven, medens en Hærskare af Klager havde fundet Plads i dens Huller og Mangler, og da alle de skuffede Forventninger og bristede Illusioner, al den Misnøje og Utilfredshed, som Loven havde fremkaldt, endelig i Foraaret 1885 ikke alene faar et Organ i Schweiz's største Arbejderforeninger, der indgaa med Petitioner til Forbundsraadet om Reform, men selv i Fabriksinspektionen, hvis Indberetning godkjender Arbejdernes Klager, saa staar det klart for den lovgivende Magt, at Lovens Dage nu maa være talte. Paa Forslag af Klein og Decurtins vedtager Nationalraadet enstemmig den 25de Marts efter 3 Dages Debat en Opfordring til Forbundsraadet om at forberede en Revision af Loven, og under disse trende Dages Forhandlinger er der ikke èn Stemme, der hæver sig til Forsvar for Loven. Sjældent eller aldrig er vistnok en Lov med en saadan Hurtighed blevet Gjenstand for en saa afgjørende og enstemmig Fordømmelse.

Nationalraadets Opfordring til Forbundsraadet gik i en dobbelt Retning: man ønskede baade undersøgt Muligheden af at udstrække Sikringen af Arbejderne mod Ulykkestilfælde til andre Industrier og en Forbedring i den bestaaende Speciallovgivning om Arbejdsherrernes Erstatningspligt (Lovene af 1. Juli 1875 og 25. Juni 1881), og særlig ønskede man for det sidste Spørgsmaals Vedkommende en Undersøgelse af, hvorvidt man kunde og burde indføre en almindelig Forsikringstvang.

I Anledning af den nævnte Opfordring fremkom »Département féderal du commerce et de l'agriculture« i April 1885 med et nyt Lovudkast om Fabrikanternes Ansvarlighed. Dette Forslag har navnlig sin store Interesse, fordi dets Motiver og Bilag indeholde et rigt Materiale til Bedømmelse af den bestaaende Lovs Utilstrækkelighed. Der fremstilles med nøgtern Klarhed et farverigt Billede af de Faktorer, der paa mange Steder i Landet have kvalt Lovens gode Virkninger i Fødselen: de kantonale Regeringers principielle Tilbageholdenhed, de lokale Autoriteters Ukyndighed og gnavne Uvillighed, Forsikringsselskabernes forretningsmæssige Karrighed og aagermæssige Prutten, Arbejdsherrernes egoistiske Uvillie og hazarderede Fortolkninger og Arbejdernes Uvidenhed og økonomiske Fortrykthed — og midt i dette Virvar af Misforstaaelser og Fordrejelser, Forsømmelighed og Ligegyldighed, Bedrageri og Aager ser man de ihærdige og humane Fabriksinspektører — denne fortræffelige Institution, som Fabrikloven har skabt — idelig færdes frem

og tilbage for at true de uvillige, ruske i de ligegyldige, oplyse de uvidende og opmuntre de fortrykte, ved deres utrættelige Virksomhed sættende alt og alle i Bevægelse for saa dog sluttelig selv at maatte konstatere, hvorledes det stadig gaar istaa igjen, og hvorledes det gaar skjævt der, hvor det overhovedet gaar*).

De Klager, hvis Berettigelse godtgjøres igjennem det af Departementet indsamlede Materiale, gruppere sig navnlig om tre Hovedpunkter: 1) Utilstrækkeligheden af den principielle Løsning af Spørgsmaalet, som Loven af 1881 har forsøgt, 2) dette Princips utydelige og uklare Formulering og 3) den yderst mangelfulde Gjennemførelse af Loven af 1881 og den i Forbindelse hermed staaende § 4 i Fabrikloven af 1877.

Det førstnævnte Punkt har en dobbelt Side: Misforholdet til Ansvarligheden i andre Erhverv og Utilstrækkeligheden af den Sikring, som Speciallovens Princip yder Arbejderen imod de økonomiske Følger af Ulykkestilfælde under Arbejdet. Hvad den første Side angaar fremhævede navnlig Arbejderne Ønskeligheden af, at Fabrikanternes specielle Ansvarlighed bliver udvidet i de Retninger, hvor den er snævrere end den almindelige obligationsretlige Erstatningspligt, saa at den fremtidig ogsaa kommer til at omfatte almindelige Arbejderes Forseelser og ogsaa kommer til at gjælde for Ulykkestilfælde udenfor Fabriklokalerne. Dernæst ønskede man omvendt det almindelige Erstatningsansvar udvidet i de Retninger, hvor Fabrikanternes særlige Ansvar har en større Rækkevidde end den almindelige, for en hel Mængde Industriers

---

*) I en Undersøgelse om disse Forhold rekapitulerer den norske Forfatter Bætzmann sin Opfattelse af Stillingen i et saa skarpt Udtryk, at han siger, at »Loven for en god Del af Schweiz maa siges at være uskreven«, og han støtter dette paa Fabriksinspektørernes Udsagn. Nærv. Forf. kan imidlertid ikke værge sig imod det Indtryk, at disses direkte Indberetninger til Departementet, der utvivlsomt lægge det tungeste Lod i Vægtskaalen til Ugunst for Loven, ere ikke lidet forskjellige i Tonen fra deres almindelige, officielle Aarsberetninger om deres Inspektionsvirksomhed. Disse sidste bære vel Vidnesbyrd nok om Utilfredsheden og Manglerne, men søge dog heroverfor at dæmpe af og glatte ud, saa at det Billede, der her er tegnet, vel viser Pletter og Skjævheder, men dog kun saadanne, som særdeles godt kunne skyldes Uvantheden med det nye, Kejtetheder og Tilfældigheder, og som næsten altid fremtræde som Undtagelser. Nu maa det ganske vist erindres, at det heller ikke kan være Fabriksinspektørernes Sag i en officiel Aarsberetning om deres Virksomhed at kritisere og klage over bestaaende Love, og det maa ogsaa indrømmes, at naar de modtage direkte Spørgsmaal dikterede af den øjensynligste Uvilje mod Loven, saa ligger det menneskelig nær at betone sin egen mulige Utilfredshed stærkere end under almindelige Omstændigheder, men der bliver dog altid en noget for grel Modsætning tilbage imellem Aarsberetningernes fortrøstningsfulde Tone og den Bitterhed, der lige lader sig skimte bag den officielle Indberetnings kølige og knappe Stil.

Vedkommende, hvori Arbejdet formentlig medfører lignende Farer som i Fabriksvirksomheden (som f. Ex.: Anlæg af Jærnbaner og Tunneler, Bygningshaandværk og Bjærgværksdrift) samt for Handel og Agerbrug, forsaavidt der anvendes Maskiner.

Den anden og vigtigere Side er imidlertid denne, at Lovens Princip i Virkeligheden ikke skaffer Arbejderne den Sikring mod Følgerne af Ulykkestilfælde, som er tilsigtet. Til Trods for, at man ved at lægge Bevisbyrden paa Arbejdsherren har strakt Ansvaret saa langt, som det overhovedet var foreneligt med de liberaleste Fortolkninger af Skyldprincipet, har man langt fra naaet at tilvejebringe en saa omfattende Sikring, som man har tilstræbt, og som i sig selv maa anses for ønskelig. Endnu er jo bestandig al Skade, foraarsaget af vis major, udelukket fra Erstatning, og hændelig Skade medfører kun delvis Erstatning; men derved bærer jo Arbejderen endnu stadig selv, hvad man har kaldt for »Arbejdets Risiko« *), som netop for en væsentlig Del bunder i disse tvende Aarsager. Der er Industrier, hvor Beskæftigelsen ifølge Arbejdets Natur er saa farlig, at den stadig kræver sine Ofre saa at sige med statistisk Nøjagtighed, med en stadig Regelmæssighed, og i disse er Ulykken en Tilfældighed for den enkelte, som den rammer, men for Faget som Helhed er den uafvendelig og nødvendig, og selv med den største Agtpaagivenhed er det umuligt at sikre sig derimod. Snart er det omflyvende Gnister og Splinter, snart Gjenstande eller Maskindele, der springe, snart Explosioner og Sammenstyrtninger. Det er netop ikke mindst imod denne Art af Ulykkestilfælde, der vel i dybeste Forstand er en Følge af Arbejdets Natur, men som i en Mængde af Tilfælde ikke kan henføres til nogetsomhelst Menneskes Forhold, hverken direkte eller indirekte, at Arbejderne trænge til at sikres. Ligeledes hjælper Arbejdsherrens Erstatningspligt ikke Arbejderen i de Ulykkestilfælde, der opstaa ved, at Arbejderen, sløvet af det daglige Samliv med Faren, hengiver sig til et Øjebliks tilgivelige Aandsfraværelse og derved undlader at vise den fornødne Forsigtighed. Det er disse Tilfælde, hvor det gaar godt de allerfleste Gange og kun galt en enkelt Gang, og hvor Arbejderen da vel maa siges selv at bære Skylden, men hvor det dog synes absurdt at nægte ham enhver Hjælp. Arbejderne andrage derfor om, at det eneste Undtagelsestilfælde fra Arbejdsherrernes Erstatningspligt maa blive, hvad man kalder Arbejderens »faute grave«.

Begrundelsen af dette Kravs Berettigelse forekommer Arbejderne at være given ved en Henvisning til, at Formaalet med Etableringen af

---

*) »Risque professionnel«.

det specielle Ansvar jo er angivet at være: Arbejdernes Sikring imod Følgerne af de professionelle Ulykkestilfælde, og skal denne Hensigt virkelig realiseres, maa disse sidst antydede Konsekvenser nødvendigvis drages. Hvorvidt Erstatningsbestemmelserne fra et privatretlig Synspunkt lade sig strække saa vidt, undersøger man ikke.

Man klager dernæst over den Mangel paa Bestemthed og Præcision, der præger enkelte af Lovens Bestemmelser. Begreberne »egen Skyld« og »Medskyld« ere saaledes uhyre vage og elastiske Begreber, der tillade alle mulige Fortolkninger, og som det synes er det de mest forbavsende Tilfælde, som det efterhaanden i Arbejdernes Disfavør er lykkedes at presse ind under disse Begreber. Men endnu uheldigere er det, at der i § 6, der omhandler Erstatningernes Størrelse, fuldstændig savnes enhver Antydning af bestemte Regler og talmæssige Normer, og at der derfor er aabnet Plads for det vilkaarligste Skjøn. Selv naar Domstolene komme til at fastsætte Erstatningerne, undlade de den individualiserende Hensyntagen til de enkelte Tilfælde, som dog aabenbart har været Lovens Tanke, og gjøre kun en summarisk, og som det synes, meget knap Anvendelse af Lovens Bestemmelser. Endnu værre have Forholdene imidlertid udviklet sig, hvor det ikke kommer til Sagsanlæggelse, og dette Tilfælde er det hyppigste. Her bliver nemlig Arbejdsherren, der i Almindelighed besørger Forsikringen, i Forbindelse med Forsikringsselskabet eneraadende over Fastsættelsen af Erstatningerne, og her hænder det da særdeles ofte, at de ved at benytte sig af deres økonomiske Overmagt og Arbejdernes Ukyndighed vide at affinde sig med den tilskadekomne paa en for denne højst ufordelagtig Maade, idet de, ved Tilbud om en mindre Sum strax, halvt fralokke, halvt tiltrue dem en Tilstaaelse om behørig Opfyldelse af Erstatningspligten. De forulykkede Arbejdere eller deres Efterladte staa jo nemlig i Almindelighed efter et saadant Ulykkestilfælde uden nogensomhelst Støtte; nedbøjede af Ulykken og uvidende om deres Rets Omfang blændes de da af en samlet Sum en Gang for alle, der i Forhold til deres Fattigdom synes dem overvældende, og hvis øjeblikkelige Besiddelse forekommer dem rigelig at opveje den for dem saa tvivlsomme Udsigt til at faa en større Erstatning gjennem Processens lange, vanskelige og ved sin Kostbarhed ofte ligefrem umulige Vej. Over de private Forsikringsselskabers Virksomhed kaste Oplysningerne navnlig et ret ejendommeligt Lys: de drage Folk til sig ved lave Præmier, som saa senere forhøjes i betydelig Grad, de lade sig kun aftvinge Forsikringssummerne gjennem Proces under de futileste Paaskud, naar der ikke er assureret hos dem imod alle Ulykkestilfælde, men kun imod de efter Loven »erstatningspligtige«,

de sætte Sproget i deres Policer paa Skruer, saa der naturlig fremkaldes Misforstaaelser i deres Favør, og hvor Ulykkestilfældets Beskaffenhed eller Forsikringskontrakten muliggjør forskjellige Fortolkninger*), prutte de om Erstatningernes Størrelse med Arbejderne paa en højst uværdig Maade.

At Forholdene have kunnet forme sig saaledes, ligger, som sagt, for en Del i, at Loven ikke har formuleret nogle bestemte Regler om Erstatningssummernes Størrelse i det enkelte Tilfælde, men det ligger dernæst ogsaa for en væsentlig Del i den fuldstændige Mangel paa Kontrol og Tilsyn fra Myndighedernes Side overfor Arbejdsherrerne og Forsikringsselskaberne, ihvorvel en saadan Kontrol skulde synes at være den naturlige Konsekvens af Fabriklovens Paabud (§ 4) om, at ethvert Ulykkestilfælde skal gjøres til Gjenstand for en tjenstlig Undersøgelse fra de lokale Autoriteters Side, og at denne Undersøgelses Resultat skal indberettes til Kantonalregeringerne. I ganske enkelte Tilfælde have disse ogsaa opfattet denne Bestemmelse som medførende en Forpligtelse for deres Embedsmænd til at holde Øje med Sagens videre Gang, paase, at den af Ulykkestilfældet udsprungne Erstatningspligt behørig opfyldes og i modsat Fald rejse Paatale. I de fleste Tilfælde lader man imidlertid Arbejderne selv om at sørge for deres Ret, og ved Omtalen heraf komme vi naturlig til den tredje Hovedanke: den mangelfulde Gjennemførelse af de givne Lovbestemmelser. Der synes ofte at gjøre sig en mærkværdig Mangel paa Forstaaelse og en treven Ulyst gjældende hos de lokale Embedsmænd, og gjennemgaaende synes i det hele det administrative Apparat i Landet paa Grund af den uundgaaelige Decentralisation at være tungt og besværligt at sætte i Bevægelse, ligesom ogsaa Forholdene vanskeliggjøres ved den store indbyrdes Forskjel i de enkelte Kantoners særlige Retsregler og Retspraxis, hvorover der vaages med den største Skinsyge, og som selvfølgelig indirekte kunne komme til at gribe forstyrrende ind paa mange af de Punkter, som en Fælleslov berører, og derigjennem faa indirekte Indflydelse paa dennes Gjennemførelse. Navnlig bære Fabriksinspektørernes Indberetninger Vidnesbyrd herom. Særlig fremdrages i disse mangfoldige Exempler paa Tilsidesættelse af Forskriften i Fabriklovens § 4, der jo staar i den nøjeste Sammenhæng med det ved Loven af 1881 indstiftede System. De Fabrikejeren paalagte Anmeldelser af indtrufne Ulykkestilfælde udeblive saaledes i mange Tilfælde fuldstændig, og i andre Tilfælde indkomme de saa sent, at Myndighedernes Undersøgelse af de nærmere Omstæn-

*) Som f. Ex. ved Spørgsmaalet om »Medskyld« og Invaliditetens Grad.

digheder ved Ulykkestilfældet er vanskelig- eller umuliggjort, og at Arbejdernes Erstatningskrav, inden Undersøgelsen kan finde Sted, er præskriberet; atter i andre Tilfælde ere de højst mangelfulde og ukorrekte. Overfor disse Ulæmper og Overtrædelser forholde Autoriteterne sig i Almindelighed fuldstændig passive, ja undertiden afvise de endogsaa ud fra misforstaaede Motiver de Anmeldelser, der indkomme, og de ere ofte forsømmelige med deres Indberetninger til Kantonalregeringerne. Blive Ulykkestilfældene endelig undersøgte, sker dette i Reglen yderst overfladisk, og særdeles tidt lader Embedsmanden sig forlede til i Stedet for at holde sig til en objektiv Fremstilling af de faktiske Omstændigheder at drage forhastede og urigtige Slutninger i Favør af Arbejdsgiverne, hvorved Dommerne, der ikke selv have haft Lejlighed til at undersøge Tilfældet, i deres Skjøn over Sagens rette Sammenhæng let lade sig lede i forkert Retning.

Et andet ligesaa vigtigt Punkt, hvor der ikke øves den ringeste Kontrol fra Administrationens Side, og hvor Lovens Forskrifter derfor ligefrem tilsidesættes, er den i § 9 givne Regel. Som det vil erindres, er denne saaledes, at naar den forsikrede Arbejder er forsikret imod alle Slags Ulykkestilfælde og alle Slags Sygdomme, og Arbejdsgiveren har bidraget mindst Halvdelen til denne Forsikring, saa kan denne drage det ved Forsikringen indvundne Beløb fra Erstatningssummen; men udgjør Arbejdsherrens Bidrag mindre end Halvdelen, kan Erstatningssummen kun formindskes i Forhold til de Bidrag, han har ydet. Udviklingen er nu gaaet saaledes for sig, at de større Arbejdsgivere efter Loven i 1877 fra Begyndelsen af selv paatoge sig Udredelsen af den fulde Forsikringspræmie; men efterhaanden som de mindre Arbejdsgivere kom med i Forsikringen efter Fabriksinspektørernes Opmuntring, blev en Deling af Præmien mellem Arbejdsgiver og Arbejder det gjennemgaaende, ikke alene hos den sidste, men lidt efter lidt ogsaa hos den førstnævnte Klasse, der blev smittet af Exemplet og trykket af Forsikringsselskabernes Præmieforhøjelser. Herigjennem er det nu blevet særdeles almindeligt, at Arbejderne uden eget Samtykke tvinges til en Afkortning i deres Arbejdsløn med et Beløb, der svarer til $^2/_3$—$^3/_4$, ja ofte endog $^5/_6$, af den samlede Præmie, og til Trods for Paragrafens klare Ord fradrager Arbejdsgiveren saa alligevel i Tilfælde af Legemsbeskadigelse eller Død hele den saaledes væsentligst ved Arbejdernes egne Forsikringsbidrag tilvejebragte Forsikringssum fra sin Erstatning, saa at der faktisk sker en meget betydelig Overvæltning af Erstatningspligten paa Arbejderne. Som et Kuriosum anføres der endogsaa et Exempel paa en Fabrikant, der ved denne Lejlighed gjør sig

en lille Fordel af 1 ‰. Mange Steder hænder det ogsaa, at Ulykkestilfældene uden Arbejdernes Modstand i de første Uger udelukkende falde Sygekasserne til Last, og at Omkostningerne ved mindre Ulykkestilfælde endogsaa fuldstændig bæres af disse, der ovenikjøbet undertiden ikke en Gang faa Tilskud fra Arbejdsherren.

Det af Departementet udarbejdede Forslag tilsigtede nu at raade Bod paa disse Mangler. Det gjør først i sin § 1 Fabrikanterne ansvarlige efter den almindelige Lovgivnings Grundsætninger, altsaa efter den ny almindelige Obligationsret, dog med den Undtagelse, at Fabrikanten vedblivende ikke hæfter for almindelige Arbejderes Skyld; paa den anden Side kan han ikke slippe for Ansvar, selv om han beviser at have iagttaget alle fornødne Forsigtighedsregler til Skadens Forebyggelse. — Det opstiller dernæst i § 2 en særlig Ansvarlighed, ud over den almindelige, for det fra Frankrig hentede Begreb »risque professionnel«*). Bestemmelserne herom svare fuldstændig til det Forslag, som blev stillet i Frankrig af den parlamentariske Kommission i Februar 1884**). Erstatningen er altsaa forskjellig i det Tilfælde, at der foreligger en Skyld (faute) fra Arbejdsherrens eller Tilsynets Side — i hvilket Tilfælde Erstatningen fastsættes efter de almindelige obligationsretlige Regler — og hvor udelukkende det specielle Ansvar for »risque professionnel« indtræder. Den Erstatning, som dette sidste Ansvar medfører, er nemlig bestemt begrænset efter Hensynet til, hvad en almindelig Arbejder af samme Slags fortjener i et lignende Erhverv. Foruden paa denne Erstatning kunne imidlertid Arbejderne, som sagt, ved Siden af gjøre Fordring paa Erstatning ifølge § 1, forsaavidt der altsaa foreligger en Skyld hos Arbejdsherren eller hans Driftspersonale, hvilken sidste Erstatning jo i mange Tilfælde kan blive langt større end den specielle; dog kunne de to Erstatningssummer ingensinde kumuleres, men den mindre skal stadig fradrages den større.

Medens Departementet paa det daværende Tidspunkt ikke ansaa det for rigtigt at foreslaa indført en egentlig obligatorisk Forsikring imod Ulykkestilfælde — de om Muligheden og Rigtigheden heraf paabegyndte Undersøgelser ere endnu ikke afsluttede — saa søgte den den dog at skabe, hvad den kalder: »en moralsk Forpligtelse til Forsikring«. Ved at opstille Rentesystemet som det normale mente man nemlig indirekte at kunne fremtvinge almindelig Forsikring. Fabrikanten kan nemlig ifølge Forslaget gjærne undlade at forsikre, saa længe der ikke indtræder noget Ulykkestilfælde hos ham, men saa snart dette

---

*) Jfr. »Frankrig«, S. 101—102. **) Jfr. »Frankrig« S. 102 n. til 104.

sker, fordrer Lovforslagets § 6, at han skal indbetale til et i Schweiz autoriseret Forsikringsselskab en saa stor Kapital, som er nødvendig til at sikre den erstatningsberettigede den regelmæssige, aarlige Udbetaling af Erstatningsbeløbene. Man ventede, at denne Bestemmelse, der jo ogsaa er nødvendig for at sikkerstille Livrenterne, naturlig vilde føre til, at alle Driftsherrer, der løbe den mindste Risiko, strax skrede til Forsikring. Subsidiært stilledes der Forslag om, at Fabrikanten skal have Ret til, naar han saaledes forsikrer sine Arbejdere imod Ulykkestilfælde, at afdrage $^1/_3$ af Præmien i deres Løn, dog kun i Forhold til den Tid, hvori Arbejderne virkelig have været beskæftigede i Fabriken.

Medens man saaledes, som vi have set, paa den ene Side søgte at gjøre den forulykkede Arbejders Ret til Erstatning saa fyldig og omfattende som muligt, og med dette Maal for Øje arbejdede sig fuldstændig ud over den gamle Skyldtheori, saa har Forslaget paa den anden Side i ligesaa høj Grad sin Opmærksomhed henvendt paa den ikke mindre vigtige Side af Sagen: at sikre Arbejderne Opfyldelsen af denne Ret. Det søgte i den Anledning for det første, som allerede omtalt, at præcisere Erstatningens Størrelse i de enkelte Tilfælde saa nøjagtig som muligt, for derigjennem at give forskjellige Fortolkninger og forskjelligt Skjøn det mindst mulige Spillerum. Man har dernæst udtrykkelig gjort det til en Pligt for Myndighederne at føre Kontrol med, at Arbejdsgiverne og Forsikringsselskaberne virkelig opfylde deres Forpligtelser overfor Arbejderne. For at lette denne Kontrol paalægger Lovforslagets § 16 Fabrikanterne at føre et særligt Register over de i deres Fabrik indtræffende Ulykkestilfælde, med nøjagtig Oplysning om disses Følger, navnlig med Hensyn til Erstatningsydelse, og dette Register skal forevises Fabriksinspektøren paa Forlangende. Opdages det nu, at en Fabrikherre eller et Forsikringsselskab har forholdt en Arbejder den ham lovlig tilkommende Erstatning, skal Tilfældet fra Myndighedernes Side gjøres til Gjenstand for offentlig Undersøgelse, eventuelt Sagsanlæggelse, og den skyldige kan da forpligtes til at udbetale det dobbelte Erstatningsbeløb. Endelig skulle Arbejderne have fri Proces, naar de selv ville gjøre deres Ret gjældende ved Domstolene; dette er vel allerede nu Tilfældet i nogle Kantoner, men skal ifølge § 13 for Fremtiden gjælde for hele Schweiz.

Dette af »département du commerce et de l'agriculture« udarbejdede Lovudkast blev i April 1885 overgivet til Behandling af en Regeringskommission, som efter en omhyggelig Drøftelse fordrede flere vigtige Sider af Sagen og navnlig Spørgsmaalet om Omkostningerne

gjort til Gjenstand for fyldigere Undersøgelser fra Departementets Side. Disse Undersøgelser, der strax bleve satte i Værk og fremmede med stor Energi, gave bl. a. det Resultat, at en Forsikring i Overensstemmelse med Departementets Forslag vilde svare til en Forhøjelse af 1.5 % af Arbejdslønnen i Industrien, og at denne Byrde sandsynligvis vilde blive for tung at bære for den schweiziske Industri, dels fordi den paa Grund af almindelige økonomiske Aarsager befandt sig i en Krise, dels fordi den derved vilde blive ugunstigere stillet i Konkurrencen med den tyske Industri, der til Trods for sine store Forsikringsforpligtelser dog befandt sig i en bedre Konkurrencestilling paa Grund af den høje Beskyttelsestold.

Dette Moment forekom Forbundsraadet saa afgjørende, at det besluttede foreløbig at opgive Tanken om en Skærpelse af Fabrikanternes Ansvarlighed, saa meget mere som dette Spørgsmaal efter Raadets Opfattelse stod i en saa nøje Forbindelse (relation naturelle si intime) med Spørgsmaalet om Ønskeligheden af en obligatorisk Forsikring, at de ikke lode sig skille. Gjennemførelsen af en Forsikringstvang krævede imidlertid en Revision af Forbundsforfatningen og vilde alene derfor være yderst vanskelig, ligesom Spørgsmaalets Realitet ogsaa fordrede omhyggelige Forundersøgelser paa mangfoldige Punkter. Derimod besluttede Forbundsraadet sig til i tvende andre Retninger at imødekomme de almindelige Ønsker paa dette Omraade, nemlig dels i Henseende til en skarpere Formulering og mere fyldestgjørende Gjennemførelse af de i Loven af 1881 nedlagte Principper, dels i Retning af disses Udvidelse til andre Virksomheder. I den Anledning opfordrede det den ovenfor nævnte Kommission til at udarbejde et Lovforslag med disse Formaal for Øje, og efter at Kommissionen havde opfyldt dette Hverv, forelagde Forbundsraadet den 7de Juni 1886 Forbundsforsamlingen et paa Grundlag af Kommissionens Overvejelser udarbejdet Lovudkast.

Forslaget udstrækker først det specielle Ansvar for Fabrikanter ifølge Loven af 25de Juni 1881 til Arbejdsgivere, der regelmæssig beskæftige mer end 5 Arbejdere, i følgende Virksomheder: Industrier, som frembringe eller anvende exploderende Stoffer; Bygningen af Jærnbaner, Tunneler, Broer o. s. v., Bygningsarbejder (herunder indbefattet de Tømmerpladser og Værksteder, der knytte sig hertil); Stenbrud og Gruber, Jord-, Vej- og Vandbygningsarbejder samt Fragtfart o. lign. — derimod ikke almindelige Haandværk eller Agerbrug. Ifølge Motiverne vilde nemlig Indførelsen af dette specielle Ansvar for smaa Haandværksmestre og Bønder ikke kunne forsvares, uden at man samtidig indførte en Tvangsforsikring, og for Landbrugets Vedkommende vilde desuden

Overførelsen af Loven af 1881 alene af den Grund være umulig, at en saadan Forholdsregel simpelthen vilde strande paa Befolkningens Modstand (le peuple repousserait une telle mesure).

Lovforslagets øvrige Bestemmelser svare fuldstændig til de i Departementets Udkast indeholdte. Det er saaledes gjort til en udtrykkelig Pligt for de kantonale Regeringer at vaage over Lovens Gjennemførelse; Driftsherrerne skulle til Lettelse for den administrative Kontrol føre et Register med nøjagtige Oplysninger om hvert forekommende Ulykkestilfælde. dets Aarsag og Følger. navnlig med Hensyn til Erstatningsydelse. og hvis det heraf fremgaar eller paa anden Maade kommer til Myndighedernes Kundskab, at der er Mulighed for. at en tilskadekommen er bleven helt eller delvis forurettet. skulle Myndighederne gjøre Tilfældet til Gjenstand for Undersøgelse. meddele dennes Resultat til den erstatningsberettigede og gjøre ham opmærksom paa Lovens § 2, ifølge hvilken de Personer. som anlægge Sager i Henhold til Lovens Erstatningsbestemmelser. skulle have fri Proces og være fritagne for alle Stempelafgifter og Retsgebyrer.

Dette Forslag er endnu ikke behandlet til Ende i Forbundsforsamlingen. og imidlertid er Tanken om Nødvendigheden af en obligatorisk Forsikring atter traadt stærkt i Forgrunden og har givet sig praktisk Udslag i et af Nationalraadet vedtaget Forslag om. at Forbundet skulde understøtte faglige Samfund. der træde sammen til Kollektivforsikring af Arbejdere imod Ulykkestilfælde. Dette Forslag er vel blevet afvist af Forbundsraadet. men dette har optaget Sagen til Overvejelse paa anden Maade. idet det nemlig fornylig har sendt Dr. Kaiser til Tyskland for paa Stedet at undersøge de tyske Organisationsformer.

V.

ITALIEN.

I Kongeriget Italien gjenfinde vi den franske Ret. De Bestemmelser, der normere det her omhandlede Forhold, nemlig Art. 1151—53 i den almindelige, borgerlige Lovbog, falde endogsaa ordret sammen med §§ 1382—84 i Code civil. Angaaende de Retstilstande, der herved skabes, kunne vi ganske henvise til den under Frankrig givne Fremstilling, da der nemlig efter det foreliggende ikke synes at være noget, der tyder hen paa, at de italienske Domstole i deres Anvendelse af disse Bestemmelser ere gaaede væsentlig andre Veje end de franske siden Fyrrerne. Det er følgelig ikke disse Retstilstande, som naturlig maa beslaglægge Opmærksomheden ved en Omtale af Italien i denne Sammenhæng, men det er derimod de Forsøg, som man i de seneste Aar har gjort for at ændre dem, og som, sagt med faa Ord, gaa ud paa at skabe en Speciallovgivning paa Erstatningspligtens Omraade for Ulykkestilfælde i Industriens Tjeneste.

At de fra Frankrig overførte Erstatningsbestemmelser kun have ydet de forulykkede Arbejdere et svagt og ufuldkomment Værn, og at dette Værns Brist og Mangler ere komne mere og mere til Syne under de industrielle Forholds moderne Udvikling, behøver næppe nogen særlig Paavisning for Italiens Vedkommende. De Erfaringer, som have drevet Frankrig ind paa Reformbanen og bragt Tyskland til at forlade det franske Standpunkt af 1871, har man ogsaa høstet Mage til syd for Alperne. Reformtrangen har da ogsaa her faaet Udslag paa forskjellig Maade, idet der baade gjennem det private Initiativ og fra Regeringens Side er blevet gjort Forsøg paa Indførelsen af en ny Ordning. I Aaret 1879 indbragte den deputerede Pietro Pericolli og i 1880 Minghetti Forslag i denne Retning for Deputeretkammeret; 1881 kom Regeringen endelig med sit Forslag, som den imidlertid tog tilbage, efter at det var blevet behandlet i et af Kammeret nedsat Udvalg, men kun for i

Februar Maaned det næste Aar atter at fremkomme med et nyt Forslag. Disse Forslag gik alle ud paa en Udvidelse og nærmere Bestemmelse af Arbejdsgivernes Erstatningspligt overfor de tilskadekomne Arbejdere: men samtidig med disse Forsøg, der endnu ikke, saavidt vides, have ført til noget endeligt Resultat, er der jævnsides gaaet en anden Bestræbelse, der vel for saa vidt sigter i samme Retning, som den ogsaa har til Formaal at skaffe Midler til Veje, der kunne sikre Arbejderne mod Følgerne af Ulykkestilfælde under Arbejdet, men som søger at løse denne Opgave paa en noget anden Maade, og denne Bestræbelse har allerede sat Frugt i Loven af 8de Juli 1883.

Loven af 8de Juli 1883 om Oprettelsen af en national Ulykkesforsikringsanstalt — Cassa nazionale di assicurazione per gli infortuni degli operai sul lavora — indeholder den legale Stadfæstelse af en Overenskomst, der den 18de Februar samme Aar var sluttet imellem Ministeriet for Agerdyrkning, Industri og Handel og Sparekasserne i Milano, Torino, Bologna, Siena, Genova, Roma, Venezia, Cagliari samt Napolibanken og den sicilianske Bank. Ifølge denne Overenskomst skulde der oprettes en selvstændig Forsikringsanstalt, hvor enhver i Kongeriget Italien levende Arbejder, der er 10 Aar gammel og derover, har Adgang til at forsikre sig imod Følgerne af saadanne Ulykkestilfælde, som Arbejdet kan medføre. For denne Anstalt forpligtede de 10 nævnte Instituter sig til at danne en Garantifond paa $1\frac{1}{2}$ Mill. Lire*), hvoraf Sparekassen i Milano for sit Vedkommende overtog de 600,000, imedens de øvrige Kasser hver svarede sin bestemte Kvotadel i Forhold til sin Størrelse og sine Midler. Ligeledes paatoge disse Instituter sig af deres egne Midler at afholde samtlige Administrationsomkostninger, saaledes at disse fordeles pro rata efter det Forhold, hvori Kasserne ifølge Overenskomsten have at bidrage til Garantifondens Dannelse; Præmierne ere altsaa, med andre Ord, Nettopræmier, beregnede uden Tillæg af Administrationsomkostninger. Anstaltens daglige Forretninger ledes af den saakaldte Exekutivkomité i Milanos Sparekasse, men over denne staar igjen en Slags Kontrolkomité eller Overbestyrelsesraad, bestaaende af den nævnte Exekutivkomité samt et Medlem fra hvert af de øvrige Instituter: Forsædet indtages af Præsidenten i Milanos Sparekasse. Dette sidste Raad har det øverste Tilsyn med og Ledelsen af Anstaltens Anliggender, og paa sine aarlige Sammenkomster fastsætter det de almindelige Regler for Administrationen og Forretningsgangen, bestemmer Normerne for Administrationsomkostningernes Fordeling,

*) At anlægge i Statsgjældsforskrivninger.

deciderer Regnskabet og opstiller endelig de almindelige Betingelser, under hvilke Konstateringen af Ulykkestilfældene og Fastsættelsen af Skadeserstatningerne kan overdrages de enkelte Instituter. Den mailandske Exekutivkomité fastsætter derimod alene den første Præmietarif og de første Normer for Skadeserstatningernes Størrelse, dog under Forbehold af Regeringens og Kontrolkomitéens Godkjendelse; senere blive disse Tarifer hvert 5te Aar at revidere.

Forsikringsanstaltens Fonds dannes af:

a) Forsikringspræmierne;
b) Renterne af de opsamlede Kapitaler, og
c) Gaver, frivillige Bidrag, tilfældige Indtægter o. s. v.

Anstalten tegner saa vel personlige som kollektive Forsikringer. De sidste kunne tegnes enten af Arbejdsgiveren alene eller af Arbejdsherren og Arbejderne i Forening eller endelig af et Konsortium af Arbejdere. Der forsikres imod:

a) den forsikredes Død;
b) fuldstændig og vedvarende Arbejdsudygtighed;
c) vedvarende Forringelse af Arbejdsevnen, og
d) forbigaaende Arbejdsudygtighed, der varer mindst 1 Maaned.

Skadeserstatningen bestaar i en Kapital en Gang for alle, der imidlertid efter vedkommendes eget Ønske af Anstalten kan besørges konverteret til en Livrenteydelse.

Det aarlige Nettoudbytte skal henlægges til en særlig Fond. Hvert 5te Aar bliver Halvdelen af denne anvendt til Amortisering af Garantifonden i Forhold til de forskjellige Institutioners forskjellige Bidrag, medens den anden Halvdel fordeles mellem de Personer, som i det sidste Femaar have faaet Erstatning for absolut Invaliditet. Indtil Garantifonden er tilbagebetalt, tilfalde de aarlige Renter af Kapitalerne de stiftende Instituter; naar Amortisationen en Gang er forbi, skal Kontrolkomiteen bestemme, om, og da i hvilket Forhold, Renterne af Garantifonden og den tilkomne, ledige Halvdel af Nettoudbyttet skulle anvendes til Forøgelse af Dotationskapitalen, eller om de helt eller delvis skulle henvises til en anden Forsikringskategori.

Paa sin Side yder Staten det nye Foretagende sin Støtte ved 1) at lade Postsparekasserne som en Slags Agenter for Anstalten varetage dennes Forretninger over hele Landet uden Vederlag, altsaa være Publikum behjælpelig med Afslutningen af Forsikringskontrakter o. lign., opkræve Præmier, udbetale Erstatningssummer o. s. v., og ved 2) at fritage Anstaltens Policer, Panteobligationer og øvrige Dokumenter og Paategninger paa disse for al Slags Stempelafgift, alle Indregistrerings-

og Pantegebyrer o. s. v. Til Gjengjæld staar Anstalten under Regeringens Kontrol, og saa vel Tariferne som det af Kontrolkomiteen fastsatte Reglement for Forretningernes Besørgelse, der skal indeholde nærmere Bestemmelser om Bestyrelsens Ansvarlighed, skulle have ministeriel Stadfæstelse og derefter optages i Lov- og Ministerialtidenden med forbindende Kraft for alle vedkommende.

I Motiverne til Regeringsforslaget til den nævnte Lov oplyses det, at de nævnte Instituter alle ere finansielt sikre, og exempelvis nævnes følgende Tal:

Kassen i	Milano:	Deposita	281 Mill.,	Reservefond	34,5 M.
—	Torino:	—	29,7 - ,	—	3,0 -
—	Bologna:	—	22,4 - ,	—	5,1 -
—	Roma:	—	48,2 - ,	—	6,5 -
—	Cagliari:	—	8,9 - ,	—	1,2 -

»Disse Kasser«, fortsætte Motiverne, »kunne altsaa uden Fare for Sparerne særdeles vel anvende en Del af deres Indtægter til det ny Institut; de ere ogsaa berettigede til at anvende deres Overskud paa en saadan Maade, saa snart Reservefonden udgjør $^{1}/_{10}$ af Indlaanene. De have ingen Aktionærer, og der lader sig følgelig intet indvende imod, at de saaledes frivillig anvende deres Midler til velgjørende Formaal.« Regeringen kunde saaledes ikke nægte disse Instituter administrativ Tilladelse til at oprette en Forsikringsanstalt, men da den ansaa Sagen for særlig samfundsvigtig, forekom det den, at Staten burde yde et saadant Forsøg fra private Institutioners Side sin Opmuntring og Anerkjendelse paa en mere fyldig og virksom Maade end ved en blot ministeriel Autorisation. Da det nu navnlig syntes Regeringen, at det var af Betydning, at Forsikringen kunde ske til Nettopræmier, uden Tillæg af Administrationsomkostninger, havde den Tanke frembudt sig som naturlig for den at yde det ny Foretagende en direkte Hjælp gjennem de ovenfor nævnte Begunstigelser; men hertil var jo da selvfølgelig en Lov nødvendig. Naar Institutionen blev oprettet igjennem en særlig Lov og kom til at staa i et særligt Forhold til Staten, vilde man desuden ogsaa kunne sikre den »større Anseelse og Kredit«.

Hvad der her er sket er altsaa dette, at der fra privat Side og for privat Kapital er givet Arbejderne og Arbejdsgiverne en fordelagtig Lejlighed til Forsikring imod Følgerne af Ulykkestilfælde ved Oprettelsen af en Anstalt, som Staten saa har ydet sin Støtte, dels moralsk og indirekte ved hele sin Holdning overfor Foretagendet, dels finansielt og direkte ved at give det en lille Haandsrækning. Det er altsaa det private

Initiativ, fra hvem Stødet her er udgaaet, og som i første Række har Æren, men vel at mærke: ikke private Personer, men private Institutioner af en særegen Natur, der altsaa have slaaet sig sammen om foreløbig at tilskyde de nødvendige Midler til Startningen (Garantifonden) og for bestandig at afholde Administrationsomkostningerne ved en Forsikring, hvis Nytte, ja Nødvendighed for Samfundet de senere Tiders Udvikling har lagt tilstrækkelig klart for Dagen. Der er virkelig ogsaa, nærmere set, noget overordentlig naturligt i, at disse Institutioner, til hvis Overskud ingen bestemte Enkeltpersoner, Aktionærer eller lign. have Ejendomsret, og som væsentlig ere indrettede med Smaakaarsfolks Interesser og Krav for Øje, og altsaa høre ind under, hvad man i Frankrig med et smukt og betegnende Udtryk har kaldet »institutions de prévoyance«, anvende deres Overskud i rent filanthropiske Øjemed af virkelig social Betydning, anvende det i alt Fald indirekte til Fordel for den Klasse af Befolkningen, for hvis Skyld de ifølge deres historiske Oprindelse ere voxede op og blevne til. Fordelen ved, at det er det private Initiativ, der træder i Skranken og bringer Ofret, er jo her som over alt øjensynlig, men det ejendommelige og det fortræffelige, særlig ved den italienske Ordning, er netop dette, at just fordi det ikke er private Enkeltpersoner, Aktieselskaber eller lign., der grundlægge Anstalten, men institutions de prévoyance, saa faar Foretagendet umiddelbart og paa en saadan Maade Præget af en rent filanthropisk Foranstaltning, at Staten naturlig kan yde det sin Støtte, uden at dette berøver det Karakteren af et »Selvhjælps«foretagende. Da det er ganske privat, selvstændigt og uafhængigt af Staten, er det jo ligefremt og selvfølgeligt, at her kun aabnes Adgang og ikke kan paalægges nogen Tvang til Forsikring, og da Kassen ikke faar noget direkte Statstilskud, maa Forsikringstageren betale hele sin Præmie selv — altsaa Selvhjælp! Men da de paagjældende Institutioner ikke som et privat Aktieselskab drive Sagen som en Forretning for Fortjenestens Skyld, finde de det naturligt at tilbyde Forsikringen til Nettopræmierne, og det er hertil Staten indirekte hjælper dem, saa at Forholdet altsaa bliver dette, at naar blot Arbejderne ville hjælpe sig selv, saa bliver dette ikke vanskeliggjort og fordyret for dem derigjennem, at privat Kapital skal »tjene« paa Forsikringen. En af de væsentligste Anker imod at overlade dette Forhold til den private Forsikring er netop den, at Arbejdernes saa nødvendige Sikkerhedsstillelse mod Følgerne af Arbejdets Farer ikke er et Forhold, der bør gjøres til Gjenstand for Forretning, for Jagt efter Gevinst, for Jobberi og Aager — eller som Bismarck udtrykte det i den tyske Rigsdag: »at Ulykkestilfælde ikke er noget passende Operations-

felt for vindesyge Bestræbelser efter høje Renter og Dividender«. Dette Skær er virkelig undgaaet her; man er paa en kjøn og naturlig Maade — i alt Fald foreløbig og theoretisk — kommen ud over et af de vanskeligste Punkter paa dette Omraade, idet man paa den ene Side har bevaret Selvhjælps- og Frivillighedsprincipet, paa den anden Side har undgaaet de Ulæmper, som ifølge samstemmende Erfaringer fra Schweiz, Frankrig og Tyskland ubestridelig ere forbundne med at overlade dette Forhold til de private, paa Gevinst arbejdende Aktieselskaber.

Anstalten begyndte sin Virksomhed i Marts 1884, og da den altsaa kun har virket i særdeles kort Tid, kan der følgelig endnu ikke foreligge fyldestgjørende praktiske Erfaringer om dens Virksomhed og om den Nytte, den kan stifte.

At en slig Anstalt, som det private Initiativ saaledes havde stillet til Raadighed, imidlertid var ude af Stand til at raade Bod paa de Brist og Brøst, som det her gjaldt at dække over, havde man jo Syn for Sagn for i det tilsvarende franske Forsøg af 1868 under en og samme Lovgivning (jfr. Frankrig Side 97). Skulde den nyskabte Institution faa Væxt og Trivsel, maatte man saa at sige drive Folk derhen, og da vel først og fremmest Arbejdsgiverne som dem, der i alle Tilfælde havde en Slags Pligt, og i de fleste Tilfælde tillige udelukkende Pengene. Vilde man imidlertid for at bevare Frivilligheds- og Selvhjælpstanken ikke ligefrem kommandere Arbejdsgiverne til at forsikre, maatte man lokke eller skræmme dem dertil eller i alt Fald lede dem læmpelig ved at faa Tag i deres personlige Fordel og Interesse som Fangesnor. Det stod saaledes baade Regeringen og Parlamentet klart, at Loven af 1883 saa langt fra kunde slutte Reformbevægelsen af, at den tværtimod med bydende Nødvendighed krævede som sit Supplement en Reform i Ansvarlighedsbestemmelserne, for at det ikke skulde gaa som i Frankrig, hvor Forsøget kvaltes i Fødselen. Efter 1883 ere derfor de ovenfor omtalte Bestræbelser efter at tilvejebringe en Skærpelse af Arbejdsherrernes Erstatningspligt, blevne fortsatte med den største Energi. Som allerede sagt, forelagde Regeringen i Februar 1882 et nyt Lovudkast, og efter at Sagen siden da har været omhyggelig drøftet, overvejet og underkastet forskjellige Behandlinger i Udvalg og Deputeretkammeret selv, har dette den 16de Juni 1885 vedtaget et Lovforslag af nedenstaaende Indhold*), hvilket Forslag ifjor er forelagt Senatet.

---

*) Den følgende Fremstilling af Lovforslagets Indhold S. 151 støtter sig saa godt som udelukkende til Østberg: »Om arbetsgifvares ersättningsskyldighet«, S. 78—80, hvad der derimod selvfølgelig ikke gjælder om de følgende alm. Bemærkninger S. 152 n. ff).

Ifølge § 1 skulle Personer (eller Selskaber), der anlægge eller drive Jærnbaner, Entreprenører af andre offentlige Arbejder, Ejere af faste Ejendomme i By og paa Land, som lade opføre eller reparere Bygninger paa deres Grunde, og saadanne Personer, der paatage sig Ledelsen af slige Byggeforetagender, endelig Ejere af Gruber, Bjærgværker og Værksteder*), samt de Ingeniører og Arkitekter, som lede Arbejdet, være solidarisk ansvarlige, med Regresret indbyrdes, for al Skade paa Legem og Sundhed, som ramme deres Arbejdere ved Ulykker, der foranlediges ved Jærnbanedriften, Bygningers totale eller delvise Sammenstyrtning, Jordskred, Udgravninger, Explosioner — eller andre lignende ved Arbejdet forekommende »Ulykkestilfælde«.

Dette Ansvar ophører imidlertid, saa snart det bevises, at Ulykkestilfældet er opstaaet enten udelukkende ved den tilskadekomnes egen Forsømmelighed eller ved et Tilfælde (en Hændelse) eller endelig ved højere (overmenneskelig) Magt (vis major). Adskillelsen imellem »Tilfælde« og »højere Magt« synes her at være den samme, som der i fransk Ret gjøres imellem »cas fortuit« og »force majeure«, saaledes at der ved det første menes en saadan mere dagligdags, enkelt Hændelse, der vel i og for sig særdeles godt kan henføres til en Person, som f. Ex. en Ildebrand i mange Tilfælde, men som i det specielle Tilfælde ikke kan lægges vedkommende Person til Last som en »Skyld«, medens der ved »vis major« tænkes paa saadanne ydre indtrædende, usædvanlige Begivenheder som f. Ex. Jordskjælv, Lynnedslag o. s. v.

Skadeserstatningen skal omfatte Godtgjørelse for Helbredelses- (resp. Begravelses-) Omkostningerne og det ved Skaden lidte Indtægtstab; i Tilfælde af Død have de forsørgelsesberettigede Livsarvinger Krav paa Underhold. Domstolene have at skjønne over Erstatningens Størrelse i hvert enkelt Tilfælde under Hensyntagen til de konkrete Omstændigheder**) og skulle ligeledes bestemme Erstatningens Form (Kapital eller Livrente). Kunne Ulykkestilfældets Følger ikke bestemt konstateres ved Dommens Afsigelse, kan Dommeren forbeholde den erstatningsberettigede en højere Godtgjørelse for senere indtrædende Forværrelse i Tilstanden.

Den nævnte Erstatningspligt ophører imidlertid fuldstændig, naar vedkommende Arbejdsgiver forsikrer sine Arbejdere, men Forsikringen skal da, vel at mærke, ikke blot omfatte saadanne Ulykkestilfælde, der falde ind under Arbejdsgiverens Ansvarlighedsomraade, men ogsaa saadanne Ulykkestilfælde, der opstaa af en Hændelse, vis major, ja endog af den tilskadekomnes egen Uforsigtighed. Forsikringen skal end-

*) Altsaa ogsaa Haandværkere!
**) Herunder ogsaa den ansvarshavendes Formuesomstændigheder.

videre garantere et vist Minimum, nemlig: i Tilfælde af Død et Erstatningsbeløb, der varierer imellem 2—7 Gange den afdødes aarlige Arbejdsløn, alt efter som Antallet af hans forsørgelsesberettigede Livsarvinger er større eller mindre; i Tilfælde af fuldstændig og vedvarende Arbejdsudueligbed en Kapital, der svarer til det 8-dobbelte af Aarsfortjenesten; ved blot Forringelse af Arbejdsevnen endvidere en Sum af mellem $^1/_5$ og $^4/_5$ af det sidstnævnte Erstatningsbeløb og endelig ved forbigaaende Arbejdsudueligbed Daglønnen i højst 1 Aar. Forsikringen kan tegnes hvor som helst, men vil naturligvis, praktisk set, altid blive tegnet i »den nationale Skadeforsikringsanstalt«, hvis Forslaget bliver til Lov, da denne jo i alle Henseender frembyder de største Fordele i Retning af Billighed, Bekvemmelighed o. s. v.

Naar en Driftsherre saaledes har forsikret sine Arbejdere, har han selvfølgelig Ret til at søge at faa sine Forsikringspræmier eller en Del deraf igjen hos den eller dem, der foraarsage Ulykkestilfældet. Omvendt har Forsikringsanstalten Regresret overfor Arbejdsgiveren, naar det under Sagen godtgjøres, at denne forsætlig har voldet Skaden. Under denne sidste Forudsætning har ogsaa den tilskadekomne Krav paa Arbejdsherren paa fuld Erstatning (selvfølgelig med Fradrag af Forsikringssummen), medens han derimod i alle andre Tilfælde kun har Fordring paa det lovmæssige Minimum, saa snart Arbejdsherren har forsikret ham.

Endelig bestemmer Lovforslaget, at alle Ulykkestilfælde skulle anmeldes for den stedlige Øvrighed inden 24 Timer, at Retsbehandlingen af de i Loven omhandlede Erstatningssager skal være summarisk og hurtig, at de tilskadekomne have Krav paa gratis Retspleje, og at endelig Fordringen efter Loven præskriberes efter 2 Aars Forløb, regnet fra Dagen, hvorpaa Ulykken sker.

Det er umiskjendeligt, i hvor høj Grad dette Lovudkast er paavirket af de schweiziske og franske Forsøg paa at løse den samme Opgave. Efter at det noksom havde vist sig, at den Ordning, som bestod i Frankrig, Dele af Schweiz og Italien, og som en kort Periode, 1871—84, uden Held var forsøgt overført paa Tyskland, baade var utilstrækkelig og ufyldestgjørende overfor Tidens Krav, og det uagtet den dog i sig selv var et Fremskridt i Sammenligning med den oprindelig tyske (romerske) Retsformation, saa har den romanske Bestræbelse paa dette Omraade øjensynlig gaaet ud paa for enhver Pris dog at redde Grundprincipet og i Overensstemmelse dermed forme Forbedringerne og Reformerne saaledes, at de netop indeholdt en Fuldstændiggjørelse af og Byggen videre paa det en Gang givne Retsgrundlag og blot fjærnede de

processuelle Vanskeligheder, bortskar de upraktiske Retsformer o. lign. — men, som sagt, uden at forlade selve Retsgrundlaget. — Medens man i Tyskland resolut har forkastet hele den Retsidé, hele den Retsopfattelse, hvorfra alle tidligere Bestemmelser om dette Forhold, og da ogsaa de romanske, have deres Udspring, idet man nemlig har fundet alle tidligere, privatretlige Betragtningsmaader af denne Sag utilstrækkelige eller rettere: ligefrem uanvendelige paa det foreliggende Forhold, der ifølge tysk Opfattelse kræver en hel ny Retsdannelse af offentligretlig Natur, saa har man i de romanske Lande ikke villet slippe den Tankegang, at Vejen til Spørgsmaalets Løsning jo nok kunde findes gjennem det af Code civil anviste Spor, og har derfor bestandig søgt at hævde, at Vanskeligheden i denne Sammenhæng paa ingen Maade stak i, at de paagjældende privatretlige Maximer i sig selv vare uanvendelige paa de givne Tilfælde, saa at disse kun med Besvær lode sig presse ind i de nedarvede Former, men at Fejlen udelukkende laa i, at den Maade, hvorpaa disse Retsmaximer vare førte ud i Livet, var upraktisk og ikke længer passede til de moderne Forhold. Reglerne vare for stive, for lidet elastiske, det judicielle Apparat for tungt og langsomt, Bevisbyrden upraktisk ordnet o. s. v. o. s. v. — men selve Løsningen af Spørgsmaalet var i sig selv givet ved Anerkjendelsen af et Ansvar »for fremmed Skyld«. Fordelene ved at bevare den bestaaende Retsopfattelses principielle Gyldighed ere jo øjensynlig ogsaa tvende meget betydelige for de romanske Lande: 1) bevares derved den retlige Kontinuitet, hvad der altid i og for sig har Betydning, og 2) undgaas det voldsomme Brud med Selvhjælps- og Frivillighedsprincipet, som Tyskland ganske vist ikke er veget tilbage for, men hvortil der i alle Tilfælde knytter sig den Vanskelighed, at det kræver en meget besværlig og, hvor det administrative Maskineri ikke er saa fuldendt som i Tyskland, næsten uoverkommelig Tvangsorganisation af Industrien. Paa den anden Side behøver man imidlertid næppe at gjøre opmærksom paa, at Problemet i Virkeligheden langt fra er fuldstændig løst ved Anerkjendelsen af Ansvaret »for fremmed Skyld«, men at en fuldkommen Sikring af Arbejderne imod Følgerne af de professionelle Ulykkestilfælde, praktisk set, ogsaa maa omfatte den saa hyppige hændelige Skade, ja vel endogsaa Arbejderens ufrivillige, uvilkaarlige og undskyldelige Distraktioner. For at komme ud over dette Punkt og dog samtidig slippe for Tvangsforsikringen har man, som anført under Schweiz og Frankrig, det sidste Sted opstillet en særlig Theori om »risque professionnel«, men denne Theori — der iøvrigt ogsaa peger ud over den privatretlige Skyldmaxime — synes imidlertid endnu ikke

at være trængt igjennem i den italienske Lovgiver-Bevidsthed. Man har da som Følge heraf heller ikke her behøvet at drage den af den nysnævnte Theoris Indførelse selvfølgelig nødvendige Konsekvens: at bestemme Erstatningens Størrelse efter visse generelle Normer. idet en saadan Begrænsning, fuldstændig korrekt. ifølge det italienske Forslag kun indtræder. naar der finder en Forsikring Sted. Ideen om »den indirekte Tvang« til Forsikring synes nærmest at være af schweizisk Oprindelse. og det er vel særlig den, der skal kunne faa Betydning. og som ved sin Gjennemførelse i det enkelte (Minimumsbestemmelsen — Forsikring imod alle Arter af Ulykkestilfælde) viser Forslagets Slægtskab med de moderne socialpolitiske Bestræbelser og Forstaaelser. Selve Ansvarlighedsbestemmelserne ere jo nemlig, som det fremgaar af omstaaende Fremstilling, ikke en Gang saa vidtrækkende som den schweiziske Lov af 1881*), med hvilken de iøvrigt have størst Lighed, og hvis derfor det ganske vist kraftige Forsøg paa at fremkalde en almindelig Forsikring — altsaa imod alle Arter af Ulykkestilfælde — mislykkes eller kun lykkes ufuldkomment, ville de nævnte Ansvarlighedsbestemmelser, om de end maa betegnes som et Fremskridt. dog kun, saaledes som de schweiziske Erfaringer vise, kunne yde Arbejderne en højst ufuldstændig Støtte.

Det vil formentlig af disse Bemærkninger være klart, at man med Hensyn til den i Forslaget opstillede Forpligtelses Natur nærmest maa opfatte Sagen saaledes. at der ved Loven er skabt en Præsumtion for. at naar der under de angivne Omstændigheder indtræder et Ulykkestilfælde, saa maa dette, indtil andet bevises. være en Følge af. at Arbejdsherren ikke har vist den særegne Omhu (custodia) ved Ledelsen af og Tilsynet med Arbejdet eller Antagelsen af Arbejdere (culpa in eligendo). som maa kræves af en Driftsherre i en farlig Virksomhed, og en Tilsidesættelse af denne særlige Omhu maa betegnes som en culpa, der da naturlig afføder et særligt Erstatningsansvar. Opstillingen af denne legale, men altsaa ikke uafviselige Præsumtion, medfører det for Arbejderne ret praktiske Resultat. at disse slippe for Bevisbyrden. og at derved bl. a. de tvivlsomme Tilfælde gaa paa Arbejdsgiverens Kappe.

At denne Betragtning af Forpligtelsens Natur turde være den naturligste, fremgaar for det første af den ovenfor givne Paavisning af, hvorledes alle Bestræbelser paa dette Omraade i de romanske Lande øjensynlig ere prægede af Ønsket om at bevare den bestaaende Retsopfattelse, der hviler paa Skyldtheorien i dennes videre Udformning.

---

*) Herefter gives der dog en, om end reduceret Erstatning for hændelig Skade.

hvorefter det kun er Skyld, der kan begrunde Erstatningspligt. Dernæst kan man jo ogsaa lægge Mærke til, at de Tilfælde, hvor Arbejdsherren, naar han kan præstere Beviset, slipper for Ansvaret, netop ere alle de Tilfælde, hvor han efter fransk Retsopfattelse ikke kan siges at bære Skylden.

Som det fremgaar af det ovenstaaende, gaar Udkastet derimod temmelig vidt — og søger ogsaa sin Styrke — i at udøve et Slags Pres, en »indirekte« Tvang paa Arbejdsgiverne til at forsikre deres Arbejdere. Som allerede ovenfor antydet, er imidlertid det ejendommelige og det interessante ved den italienske Ordning dette, at man først har sørget for, at denne Forsikring kan ske paa en betryggende Maade, idet der jo existerer et af Staten særlig udpeget, kontrolleret og begunstiget Institut, hvor der er en naturlig Lejlighed til at tage det videst mulige Hensyn til Arbejderbefolkningens Tarv, uden at dette Hensyn kommer i Kollision med Nødvendigheden af at skaffe private Forretningsfolk Gevinst eller Aktionærer Dividender. Det er Kombinationen af denne Art af fakultativ Forsikring og Ansvarlighedsbestemmelsernes indirekte Tvang, der her fortjener Opmærksomhed, om end kun foreløbig i theoretisk Henseende. Man vil igjennem den paatænkte Ordning undgaa den direkte, positive Tvang, men lægger dog, ligesom man alt har gjort det i Schweiz, Situationen saaledes tilrette, at det naturlig kommer til at stemme med den enkelte Arbejdsherres personlige og private Fordel at forsikre, saa at Forsikringsakten kommer til at staa for ham som noget, der paabydes af hans egen Interesse, og som maa gjøres for hans egen Skyld, og ikke som noget, han tvinges til at gjøre i andres Interesse og for andres Skyld. Man vil altsaa herigjennem ligesom i Schweiz undgaa at komme ind paa den yderst besværlige Opgave at skabe en Tvangsorganisation for Industrien og derved udsætte sig for enten at gjøre for lidt og for svagt eller for meget og for tungt; men samtidig — og her dreje vi om Vinkelspidsen — vil man sandsynligvis i Italien kunne undgaa den almindelige Ulæmpe ved det andet Alternativ: at Arbejderne og Arbejdsgiverne overlades til den Vilkaarlighed, Ubillighed og forretningsmæssige Karrighed, som er uadskillelig fra de private Aktieselskaber. Uden Statens Initiativ og Indgriben, uden Ulejlighed fra Statens Side og for et næsten forsvindende Offer har man i Italien opnaaet at skabe et Institut, hvori filanthropiske Hensyn til de forsikrede ifølge Foretagendets Oprindelse og Karakter naturlig kan blive et Førsterangshensyn, medens Hensynet til privat Fordel er forsvundet.

Dette System, som man saaledes tilstræber, har jo, som alt flere Gange bemærket, øjensynlig sine theoretiske Fordele, er dygtig udtænkt og godt forberedt. Hvorvidt det imidlertid praktisk vil lykkes, og om navnlig den indirekte Tvang vil være tilstrækkelig til at fremskaffe den nødvendige Forsikring, er selvfølgelig umuligt at sige, saa længe Systemet ikke en Gang er traadt fuldstændig ud i Livet.

VI.

ENGLAND.

I England er Arbejdsherrernes Erstatningspligt ligesom i Schweiz bleven gjort til Gjenstand for Speciallovgivning. Til Forstaaelse af denne maa imidlertid en Fremstilling af den engelske Rets almindelige Grundsætninger paa Erstatningspligtens Omraade nødvendigvis forudskikkes.

Den almene Ret i England (common law) er hovedsagelig en uskreven Sædvaneret, der, som det er blevet udtrykt, »kun kan erkjendes igjennem dens Anvendelse«, og de skrevne Loves Betydning er i Almindelighed, som det ligeledes er blevet sagt, væsentlig kun at søge i, at de stadfæste enkelte af dennes Grundsætninger. Beviset for, at en Retsopfattelse er common law, maa saaledes i de fleste Tilfælde søges i de Retsafgjørelser, som Landsdommerne træffe, idet disses Opgave efter engelske Anskuelser netop er at udfinde og konstatere, hvad der sædvanemæssig har været anset for Ret, og bringe de saaledes anerkjendte Retsgrundsætninger til Anvendelse paa ny indtrædende Kombinationer.

Denne almindelige Sædvaneret er overordentlig stærkt paavirket af Romerretten, og i fuld Overensstemmelse hermed paalægger den kun Erstatningspligt i Tilfælde af Legemsbeskadigelse, naar der foreligger en paaviselig Skyld. Man er ikke alene ansvarlig for saadan Skade, som man tilføjer med Forsæt, men ogsaa for Skade, der fremkaldes ved Uagtsomhed eller Mangel paa fornøden Agtpaagivenhed (negligence), hvorved forstaas en saadan Handling eller Undladelse af Handling, hvorigjennem den Omtanke og Forsigtighed tilsidesættes, som en almindelig ordentlig Mand (bonus et diligens paterfamilias) plejer at udvise i et lignende Tilfælde*). Selv om Skaden er opstaaet ved Udførelsen af en

*) Særlig skal det dog her bemærkes, at medens det f. Ex. ogsaa gjælder for Jærnbaner, der sanktioneres af Staten, at der kun udkræves sædvanlig Omsigt til Farers Forebyggelse, er derimod Ejeren af en Jærnvej, som drives uden Statens Sanktion, ansvarlig, naar han ikke har iagttaget alle tænkelige fornuftige Forsigtighedsregler.

i og for sig lovlig Handling, kan der dog efter Omstændighederne indtræde Ansvar. Den, som foretager en lovstridig Handling, er selvfølgelig ansvarlig for alt, hvad der naturlig kan antages at følge af en saadan.

Som et af de vigtigste Tilfælde, der udelukker Erstatningskrav, kan nævnes: forudgaaende Kjendskab til den Fare, hvoraf Ulykkestilfældet er det enkelte Udslag, og dette er netop særdeles praktisk i Forholdet mellem Arbejdsgiver og Arbejder. Medens det nemlig efter engelsk Tankegang er klart nok, at en Mand, der driver en farlig Profession, maa staa udenforstaaende Tredjemand til Ansvar for den Skade, som hans Virksomhed tilføjer denne, saa maa det derimod naturlig forudsættes, at de Mænd, som søge Sysselsættelse i dette Erhverv, ere nøje kjendte med den Fare, der er forbunden med Beskæftigelsen, og naar de saa dog paatage sig Arbejdet, maa det derfor antages, at de herigjennem erklære sig villige til at løbe den Risiko, der følger med dette, til Gjengjæld for det Vederlag, som de herfor erholde. Det staar jo nemlig enhver frit for, ræsonnerer man, at undslaa sig for at søge et saadant Erhverv, naar han ikke vil udsætte sig for Faren derved, og naar altsaa voxne, forstandige Mænd af egen fri Vilje og Drift og med fuld Bevidsthed om Farens Tilstedeværelse ikke desto mindre vælge en saadan Levevej, ikke for at gjøre Driftsherren en personlig Tjeneste, men for selv at have økonomisk Fordel derved, saa er det ogsaa fuldstændig naturligt, at de selv ere ene om at bære Følgerne af deres egne frivillige Handlinger.

Denne strænge Hævdelse af den romerretlige Grundsætning »volenti non fit injuria« og den hele juridiske Betragtningsmaade, som ligger til Grund derfor, maa i Virkeligheden siges at være i høj Grad stemmende med den engelske Selvstændighedsfølelse og med den for al engelsk Tankesæt saa ejendommelige, skarpe Individualisme*). Ogsaa den nationaløkonomiske Begrundelse er overordentlig karakteristisk for engelsk Tankegang. Ud fra Forudsætningen om den fri Konkurrence, det fri Spil af Kræfter, saa vel paa Tilbudets som paa Efterspørgslens Side, og ud fra Forudsætningen om Arbejderne som frie, uafhængige Mænd, der stedse staa parate til at udbyde deres Arbejdskraft, hvor, naar og paa hvilken Maade den kan finde den fordelagtigste Anvendelse, maatte de engelske Nationaløkonomer følgerigtig komme til den Slutning, at Arbejdslønnen maa stille sig forskjellig i de forskjellige Erhverv, eftersom disse ere mere eller mindre behagelige, vanskelige,

*) Ifølge dansk — og man tør vel tilføje: almindelig — Retsopfattelse lader Sætningen »volenti non fit injuria« sig ikke anvende, hvor der som her er Tale om et absolut Retsgode som »Kroppens Integritet«.

farefulde o. s. v. For at overvinde Arbejdernes naturlige Tilbøjelighed til at foretrække de mere farefri Erhverv, maa Arbejdsherrerne i de farlige Erhverv selvfølgelig byde noget højere Løn end den, der er almindelig i de ufarlige, og saa snart dette Forhold forrykkes til Ugunst for Arbejderne, maa det antages, at saa mange af disse forlade Erhvervet, eller at dette i Løbet af nogen Tid faar en saa knap Tilgang, at Ligevægten derigjennem hurtig retableres, og Arbejdslønnen atter kommer til Ro ved det højere Niveau. Arbejdslønnen i de farlige Industrier maa altsaa herefter altid komme til at indeholde en Slags Risikopræmie ud over den almindelige gjennemsnitlige Løn, da der ellers ikke vil finde nogen regelmæssig Beskæftigelse Sted i Faget.

Det er klart, at denne nationaløkonomiske Opfattelse maatte bevirke, at man end yderligere slog sig til Ro med den ovenfor nævnte juridiske Maxime. Selv om man nemlig nok saa meget slog fast, at det er en selvstændig tænkende Mand uværdigt ikke at bære Konsekvenserne af sine egne Handlinger og med Taalmod finde sig i den skete Skade, naar han selv frivillig har valgt at udsætte sig for Faren, saa kom man dog ikke herigjennem til en Ordning af den økonomiske Side af Sagen, idet jo nemlig et saadant Ulykkestilfælde let kunde tænkes at overvælde den enkelte Arbejder økonomisk og kaste ham paa Fattigvæsenet, saa at det øvrige Samfund sluttelig kom til at bære Omkostningerne ved Industriens Invalideforsørgelse. Men naar selve den Omstændighed, at man overlod Forholdet til den fri Kontrahering og etablerede fuld Frihed paa dette Omraade, saaledes at Arbejderne kunde paatage sig Risikoen og lade være, ganske som de behagede, netop naturlig maatte føre med sig og have til Følge, at Arbejderne gjennem højere Arbejdsløn fik fuld økonomisk Dækning for mulig indtrædende Næringstab ved saadanne Ulykkestilfælde, som Arbejdet medførte — saa var jo dermed alt i den skjønneste Orden! At paalægge Arbejdsgiverne en yderligere Pligt til Skadeserstatning vilde da simpelthen være en Uretfærdighed og være enstydig med at give Arbejderne baade i Pose og i Sæk. Og saaledes var der, i alt Fald tilsyneladende, tilvejebragt den smukkeste Overensstemmelse imellem den juridiske og økonomiske Retfærdighed.

Det maa nu til Bedømmelsen af hele denne Betragtningsmaade vel fastholdes, at det naturligvis i sig selv er rigtigt, at Arbejderne ikke have Krav paa andet og mere end en saa meget højere Arbejdsløn, at den indeholder en Risikopræmie for Ulykkestilfælde. At der er deduceret logisk rigtig ud fra de opstillede Forudsætninger, er ligeledes hævet over enhver Tvivl, men naar Kjendsgjerningerne tilfulde have godtgjort, at Tilvejebringelsen af dette højere Lønningsniveau har været en Illusion

— saa at Arbejderne som oftest hverken have faaet Erstatning gjennem højere Arbejdsløn eller Arbejdsgivernes Ansvarlighed — saa ligger dette netop væsentlig i, at Forudsætningerne ikke ere slaaede til. Man har nemlig overset, at ligesom den fri Konkurrence i Almindelighed ikke altid fører til de gode Resultater, som den efter Principet burde føre til, saaledes er heller ikke særlig Arbejdskontraktens formelle Frihed i Stand til altid at tilvejebringe gunstige Resultater for Arbejderne, og dette beror, som sagt, paa, at de Forudsætninger, hvorfra man har deduceret, ikke ere til Stede i det praktiske Liv. Det er ikke her Stedet at fordybe os i en udførlig Paavisning heraf, men det vil ogsaa være tilstrækkeligt at gjøre opmærksom paa, at Arbejderne jo langt fra altid ere i Stand til at varetage deres Interesser paa bedste Maade, at de som oftest ere forhindrede fra at bevæge sig frit mellem Erhvervene og holde deres Arbejdskraft tilbage paa det rette Tidspunkt, og at de altsaa i det hele taget mangle væsentlige Betingelser for at regulere deres Udbud paa den forudsatte hensigtsmæssige Maade. At dette ikke alene faktisk har været saaledes, men ogsaa maa være saaledes, vil let indses, naar man betænker, at Arbejderens »Vare« ɔ: Arbejdet til Forskjel fra alle andre Varer ifølge sin Natur er uadskillelig forbunden med Arbejderens Person, at den er en Vare, der ikke kan gjemmes, og at endelig Arbejderne som Regel ere fattige og derved bundne til deres Hjemstavn og det en Gang valgte Erhverv. I den nyere tyske Økonomi gaar man vel derfor ligesom Englænderne ud fra, at Spørgsmaalet om Arbejdernes Sikring imod de økonomiske Følger af de professionelle Ulykkestilfælde, ligesom Spørgsmaalet om deres Sikring imod Følgerne af Sygdom, Alderdom o. s. v., i Virkeligheden, ret beset, er et Spørgsmaal om højere Arbejdsløn — jfr. saaledes navnlig Engels epokegjørende Undersøgelser om Arbejdslønnen*) — men man formulerer dette Krav som en ideal Fordring, hvis Opfyldelse i Virkeligheden indeholder det sociale Spørgsmaals Løsning. Det naturlige Maal er, at Arbejdsvederlaget dækker »Die Selbstkosten der Arbeit«*), og som Følge deraf bør det, foruden Dækning af Omkostningerne til Livsopholdet under Arbejdsperioderne, netop ogsaa indeholde Forsikringspræmier til Forsikring imod Sygdom, Alderdom, Invaliditet, Kriser o. s. v. At hæve Lønningsniveauet til denne Højde er altsaa Forsikringspolitikens Opgave, og netop derfor maa man, efter tysk Opfattelse, nødvendigvis havne i den almindelige Forsikringstvang, da en frivillig ɔ: spredt og ufuld-

*) Engel: Der Preis der Arbeit, Berlin 1868. Jfr. ogsaa Brentano: Die Arbeiterversicherung gemäss der heutigen Wirthschaftsordnung og Adickes i: »Schriften des Vereins für Socialpolitik, Verhandlungen von 1882«.

stændig Forsikring aldrig vil kunne komme til at paavirke Lønningsniveauet som en fælles og ensartet Forhøjelse af Produktionsomkostningerne*). Den samme Grundbetragtning, der altsaa i England fører til at nægte Arbejderne det tarveligste Erstatningskrav paa Arbejdsherrerne, fører, dybere opfattet og skarpere gjennemtænkt, i Tyskland til en Tvangsforsikring, der retter sig imod Arbejdsgiverne som dem, der udrede Varens og derigjennem ogsaa Arbejdets Produktionsomkostninger**).

Dette kan ogsaa ses paa en anden Maade. Selv om nemlig Arbejderne i de farlige Erhverv virkelig faa noget højere Løn, altsaa foruden den almindelige Løn en Risikopræmie, saa vil dermed Spørgsmaalet om de tilskadekomne Arbejderes Erstatning for Følgerne af Ulykkestilfælde under Arbejdet slet ikke være løst, uden netop under én eneste Forudsætning: at denne Risikopræmie bliver anvendt til Forsikring, hvad enten dette nu sker ved, at den indbetales til en Forsikringsanstalt, eller Arbejderne slaa sig sammen og henlægge »Risikopræmierne« til en særlig Fond, hvoraf Erstatningerne til de tilskadekomne afholdes. Den almindelige Forsikring er med andre Ord i saa høj Grad den nødvendige Forudsætning for Theoriens Berettigelse, at hvis Forsikringen ikke kommer til Stede, og Forudsætningen altsaa brister, fører denne Theoris Gjennemførelse i Praxis ikke til en Sikring af de tilskadekomne Arbejdere, men til en Deling af Arbejderne i tvende Klasser: de Arbejdere, der ere heldige nok til at slippe for at komme til Skade og som i hele deres Levetid i den Anledning faa en extra høj Løn, og de Arbejdere, der virkelig komme til Skade, og for disse have naturligvis det Surplus, de have faaet før Ulykkestilfældet, kun forsvindende Betydning, selv om det virkelig er opsparet. En Arbejder i et farligt Erhverv slutter med andre Ord en Slags Hazardkontrakt med Arbejdsherren: kommer han til Skade, kan han maaske for sine opsparede »Risikopræmier« staa en lille Stund

*) Schäffle, Adickes, Schmoller, Wagner, Miaskowski, J. Klang o. s. v. Særlig finder man dog denne Betragtning skarpt fremhævet for nylig af Dr. Baernreither i den østerrigske Rigsdags Forhandlinger om det sidste Forslag.

**) At vende sig imod Arbejderne vilde enten betyde, at man allerede ansaa Arbejdslønnen for saa høj, at den indeholdt den fornødne Forsikringspræmie, medens man jo netop gjennem den almindelige Forsikringstvang vil fremtvinge denne Forhøjelse, eller ogsaa maatte det ske under den Forudsætning, at Arbejderne vare i Stand til at overvælte den paalagte Præmie paa Arbejdsherrerne, som saa atter skulde overvælte den paa Konsumenterne gjennem Varens Pris. En saadan dobbelt Overvæltning kunde imidlertid støde paa særdeles mange Hindringer, medens man derimod, naar man formelt lader Arbejdsgiverne udrede Præmierne paa Arbejdernes Vegne, letter den tilsigtede Overvæltning paa Konsumenterne.

imod, men ender paa Fattigvæsenet, gaar det ham godt, faar han Penge til, nemlig de Penge, hans tilskadekomne Kammerater burde have haft, og profiterer saaledes ovenikjøbet af sit Held. Selv om den engelske Theori altsaa havde Ret i, at med Erhvervets større Farlighed fulgte altid en højere Løn, saa vilde de Tilstande, som fremkom herved, med Nødvendighed kræve en bestemt Garanti for, at der virkelig kom til at finde en Forsikring Sted, da Uretfærdigheden ellers vilde blive skrigende.

Naar den engelske Arbejder imidlertid antages stiltiende gjennem selve Arbejdskontrakten at paatage sig selv at løbe den med Beskæftigelsen forbundne Risiko, saa tænkes dog derved blot paa den sædvanlige med et saadant Erhverv forbundne Fare. Arbejderen maa saaledes gaa ud fra, at Maskiner, Redskaber og Materiale er i fejlfri Tilstand, og viser dette sig ikke at være Tilfældet, bevarer han sit Erstatningskrav overfor Arbejdsgiveren. Denne er dog ikke forpligtet til at foretage de nyeste Forbedringer og følge med de sidste tekniske Fremskridt, men skal blot holde sit Materiel i sædvanlig god Stand. Arbejdsherren er selvfølgelig ogsaa pligtig til at øve Tilsyn med Arbejdets forsvarlige Udførelse og ifalder i modsat Fald Ansvar (culpa in inspiciendo).

For flere Industriers Vedkommende findes der nu i England en omfattende Speciallovgivning angaaende de tekniske Sikkerhedsforanstaltninger til Forebyggelse af Ulykkestilfælde under Arbejdet. For Grubedriften gjælde saaledes tvende Love af 10de August 1872, for Fabriker og Værksteder »the Factory and Workshop Act« af 27de Maj 1878, som har faaet en yderligere Udstrækning gjennem en Lov af 25de August 1883. Ved Arbejdet i Gruber skulle alle indtrædende Tilfælde af voldsom Død eller svær Læsion anmeldes for Inspektøren inden 24 Timer, ved Arbejdet i Fabriker o. s. v. skal der endogsaa ske Anmeldelse om ethvert Ulykkestilfælde, der er af den Beskaffenhed, at den tilskadekomne ikke inden 48 Timer efter Ulykkestilfældet kan gjenoptage Arbejdet. Saafremt det nu herefter viser sig, at Ejeren ikke har haft sine Maskiner eller sit øvrige Materiel i den ved Loven paabudte Tilstand, ifalder han ikke alene Strafansvar, men kan endogsaa idømmes Bøder indtil 100 Lst., som helt eller delvis kommer den forulykkede eller hans Familie til gode. Hvorvidt der yderligere paahviler ham Erstatningsansvar, har i lang Tid været et omstridt Spørgsmaal, som imidlertid nu synes at være afgjort derhen, at den tilskadekomne har Erstatningskrav efter den almindelige Rets Grundsætninger, saafremt der ikke udtrykkelig fremgaar noget andet af den specielle Lov.

Sætningen »volenti non fit injuria« kommer imidlertid for saa vidt ogsaa her til Anvendelse, som Arbejderen mister sit Krav, saafremt det kan bevises, at han har haft Kjendskab til de tilstedeværende Mangler og dog har indladt sig paa Arbejdet.

Disse almindelige Regler om Erstatningspligten have imidlertid i Tidernes Løb paa den ene Side faaet en betydelig Udvidelse i en enkelt Retning, paa den anden Side en væsentlig Indskrænkning. Udvidelsen bestaar deri, at enhver Driftsherre, Principal, Husbond eller Arbejdsgiver (master) ej alene er ansvarlig for den Skade, som han selv umiddelbart forvolder, men ogsaa for saadan Skade, som de ham underordnede eller af ham beskæftigede Personer paaføre Tredjemand under Udførelsen af deres Arbejde eller Tjenestehverv. Allerede fra Carl den 2dens Tid er denne Grundsætning bleven hævdet i Overensstemmelse med den i Oldtidens Slaveret gjældende Retsregel »respondeat superior«, og som Motivering herfor er det udtalt i en Kjendelse i Sagen Hutchinson imod the York-Newcastle- and Berwick-Railway C:o i Aaret 1850, at da den underordnede repræsenterer sin Husbond, er den undergivnes Handlinger i enhver Henseende at betragte som Herrens egne Handlinger. Han er sin Herres Redskab, sat i Bevægelse af denne, og hvad han foretager sig paa sin Herres Vegne, fremtræder i Forholdet til Tredjemand som Herrens egne Handlinger, — qvi facit per alium, facit per se. Dette Princip har man endogsaa givet en saa vid Udstrækning, at man gjør en »master« ansvarlig, selv hvor den underordnede handler imod given Ordre, naar det blot er hævet over en hver Tvivl, at der bestaar et Retsforhold mellem Principalen og Arbejderen, og dennes skadegjørende Handling er falden indenfor den af dette Retsforhold bestemte Virkekreds [course, range, scope of employment]*).

Hertil svarer imidlertid paa den anden Side den besynderlige Indskrænkning i Erstatningspligten, som ligger i den gjennem en Kjendelse i Sagen Priestly contra Fowler (1837) først opstillede Doktrin om »common employment«. Som vi saa ovenfor, antages det jo, at Arbejderen gjennem selve Arbejdskontrakten frivillig paatager sig at

*) Man er f. Ex. ansvarlig for sin egen Kusk, men selvfølgelig ikke for Kusken paa en lejet Vogn. Ej heller er man ansvarlig, naar man har overladt et Arbejde til en saakaldt contractor.

bære Følgerne af de Farer, der sædvanlig ere forbundne med Arbejdet i det vedkommende Erhverv, og hertil maa saa ifølge Retsgrundsætningen om »common employment« i alle Tilfælde først og fremmest henregnes de Farer, som mulig ligge i den fælles Sysselsættelse med andre, altsaa i Medarbejdernes Uforsigtighed, Uduelighed o. s. v. En Arbejdsgiver (master) er med andre Ord ikke ansvarlig for saadan Skade, som tilføjes en i hans Tjeneste beskæftiget Person (servant) af en af dennes Arbejdsfæller (fellow servant), medens de samtidig ere sysselsatte ved det samme Arbejde. Som Arbejdsfælle eller Medarbejder maa anses enhver, som staar under samme Principal, hvad enten han er overordnet, underordnet eller sideordnet, og hvad enten han har ligeartet Arbejde eller ikke, naar blot det fælles Arbejde fører til et og samme Maal. Saaledes betragtes en Arbejder, som staaende i common employment med Værkføreren, en Bremser med Togføreren og en Grubedirektør med Bjærgværksarbejderen, — men derimod ikke en Bogholder med en Fabrikarbejder. Kun i Tilfælde af, at det kan paavises, at Arbejdsherren har antaget en fuldstændig uduelig Person (culpa in eligendo), bevarer Arbejderen sit Erstatningskrav, men herved maa altsaa ikke forstaas, at Arbejdsherrren paa nogen Maade skal, som det er blevet udtrykt, garantere »sine Arbejderes Kompetens«. Han skal kun »se sig for ved Antagelsen, saaledes som en almindelig forstandig Mand plejer at gjøre«*), og kun hvor han aabenbart har vist den største Skjødesløshed i saa Henseende, bliver han ansvarlig for culpa in eligendo. Hvor Arbejdsherren selv deltager i Arbejdet, kommer Retsgrundsætningen om common employment ikke til Anvendelse for hans Vedkommende.

Medens man altsaa i Schweiz har adopteret Sætningen om Arbejdsgiverens Ansvar for de underordnedes Skyld i Arbejdernes Favør med Udelukkelse af Tredjemand, er man i England indtil 1880 gaaet den stik modsatte Vej og har hævdet Sætningens Gyldighed til Gunst for Tredjemand med udtrykkelig Udelukkelse af Arbejderen.

Denne Theori om »common employment« blev motiveret ved en Fortsættelse af den Betragtning, som ovenfor er skitseret, og hvorefter altsaa Arbejderen som den, der frivillig paatager sig et farefuldt Arbejde,

---

*) Jfr. Østberg: Om arbetsgifvares ersättningsskyldighet. S. 86. Naar Bödiker i »Die Unfallgesetzgebung« anfører, at der i England før Aaret 1880 ikke var Tale om Ansvar for culpa in eligendo, hvorved formodentlig sigtes til Theorien om common employment, da beror dette paa en Misforstaaelse; jfr. herom foruden Østberg ogsaa Bojanowski og Baron i Die Haftpflichtfrage (Schriften des Vereins für Socialpolitik XIV). En anden Sag er det, at Spørgsmaalet om culpa in eligendo for saa vidt er mindre praktisk, som Beviset er særdeles vanskeligt at føre under denne Theoris Herredømme.

selv maa bære den dermed forbundne Risiko, idet man nemlig saa videre hævdede, at denne Risiko jo naturlig først og fremmest maatte omfatte saadanne Farer, som man ved selve Samarbejdet udsatte sig for. Men dernæst mente man ogsaa, at Gjennemførelsen af denne Retsgrundsætning maatte medføre en saadan gjensidig Opmærksomhed og Kontrol iblandt Arbejderne indbyrdes, at der derigjennem vilde opnaas en langt større Sikkerhed for den enkelte end, naar man indførte store Skadeserstatninger for Ulykkestilfælde, som nu en Gang vare indtrufne; det gjaldt med andre Ord mere om at forebygge end om at erstatte Ulykkestilfældene. »Naar forskjellige Personer paa én Gang ere beskæftigede med Udførelsen af det samme Arbejde, og den enkeltes Sikkerhed væsentlig afhænger af den Omhu og Duelighed, hvormed enhver af hans Arbejdsfæller udretter sin Gjerning, — saa kontrollere de gjensidig hverandre, og naar da nogen af dem opdager en eller anden Mislighed, Uduelighed, Pligtforsømmelse eller lign., kan han gjøre fornøden Anmeldelse derom til Arbejdsherren, og i Tilfælde af, at denne undlader at træffe de i den Anledning fornødne Forholdsregler, staar det ham frit for at forlade Arbejdet«*).

Doktrinen om »common employment« dannede i Virkeligheden den logiske Slutsten paa en Udvikling i Retsopfattelsen, der faktisk og praktisk gjorde den forulykkede Arbejders Erstatningskrav paa Arbejdsgiveren fuldstændig illusorisk. Der var nemlig herefter ikke aabnet Arbejderen anden Mulighed for Skadeserstatning end de yderst sjældne Tilfælde, hvor Driftsherren selv personlig og direkte foraarsagede Skade ved en Handlemaade, der udsatte Arbejderen for en ganske extraordinær og uforudseelig Fare, og netop i de Erhverv, hvor Bestemmelser om Erstatningspligt kunne være af praktisk Betydning for Arbejderen, danner, som det rigtig er blevet bemærket, overhovedet Arbejdsherrens personlige Indgriben sikkert mere Undtagelsen end Reglen.

Det var derfor ikke underligt, at der i den sidste Halvdel af 70erne opstod en livlig Bevægelse iblandt Arbejderne for at faa disse Forhold forandrede, men først efter at Gladstone i 1880 havde afløst Beaconsfield og havde taget Sagen i sin Haand, lykkedes det efter en Del Modstand at faa gjennemført den saakaldte the Employers Liability Act af 7de September 1880.

Loven omhandler Arbejdsgivernes Ansvarlighed i visse nærmere bestemte Tilfælde overfor deres Arbejdere (workmen). Ved Arbejdsgiveren (employer) forstaas den, for hvis Regning Bedriften drives, og

*) Employers Liability Report, 1877; jfr. Bojanowski i »Die Haftpflichtfrage«.

hvad Begrebet »workmen« angaar da bestemmer Loven, at der hertil skal regnes Jærnbanepersonalet (railway servants) og iøvrigt alle saadanne Personer, paa hvilke den saakaldte Employers and Workmen Act af 1875 finder Anvendelse, hvilket med andre Ord vil sige: alle Arbejdere, der ere beskæftigede med legemligt Arbejde (manual labour) i en andens Tjeneste, dog med Undtagelse af egentligt Tjenestetyende. Udelukkede herfra ere kun Arbejdere i Statens Etablissementer ifølge den forfatningsmæssige Grundsætning, at Kronen aldrig kan volde nogen Uret eller Skade.

Da jo Arbejdsgiverne, som det vil erindres, ifølge common law efter 1837 kun ere ansvarlige overfor Tredjemand, men derimod ikke overfor deres egne Arbejdere, for saadan Skade, som en af deres underordnede foraarsager under Arbejdet, er den engelske Ansvarlighedslov af 1880 formuleret saaledes, at den tilskadekomne Arbejder, eller i Tilfælde af Død hans lovlige Repræsentanter (legal personal representatives), har samme Ret til Skadeserstatning overfor Arbejdsherren, som om han ikke havde været beskæftiget hos denne (not a workman of, nor in the service of the employer), naar han kommer til Skade:

1) paa Grund af en Fejl i Maskineriet, Arbejdsindretningerne eller lign.; eller
2) paa Grund af en tilsynshavendes Forsømmelse: eller
3) paa Grund af en Forsømmelse, der udvises af en Person i Arbejdsherrens Tjeneste, — en Person, hvis Ordre Arbejderen, den Gang da Ulykken indtraf, var forpligtet til at lyde, og han ogsaa efterkom hans Ordre: og forsaavidt hans Tilskadekommen var en Følge af, at han efterkom Ordren: eller
4) paa Grund af en Handling eller Undladelse, der var en Følge af Arbejdsherrens eller hans Repræsentants Forskrifter: eller
5) paa Grund af en Forsømmelse af en i Arbejdsherrens Tjeneste staaende Person, der paa en Jærnbane havde at sørge for eller kontrollere Signaler, Dampmaskiner, Tog o. s. v.

Denne Erstatningsret fortabes imidlertid, naar Arbejderen kjendte Fejlen, der var Skyld i hans Ulykke, og undlod indenfor en rimelig Tid at give Arbejdsherren eller en overordnet Arbejder Underretning derom, med mindre han vidste, at Arbejdsherren eller den overordnede Arbejder allerede var bekjendt med Fejlen.

Arbejdsherren er altsaa ansvarlig for sine undergivne, forsaavidt disse have nogen Ledelse af, Kontrol eller Opsyn med Arbejdet, men derimod ikke for de almindelige Arbejderes Forsømmelser. Kun for Jærn-

banernes Vedkommende, hvormed Sporveje anses for lige stillede, er Driftsherrens Ansvarlighed overfor Personalet, ligesaa omfattende som overfor Tredjemand.

Hvad Skadeserstatningen angaar da fastsættes denne efter frit Skjøn af Domstolene i Forening med Jury eller sagkyndige tilforordnede, men Erstatningsbeløbet maa imidlertid ifølge § 3 ikke overskride en Sum, der svarer til en Arbejders Fortjeneste i de 3 foregaaende Aar i samme Beskæftigelse og samme Egn. Fra dette Erstatningsbeløb skal desuden saadanne Pengebøder drages, der ifølge anden Lov (jfr. ovf.) maatte være blevne Arbejderen udbetalte paa Grund af Ulykkestilfældet, og hvis Erstatningen er bleven tilkjendt førend Bødens Udbetaling, bortfalder den.

Saafremt Arbejdsgiveren afgaar ved Døden ved eller umiddelbart efter Ulykkestilfældet, har hverken den tilskadekomne Arbejder eller hans efterladte noget Erstatningskrav mod den afdødes Bo ifølge Grundsætningen »actio personalis moritur cum persona«.

Er den tilskadekomne Arbejder forsikret mod Ulykkestilfælde, formindskes Erstatningen med Forsikringssummens Beløb i Tilfælde af Dødsfald, men derimod ikke i Tilfælde af Invaliditet eller forbigaaende Arbejdsudygtighed.

Erstatningskravet falder bort, hvis der ikke sker Anmeldelse om Ulykken inden 6 Ugers Forløb, og hvis Kravet ikke rejses inden 6 Maaneder efter Beskadigelsen, i Tilfælde af Død inden 12 Maaneder efter Dødsfaldet, — dog altid med den Modifikation, at Undladelse af Anmeldelse i Tilfælde af Død ikke skal være nogen Hindring for Kravet, hvis Dommeren er af den Mening, at der var god Undskyldning for Undladelsen af Anmeldelsen. Anmeldelsen skal ske skriftlig, med Angivelse af den tilskadekomnes Navn og Bopæl samt Aarsagen til og Tiden for Ulykkestilfældet, og tilstilles vedkommende Arbejdsgiver.

Loven gjælder til Udgangen af 1887 og har altsaa, som det er blevet udtrykt, Karakteren af et Experiment.

Det fremgaar af denne Redegjørelse, at Loven har en bestemt begrænset Betydning og kun i en enkelt Relation forandrer common law, der iøvrigt stedse er gjældende Ret. Det er saaledes klart, at Arbejdsherren vedblivende kun bliver ansvarlig, forsaavidt der foreligger en Skyld enten hos ham selv eller hos nogen af de Personer, for hvilke han ifølge Loven bærer Ansvaret*), og Bevisbyrden i saa Henseende

*) Dette er endogsaa til Overflod udtrykkelig udtalt i Loven, jfr. saadanne Udtryk i Afsnittet »Exceptions« som »the negligence of the employer« og »impropriety or defect in the rules«.

paahviler stadig Arbejderen. Under engelske Retsforhold er imidlertid Bevisreglerne ikke særdeles strænge, og der er i vidt Omfang tilstedet Domstolene Adgang til selvstændig at skjønne over de faktisk foreliggende Omstændigheder uden at være bundne til bestemte Bevisligheders Tilvejebringelse, saa at Arbejderen altsaa ikke herved er saa slemt stillet som under den tilsvarende romerretlige Lovgivning paa Fastlandet, men ikke desto mindre er hans Stilling dog vanskelig nok. Kun i de Tilfælde, hvor Lovgivningen har paabudt Iagttagelsen af specielle Forsigtighedsregler ved Driften, og der kan være Spørgsmaal om, at Ulykkestilfældet mulig kan skyldes Fejl eller Forsømmelser i disse, maa Arbejdsgiveren føre Beviset for, at alt var i forsvarlig Tilstand, saaledes som Loven paabyder. Naturligvis er han i intet Tilfælde ansvarlig, hvor der foreligger act of God (vis major) eller et rent Tilfælde. Selv om Arbejdsherren eller nogen af hans Repræsentanter har gjort sig skyldig i en Fejl, bliver han dog ikke erstatningspligtig for den opstaaede Skade, saafremt han kan paavise, at denne ikke er en naturlig Følge deraf. Heller ikke bliver han ansvarlig, hvis Arbejderen ikke har vist fornøden Omtanke eller Forsigtighed, hvorved dog kun forstaas et saadant Omdømme og en saadan Aandsnærværelse, som kan fordres af en almindelig Person under hans Omstændigheder.

Det vil altsaa herefter være klart, at selv efter Loven af 1880 er Arbejdsherrens Erstatningspligt kun Undtagelsen, idet Arbejderen stadig igjennem sin Indtrædelse i Arbejdsforholdet antages at paatage sig den Risiko, som følger med Arbejdet. — Betydningen af Loven af 1880 er da kun den, at denne Risiko ikke mere indbefatter saadanne Ulykkestilfælde, der skyldes en Fejl i Materiellet, som kan henføres til Arbejdsgivernes eller hans Tilsynshavendes Forsømmelse, eller en Forseelse fra en saadan Medarbejders Side, der under Arbejdet er betroet nogen Del af Tilsynet, Opsigten, Ledelsen eller lign. I disse Tilfælde har nemlig Arbejderen nu efter Opfyldelsen af visse Betingelser en Ret til en stærkt begrænset Erstatning, naar han kan føre Beviset for vedkommende Medarbejders Skyld, saaledes at selve den fælles Beskæftigelse med denne (common employment) ikke længer i og for sig indeholder noget Bevis for, at Sætningen »volenti non fit injuria« uden videre maa komme til Anvendelse, men Arbejdsgiveren maa positivt godtgjøre, at Arbejderen kjendte Faren, uden at have gjort Anmeldelse derom, hvis han vil paastaa sig frikjendt i Henhold til denne Grundsætning. Arbejdsherren kan imidlertid vedblivende igjennem selve Arbejdskontrakten med Arbejderen forud betinge sig, at denne paatager sig hele Arbejdets Risiko, altsaa ogsaa den, som Loven af 1880

omfatter, og dermed er Arbejderen saa afskaaren fra at kunne rejse Søgsmaal om Erstatning i Henhold til Loven.

Dette sidste Punkt har, som man kan tænke sig, vakt en levende Misfornøjelse med Loven, og da man ogsaa er utilfreds med den snævre Maximalgrænse for Skadeserstatningernes Størrelse, Nødvendigheden af at gaa Procesvejen og den overordentlig korte Præskriptionsfrist, er der gjort forskjellige Forsøg paa at faa Loven forbedret. I 1883 blev der indbragt et Forslag i Parlamentet, hvorefter Maximalgrænsen blev ophævet, og enhver Overenskomst imellem Arbejdsgivere og Arbejdere, som havde til Hensigt at berøve Arbejderne deres Ret ifølge Loven af 1880, skulde erklæres for retslig ugyldig; men Forslaget blev afvist med det ægte engelske Ræsonnement, at man ikke vilde indskrænke Kontraktsfriheden imellem Arbejdsgivere og Arbejdere, da begge Parter som voxne, selvstændige Mænd bedst selv maatte kunne skjønne over deres egne Interesser i deres egne Sager.

Iøvrigt har Loven haft til Følge, at der har dannet sig forskjellige private Forsikringsselskaber, saaledes bl. a. det store The London and North Western Railway Works Mutual Insurance Society, hvis Medlemmer ved Indtrædelsen give Afkald paa alle Krav, som de ifølge Employers Liability Act ere berettigede til at stille overfor deres Arbejdsherrer.

Ifølge en paa Trades Unions Congress i Aaret 1883 offentliggjort Statistik udgjorde de Tilfælde, hvor der ifølge Loven er opnaaet Skadeserstatning, kun 22 i 1881 og 73 i 1882, og gjennemsnitlig oversteg Skadeserstatningen ikke 100 Lst. en Gang for alle.

Hvad Sømænd angaar gjælder ifølge »the Merchant Shipping Act« af 1854 den særlige Bestemmelse, at naar en Sømand kommer til Skade i Tjenesten, skal han have fri Kur og Pleje, indtil han kommer tilbage til Mønstringshavnen, og hvis han omkommer ved et Ulykkestilfælde i Tjenesten, skal Rhederen bekoste Begravelsen.

Er Ejeren af et Skib Skyld i, at nogen ombord kommer til Skade, er han ifølge den almindelige Lovgivning pligtig til at yde fuld Erstatning. I alle andre Tilfælde, hvor der kan blive Tale om Erstatning, er denne begrænset til et Beløb af 15 Lst. for hver Ton af Fartøjets Tonsantal.

Ifølge den af Plimsoll foranledigede Lov af 15de August 1876 er Ejeren ansvarlig for al den Skade, der opstaar for Mandskabet ved, at Skibet ikke er udgaaet i sødygtig Stand. Den, der kræver Skadeserstatning paa Grund heraf, maa imidlertid føre fuldt Bevis for Skibets Usødygtighed, hvilket i de fleste Tilfælde har vist sig praktisk ugjørligt.

Da »the Employers' Liability Act« ikke gjælder for Sømænd, er Rhederen ikke ansvarlig for den Skade, som tilføjes Sømænd ved Fejl eller Forsømmelser i Tjenesten.

De almindelige, engelske Rets-Grundsætninger ere i det store og hele ogsaa gjældende Ret i de nordamerikanske Fristater, og navnlig er Doktrinen om common employment her drevet ud i sin yderste Spids, idet den saa vel gjælder for alle mulige Arbejdere, der betales af samme Arbejdsgiver uden Hensyn til de forskjellige Grader, som endogsaa for Direktører eller Ledere af Arbejdet i et Aktieselskab, saaledes at et saadant under ingen Omstændigheder kan blive erstatningspligtigt. Hos Wharton*) findes som Motivering af denne Grundsætning den karakteristiske Ytring, at »ingen Arbejdsgiver vilde kunne have noget at gjøre med en Industri, hvis Betingelsen derfor var, at Kapitalen skulde være ansvarlig for al Skade, medens den, som ikke ejede noget, skulde være fritagen for Iagttagelsen af al mulig Forsigtighed.«

I den senere Tid har der imidlertid gjort sig Tendenser gjældende for at komme bort fra Reglen om »Common-employment-Theoriens« Anvendelse paa Aktieselskaber, navnlig for Jærnbaneselskabers Vedkommende. I forskjellige Stater (Georgia, Jowa, Kansas, Montana, Mississippi m. fl.) ere disse sidste blevne gjorte ansvarlige overfor deres Arbejdere ligesom overfor Tredjemand for den Skade, som nogen af Jærnbanepersonalet foraarsager, og i Rhode Island gjælder dette endogsaa for alle Transportselskaber.

---

*) »A treatise on the law of negligence« § 138, anf. hos v. Bar, »Zur Lehre von der Culpa« etc., Zeitschrift für das privat- und öffentliche Recht 1877, Side 64.

Endelig kan det mærkes, at i Massachusetts er det i en Lov af 1877 om Inspektion af Fabriker og offentlige Bygninger fastsat, at enhver Arbejdsgiver, hvad enten det er enkelt Person eller et Aktieselskab, er ansvarlig for al Skade, som rammer Arbejderen gjennem Tilsidesættelse af Lovens Forskrifter, og Overenskomster, der søge at indskrænke denne Bestemmelse, ere retslig ugyldige. Ligeledes er der i denne Stat fremkommen Lovforslag om fuldstændig Ophævelse af Grundsætningen om common employment i alle Forhold.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

REQUEST CARD (ple

\#

AUTHOR (SURNAME FIRST) Schovelin, Jul

TITLE Fremstilling af
fremmede Lande
senere Aaringer
Hensyn til Sik

SERIES imod Følgerne

PLACE / PUBLISHER / DATE. Kjøbenhavn, Nielse

2ND HAND DEALER / CAT. NO. / ITEM N

CAT. D. REC'D N

SPECIAL INSTRUCTIONS

FUND Rosenørn Coll.

REQUESTE

FOR ORDER DEPT. USE ONLY

AGENT

ORDERED

INVOICE DATE

DATE PROC'D.

NO. OF PIECES

BIND

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 01 20 06 015 3